

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DET
NORDSLESVIGSKE
SPØRGSMÅAL

1864-1879

AKTSTYKKER OG BREVE TIL BELYSNING AF
DEN DANSKE REGERINGS POLITIK

PAA UDENRIGSMINISTERIETS FORANSTALTNING

UDGIVET AF

AAGE FRIIS

IV. BIND

FRA 1. JANUAR 1878 TIL 31. DECEMBER 1879

KØBENHAVN

LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG
EINAR MUNKSGAARD

1938

FORORD

DETTE fjerde Bind indeholder danske Akter fra 1878—79, de sidste Aar af det Tidsrum, som Aktsamlingen skal omfatte. Det afsluttende 5. Bind vil bringe et betydeligt Efterslæt af tilsvarende Aktstykker, der er fremdraget efter Trykningen af de tidligere Bind, saavel som enkelte Akter fra de nærmest følgende Aar.

Hvor der i Noterne til nærværende Bind henvises til Aktstykker, der vil blive udgivet i »Europa, Danmark og det nordslesvigske Spørgsmaal« (citeres: E. D. og N.), gælder det den i mit Forord til 3. Bind bebudede Publikation af Akter, der i udenlandske Arkiver — dog væsentlig udenfor Tyskland, hvorfra Akterne for største Delen er offentliggjort i særlige Værker — har kunnet fremdrages til Belysning af de fremmede Magters Stilling til det nordslesvigske Spørgsmaal, Danmarks Neutralitet og almindelige udenrigspolitiske Forhold fra Freden i Wien til Ophævelsen af Art. V.

København, September 1938.

AAGE FRIIS.

INDHOLD:
AKTER OG BREVE FRA DANSKE
ARKIVER
1878—1879

1326. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 2. Januar 1878.

Kjære Vedel! . . . Det er mig et af de kjæreste Minder fra Ministertiden at have gjort Deres Bekjendtskab og haaber jeg at bevare Deres Venskab, selv naar jeg gaaer paa Aftægt og at jeg kan glæde mig ved Haabet om at see Dem af og til hos mig om Sommeren naar jeg ophører at komme til Kjøbenhavn, thi med dette Aar udløber mit Mandat som Landsthingsmand og da jeg hverken føler Kald, Lyst eller Helbred til den fortsatte politiske Virksomhed, vil jeg ikke modtage Valg selv om man skulde ville gjenvælge mig, og som Følge heraf vil jeg ikke tidt efter den Tid komme til Byen¹⁾). Selv om den politiske Virksomhed ikke under vore Forhold er saa anstrængende, saa kan man dog naar man skrider hen imod Livets Aften trænge til at sunde sig, lade Blikket blive mere indadvendt, og være fri for al den som Tydskerne sige »Viel Geschrei og wenig Wolle«, thi den Stohøi og Tummel som i Ungdommens Dage ikke bemærkes virke selvfølgelig confunderende, naar man bliver ældre; og saa kommer for mit personlige Vedkommende endog dette til, at det hvad vi stride om og for og hvorvidt det vil have nogen Betydning endog for os selv afhænger saa overordentlig og væsentligt af hvorledes de store Bevægelser gestalte sig og naar vi nu sammenligne Tilstanden $\frac{1}{1}$, 77 og 1ste Januar 78, da var Tilstanden ikke glædelig i Europa eller lovende for et Aar siden men den forekommer mig at være end mere truende paa denne Dag. Vel siger jeg mig selv at naar man

¹⁾ Grev Frijs vedblev at være Medlem af Landstinget til 3. September 1880.

bliver ældre er man let tilbøielig til at see Tiden baade alvorligere og mørkere end i tidligere Dage, men naar jeg saa rolig og lidenskabsløs som det er mig muligt vil sammenligne de forskjellige Epoker — 1830 — 1848 — 1870; saa forekommer mig Opløsningen og Mangelen af Autoritetstro at have grebet videre om sig paa alle Gebeter, uden at Spiren til noget Nyt er synligt, nu kan dette vel ligge i at man ikke har Øie eller Blik for denne Spire men skulde en saadan virkelig kunne fremgaae da maa den aabenbart bæres af store og mægtige Personligheder for at faae Gyldighed og Livskraft i et menneskeligt Samfund — men saavidt jeg kan bemærke, have de fleste Ledere ikke engang Troen paa sig selv saa at det bliver fuldstændig umuligt at faae Andre og Fremmede til at troe paa en saadan Magt, og jo mere udviklet et Samfund er efter vor Forstand destoværre staaer det egentlig til i den Henseende. Problemet: den størst mulige individuelle Frihed, for at fremkalde menneskelig Udvikling, med det fornødne Baand eller Grændse for saavel ikke at skade Andres Ret som for derigjennem at arbeide for et fælleds Maal, synes ikke at være fundet, thi de historiske som de geographiske Baand ere om ikke fuldstændig sprængt saa dog væsentlig modificerede i vor Tid, og de store Statsformationer, som egentlig synes at ligge i Tiden og som under vore Øine have udviklet sig forekomme mig ikke at være Forberedelsen til en europæisk Gjenfødning, idet den Kraft der udvikles er af en mere tilsyneladende og udvortes Natur og snarere forekommer mig at befordre den indre Opløsning eller om man ikke vil bruge saa stærke Ord, da Mangel paa Sammenhold. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1327. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 14. Januar 1878.

. . . Har De læst en Artikel i Journal des Débats for 12te Jan.?) Den kunde være skrevet for 13—14 Aar siden om os; og det som vi nu opleve forklarer tilfulde Ruslands hele Holdning i den danske Sag lige siden Krim-Krigens Slutning. I denne Krig og i den italiensk-østerrigske Krig ligger Spiren til vor Opløsning. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1328. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre.

[Kjøbenhavn,] 15. Januar [1878].

. . . Jeg har en anden Sag at berøre til Dem der efter mit Begreb er meget farlig. Justitsm. og Krigs-do. have bestemt sig til at forlange Opsigelsen af Cartelconventionen.²⁾ Dette Skridt er efter min Mening yderst farligt. Vi sætte en Præmie for Desertion af preuss. Soldater og Værnepligtige. Mange Slesvigere ville benytte sig heraf og uden at vide at den pr. Regering efter Lovgivningen saa holder sig til deres Gods og Arvemidler. Endvidere kan Preussen tage Repressalier og udvise de i Slesvig bosiddende danske Undersaatte og saa have vi ødelagt Tusinder af Undersaatte for at be-

¹⁾ En af de ledende Artikler i Journal des Débats for 12. Januar 1878 omhandler Stillingen i Tyrkiet og indeholder bl. a. en Passus om, at Tyrkiets Forventninger til Englands Hjælp mod Rusland er blevet skuffet.

²⁾ Kartelkonventionen mellem Danmark og Preussen ved udvekslede Deklarationer, dat. resp. København 13. Marts 1821 og Troppau 25. December 1820, om gensidig Udlevering af Desertører. Trykt Danske Tractater efter 1800 2. Saml., Handels- og andre Tractater I, S. 19. — Sml. Hähnsen II, Nr. 961.

skytte nogle Personer, af hvilke mange slet ikke fortjene vor Omsorg og dem der ere værdige til vor Beskyttelse finde vi som oftest en eller anden Omstændighed der kan anføres til Fordeel for saa at de ikke udleveres. Endelig bliver vort Forhold til Preussen yderst slet ved en Opsigelse og det paa en Tid hvor Preussen er mægtigere end nogensinde før og hvor Alverden taler om hvad Smaastaterne risikere.

Vil De nu sige mig om jeg er altfor ængstelig i denne Sag. Min Mening er at vi underhaanden kunne sige til Heydebr. at hvis Pr. trænger os for stærkt saa opsig vi, men ligesaa godt dette Vaaben er som Trudsel ligesaa farligt er det at bruge. Har jeg Uret er jeg meget glad thi jeg har aldrig havt pinligere Sager at behandle end disse altid tilbagevendende Desertionssager. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A

1329. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 17. Januar 1878.

. . . Jeg er ogsaa fuldkommen enig i hvad De siger om det Mislige og Farlige ved at opsig Cartelconventionen. Jeg har ofte ønsket at vi i 1865 havde maget det saaledes at denne Convention var faldet bort med Forbundsoverenskomsten. Dengang havde vi maaskee kunnet frigjøre os for den og saaledes ogsaa for mange Vanskeligheder som vi da ikke klart nok forudsaae; men nu maa jeg ikke alene Ord til andet underskrive hvad De anfører om de store Onder og Ulykker som vilde voldes vedkommende Personer, saavel de deserterende som de mange danske Undersaatter i Slesvig, men tilføie, at da Preussen er en væsentlig militair Stat, hvis Regjerings og Befolknings Hovedtanke fremfor Alt er rettet paa Preussens militaire Magtstilling og hvad dertil hører, saa vilde efter min Mening Opsigelsen af Cartelcon-

ventionen være et Snit ind i det levende Kjød, og det vilde have saadanne Følger for os at vi bagefter bitterlig maatte fortryde, ikke heller at have paataget os mange Gange saa store Ubehageligheder som dem vi nu ved hiin Foranstaltning havde villet befrie os for. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1330. D. G. Monrad til Direktør P. Vedel.

Nykjøbing p. F., 31. Januar 1878.

Kjære Hr. Geheimeetatsraad!

Glædeligt Nytaar! Hilsen og Sundhed og Alt, hvad Dem kjært er! . . .

Det staar mere og mere for mig, at det er umuligt at vække Landet saaledes, at det beredte sig til et kraftigt Forsvar; og at der under disse Omstændigheder ei er anden Udvei end at stille sig i et Alliance-Forhold til Tydskland mod Pragerfredens Gjennemførelse og helst i Forening med Sverig-Norge. Als faaes kun tilbage, naar Düppel vedbliver at være en tydsk Fæstning.

D. G. Monrad.

P. Vedels Privatpapirer.

1331. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

Stockholm, 17. Februar 1878.

Yttringer til mig saavel fra General Björnstjerna som fra Hans Majestæt Kong Oskar tillader mig at slutte, at man med Tilfredshed har bemærket de Udtalelser, som Deres Excellence har benyttet Leiligheden til at gjøre i Folkethinget vedrørende Danmarks politiske Holdning under de nærværende politiske Forhold; og særlig det afgjorte Dementi, som ved

samme Leilighed er bleven givet de taabelige Antydninger, der fra en kjøbenhavnsk Korrespondent til et londonsk Organ nylig have faaet Lov at trænge sig frem lige til de engelske Parlaments-Forhandlinger¹⁾). Skjøndt jeg fuldstændig har været af Deres Excellences Mening, at ingen forstandig Politiker i Indlandet eller Udlandet kunde for et Øjeblik fæste Lid til hine Antydninger — i den Grad, at jeg ikke engang har anseet det nødvendigt eller passende at bringe dem paa Bane i nogen Beretning — saa er det mig dog bekjendt, at de forsaavidt have opfyldt deres Bestemmelse som Sensationsnyheder, som de her have vakt nogen Opmærksomhed i diplomatiske Kredse; efter at man ved ingen Forespørgsel har kunnet finde noget Grundlag for Efterretningerne om en paatænkt Lukning af Østersøen osv., maa slige Spøgelse-Forestillinger vel omsider tilintetgjøres ved de Bemærkninger, som Deres Excellence nylig har gjort om Situationen.

Det kunde neppe være fra Stockholm Deres Excellence ventede Bidrag af nogen Betydning til Belysning af Begivenhedernes Udvikling, medens det orientalske Spørgsmaal udkæmpes. Jeg har derfor ikke heller ladet det være mig magtpaaliggende at skildre, hvorledes Svingningerne i den europæiske Opfattelse reproducerede sig her under Krigslykkens vexlende Gang og under den sidste Maanedes voxende Spænding mellem Stormagternes Interesser. I dette Øieblik da denne Spænding synes at skulle naae det høieste Maal, som Freden kan bære, bør jeg dog neppe undlade at gjøre Rede for hvad jeg har kunnet iagttage med Hensyn til den her fremherskende Opfattelse af Forholdene.

Det vil neppe være Deres Excellence ubekjendt, at Kong Oskar fra Forviklingernes Begyndelse og til dette Øieblik

¹⁾ I Folketingets Møde den 14. Februar dementerede Udenrigsministeren forskellige Avisrygter, bl. a. om Østersøens Lukning. Folketingstidende 1877—78, Sp. 757 f. Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 318.

har skjænket den russiske Politik sin afgjorte Sympathi; Hans Majestæt har ikke lagt Skjul derpaa hverken under de fredelige Phaser, der indledede Krigen eller medens dennes Udfald syntes tvivlsomt; og da omsider de russiske Vaabens Bedrifter aabnede Veien fra Plevna til Constantinopel, lykønskede Kong Oskar Keiser Alexander til disse Seire og modtog et hjerteligt Svar samtidigt med at Vaabenstilstands- og Freds-Preliminærerne vedtoges, i hvilket Keiseren til sin Tak føiede Haabet om at en varig og hæderlig Fred nu kunde imødesees.

I disse Kong Oskars Sympathier spille Betragtninger af en abstrakt Natur om Kristendommens Erobringer fra Muhamedanismen osv. en vis Rolle; men de ere vel især en naturlig Følge af, at Hans Majestæt overhovedet finder sig i Harmoni med den Phase i den europæiske Politik siden Hans Tronbestigelse, der betegnes med Trekejserforbundet; og hans politiske Synspunkt ligeoverfor de sidste Aars Begivenheder har derfor væsentlig været at tro paa dette Forbunds afgjørende Betydning som den faste Dæmning, indenfor hvilken de ved Krigen fremkaldte statsretlige og territoriale Omdannelser vilde finde Sted under den europæiske Freds Bevarelse. — Endnu i den seneste Tid, efterat Fredspræliminærerne ere blevne bekjendte og Østerrigs Holdning har truet med at undergaa en skjæbnesvanger Forandring, har jeg hørt Kong Oskar fastholde sin tillidsfulde Forventning. Om end General Björnstjerna sjeldnere og mindre uforbeholdent udtaler sig om Begivenhederne, saa tager jeg dog neppe Feil i at slutte, at ogsaa han hidindtil har været forholdsvis ubekymret med Hensyn til Fremtiden og synes heller ikke i de seneste Fremtoninger at finde tilstrækkelig Grund til at see farlige Eventualiteter nærme sig paa en foruroligende Maade.

Naar jeg saaledes til Dato ikke i den svenske Regjering har sporet nogen stærk Følelse af at den muligt med meget kort Varsel kunde finde sig ligeoverfor et Dilemma, hvis Vanske-

ligheder endda neppe tilstrækkeligt maales med dem, man lærte at kjende 1853 og 1854, medens Landet forholdsvis turde være endnu mere uforberedt paa at møde dem, — kan det dog ikke være min Mening, at saadanne Eventualiteter ikke skulde være komne under de styrende Personers fortrolige Overveielse. Men saalænge saadanne Overveielser maa referere sig til forskjellige Hypotheser, om hvis Realitet det ikke er muligt at have et paalideligt Skjøn, er det naturligt, at de ikke bringes til nogen praktisk Anvendelse eller blot bringes paa Omtale. Jeg har paa et langt tidligere Stadium af de nærværende Forviklinger (Beretning Nr. 23 af 5te Dec. 1876¹) kunnet meddele Deres Excellence en Yttring af Kong Oskar, som da syntes at frygte en almindelig europæisk Krig — hvilken Yttring gik ud paa, at en i Fællesskab aftalt og gennemført skandinavisk Neutralitet vilde være Hans Majestæts første Tanke og Forhaabning; og jeg har ikke senere faaet nogen Grund til at tvivle om, at den kongelig svensk norske Regjering ogsaa i dette Øieblik vilde optage denne Tanke; men hvor tilfredsstillende det end kan være at turde forudsætte en foreløbig Enighed i saa Henseende, saaledes som jeg finder det konstateret ved Deres Excellences Svar — Depeche (Nr. 7) af 12. Decbr. 1876²), saa forekommer det mig næsten ørkesløst at ville sondere Terrainet yderligere, saalænge ikke alene intet Brud mellem Magterne er notorisk og uoprettelig indtraadt, men navnlig saalænge, saavidt mig bekjendt, ingen nogenlunde begrundet Formodning existerer om, hvilken Stilling en saa mægtig Faktor som Tydskland vilde indtage i Tilfælde af et Brud. Naar jeg i denne ærbødige Beretning har omtalt Kong Oskars personlige Sympathier og Opfattelse af de politiske Forhold, har jeg vistnok dermed villet antyde, at deri findes eet Udgangspunkt for Slutninger som kunne faae praktisk Betydning, men jeg behøver neppe at tilføie, at hvad der i et givet

¹) Trykt som Nr. 1289.

²) Nr. 1290.

Øieblik under givne Forhold viste sig stridende mod Landets Interesser, i samme Øieblik — derom er jeg overbevist — vilde være fordømt og forkastet i Kong Oskars fædrelandske Tanke, som ikke har Plads for nogen »personlig« Politik »parti pris«. Langt snarere maatte jeg ledes til den Slutning, at Kong Oskar i sine omtalte og vel bekjendte Sympathier, i sine med Omhu dyrkede Forbindelser smigrer sig med at finde Støtte for Gjennemførelsen af en Neutralitetspolitik under saa vanskelige Forhold som de der *kunne* opstaa. Maaskee burde jeg, for at fuldstændiggjøre disse Bemærkninger, fremhæve hvad der er at sige om den almindelige Stemning i disse Lande under de truende Forhold i Europa. Men jeg har saa ofte haft Leilighed til at paapege, hvor rodfæstet den Anskuelse er, at man kan have Fred saalænge man selv vil og ikke blot saalænge Ens Nabo vil, at jeg ikke behøver nu at skildre, hvor fjernt det synes at ligge for den offentlige Mening at frygte for nogen Complication; dette har i det Mindste den Fordel, at man ikke ved Drøftelsen spreder Uro og giver Anledning til alarmerende Rygter.

Fra mine herværende Colleger tilflyder der mig sjelden Stof til nogen Meddelelse, og naar der fra de store Magters Repræsentanter falder Ytringer, der synes værd at tage Notits af, maa man hyppigere tilskrive dem den individuelle Opfattelse end nogen Meddelelse af autentiske Kilder.

Hvis jeg ikke regnede med denne Omstændighed, vilde jeg f. Ex. maaskee have Anledning til at fremhæve det meget mørke Lys, hvori den østerrigske Gesandt, Baron Pottenburg i fortrolige Samtaler seer Situationen; dog er det hos ham snarere Frygt for Freden end Frygt for Krigen der fremhersker. Den russiske Minister, Hr. Okouneff har været fraværende »en congé« siden December Maanedes Begyndelse, og der høres Intet om at han ventes tilbage for det Første.

F. Bille.

1332. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 24. Februar 1878.

Det vil ikke være ubekjendt for Deres Excellence, at blandt andre kongelige og fyrstelige Personer har ogsaa Hans Kongelige Høihed Prindsen af Wales overværet de her ved Hoffet stedfundne Formælings-Høitideligheder og de sig hertil sluttende andre Festligheder.¹⁾

Under dette Hans Kongelige Høiheds Ophold i Berlin har jeg for nogle Dage siden ifølge naadigst Opfordring havt den Ære at gjøre Høisamme min Opvartning, og Prindsen sagde mig da, at Han især havde ønsket at see mig paa Grund af en Samtale, Han nylig havde havt med Feltmarschal Grev Moltke, og som blandt Andet havde havt Spørgsmaalet om Nordslesvigs Tilbagegivelse til Danmark til Gjenstand. Ved denne Leilighed havde Feltmarschallen yttret, at ogsaa han ønskede en for begge Parter tilfredsstillende Løsning af bemeldte Spørgsmaal. Han nærede megen Sympathie for Danmark, og medens han var overbeviist om Nyttens, ikke alene for dette Land, men ogsaa for Tydskland, af en fast og god Forstaaelse mellem de tvende Nabolande, var det ogsaa indlysende for ham, hvilke alvorlige Misligheder der kunde følge af at Pragfredens Artikel V henstod uopfyldt; men herfor stillede der sig store Vanskeligheder i Veien, og navnlig den, at Grændsen for Afstaaelsen fra dansk Side sattes saa sydligt at man fra tydsk Side umuligt kunde give sit Samtykke dertil.

Hvad actual Betydning der kan tillægges disse Yttringer maa jo Fremtiden vise; men ligesom de have særligt Krav paa at komme til Deres Excellences Kundskab ifølge de tvende Personligheder, mellem hvilke de have været udtalte, saaledes har jeg, som jeg tidligere har havt den Ære

¹⁾ 18. Februar 1878 viedes i Berlin den tyske Kronprins' ældste Datter Charlotte til Arveprinsen af Sachsen-Meiningen og Prins Friedrich Carls Datter Elisabeth til Arvestorhertugen af Oldenburg.

at bemærke, foresat mig den, iøvrigt selvforstaaelige Regel, Intet at lade uomtalt som kommer mig for Øre om hvad der her tænkes eller yttres med Hensyn til Udførelsen af ovennævnte tractatlige Bestemmelse.

Quaade.

Depeche Nr. 5, modtaget 26. Februar 1878.

1333. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 11. April 1878.

. . . Paa Hjemrejsen fra Heidelberg vil den sv. Konge gaae over Berlin¹⁾. Han vil naturligvis tale om Neutralitet og jeg er svært bange for at tænke paa Neutr. Forbund eller noget lignende mellem Sv., os, og Preussen. Mellem os og Sverig ligesom i 1854 — ja lad gaae. Men binde sig paa nogen Maade til Tydskland hvis Politik under visse Forhold er uforudselig, vilde være meget farligt — engang bundet kan man ikke undlade at følge og saadanne Neutr.forbund kunne føre langt, som De rigtigt minder om i en af Deres Depecher i 1854.²⁾ Har De ingen Leilighed til at gjøre Bildt³⁾ tilstrækkelig opmærksom paa den Fare at han kan advare Kong Oscar i Tide. Men lad ikke see at De veed Noget om dennes mulige Hensigter.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

¹⁾ Oscar II afrejste fra Sverige 13. April paa Familiebesøg til Heidelberg. Iflg. »Berlingske Tidende« ankom han 13. April Kl. 3¼ Em. til Kbhvn., hvor han aflagde Besøg hos Kongefamilien; Kl. 9 samme Aften rejste han videre til Tyskland. Paa Hjemrejsen gjorde han 24. og 25. April Ophold i Berlin, hvor han traf den tyske Kejsersfamilie.

²⁾ Det ses ikke, til hvilken Depeche der sigtes. 1854 var Quaade Ekspeditionssekretær i Udenrigsministeriet.

³⁾ Den svensk-norske Gesandt i Berlin.

1334. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

Stockholm, 14. April 1878.

Efterat Underretningen om, at Kong Oskar igaar Eftermiddag den 13de havde forladt svensk Grund, var indløben hertil, overtog Hans Kongelige Høihed Kronprindsen Regentskabet i Hans Majestæts Fraværelse, der vil udstrække sig til den 27de eller 28de d. M. Hjemreisen vil efter nærmere Aftale med Gesandten ved det tyske Hof, Baron Bildt, blive lagt over Berlin, hvor Kong Oskar vil opholde sig en Dag.

Dette Høfligheds-Besøg til det tyske Keiserhof er ikke bleven offentlig bekjendt her i Forbindelse med Underretningen om Hans Majestæts Besøg i Kjøbenhavn og Opholdet i Heidelberg; jeg tillod mig, da jeg havde faaet sikker Bekræftelse paa Sagen, at meddele den til Deres Excellence i Telegram af Gaars Dato. Den Discretion, for ikke at sige Hemmelighedsfuldhed, hvormed dette Punkt er bleven behandlet i Stockholm, finder maaskee en tilstrækkelig Forklaring i Ønsket om saalænge som muligt at unddrage det politiske Rygtesmederi nyt Stof til Avisefterretninger om Sveriges Forhold under nærværende europæiske Krise. Forøvrigt er det vel kun en naturlig og rimelig Formodning at Kong Oskar har for Øie netop nu at give det tyske Keiserhof et nyt Bevis paa den Hensynsfuldhed han er besjælet af ligeoverfor en Stormagt, hvis Optræden under de kommende Begivenheder er af saa særlig Vigtighed for de skandinaviske Lande; og at Hans Majestæt har ønsket at benytte sin Udflugt til i et af den europæiske Politikts vigtigste Midtpunkter at orientere sig nærmere med Hensyn til Fremtiden. . . .

Depeche Nr. 10, modtaget 20. April 1878.

F. Bille.

1335. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

[Kjøbenhavn,] 17. April 1878.

Jeg takker særdeles meget for Deres interessante Brev til mig¹⁾ og jeg kan ikke Andet end finde det Hele meget tilfredsstillende, baade at Kong Oscar har taget Initiativet paa den Maade, han gjorde det²⁾, og at De og Regeringen har modtaget det med de Bemærkninger som De har været saa god at meddele mig. — Jeg vilde vente med at skrive disse Linier indtil jeg af Samtale med Beckfriis havde erfaret hvorledes Kong Oscars Indtryk af Conferencen med den danske Regering havde været, idet jeg forudsatte at det særlig vilde interessere Dem at kjende det. Det var først idag at jeg saae B.F. thi han havde fulgt Deres Exempel og var strax efter Lørdag reist hjem. Hvad han sagde mig var ganske tilfredsstillende. Kong Oscar var meget fornøiet med Deres og Conseilspræsidentens Udtalelser og Beckfriis forsikkrede at Kongen vilde være meget varsom i Berlin, hvortil B. F. ogsaa paa sin Side indstændigt havde opfordret. Ligeledes lod Kongen ogsaa til at være meget erkjendtlig for den venskabelige Stemning som han havde mødt her ved Hoffet.

Nu er Sagen altsaa godt sat i Gang, og vi maae nu afvente hvad Kong Oscar seer sig istand til at melde som Resultat af sit Besøg i Berlin. Imidlertid vil Grundlaget for en eventuel Forhandling naturligvis fremkomme fra Sverig ad ministeriel Vei, idet B. F. forsikkrede mig at denne Indledning kun var aldeles privat og foreløbig.

Løvrigt er her Intet foregaaet af nogen særlig Interesse. Krigs-Udsigterne synes stadig at blive mørkere og ingen af de herværende Gesandter kan see hvorledes der kan findes en Vei udaf Uføret.

P. Vedel.

Oreby.

¹⁾ Ikke fundet.

²⁾ Se Kriegers Dagbøger VII, S. 10.

1336. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 20. April 1878.

Kjære Vedel,

Ifølge det sidste Nr. af »l'Europe dipl.« skal Krüger ville fremkomme med et Forslag om Art. V efter den tydske Rigsdags Paaskeferie¹⁾). Jeg har ikke andensteds set eller overhovedet hørt Noget herom; men for nogle Dage siden, da jeg saae Bülow, sagde denne, at Kr. nylig havde været til Ordet i Rigsdagen, men at der ikke var bleven Noget deraf, da han ikke havde været tilstede da Touren kom til ham. B.s Yttring var saa løs, at jeg ikke har fundet Anledning til at omtale den; han fremkom først med den i det Øieblik vi skiltes ad, og jeg forstod ham ogsaa som om der ikke meer var Tale om Sagen efterat Kr. ikke havde faaet Ordet. Men nu er jeg bleven urolig som Følge af Meddelelsen i »l'Europe«, idet der efter min Mening ikke kan komme noget Godt men kun Ondt ud af at røre ved hiin Art. for Øieblikket.

Jeg skal naturligviis have Opmærksomheden henvendt paa hvad De omtaler i Deres sidste Brev, hvilket Gyldenkrone mundtlig har suppleret²⁾). Vedkommende³⁾) ventes hertil i næste Uge for en Dag eller to i strengeste i. c. og vil vel næppe være ledig. Jeg er, som Tingene stille sig, fuldkommen enig med Dem; ja meer end det vi kunne under nærværende Forhold ikke tilstrækkelig effacere os. Men det forekommer mig forresten, at der ikke er stor Fare for at man her skulde ville trække os frem paa Scenen. Skulde det skee, maatte vi jo forlange Gjentjenester; ialfald vilde man her sikkert vente at vi gjorde det, og det er derfor et stort Spørgsmaal for mig, om man ikke helst lod os i Ro. Her kommer jo ogsaa den Betragtning til, at man ifølge sit Naturel og sin tra-

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 339.

²⁾ Formentlig det som Nr. 1333 trykte. Baron Emil Gyldenkrone var Legationssekretær i Berlin.

³⁾ Kong Oscar, som omtalt i Nr. 1333.

ditionelle Politik altid foretrækker at holde sin Haand fri, naar en modsat Fremgangsmaade ikke lover sikker Gevinst. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1337. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielt.

Deres Excellence.

Stockholm, 29. April 1878.

Da jeg i Dag besøgte Udenrigsministeren¹⁾, sagde Hans Excellence mig, at Kong Oskar var vendt tilbage fra sit korte Ophold i Udlandet tilfredsstillet ved den Udvexling af Anskuelser, han baade i Kjøbenhavn og Berlin havde benyttet Leiligheden til at fremkalde om de politiske Forhold, der under den nærværende europæiske Situation maatte ligge Hans Majestæt nærmest paa Hjerte.

Jeg behøver ikke nærmere at dvæle ved den Samtale af saadant Indhold som Hans Majestæt havde i Kjøbenhavn. Hvad der om samme Anliggende blev omtalt i Berlin, vilde Kong Oskar, efter hvad Udenrigsministeren sagde mig, idag directe meddele vor allernaadigste Konge. Imidlertid anseer jeg det for min Pligt at referere Udenrigsministerens Ytringer derom til mig — indeholdende hvad Kongen havde fremført i Statsraadet.

Dette gik ud paa, at Hans Majestæt saavel af Keiseren som af Statsminister Bülow, der efter Fyrst Bismarcks Ordre og i dennes Sygdoms Forfald var kommen til Kongen, havde hørt den bestemte Erklæring, at hvad der end hændte, vilde Tydskland under den eventuelt forestaaende Krig iagttage den strængeste Neutralitet. Denne Beslutning blev intet Øieblik tabt af Syne under de nu for sig gaaende Underhandlinger og var Norm for Tydsklands Optræden under disse.

¹⁾ General O. M. F. Björnstjerna.

Kong Oskar havde paa sin Side erklæret, at ogsaa hans Politik vilde bestaae i en streng Neutralitet, ved hvis Gjennemførelse han vilde hævde saadanne Regler, som bedst stemmede med hans Rigers Tarv. Denne Erklæring havde fra Statsminister Bülow's Side mødt fuldkommen Billigelse. Udover disse almindelige Bestemmelser var Samtalen paa dette Gebet ikke gaaet. — General Björnstjerna mente derfor, at man for Øieblikket kunde stille sig tilfreds med Udsigten til, hvis Krigen udbrød mellem Rusland og England, *at kunne vedtage og faa anerkjendt de samme Neutralitetsregler, som Sverige, Norge og Danmark i Fælleskab fulgte under Krimkrigen.*

Af Udenrigsministerens Yttringer om Dagens store Anliggende skal jeg forøvrigt anføre, at Kongen havde i Berlin i det Hele fundet Troen paa Fredens Bevarelse svag, skjøndt et Haab derom endnu fastholdtes dengang. Men General Björnstjerna syntes, idet han støttede sig til de Beretninger han modtog og blandt hvilke han navnlig anførte den seneste Depeche fra Grev Piper i London¹⁾ — ikke længere at kunne frigjøre sig fra den Tro, at England tilsigtede Krig som Middel til en tilfredsstillende Afgjørelse.

Kong Oskar havde i Berlin ligeoverfor Keiserens bekjendte Sympathier, fundet en markeret Hædning til den engelske Politik hos Kronprindsen af Tydskland. *F. Bille.*

Depeche Nr. 12.

1338. Oscar II til Christian IX.

Min kjære Christian!

Stockholm, 29. April 1878.

I Løverdags vendte jeg tilbage ifra min Udenlandsreise og iler nu at opfylde mit givne Tilsagn. Jeg var i Berlin et Døgn,

¹⁾ Grev Karl Edvard Vilh. Piper (1820—91), svensk-norsk Gesandt i Wien 1872—77, i London 1877—90.

men traf der desværre ikke Fürst Bismarck selv, da han, der havde lovet mig at møde mig, pludselig var blevet syg i Lauenburg, og dette så alvorligt at man en Dag frygtede for hans Liv. Statsminister von Bülow indfandt sig imidlertid hos mig, og jeg havde med ham en vidløftig og interessant Samtale om den politiske Situation. Men om også denne Samtale førtes med gjensidig venlig Åbenhed, kunde den jo ikke fuldt ud erstatte Savnet af Rigskanslerens personlige Nærværelse. Så meget fik jeg dog med Sikkerhed vide at om den mere og mere befrygtede Krigseventualitet virkelig indtræffer, da vil Tydskland *bestemt* forblive neutralt, og finder sin interesse være at også de andre to af de fire Østersø-rigerne blive neutrale. Jeg fik det for mig behagelige Indtryk at den tyske Regjering vilde med Bestemthed træde hjælpende [til] hvis, fra nogen af de Krigførende Magter, en upartisk og retfærdig Neutralitet måtte blive udsat for pression, der kunde medføre Krigsfare. Om jeg også ikke har Vished for at denne Hjælp vilde gå så vidt at Tydskland trak Sværdet, så tror jeg dog at Tydskland[s] mægtige fredelige Intervention er Tryghed nok. Jeg er altså i Hovedsagen meget beroliget, hvortil den gamle gode Kejsers venlige Sindelag imod mig ikke mindst bidrager, og jeg står fast ved det ønskelige i at, i Tilfælde af Krigens Udbrud, vi to samtidig afgive Neutralitetserklæringer, hvorom det da bliver, ved vore Udenrigsministre, at nærmere forhandle. Jeg troer også at vi nok kunde håbe at fåe en ligedan Neutralitet som i 1853—4, hvorved store kommersielle Fordele vandtes; i detmindste var dette Tilfælde med Sverrige og Norge. . . .

Jeg forbliver, kjære Christian, Din troe Broder, Nabo og Ven

Oscar.

Egenhændig Original i det danske Kongehus' Arkiv. Et Uddrag med Rosenørn-Lehns Haand er indlagt i Kammerherre F. Billes Depeche fra Stockholm Nr. 12 af 29. April 1878.

1339. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 30. April 1878.

Kjære Kammerherre.

Tak for Deres Breve, og mange Hilsener fra Krieger. Med Krüger har jeg slet ingen indirekte Forbindelse, dog har jeg prøvet paa at lade Hjort-Lorenzen virke paa ham til at være fornuftig og tie stille.

Feldmarschal Moltke har i forrige Uge været her paa Gjennemrejse og havde iforvejen — jeg troer ved Capit. M.¹⁾ — bedt om Audients. Den fik han og senere paa Dagen gjorde Kongen Gjenvisit i Phønix. Da Kongen tog Afsked med ham sagde Kongen at han vilde bede ham anvende sin Indflydelse hos Keiseren for at det slesv. Spørgsmaal kunde blive løst, han (K.) kjendte M.s Sympathie for Dmk. M. svarede at den havde han rigtignok men han tvivlede paa at Keis. nu vilde være tilbøielig til at gjøre Noget, vi forlangte desuden formeget, om Flensborg kunde der jo ikke være Tale. Kongen svarede at Keis. og Bism. bedre kunde bringe Sagen til Ende end Andre, og vi vilde være fornøiede med Lidt, til Gjengjæld vilde vi være »meget taknemmelige«.

Til Kong Oscar har Bülow i Berlin sagt at hvad der end skeete var Tydskl. fast besluttet paa at iagttage den strengeste Neutralitet. Kongen sagde at det vilde han ligeledes, følgende m. H. t. Formen Præcedentsen fra 1853. Bülow »var meget glad« ved at høre det.

Hovedvanskeligheden for os bliver 1) Spørgsm. om Havnenes Benyttelse eller Lukning. Baade vi og Sverig ønske bestemt det Første ligesom i 1854, men det er et slemt Præcedents at Engl. i 1870 paa Pr.s Forlangende lukkede sine. Dernæst er der Antydninger i N. A. Z. i Retning af at følge dette Exempel. 2) Spørgsm. om russ. »Krydsere« ∴ i Virkeligheden Kapere. Hvad vil Pr. gjøre m. H. t. dette Punkt?

¹⁾ Formentlig Feltmarskallens Slægtning, den senere danske Generalmajor O. H. Th. A. F. A. Moltke (1827—1897).

Af en Artikel i N. A. Z. for nogen Tid siden¹⁾ vilde jeg antage at man i Berlin misbilliger denne Omgaaelse af Pariser-Protokollen, men man synes i Rusl. alligevel at engagere sig stadigt videre ind derpaa. Men endelig er det vist at Bülow ikke har sagt noget for Meget til Kong Oscar, naar han lo-vede Neutr. »hvad der end skeete«? Vil man ikke efter Omstændighederne indskrænke den eng. Flaades Bevægelser i Østersøen? N. A. Z. for Søndag antyder det og kunde endog synes at indlede en Begjæring om at Østersøen lukkes²⁾. Men dernæst erfarer jeg at der i Kiel foretages Forberedelser der endog efter Omstændighederne kunde synes at være truende for Andre end Engl.³⁾ Det hedder »auf die Wälle von Fort Stosch und Korügen werden, namentlich auch nach der Landseite hin, stärkere Geschütze gebracht und 70 Granaten pr. St. daneben gelegt. Alles in grösster Stille. Marineoffiziere bereisen die Küstenplätze um mit den Rhedern Verein-

¹⁾ Der hentydes vistnok til en Artikel i »Nordd. Allg. Zeit.« Nr. 87 for 11. April 1878. Her gengives et i »Köln. Zeit.« meddelt Rygte om, at U. S. A. under en engelsk-russisk Krig vilde udruste Kapere mod England, sammen med »Köln. Zeit.«s Kommentar: at dette vilde stride mod Washingtontraktaten. »Nordd. Allg. Zeit.« bemærker hertil, at Amerika sikkert ikke af Washingtontraktaten vilde lade sig hindre i at udruste Kapere, da denne Traktats Art. VI [se Nr. 1354] ikke er en almindelig folkeretlig Forskrift, men blot en særlig Bestemmelse vedr. Genfer-Voldgiftsretten. Derimod er baade Rusland og England som Medunderskrivere af Parisersøretsdeklarationen 1856 forpligtede til ikke at anvende Kapere, men hvis Lord Beaconsfield udfører »sin gamle Yndlingstanke« at sige sig løs fra Deklarationens Regel om, at Flaget dækker Ladningen, vil Rusland ikke være retslig forhindret i at anvende Kapere.

²⁾ »Nordd. Allg. Zeit.« Nr. 100 for 28. April 1878 gengiver en Reuter-meddelelse fra London om, at en stærk engelsk Flaade med Østersøen som Bestemmelsessted hurtigst muligt skal udrustes, og knytter hertil bl. a. en Bemærkning om, at »Afsendelsen af en engelsk Flaade til Østersøen, hvor mange hidtil neutrale Interesser kunde berøres, vilde kunne gøre Stillingen ulige mere kompliceret«.

³⁾ Randnote af Quaade: Veed Intet herom, men hvad Nevakkovitch [A. de Newakhovitsch, russisk Marineattaché i Berlin] har sagt mig om Østersøens Lukning.

barungen über die Chartierung von Dampfern zum Transport von Truppen und Materiel zu treffen und sich die Schiffe anzusehen. Auf der hiesigen Marine-Intendantur sind enorme sog. Kriegslieferingsverträge abgeschlossen die ebenfalls geheim sind und mit dem Tage der Kriegserklaring in Kraft treten.« Endvidere oprettes overalt paa Kysterne Observationspunkter o. s. v.

Her er der Tale om at indkalde saa meget Mandskab som der behøves til at besætte Søforterne og maaske om at holde den sædvanlige Øvelsesleir paa Sjælland istedetfor i Jylland. Finder De ikke dette meget naturl. og navnlig Noget som Preuss. maa erkjende for meget anbefaleligt? Som De vel veed har Hertug Carl været her og det lader til at han især er optaget af sin Fordring paa Oldenburg som Storhertugen dog indtil videre ikke synes villig til at afgive til ham¹⁾.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — I Randen har Quaade noteret Hovedpunkterne af sit Svarbrev, trykt som Nr. 1345.

1340. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

[Kjære] V[edel].

Berlin, 30. April 1878.

Ifølge en Samtale jeg har havt med Bildt troer jeg at kunne fuldstændig berolige Dem med Hensyn til K. af Sv. Ophold her. Kongen havde selv indseet hvor farligt det vilde være at han bandt sig i nogensomhelst Retning og han havde været fuldt bestemt paa at undgaae Alt hvad der kunde føre hertil. Hans Øiemed med at begive sig hjem over Bl. havde alene været at søge at erfare hvad man her vilde. Om han har opnaaet dette, sagde B. ikke. Bismarck har jo, som De veed, ikke været tilstede her; men selvom dette havde været Tilfæl-

¹⁾ Christian IX's Broder, Hertug Carl af Glücksburg. Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 291, 296 og VII, S. 7.

det, tvivler jeg paa, at man havde kunnet give bestemt over for Andre klar Besked i den omhandlede Henseende for alle Tilfælde. Iøvrigt tilføiede B., havde K. O. været enig med ham i at Danmark og Sverig Norge maatte holde sammen. Vi vare ubetinget og ligemeget henviiste paa at holde os udenfor den eventuelle Strid, altsaa paa at være neutrale, og i den Henseende var den identiske Holdning vi havde fastsat som Regel for os i 1853¹⁾ det bedste Præcedens. . . .

Quaades Papirer. U. A. Koncept med Quaades Haand. Udfærdigelsen er ikke fundet blandt P. Vedels Privatpapirer.

1341. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Lørdag, 4. Mai [1878].

Da det muligvis kan lette D. Exc. ved Forhandlingen idag i Ministerraadet tillader jeg mig at resumere min Mening i følgende Punkter.

1. For Øieblikket er der intet Andet at gjøre end at skrive til Bille at han skal takke for Kong Oscars Brev²⁾ og for den Meddelelse som Bjørnstjerna har gjort Bille, samt foreslaae at vi nu enes med Indholdet af Neutralitets-Erklæringen idet Akten af 1854 lægges til Grund og Sverig meddeler hvorvidt det ønsker nogen Forandring deri.

2. For Tiden kan en Neutr. Erkl. ikke udgaae. Dermed maa ligesom i 1854 ventes indtil Krigen udbryder. Dette udelukker ikke at vi kunne forinden meddele andre Magter vore Hensigter, saasnart vi ere enige derom med Sverig. Imidlertid er det ikke saa paatrængende som i Krimkrigen da Alle vide at vi ikke tilsigte nogen Deeltagelse i Krigen.

¹⁾ Se Nr. 1343. Naar der i det følgende bruges Udtryk som »Neutraliteten 1853—54«, tænkes der vistnok paa Cirkulærnoten af 20. December 1853 i Forening med Bekendtgørelse af 20. April 1854 (Love og Anordninger 1853—54, S. 510 ff.).

²⁾ Trykt som Nr. 1338.

3. Hvad Realiteten angaaer, mener jeg at vi bør optage i Neutr. Erkl. at Kbhvn.s Havn lukkes for fremmede Krigsskibe men ogsaa kun den. Som bekjendt var den aaben i 1854 og vi kunde efter dette Præcedents gjøre det Samme igjen, men da Sverig lukker sine Krigshavne og Preussen *idetmindste* disse vilde det være anormalt at holde Kbhvn. aaben.

4. Hvad vedrører Washington Traktaten (Alabama)¹⁾ finder [den] sin Plads i en Omarbejdelse af Pl. 1803 og ikke i Neutr. Erklæringen²⁾. I alt Fald maa vi først høre Sverigs Mening om dette Punkt.

Sluttelig tilføier jeg at dersom Calvo³⁾ skulde indeholde Noget som efter Hs. Exc. Justitsministerens Mening bør tages i Betragtning, vilde det muligen anbefale sig at D. Exc. begjærede dette Værk af ham for at Udenrigsministeriet kunde tage under Overveielse hvorvidt det giver Anledning til noget Initiativ fra Deres Side.

P. Vedel.

Oreby.

1342. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre
F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Kjøbenhavn, 5. Maj 1878.

Af D. H. Indberetning af 29. f. M. samt af Hs. Maj. Kong Oscars egenhændige Brev til vor allernaad. Konge af s. D.⁴⁾ tør jeg antage det for tilstrækkelig constateret at begge Regeringer ere enige i, saasnt en Krig maatte udbryde, at afgive samtidige og saavidt muligt ligelydende Neutralitetserklæringer paa Grundlag af Neutraliteten fra 1853—54. Uagtet det selvfølgelig vil være nødvendigt at afvente Kri-

1) Sml. Nr. 1354.

2) Se Aage Friis: Danmark ved Krigsudbrudet Juli—August 1870, 102.

3) Formentlig Charles Calvo: Le droit international théorique et pratique. Jfr. Kriegers Dagbøger VII, 18.

4) Trykt som Nr. 1337—38.

gens Udbrud før deslige Neutralitetserklæringer offentliggjøres, turde det dog, i Betragtning af den Hurtighed hvormed Begivenhederne maaskee ville udvikle sig, være hensigtsmæssigt snarest muligt at tilveiebringe den forønskede Overensstemmelse i Anskuelserne om disse Erklæringers Indhold, for at de ufortøvet naar Tiden dertil kommer, kunne udgaae.

I Betragtning heraf tør jeg anmode D. H. om at meddele Hs. Ex. Udenrigsministeren at vi ere beredte til at paa-begynde de i saa Henseende fornødne Forhandlinger og at De er bemyndiget til at modtage de Meddelelser som General Björnstjerna maatte ville gjøre Dem om saadanne Forandringer i Neutralitets Erklæringen af 1854, hvortil den kgl. sv. norske Regering muligvis kunde ønske at tage Initiativet, ligesom den kgl. Regering ogsaa forbeholder sig under den fortsatte Discussion at fremkomme med de Bemærkninger hvortil den fra sit Standpunkt maatte kunne finde Anledning.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 1. Paategning af Vedel: Exped. pers. af Ministeren h. M.[?].

1343. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielt.

Deres Excellence.

Stockholm, 7. Maj 1878.

Idet jeg har den Ære at erkjende Modtagelsen af Deres Excellences Skrivelse Nr. 1 af 4de dns.¹⁾, undlader jeg ikke at indberette, at jeg ufortøvet har opfyldt den mig deri meddelte Instruktion og til General Björnstjerna gjort Henstilling om ved nærmere Forhandling at tilveiebringe fuld Overensstemmelse med Hensyn til den ved en Krigs Udbrud aftalte

¹⁾ Trykt som Nr. 1342. Den paagældende Skrivelse er i Gehejme-registraturen indført under 5., ikke under 4., Maj.

samtidige Neutralitets Erklæring fra den kongelige Regerings og den svensk-norske Regerings Side. General Björnstjerna svarede mig, at han strax skulde tage min Henstilling til Følge, og kunde forøvrigt strax sige, at han troede, Sverig-Norge vilde saa godt som ordret kunne adoptere Indholdet af Cirkulær-Noten af 20de December 1853¹⁾. Han tilføiede, at ligesom Deres Excellence allerede af Baron Beck-Friis var gjort bekjendt med det Spørgsmaal Hr. Okouneff havde rettet til ham med Hensyn til en eventuel Neutralitets Karakter og med det Svar, General Björnstjerna havde givet ham²⁾, saaledes havde ogsaa den engelske Minister, Hr. Erskine, nu bragt samme Sag paa Bane og faaet samme Svar³⁾.

At ingen af disse Herrer havde havt nogen Anmærkning at gjøre ved General Björnstjernas Yttringer om Neutraliteten af 1853/54 som den Model, man i Tilfælde af Krigsudbrud vilde holde fast ved, syntes at berettigede til den Forventning, at der ikke heller senere vilde møde nogen Indvending mod en saadan Politik. . . .

F. Bille.

Depeche Nr. 14, modtaget 10. Maj 1878.

1344. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 8. Mai 1878.

[Samtale med Statsminister Bülow om Forholdet mellem England og Rusland i det orientalske Spørgsmaal, i hvilken Hr. v. Bülow fremsætter Bedømmelse af Lord Salisbury og Lord Derby og udtaler sin Tillid til et godt Udfald af de

¹⁾ Se Neergaard, Under Junigrundloven I, S. 907. De enslydende Neutralitetserklæringer, som Danmark og Sverig-Norge udsendte ved Udbrudet af den russisk-tyrkiske Krig. Trykt bl. a. i Bilag til Betænkningen afgiven af Forsvarskommissionen af 1902, S. 29 f.

²⁾ Se Ordre til Beck-Friis Nr. 25 af 1. Maj og Depeche fra Beck-Friis Nr. 40 af 4. Maj 1878 (U. A., Stockholm), der vil blive trykt i E., D. og N.

³⁾ Se Depeche fra Erskine Nr. 34 af 8. Maj 1878 (Foreign Office, London), der vil blive trykt i E., D. og N.

engelsk-russiske Forhandlinger overfor Quaades Indvending, at dette for en stor Del beror paa Tyrkiet.]

Imidlertid kunde Statsministeren selvfølgelig ingen sikker Borgen give for Fremtiden, og lige saa lidt indviede han mig i Detailler eller Kjendsgjæringer; men han udtalte, at han endnu, som tidligere, havde mere Haab om Fredens Bevarelse end Frygt for det Modsatte. For det Tilfælde at denne Frygt skulde realiseres, stod det iøvrigt fast, tilføiede han, at Tydskland vilde iagttage en absolut Neutralitet; »og«, yttrede han derhos, »jeg vil ikke gjøre Propaganda, men det forekommer mig, at Danmarks Interesser i hiint Tilfælde vilde være de samme som Tydsklands, og det vil ogsaa svare til den personlige Stemning som hersker mellem Keiseren og Kong Christian, at Danmark følger vort Exempel.«

Hertil bemærkede jeg at det ligeledes var min personlige Mening, at Danmark burde holde sig neutralt; og at jeg havde al Grund til at troe, at denne Mening stemte med den kongelige Regjerings Hensigter.

Vor Samtale endte derpaa med Betragtningen af de Vanskeligheder, som Danmarks særlige Beliggenhed frembyder i Tilfælde af en engelsk Flaades Operationer mod Rusland i Østersøen, og med Tilbageblik paa de lignende Vanskeligheder, som havde viist sig under Krimkrigen, og som naturligviis endnu vare Statsministeren i levende Erindring.

[Om at Bülow's Haab om Fredens Opretholdelse af mange Grunde ingeniunde var almindeligt blandt Diplomaterne i Berlin.]

Quaade.

Depeche Nr. 10, modtaget 10. Maj 1878.

1345. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 8. Maj 1878.

Jeg kan intet mere bestemt om Freds- eller Krigsspørgsmaalet tilføie til min Rapport af idag. Men Grev Schuwalows

Reise¹⁾ opfattes jo i fredelig Retning, og ligesom denne Opfattelse forekommer mig rigtig, saaledes troer jeg nu, som altid, at man her ikke vil en almindelig Krig og altsaa vil gjøre Alt for at afværge den. Naar blot ingen untoward events skee.

Jeg har af de danske Aviser taget Anledning til at omtale for Bülow, at Leiren hos os i Sommer sandsynligviis holdtes paa Sjælland²⁾). Han syntes at finde det i sin Orden og var i det Hele tilfreds med hvad der tydede paa streng Neutralitet fra vor Side. Søbatterierne omtalte jeg ikke, men jeg finder at det ene følger af det andet, og kan ikke tvivle paa at man her vil finde Tingen i sin Orden. I 1870 kaldte vi jo ogsaa Folk ind, og i 1854 traf vi militaire Foranstaltninger, som Ingen havde Noget at udsætte paa, uden vor egen Rigsdag.

Om Havnenes Lukning kan jeg for Tiden Intet sige. Det er, som De siger, et vanskeligt Punkt. Jeg veed endnu ikke hvad man her gjør, men jeg troer ikke, at Kiel bliver Kul-Depot. Om hvad De ellers erfarer fra Kiel, har jeg Intet hørt; men her hører man overhovedet ikke Meget om den Slags Sager. Den i min Beretning Nr. LVI af 23de f. M. betegnede Person³⁾ siger mig imidlertid at Bismarck har ladet Gen. Stosch⁴⁾ spørge om man kunde lukke Østersøen /: Sundet og Belterne :/, og at Svaret har været »Ja«. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Krydserne⁵⁾ sender jeg Dem en Artikel⁶⁾

¹⁾ Bestemmelserne i San Stefano Freden mellem Rusland og Tyrkiet 19. Februar—3. Marts 1878 fik England til at indtage en truende Holdning overfor Rusland, og den russiske Ambassadør i London, Grev Peter Schuwalow, førte i denne Anledning Forhandlinger med den engelske Regering. Efter at man var kommet overens om Afholdelsen af en europæisk Kongres, der skulde beskæftige sig med en Revision af Fredstraktaten, rejste Grev Schuwalow 7. Maj til St. Petersburg for at forhandle med sin Regering.

²⁾ Se Kriegers Dagbøger VII, 17.

³⁾ Den russiske Marineattaché i Berlin. Sml. Nr. 1339.

⁴⁾ Chefen for det tyske Admiralitet.

⁵⁾ Sml. Nr. 1339.

⁶⁾ »National Zeitung« Nr. 213, for 8. Maj 1878, Morgenudgave. Den

af »Nat. Zeitung«, som jeg finder værd at lægge Mærke til. Maaskee holder Ministeriet dette velskrevne, men slesvigholsteenske Blad, og Artiklen bliver jo nok optaget andendsteds; men jeg sender den dog.

Hvad De i Deres sidste Brev siger om Kong Oscars Ophold her, har krydset et Brev fra mig¹⁾, hvis Indhold i saa Henseende stemmer med Deres Meddelelse.

Med Hensyn til »Nord. Allg. Zeitung« vil jeg ikke undlade at bemærke, at skjøndt jeg troer dette Blad ikke tager fejl i at betegne den herværende Stemning, især i visse Kredse, og navnlig i det afgjørende, som gunstigst for Rusland, saa veed jeg, at Redacturen eller en af Hovedmændene ved Bladet gaaer ind og ud i den russiske Ambassade.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1346. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne
i Stockholm og Berlin.

Kjøbenhavn, 9. Maj 1878.

[*Til Stockholm:*] Uagtet det ikke kan antages at være hensigtsmæssigt i nogen Maade at binde den Neutralitet, som den danske Regering agter at deklare i Overeensstemmelse

omtalte Artikel er en længere Spidsartikel, hvori paa Baggrund af den truende Krigsfare mellem England og Rusland behandles Spørgsmaalet om Tilladeligheden af Kaperi. Den umiddelbare Anledning til Artiklen er den Sensation, som var opstaaet ved, at et tysk Skib »Cimbria« pludselig var dukket op ved den nordamerikanske Havn Southwest-Harbour med russisk Besætning ombord for, som man formodede i England, i Tilfælde af en Krig at foretage Overfald paa den kanadiske Skibsfart, samt den Omstændighed, at der i Rusland var paa-begyndt en stærk Agitation for Udrustning af frivillige »Krydsere«. Artiklen konkluderer i, at Anvendelse af frivillige Stridskræfter til Søs ikke kan siges at være i Strid med Pariser-Kongressens Erklæring om, at »Kaperi er og bliver afskaffet«, naar blot det opbragte Bytte ikke anvendes til Fordel for Private, og naar de nævnte Stridskræfter staar under de kompetente Organers Ansvar.

¹⁾ Trykt som Nr. 1340.

med Sverig-Norge i Tilfælde af at en engelsk-russisk Krig maatte udbryde, til den Neutralitet som det tydske Rige i alt Fald indtil Videre antages at ville indtage, turde det dog altid være af stor Interesse saa nøie og saa snart som muligt at kjende de Neutralitetsregler som man er tilsinds at følge i Berlin, navnlig ligeoverfor en engelsk Flaade i Østersøen. Ligesom Ministeriet ikke skal undlade ved D. H. at meddele Hs. Exc. General Björnstjerna alt hvad man om dette Punkt maatte erfare gjennem den kgl. Gesandt i Berlin, hvis Opmærksomhed særlig er henledet herpaa, saaledes tør man ogsaa haabe fra Stockholm at holdes i Kundskab om hvad det svenske Udenrigsministerium derom maatte erfare.

[*Til Berlin.*] Ut supra indtil Østersøen incl. — Jeg tillader mig derfor at anmode D. H. om at meddele mig hvad De herom maatte erfare med større eller mindre Paalidelighed, navnlig forsaavidt disse Regler i nogen væsentlig Grad maatte afvige fra det Neutralitets-System der af de 3 nordiske Riger fulgtes under Krimkrigen. Det er sandsynligt at det svenske Udenrigsministerium har rettet en lignende Opfordring til sin Gesandt i Berlin og da Interesserne i denne Sag ere fælleds, tør jeg antage at D. H. vil kunne udvexle Deres Iagttagelser herom med hvad General Bildt paa sin Side maatte bringe i Erfaring.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. XLVIII (Stockholm) og IL (Berlin).

1347. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i London, Paris, Stockholm, Berlin, Washington, Rom og St. Petersborg.

Kjøbenhavn, 11. Maj 1878.

Som Deres Højvelbaarenhed bekjendt er det et meget væsentligt Punkt i vor lovbestemte Hærordning, at hverf

Aar i Løbet af Juni og Juli en større Deel af Armeen samles i Leir for at anstille større og fuldstændigere Øvelser, end Tilfældet kan være med de enkelte Afdelinger. Hidtil har denne Troppesamling fundet Sted i Jylland, men i de senere Aar har det Spørgsmaal gjentagne Gange været bragt paa Bane, om det ikke turde være hensigtsmæssigere at forlægge Leiren til Sjælland, baade fordi det vilde være mere frugtbringende for Øvelserne, at de ikke altid holdes i det samme Terrain, og fordi det, selv under ordinære Omstændigheder, er forbunden med forskjellige Misligheder at Hovedstaden for længere Tid blottes for den største Deel af sin allerede i Forveien meget lidet talrige Garnison.

Men uagtet disse Betragtninger fortjene særdeles Opmærksomhed, vilde den kongelige Regjering efter al Sandsynlighed dog have bestemt sig til ogsaa i indeværende Sommer at lade Øvelserne afholde i Hald, dersom ikke de almindelige Forhold havde sluttet sig til de ovenfor angivne Motiver og gjort Udslaget. Hvormeget end nemlig den kongelige Regjering fastholder Haabet om, at det skal lykkes de paagjældende Magters Bestræbelser at fjerne de Farer, som allerede i længere Tid have truet den almindelige Fred, kan den dog heller ikke lade ude af Betragtningen, at disse Bestræbelser kunne strande, og at en Krig kan udbryde, i hvilken Østersøen da neppe vilde undgaae at blive Skuepladsen for militaire Operationer. Og uagtet den kongelige Regjering ikke nærer nogensomhelst Frygt for at, hvis en saadan Calamitet maatte indtræde, de krigsførende Magter jo i fuldeste Maal vilde respectere den strænge Neutralitet, som den danske Stat vil iagt[t]age i en Krig, der ikke vedrører den, vilde det dog ligge nær at tænke sig, at Tilstedeværelsen af mægtige Flaader ved vore Kyster kunde hist og her medføre Uordener, som den kongelige Regjering baade for sin egen Skyld og for de andre Magters Interesse maatte føle sig forpligtet til at fjerne. Men dette vilde være umuligt, dersom Kjøbenhavn og Sjælland saagodtsom blottedes for enhver

Troppestyrke netop i det første Øieblik efter en Krigs Udbrud, og da Operationerne endnu ikke have faaet Tid til at antage deres bestemte Gang.

Under disse Omstændigheder har den kongelige Regjering besluttet sig til at forlægge de ordinaire Troppøvelser i denne Sommer til Sjælland.

Som Deres Høivelbaarenhed af det Ovenanførte vil see, er her saaledes ikke Tale om en Troppesamling foretagen paa Grund af en eventuel Krig, men kun om en sædvanlig og lovbestemt, hvert Aar paa samme Tid gjentagen almindeligere Hær-Øvelse. Naar Troppesamlingen dernæst denne Gang foretages paa Sjælland, skeer dette ikke, for at vor eventuelle Neutralitet skulde søge en yderligere vistnok unødvendig Styrke i nogensomhelst Væbning, men foruden af andre Grunde, ogsaa af Hensyn til, at det paahviler en neutral Regjering idetmindste at kunne raade over hvad der allerede under ordinære Omstændigheder behøves til at vedligeholde Orden paa sit Territorium. Jeg vil endnu tilføie Eet, som, hvis det behøvedes, vilde tjene til yderligere at give denne Foranstaltning sin rette Charakter. Krigsministeren har efter den almindelige Bemyndigelse, som Loven i saa Henseende giver ham, besluttet sig til at dele Troppesamlingen i to efter hinanden følgende Samlinger, saa at den hele Styrke, som til et givet Moment befinder sig samlet, kun vil beløbe sig til Halvdelen af, hvad der ellers sammendrages til Øvelser.

Som Deres Høivelbaarenhed heraf vil see, er den hele Foranstaltning af en saadan Natur, at den visselig ikke havde Krav paa at blive Gjenstand for særlig Omtale. Men da jeg har seet, at Aviserne tildeels have omtalt denne Sag paa en Maade, som kunde give Anledning til Mistydning af dem, som ikke kjende den rette Sammenhæng, har jeg troet, at det ikke var overflødigt ved denne korte Fremstilling at sætte Deres Høivelbaarenhed istand til at berigtige de falske Forestillinger, som De muligvis kunde finde paa Steder, hvor det

er den kongelige Regjering af Vigtighed, at dens Hensigter ikke misforstaaes.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 2 (Stockholm) og 1 (de øvrige Gesandtskaber) findes. Her trykt efter Udfærdigelsen til Wien. Ges.ark. Østrig I—II, Politiske Sager 1871—80.

1348. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre!

Kjøbenhavn, 12. Maj 1878.

Jeg takker Dem meget for Telegrammet, De var saa god at sende mig igaar Eftermiddags angaaende det mislykkede Attentat paa den tydske Keiser¹⁾. Jeg sendte det strax efter Modtagelsen til Kongen, der *imorges* — saavidt jeg forstod da jeg Kl. c. 10 talte med ham — selv har telegraferet til hiin, for at bevidne ham sin Deeltagelse og bringe ham sine Lykønskninger. Dermed er jo vist opfyldt Alt, hvad der behøves at gøres, for tilstrækkelig at lægge et venligt og deeltagende Sind for Dagen, men da Hr. v. Heydebrandt dog paa en Maade officielt har anmeldt Begivenheden, ønskede Kongen dog gjerne at De skulde søge Leilighed til at tale med Hr. von Bülow og igjennem ham gjentage Bevidnelsen af Kongens Følelser i den Anledning. Jeg sender Dem derfor disse Par Ord, for at bede Dem, i den Form og paa den Maade, De selv maatte ansee for den meest passende, at opfylde Kongens ovennævnte Ønske.

Det er jo aldeles mærkværdigt at disse Attentater saagodt som aldrig lykkes! Skulde man forklare det maatte Grunden vel søges i at Vedkommende altid under saadanne Omstændigheder befinde sig i en saa nerveus Stemning, at de ikke vide hvad de gjøre. Denne synes nu efter de sidste Efterretninger at ville give det den Tournure at det er ham selv og ikke Keiseren han hár villet dræbe.

¹⁾ 11. Maj 1878 forøvede Blikkenslageren Hödel et Attentat mod Kejser Wilhelm.

Jeg takker Dem for den sidste Rapport med Beretningen om Bülow's Udtalelser¹⁾ — jeg tillægger deres fredelige Retning dog stor Betydning.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

1349. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 12. Mai 1878.

Den herværende svensk-norske Gesandt er, ialfald endnu, ikke i Besiddelse af nogen Instruction svarende til den det kongelige Ministerium har meddelt mig ved meget æret Skrivelse af 9. d. M. No. IL²⁾; men han har ved en Skrivelse fra Udenrigsministeriet i Stockholm af 4de d. M. modtaget Afskrift af en d. 1. d. M. dateret Depesche til den svensk-norske Gesandt i Kjøbenhavn, hvis Indhold han i Fortrolighed har meddeelt mig, og som gjør Rede for en Samtale, Hans Majestæt Kongen af Sverrig og Norge under sit sidste Ophold i Berlin havde havt med Statsminister Bülow om den nuværende politiske Situation.³⁾ Kong Oscar havde ved denne Leilighed erklæret, i Tilfælde af en Krig mellem England og Rusland at ville følge den Politik som bedst svarede til de to forenede Rigers Interesser, og det var saaledes hans Hensigt eventuelt at indtage samme Neutralitetsstilling som var betegnet i den af Sverrig og Norge i Anledning af Krimkrigen udfærdigede Neutralitetserklæring, hvilken Erklæring var identisk med den af Danmark i samme Anledning udfærdigede Neutralitets-Erklæring⁴⁾. Dette var saameget mere Hans Majestæts Hensigt som den ved hiin Leilighed af de tre nordiske Riger valgte Neutralitets-Stilling havde været billiget af alle Vedkommende og havde vundet

¹⁾ Trykt som Nr. 1344.

²⁾ Trykt som Nr. 1346.

³⁾ Sml. Nr. 1338.

⁴⁾ Se Nr. 1343.

Hævd. Paa Spørgsmaalet om hvilken Politik agtedes fulgt fra tydsk Side havde Hr. von Bülow svaret, at det tydske Rige i det forudsatte Tilfælde ikke vilde indblande sig i Striden, men indtage en streng Neutralitet. Om et bindende Forhold enten til Tydskland fra de forenede Rigers Side eller omvendt i den omhandlede Henseende havde der ikke været Spørgsmaal.

Ved min politiske Indberetning af 8de d. M. Nr. 10¹⁾ har jeg havt den Ære at meddele, at Statsminister Bülow har udtalt for mig, at dersom en Krig i Anledning af Forviklingerne i Orienten ikke kan undgaaes, vil Tydskland iagttage en absolut Neutralitet, og ved Siden heraf tydeligt nok lagt det Ønske for Dagen, at Danmark fulgte samme Politik. Af hvad Statsministeren derefter under vor i Korthed fortsatte Samtale yttrede med Hensyn til den danske Neutralitet under Krimkrigen kan jeg nogenlunde slutte mig til, at Reglerne for denne Neutralitet af ham fandtes ogsaa nu at være *de eneste der kunde komme til Anvendelse fra dansk Side;*²⁾ men fuld Vished herfor har jeg ikke, ligesom jeg heller ikke troer, at Hr. v. Bülow ved den omhandlede Leilighed havde villet eller maaskee kunnet udtale sig om særlige Regler for den neutrale Stilling, Tydskland agter at indtage. Om dette Spørgsmaal maa jeg forbeholde mig senere, men selvfølgelig snarest muligt at indberette.

Quaade.

Depeche Nr. LXV, modtaget 14. Maj 1878.

1350. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 15. Maj 1878.

Det vil ikke være let at faae Noget at vide om Reglerne for den Neutralitet man her vil følge. Ligesom jeg ikke for-

¹⁾ Trykt som Nr. 1344.

²⁾ De kursiverede Ord er understregede, men vistnok ikke af Quaade.

staaer Ministeriets Skrivelse herom som om jeg skulde spørge Bülow, saaledes vilde jeg ogsaa finde en saadan Forespørgsel, især naar den stilledes meer eller mindre directe, ret betænkelig, da man derved løb Fare for at binde sig.

Jeg har nu idag i al Almindelighed talt med Bülow om den af os event. paatænkte Neutralitet, og ved denne Leilighed har jeg først søgt at komme under Veir med om man her overhovedet havde isinde at udstæde en Neutralitets-Erklæring. Af hvad han ved denne Leilighed yttrede slutter jeg ikke alene at dette Spørgsmaal er aldeles uafgjort, men at det endog er sandsynligst, at man ingen saadan Erklæring vil udstæde. Preussen gjorde det jo hellerikke i 1854. For Danmarks Vedkommende, sagde han, var der jo al Anledning dertil, da dette Land havde de mange Havne. Dette sagde han imidlertid ikke saaledes at jeg kunde skjønne hvilke Regler han meente rettest burde følges i Henseende til Havnene. Men der laa i hans Bemærkning, at han ansaa Havnene for et Punkt af stor Betydning for os, medens det forholdt sig anderledes hvad de tyske eller preussiske Havne angik; og dette er jo ogsaa sandt, da med Undtagelse af Hertugdømmernes Havne, der ligge meget langt borte og af hvilke Kiel er Krigshavn, de tyske Østersøhavne jo ikke due stort. Forresten stoler Bülow endnu stadigt paa, at det ikke kommer til Krig; og jeg anseer det ogsaa for rimeligt at Afgjørelsen af Spørgsmaalet herom endnu kan lade vente noget paa sig. Ialfald vil man her, skjøndt fast bestemt paa at forblive neutral, være meget tilbageholden med Hensyn til Reglerne for denne Neutralitet.

Quaades Papirer. U. A. — Egenhændig Koncept med Paategning: Samme Mening men anderledes redigeret. Bildt om Aland. — Dette kunde tyde paa, at Brevet er afsendt i ændret Skikkelse, men Spørgsmaalet har ikke kunnet afgøres, da Udfærdigelsen ikke er funden.

1351. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Stockholm, 15. Maj 1878.

Ifølge min til Hans Excellence General Björnstjerna rettede Henstilling om det Ønskelige i at udvexle Anskuelser med den kongelige Regering om en eventuel Neutralitets-Erklærings Indhold og Form, har jeg igaar Aftes modtaget vedlagte Udkast til en Note (med et Bilag¹⁾) ledsaget af General Björnstjernas Ytringer om de Modificationer i Neutralitets-Erklæringen af 1853 han anseer det begrundet i Forholdene at foreslaa for Øieblikket. Af denne General Björnstjernas Note til mig vedlægger jeg ligeledes Afskrift og gjør derved for Nøiagtigheds Skyld blot opmærksom paa, at min Note til General Björnstjerna²⁾ var dateret d. 6te Mai og ikke, som formodentlig ved en Feilskrift anføres i første Linie af General Björnstjernas, den 8de.

Der forekommer mig ikke at være noget Punkt i denne Meddelelse fra den svensk-norske Regering som trænger til videre Belysning og jeg indskrænker mig derfor til at fremsende disse Aktstykker, imødesende yderligere Instruktioner.

Jeg benytter Leiligheden til at erkjende Modtagelsen af det kongelige Udenrigsministeriums Skrivelse Nr. XLVIII af 9de denne Maaned³⁾, med Hensyn til hvis Indhold jeg dog endnu i dette Øieblik ikke har nogen Indberetning at gjøre.

P. S.

F. Bille.

Ved et Besøg i Udenrigsministeriet har jeg idag kunnet forvise mig om, at General Bildts Indberetninger endnu ikke have indeholdt Noget, der nærmere oplyser om de Neutralitetsregler, den tyske Regering i paakommende Tilfælde maatte være tilsinds at følge.

F. B.

Depeche Nr. 16, modtaget 17. Maj 1878.

¹⁾ Se Nr. 1353.

²⁾ Sml. Nr. 1343. Billes Note vil blive trykt i Bd. V.

³⁾ Trykt som Nr. 1346.

1352—1353. Bilag til Kammerherre F. Billes Depeche af
15. Maj 1878.

1352. Bilag Nr. 1. Projet de Note.

En présence de la guerre qui vient d'éclater entre la Grande-Bretagne et la Russie, l'attitude que compte observer le gouvernement de S. M. de Roi de Suède et de Norvège ne saurait être douteuse. Son désir constant de conserver intactes les relations d'amitié et de bonne intelligence qui subsistent entre lui et les puissances belligérantes, les sentiments et les intérêts des nations suédoise et norvégienne, lui imposent la neutralité la plus stricte, la plus impartiale.

La communauté de vues qui existe à cet égard entre le gouvernement du Roi et celui de S. M. le Roi de Danemark a fait naître un désir mutuel de se concerter et de faire simultanément des déclarations basées sur celles qui dans une occurrence semblable à la présente, il y a vingt-cinq ans, furent portées à la connaissance de tous les gouvernements étrangers.

Comme alors, le gouvernement de S. M. le Roi de Suède et de Norvège compte observer loyalement les devoirs que le droit des gens impose aux puissances neutres, demandant de son côté que les avantages, qui en découlent, lui soient assurés et que sa position de neutralité soit reconnue de la part des parties belligérantes.

Ainsi le gouvernement du Roi, ayant accédé pour sa part à la déclaration au sujet des principes du droit maritime en temps de guerre, signée à Paris le 16 avril 1856¹⁾, entend s'y conformer et attend qu'elle lui sera appliquée pour ce qui regarde le pavillon et la marchandise neutres, comme de son côté il n'admettra point les corsaires dans ses ports ni ne les tolérera sur ses rades.

Ayant la ferme décision de s'abstenir de toute participa-

¹⁾ Sml. Nr. 962, III, S. 1. — Danske Traktater efter 1800 I. Politiske Traktater I, S. 295 f.

tion, directe ou indirecte, en faveur d'une des parties belligérantes, au détriment de l'autre, il se réserve en outre:

1°. D'admettre, dans les ports de Suède et de Norvège, les bâtiments de guerre¹⁾ et de commerce des parties belligérantes; le gouvernement se réservant toutefois la faculté d'interdire aux premiers l'entrée des ports de guerre suivants, savoir:

Celui de Stockholm, en deça de etc.

Les règlements sanitaires et de police que les circonstances auraient rendu ou pourraient rendre nécessaires, devront naturellement être observés et respectés.

2°. D'accorder aux bâtiments des puissances belligérantes la faculté de se pourvoir dans les Royaumes-Unis de toutes les denrées et marchandises dont ils pourraient avoir besoin à l'exception des articles réputés contrebande de guerre, et

3°. D'exclure des ports de Suède et de Norvège l'entrée, — les cas de détresse constatée exceptés — la condamnation et la vente de toute prise.

Tels sont les principes généraux de la neutralité adoptée par le gouvernement du Roi. Il se flatte que leur loyale et fidèle observation permettra au gouvernement des Royaumes-Unis de rester en dehors d'une lutte qu'il déplore et dont il appelle de tous ses vœux la cessation prochaine.

En priant M. M. de vouloir bien porter la présente communication à la connaissance du gouvernement de N. N., le soussigné s'empresse etc. etc.

Kopi med Overskrift som angivet; vedlagt Kammerherre Billes Depeche Nr. 16 af 15. Maj 1878.

¹⁾ I Randen har P. Vedel med Blyant tilføjet: sans pourtant qu'ils fassent de ses ports et de ses eaux la base de leurs opérations.

1353. Bilag Nr. 2.

Svensk-norsk Udenrigsminister Björnstjerna til Kammerherre
F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Stockholm, 14. Maj 1878.

Den Note, Hr. Ministeren har behaget at tilstille mig den 8de indeværende Maaned har jeg ilet med at forelægge H. M. Kongen. Hans Majestæt har med stor Tilfredsstillelse deraf erfaret, at den kgl. danske Regering er beredt til, hvis en udbrydende Krig skulde gjøre det nødvendigt, samtidigt med den svensk-norske Regering at afgive Neutralitets-Erklæringer til fremmede Magter, affattede paa Grundlag af de under lignende Forhold udfærdigede Erklæringer af December 1853, og at give dem en saavidt mulig lige affattet Form.

Endskjøndt Underhandlingerne mellem Rusland og Storbritannien i den allerseneste Tid — saavidt Kgl. Maj.ts Regering bekjendt — have taget en Vending, som giver Haab om, at Krigen skal kunne undgaas, finder Kgl. Maj.ts Regering det — ligesom den kgl. danske — magtpaaliggende at snarest muligt træffe en Overenskomst om de Erklæringer, som ville være at afgive, ifald dette Haab svigter. Jeg skal derfor have den Ære i det følgende, i Overensstemmelse med det Hs. Excellence Hr. Baron Rosenørn-Lehn udtrykte Ønske, at fremsætte nogle Bemærkninger, til hvilke Spørgsmaalets, ved Begivenheder senere end 1853 noget ændrede, Stilling synes at give Anledning.

Først og fremmest kommer naturligvis Pariser-Deklarationen af 16de April 1856¹⁾ i Betragtning, hvilken Kgl. Maj.ts Regering ligesom den kgl. danske i sin Tid har tiltraadt.

At denne udtrykkelig bør paaberaabes i de tvende Regeringers Neutralitets-Erklæringer, derom turde der ikke opstaa den mindste Tvivl. Denne Deklaration gjør det imidlertid overflødigt i nærværende Tilfælde, ligesom 1853, som særlige Punkter at optage enten Forbudet for Kapere at ind-

¹⁾ Sml. Nr. 1352, S. 36, Note 1.

løbe i de respektive Landes Havne eller at opholde sig paa deres Rede, eller Forbeholdet for egne Handelsfartøjer at nyde Beskyttelse og Lettelser. — Dog turde det være passende i Forbigaaende at berøre disse for Søretten i Krigstid saa højst vigtige Bestemmelser om Kaperiets Afskaffelse samt det neutrale Flags og neutralt Gods's Forrettigheder.

Hvad angaar Spørgsmaalet om Ret for de Krigsførende Magters Fartøjer at indløbe i vore Havne og der forsyne sig med de Fornødenheder, de maatte trænge til, saa har den kgl. Regering vistnok ikke forbiseet en Omstændighed, som gjør dette Punkt til et af de mest delikate. Jeg sigter herved til den af den engelske Regering 1862 afgivne Erklæring, som i 1870 og ligeledes ved Udbruddet af den sidste russisk-tyrkiske Krig gjentoges. Den gjenfindes i en af Statssekretæren for udrg. Anliggender (Lord Derby) til »the Lord Commissioners of the Admiralty« den 30te April 1877 rettede Skrivelse hvis 2det t. 3die Punkt lyde som vedlagte Afskrift¹⁾ viser.

Paaberaabende sig denne Erklæring, skulde den keiserlige russiske Regering mulig kunne gjøre Fordring paa, at — som en almindelig Regel — engelske Krigsfartøjer ikke holdes berettigede til at opholde sig i nogen af vore Havne udover 24 Timer, og at det ikke tillades dem, at der forsyne sig ubegrændset med Kul, under Anførelse af, at man bør kunne forvente, at England vil respektere et af andre udstedt Forbud, som det selv har proklameret og opretholdt som neutral Magt.

Kongl. Maj.ts Regering anseer dog ikke, at denne befrygtede Indvending fra russisk Side bør lede til Ændring af den i 1853 faststillede og af de neutrale Magter anerkjendte Re-

¹⁾ Findes vedlagt. De nævnte Punkter af Erklæringen gaar ud paa, at intet af de krigsførende Magters Skibe maa opholde sig mere end 24 Timer i engelsk Havn eller Farvand, undtagen for at reparere eller proviantere eller i Tilfælde af haardt Vejr, og at et saadant Skibs Proviantering og Kulindladning i engelsk Havn maa indskrænkes til et Mindstemaal.

gel. Jeg henviser, hvad dette angaar, til det Menings-Udbytte, som gik forud for Udfærdigelsen af Erklæringen af 1853¹⁾, og særligt til det da paapegede simple Forhold, at de Forenede Rigers vidtstrakte Kyster og talrige Havne vilde gjøre det umuligt at opretholde et saadant Forbud, hvis det udstedtes.

Jeg betvivler heller ikke, at den kgl. danske Regering jo vil tiltræde vor Anskuelse om det hensigtsmæssige i, hvad angaar dette Punkt, at fastholde Bestemmelserne af Aar 1853.

Da selve Tilkjendegivelsen om en streng Neutralitet allerede indeholder en Forsikkring om hverken direkte eller indirekte at medvirke til Fordel for den ene eller den anden Magt, kunde og burde maaske Punkt 1° i Erklæringen af 1853 udgaa som selvstændigt Punkt og kun indføres som Indledning til de — hvis vort Forslag antages — ene tilbageværende Punkter 2, 3 og 4²⁾. —

For nærmere at anskueliggøre den Form, hvori Kgl. Maj.s Regering saaledes tænker sig Neutralitets-Erklæringen afgiven, har jeg den Ære herved at bilægge et Udkast til en Note, med den Anmodning, at samme maa blive meddelt den kgl. danske Regering og at vi tør imødesee denne Regerings godhedsfulde Udtalelse derom. *O. M. Björnstjerna.*

Oversættelse fra Svensk, vedlagt Kammerherre Billes Depeche Nr. 16 af 15. Maj.

1354. Memorandum af P. Vedel 19. Maj 1878.

1.

19. Maj 1878.

Jeg troer at Tydskland hverken af Sympathie eller af politisk Taknemlighed eller fyrsteligt Slægtskab vil understøtte

¹⁾ Sml. Neergaard, Under Junigrundloven I, S. 906 ff. og Histor. Studier tillågnade H. Hjärne, 1908, S. 585 ff.

²⁾ Sml. Nr. 1343.

Rusland med Vaabenmagt men paa den anden Side maa man vist heller ikke af den noget uafhængigere tydske Presses Udtalelser lade sig forlede til at troe at dette Tilfælde under ingen Omstændigheder kan indtræde. Bismarck lader sig ikke ved nogen populær Stemning afholde fra at gjøre hvad han anseer for nødvendigt for Tydsklands Interesser og disse ville vistnok fordre en faktisk Intervention dersom Krigen tog en decideret ugunstig Vending for Rusland. Paa den ene Side kan Tydskl. nemlig hverken taale at dens eneste sikre Allierede ødelægges eller lade anarkiske Tilstande bemægtige sig et Naborige, der baade i geographisk og ethnographisk Henseende berører Tydskland saa nær -- og det kan ikke betvivles, og Bismarck har selv engang ifjor med stort Eftertryk berørt til den russ. Gesandt, at saadanne Tilstande meget let under Trykket af ydre Calamiteter kunne opstaae i Rusland. Paa den anden Side kan Tydskland heller ikke med Rolighed see paa at England hæver sig for høit i Europa. Allerede længe har den commercielle Concurrence paa alle Verdensmarkeder forberedt en alvorlig Conflict mellem Tydskl. og England der viser sig i en stor Forbittrelse hos den offentlige Mening i Tydskland og som nødvendigvis faaer en desto populærere Charakter som den reducerer sig til en Kamp for Subsistentsen. Det er tildels netop imod England at Tydskl. har gjort saa store Offre for at skabe sig en Flaade og Intet kan derfor være meer ydmygende for Tydskl. end at skulle see England spille uindskrænket Herre i Østersøen. Men hertil kommer endvidere den store politiske Fare som truer Tydskl. hvis Englands Seir forlægger den europæiske Politik Tyngdepunkt mod Vesten, thi derved reiser Frankrig og Østerrig sig paany af deres Nederlag der væsentlig ere blevne mulige ved Englands tyveaarige Forsvinden fra Skuepladsen.

Saaledes er Tydskland ganske vist udsat for store Farer, hvis en Krig udbryder. Hvis den[!] nu erklærer sig decideret for Rusl. er det at forudsee at Frankrig og Østerrig og rime-

ligvis Italien ville slutte sig til England og ligeoverfor dette Forbund vil Tydskland og Rusland neppe kunne bevare Overmagten. Bevarer Tydskland Neutraliteten, vil ganske vist Frankrig gjøre det Samme og vel ogsaa Italien, men England vil dog efter al Sandsynlighed hurtigt bringe Rusland i den misligste Stilling, saameget mere som Østerrig rimeligvis hurtigt vil drages med ind i Krigen mod Rusland.

Den preussiske Politik synes at bære Præget af disse Perplexiteter. For at bevare Freden, trykker den afvekslende paa den vedkommende Magter, nu da den seer at den »Bisschen Herzegowina-Frage«¹⁾, i hvis Tilbliven den formodentlig ogsaa havde sin Deel, uformodentlig har vækket den engelske Løve, som man troede kun vilde »aabne sit umaadelige Gab for at gabe«. Snart har man søgt at lokke Østerrig ind paa Equivalent-Politiken, snart er England bleven fristet med Ægypten, og da disse Forsøg ikke lykkedes, paatog man sig den farlige og »lidet taknemlige« Mæglerforretning, for nu endelig at ende med at trykke paa Rusland for dog idetmindste at faae en Congres istand. Men efter al Sandsynlighed vil ogsaa dette Experiment vise sig frugtesløst, og hvad vil Tydskland da gjøre?

Det er meget rimeligt at det idelig i tyske Aviser tilbagekommende Rygte om at man i Berlin kunde ønske at lukke Østersøen trods alle officielle Dementier ikke er ubegrundet*). Som bekjendt kom denne Tanke først frem i Form af en Misforstaaelse af en Artikel i en Petersborg'sk Tidende men det var en engelsk Correspondent i Berlin, hvis Forbindelse med den tyske Regering er tilstrækkelig bekjendt, der begik denne »Misforstaaelse« og fra da af har den ikke

*) Efter Privatbrev fra Quaade [Nr. 1345] skal Bismarck have stillet det formelle Spørgsmaal til Stosch om man kunde lukke Østersøen, hvorpaa Marineministeren svarede Ja.

¹⁾ Se herom bl. a. Hauser, Histoire Diplomatique de l'Europe I (1929), S. 122 ff.

været til at udrydde af den tyske Presse¹⁾. Men man har formodentlig dog indset i Berlin at denne Tanke i alt Fald for Tiden ikke var heldig. Thi afseet fra de overordentlig store Vanskeligheder ved at lukke Adgangen til Østersøen, vilde det utvivlsomt være det Samme som at erklære England Krigen, thi Intet vilde være mere uberettiget end at hindre en Krigsførende fra at benytte de legitime Krigsmidler, hvortil selvfølgelig Blokade, Indesluttelse af den fjendtlige Flaade, og eventuelt Landgang paa Fjendens Kyster henhøre. Saa- lenge derfor Tydskl. ikke er bestemt paa at vove det Yderste, selv med større eller mindre Fare for at see sig ligeoverfor en Coalition af 4 Stormagter, vil rimeligvis Tanken om en Lukning af Østersøen ikke komme frem i nogen praktisk Form.

Udbryder altsaa Krigen mellem England og Rusland, selv om Østerrig strax eller snart efter deltager deri, vil Tydskland efter al Sandsynlighed begynde med at bevare Neutralitet. Saaledes har ogsaa Hr. v. Bülow bestemt udtalt sig til Kong Oscar og senere til Hr. Quaade. Dette vil være et meget populært Skridt i Tydskland, hvor man med Rette venter sig uhyre Handelsfordele af de russiske Havnes Blokade. Men denne Neutralitet vil rimeligvis bære Præget af Bismarcks daarlige Humør og af Keiserens Hengivenhed for sin Neveu. Allerede for nogen Tid siden skreves der fra Berlin til »Polit. Corresp.« »at hvis en engelsk Flaade kommer til Østersøen, maa England huske paa at Meget har forandret sig siden 1854, Kiel vil ikke længere afgive en Station for dens Flaade og der er i Østersøen voxet en stor Sømagt op, med hvilken det maa regne og som ikke vil tillade det at bære sig ad som det lyster«. Paa samme Tid er det vist, at der i al Stilhed tages vidtgaaende militære Forholdsregler i Kiel og langs Søkysterne. Endog Fæstningsværkerne om Kiel paa Landsiden beskyttes med sværere Kanoner, alle

¹⁾ Sml. Nr. 1331.

Krigsskibe rustes efterhaanden, Transportskibe fragtes, Leverancer contraheres og et System af Signaler indrettes langs alle Søkyster.

Resultatet vil altsaa vistnok blive at Tydskland udtaler en Neutralitet der ikke egentlig stiller sig fjendtlig mod England men dog er saa uvenlig som Folkeretten tillader det. Ved Anvendelsen vil Tydskland dernæst være meget nøie-seende og med Omhyggelighed opsamle alle mulige Klagepunkter. Allerede herved kan Forholdet efterhaanden blive meget spændt, men kommer saa dertil at Ruslands Stilling i Løbet af Krigen tager en altfor ugunstig Vending, kan Bruddet hurtigt komme. Det kan da formeentlig komme under to forskjellige Former. Enten tager Tydskland da aabent Parti for Rusland med alle de Virkninger deraf, som ovenfor ere angivne. Eller det holder sig alene til de, som det paastaaes, utaalelige Overgreb her i Østersøen som England skal have gjort sig skyldig i, og paa denne Basis kan Tydskland da komme til et Neutralitetsforbund med Østersøens Lukning til ostensibelt Formaal, og med en overordentlig Lettelse af Krigsbyrden for Rusland som indirekte Virkning. I diplomatisk Henseende vilde dette sidste Alternativ frembyde betydelige Fordele navnlig i Henseende til Forholdet til de øvrige Stormagter, men dertil udfordredes som absolut nødvendig Betingelse at Dmk. og Sverig-Norge kunde drages med ind i denne Plan.

2.

Carl Johan, der i Slutningen af Tyverne og i Begyndelsen af Trediverne flere Gange frygtede for at de orientalske Anliggender skulde fremkalde en Krig mellem England og Rusland skal have sammenfattet sin Anskuelse i følgende Sætning der senere er bleven en politisk Maxime i Sverig: *guerre avec la Russie aussi tard que possible, avec l'Angleterre jamais.*

Baade efter vor geografiske Beliggenhed og efter de Erfaringer, som vi gjentagne Gange have gjort, have vi en

endnu større Grund end Sverig til at fastholde: aldrig nogen Krig med England. I 1854 da Erindringen om den eneste Tjeneste Rusland i dette Aarhundrede har bevist os — jeg mener Jyllands Rømning af Preusserne i 1848 — endnu var frisk, see saaledes vore Depescher i Dec. 1853 til O. Plessen, og da Ministeriet utvivlsomt følte stærke russiske Sympathier, vare dog Alle, selv General Hansen¹⁾, saa gjennemtrængte af Erkjendelsen af hvilken umaadelig Magt England er i Besiddelse af, navnlig ligeoverfor en Stat der er dannet som Danmk, at de betragtede det som absolut umuligt at opstille nogensomhelst Modstand derimod*).

Men Ulykken er at hvis Kjøbhnv og Øerne ere fuldkomment prisgivne i Tilfælde af en Krig med England, saa er Jylland det i samme Maal hvis vi komme i Strid med Tydskland, og medens det er kun lidet rimeligt at E. efter Krigens Ende skulde ville beholde Øerne, er der kun altfor megen Sandsynlighed for at T. vilde beholde Jylland. Vi befinde os derfor i en meget mislig Stilling hvis en Krig udbrød mellem Tydskland og England. Lykkeligvis ligger denne Situation ikke for, og indtil videre synes vor Holdning at være klart givet: vi maae indtage en Neutralitet der ikke kan opfattes af England som uvenlig, men paa den anden Side er det til lige vigtigt at Tydskland ikke i vor Neutralitets Charakter seer en Tendents til at slutte os til England hvis et Brud mellem de to Magter maatte skee.

I Erkjendelsen af at de tre nordiske Riger have samme Interesser under en Søkrig mellem E. og R. og i Overensstemmelse med det allerede i 1834 Paatænkte²⁾ og i 1854 Udførte havde allerede forlængst den danske Regering ladet forstaae i Stockholm at vi i fornødent Fald anseer det for

*) See Corresp. i 1853 om Telegrammet fra en Consul i England om Udrustningen af en Flaade til Østersøen.

1) Daværende Krigsminister C. F. Hansen (1788—1873).

2) Se bl. a. Palmstierna: Sverige, Ryssland och England 1833—1855, S. 38 f.

rigtigt at vende tilbage til Neutraliteten af 1854 og Kong Oscar foreslog dette d. 13. April paa Christiansborg i sin Samtale med Kongen, Conseilspræsidenten og Baron Rosenørn¹⁾). Alle vare her enige i at finde Forslaget fortræffeligt. Ligeledes var man enig i at raade Kong Oscar til at være meget varsom naar han paa Hjemrejsen fra Heidelberg kom over Berlin, idet det vel var meget godt at stille sig i godt Nabo-forhold til Tydskland men det dog tillige vilde være meget farligt at komme ind i noget nærmere Forhold til denne Magt, hvis Politik vi ikke kunde ganske forudsee og som let kunde entrainere os ind i en Krig med England. Dette lovede han, Quaade havde talt i samme Aand til Bildt, og baade denne, Bjørnstjerna, Beck Friis og Lagerheim²⁾ vare ganske af samme Mening og indskærpede Kongen det. Kong Oscar rettede sig ogsaa derefter. D. 29. April skrev han til Kong Christian^{**)} og erklærede at Sagen nu var gaaet over til ministeriel Forhandling. D. 4. Mai³⁾ instrueredes Bille nu til at melde Bjørnstjerna at han var bemyndiget til at modtage dennes Forslag om Affattelsen af Neutr. Erkl. der jo altsaa skulde være identiske og simultane med Erklæringen af 20. Dec. 1853 som Basis⁴⁾).

Men uagtet saaledes Fundamentet var formelig vedtaget mellem de to Regeringer, var der dog forskjellig Grund til Tvivl. Efter alm. Folkeret maatte det nemlig vel erkjendes at det er fuldt stemmende med en neutral Stats Stilling at aabne sine Havne for de Krigsførendes Skibe og at tillade

¹⁾ See Baron Rosenørns Brev af 14. April. [*Sml. Nr. 1335.*]

^{**)} See Kong Oscars Brev [*trykt som Nr. 1338*] cfr. Billes Brev af 28. April [*o: vel Billes Depeche af 29. April, trykt som Nr. 1337?*].

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 10.

²⁾ Svensk Kabinetssekretær, senere Udenrigsminister C. H. Th. A. Lagerheim.

³⁾ Sml. Nr. 1342—43.

⁴⁾ Se Nr. 1343.

dem der at forsyne sig med alt hvad der ikke folkeretligt henhører til Krigscontrabande og det var i Henhold dertil at Erklær. af 1853 udtrykkelig opstillede disse Regler. De fremkaldte dengang heller ingen Indsigelse fra nogen Side, idetmindste ligeoverfor Dmk hvorimod mHt. Havnenes Aabning Forestillinger gjordes i Stockholm af den russiske Regering, dog uden Virkning og uden at der insisteredes videre derpaa. Den sv. Regering indskrænkede sig til, hvad den allerede tidligere havde tilkjendegivet den danske som sin Hensigt, nemlig at undtage de sv. Krigshavne 3: Stockh., Carlsrona og Slitø, fra Aabningen, dog var det i disse Havne kun Inder-Rheden der var afspærret. Dmk. afspærrede derimod kun Christiansø, og lod saaledes endog Kjøbenhavn forblive aaben.

Men 1862 i den amerikanske Krig havde Engl. opstillet meget strængere Principer, hvorefter Havnene kun skulde staae aabne i 24 Timer for Krigsskibe og disse derfor alene kunde forsyne sig med Provisioner og Kul saavidt som udfordredes til at naae nærmeste Havn i deres eget Land¹). Disse Principer ere derefter blevne anvendte ved alle senere Leiligheder, nemlig i den fransk-tydske Krig 1870 og ifjor da den russisk-tyrkiske Krig udbrød. Her er altsaa et fast og bestemt Neutr. System opstillet og om man end vistnok ikke kan sige at derved en Forandring i Folkeretten er foregaaet med den Virkning at ogsaa andre Stater maae ansees for at være nødte til at adoptere det hvis de ville være sikre paa at erkjendes for neutrale, saa kan det dog synes *dels* at England aldrig kan beklage sig over at man følger de samme strængere Regler imod det som det følger mod Andre, *dels* at Rusland vil kunne paastaae at vi vise Uvenlighed imod det naar vi under disse Omstændigheder fastholde de mildere Regler fra 1853. Herimod er der imidl. meget væsentlige Erindringer at gjøre. Grunden hvorfor vi i 1853 valgte disse mildere Regler var at de 3 nordiske Riger frembyde saa

¹) Sml. Nr. 1353.

mange Havne og Bugter, at det er umuligt for dem med de Kræfter som staae til deres Disposition at overholde et Forbud og under disse Omstændigheder bør det naturl. ikke opstilles fordi Ikke-Overholdelsen af en sat Betingelse kan siges at ophæve vor Neutralitet. Denne Grund er ligesaafuldt tilstede nu som 1854 og er ligesaa afgjørende som dengang. Men England vil ogsaa kunne opstille et ganske andet Raisonnement end det ovenfor anførte. Enhver Stat kan indenfor Folkerettens Grændser vælge det Neutr. System som stemmer med dens særlige Forhold og Convenencer. Under den amerikanske Krig, i hvilken England maaskee noget for hastigt havde anerkjendt de Confedererede for krigsførende Magt, har det seet sig nødt til at opstille strængere Regler end det under andre Omstændigheder vilde have gjort, og disse Regler engang opstillede, maatte de hævdes ogsaa for senere Tilfælde, medmindre man vilde have tilstaaet at man havde ladet sig true af Nordstaterne til at handle som man gjorde. Altsaa fulgtes de samme Regler senere men England havde ikke villet udtale Noget om at kun disse Regler passe sig for en virkelig Neutralitet. Dmk paa sin Side har ligesom Sverig-Norge allerede fra 1854 etableret sit Neutralitetssystem, og det har fulgt det, med hele Verdens Anerkjendelse i alle efterfølgende Tilfælde og navnlig har det end ikke modificeret det i 1870 da de Fordele det ganske vist frembyder en Krigsførende, der har en decideret Overmagt til Søs, vare til stor Fordeel for Frankrig, medens paa den anden Side Dmk. havde den allerstørste Grund af Verden til ikke at fremkalde Preussens Hævn i Form af Jyllands Besættelse. Naar Dmk. ikke destomindre dengang vedligeholdte sit System (hvad Sverig-Norge forresten ogsaa gjorde) og naar Preussen hverken før eller senere gjorde Indvendinger derimod, saa har dette System faaet en tilstrækkelig Hævd for at Dmk. kan vedligeholde det uden Risiko, og for at England naar det paa eengang seer Dmk. opgive det for at opstille saagodtsom modsatte Regler, i denne Forandring

kun kan see et bestemt Bevis paa at den danske Regering er uvenskabelig mod England, og en decideret Grund for sig til at tage sine Foranstaltninger derefter. Der er nu ganske vist ingen Grund til at frygte for at en Forandring af Neutraliteten af 1854 skulde udsætte os for noget Angreb som i 1807 eller deslige, men England er haardhændet, betragter det os engang som en Uven, ville senere Konflikter med Befalingsmændene snart forværre Forholdet, man vil ikke bekymre sig om vore Forbud og efterhaanden kan Animositeten voxte til et Brud, som under andre Omstændigheder vilde have været undgaaet. Endelig er der heller slet ingen Grund til at troe at danske Havne ville have stor Betydning for en engelsk Østersøflaade, som skal operere mod Rusland — dertil ville svenske Havne ligge bequemmere, eller langt snarere Ålands Øerne, som Englænderne med Lethed kunne bemægtige sig nu da Bomarsund ikke længere forsvare[r] Øerne, og hvor de da i al Ro kunde have Depoter, Magaziner og Station.

At Rusland og Tydskland skulde finde Noget at udsætte paa en Tilbagevenden til Neutr. af 1853, er saaledes lidet sandsynligt og de enkelte Antydninger der allerede haves gaae snarere i modsat Retning. Bjørnstjerna har i Stockholm udtrykkelig paa given Anledning udtalt til den russiske Gesandt at man vilde holde Havnene aabne paa samme Maade som i 1854 og denne gjorde ingen Bemærkning derimod. Omtrent det Samme har fundet Sted her. Til Kong Oscar som sagde til Bülow i Berlin at han vilde gjenoptage Neutral. af 1854 svarede denne at det vilde glæde Bismarck at erfare og til Quaade har Bülow ligeledes gjentagne Gange udtalt den pr. Reger.s Billigelse af at man vendte tilbage til hiin Neutr. som Bülow kjender paa det Nøieste. Naar nu dertil kommer at den danske Regering egentl. allerede har lovet Sverig at holde sig til denne Basis, og at det er vist at hvad man end her maatte bestemme sig til, Sverig-Norge i alt Fald vil holde sig til 1854, kan det vel ikke være tvivl-

somt at det i enhver Henseende vilde være meget betænkeligt at opgive det gamle System og vælge et modsat.

Hermed er det imidlertid ikke sagt at ikke enkelte Detailer maaskee skulde kunne modificeres deri fra dansk Side uden Skade for Forholdet til England og Sverig og med Fordeel ligeoverfor Rusland og Tydskland.

I saa Henseende kan navnlig nævnes 1° Lukningen af Kjøbenhavns Havn og 2° visse Indskrænkninger mHt. Kulforsyning.

Det første Punkt frembyder ingensomhelst Betænkelighed. Det er ganske naturligt at Landets eneste Krigshavn lukkes, og det er det Samme som Sverig altid har gjort. Det eneste Spørgsmaal er altsaa her, om man skal indskrænke sig til at lukke Kbhvns Havn og Inderrhed¹⁾ — altsaa hvad Sverig gjør — eller om man ogsaa skal tage Yderrheden med saaledes som denne er bestemt i Convention med Sverig 15. Aug. 1873 Art. 2^a). — Det andet Punkt er vanskeligere. Som bekjendt er Kul aldrig folkeretligt bleven erkjendt for at være Krigs-Contrabande men det er ikke destomindre en saa vigtig Faktor i Søkrigen at det vel kan trænge til at blive Gienstand for særlig Opmærksomhed. I 1870 blev England ved Preussens Forestillinger nødt til at give specielle Regler om Krigsførendes Forsyning med Kul fra England. Derefter var det 1° som ovfr. nævnt forbudt et Skib i engelsk Havn eller Søterrit. at indtage mere Kul end saa meget som udfordredes for at naae til nærmeste fransk Havn, 2° engelske Skibe kunde ikke direkte føre Kul til fr. Krigsskibe eller til fr. Krigsarsenaler²⁾, derimod var det 3° ikke af England forbudt

1) I Randen med P. Vedels Haand: Christiansø?

2) Den mellem Danmark og Sverige 14. August 1873 vedtagne Deklaration om Lodsningen i Øresund, der offentliggjordes i Bekendtgørelse af 15. August (Love og Anordninger 1873, S. 397 ff).

3) I Randen med P. Vedels Haand: M. H. t. Nr. 2 synes det at hverken saadant Skib eller hvis det bragte Krigs Contr. til Krigsførende, derved udsattes for Straf af England men vare udsatte for Opbringelse og handlede paa egen Risiko.

eng. Skibe at føre Kul til andre fr. Havne men bleve de opbragte paa deres Fart vilde det blive den fremmede Priseret som afgjorde Spørgsmaalet. Vi have i 1854 og senere fulgt det modsatte System og behandlet Kul aldeles som hver anden Vare — strengt taget var der i Lovgiv. Intet til Hinder for at den engelske Reger. havde Kul her liggende paa Transitoplag*) hvorfra Flaaden forsynede sig; i Havnene kunde Kjøbmænd frit levere Kul, og endmere var det altsaa tilladt at forsyne de frem. Krigsskibe med Kul ved Skibe der bragte det til Blokadestationen og der leverede det. Saavidt vides gik vi i saa Henseende videre end Sverig**). Det synes nemlig at det der er umuligt for den krigsfør. Magt at have Kuloplag. Forsyning af Kul i Havnene er tvivlsom, — man anseer den for utilladelig i »kgl.(?) Havne« men synes dog at anerkjende at den faktisk finder Sted; derimod er der Intet til Hinder for at Skibe bringe Kul til de fr. Krigsskibe. — Det vil vist være rigtigt at vi forbyde Kul-Oplag aabent eller under laant Navn — dette vil vist kunne skee simpelthen ved Ordre til Toldvæsenet. MHt. det tredie Punkt er der neppe nogen Tvivl om at vi ikke kunne indlade os paa at erklære Kuludskibning fra danske Havne til fr. Krigsskibe for stridende mod Folkeret, thi Skibene kunne udklareres »til Søn« eller til en angiven neutral Havn og i intet Tilfælde kunne vi kontrolere om Kullet ogsaa bringes til Havnen eller hvem der paa Søn modtager Kullet — og under disse Omstændigheder vilde det være meget misligt at forbyde fordi vi saa positivt paatage os Ansvarligheden. Det mellemste Punkt er vanskeligere. Men det maa erindres at Forholdet stiller sig anderledes mHt. Engl. end mHt. andre Lande, idet E. er Kullets Produktionssted og en ubegrændset Ret for de fr.

*) See Corr. med Fin. Min. i 1870¹).

***) See Dep. [D: Nr. XLVII af 8. August 1870 fra Legationssekretær Grev Knuth i Stockholm, utrykt.]

¹) Sml. Akter II, S. 720 f.

Krigsskibe til der at forsyne sig vilde gjøre de eng. Havne til Arsenal og Basis for Operationerne, hvorimod Dmk aldrig kunde faa en saadan Betydning især for en engelsk Flaade der med langt større Oeconomie kan trække sit Behov direkte fra England. Udelukkes Oplagsret, vil rimel. England gjøre hvad Frankrig gjorde i 1870 \circ : lade sine egne Kulskibe bringe Kullet til Blokadestationerne og lade det over i aaben Sø eller i alt Fald i Bugter, som vitterligt ligge udenfor Regeringens Control f. Ex. Kjøgebugt. Saaledes vil det kun blive undtagelsesvis at der føres Kul fra danske Havne til Brug for Flaaden og det vil da være bedst at fastholde den gamle Regel mHt. dette Punkt — hvad jo ogsaa Sverig bestemt gjør for sit Vedkommende — og see det an om der viser sig nogen virkelig Fornødenhed for yderligere gaaende Forbud, som det jo altid staaer os frit for at give. —

Foruden den egtl. Neutral. Erklæring udfordres endvidere Udgivelsen af de Regler som de danske Undersaatter have at iagttage for ikke ved deres Adfærd at udsætte Landets Neutralitet for Farer. Denne Lov (den eng. foreign enlistment act) er vor gamle Fr. 4. Mai 1803 cfr. Bekj. 20. April 1854¹⁾ og [25. Juli]²⁾ 1870. Den trænger til en betydelig Revision og Skærpelse navnlig ogsaa efter Emanationen af den nye Straffelov, der ikke længere tilstæder analogisk Strafansvar i samme Forhold som før, og efter de 3 Washington-Punkter³⁾. Denne Materie ligger imidl. direkte udenfor det

1) Se Nr. 1342.

2) Datoen udeladt i Originalen. Bekendtgørelsen er trykt som Nr. 790 (II, 559 f.).

3) Se Nr. 1341 og »Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie«, Art. »Alabama-fall«. De tre Punkter \circ : Regler for en neutral Regerings Optræden, hvorefter den Voldgiftsret, som Washington-traktaten traf Bestemmelse om, skulde rette sig ved Domsafsigelser, og som opregnes i Washingtontraktatens Art. VI. Foruden Punkt 2 (se Nr. 1356) indeholder den navnlig Bestemmelser om, at en neutral Regering er forpligtet til indenfor sin Jurisdiktion at hindre Udrustning og Bemanning af Skibe, der kan antages at skulle anvendes mod en Magt, med hvilken den neutrale Regering lever i Fred.

tilsigtede Fællesskab med Sverig og er alene reserveret vor indre Lovgivnings-Virksomhed. Et foreløbigt Udkast til denne Revision, hvortil dog maaskee nogle yderligere supplement. Bestemmelser kunne føies, vedlægges efter Justitsministerens Forslag*).

3.

Det følger af sig selv at en heelt ny Situation indtræder dersom Tydskland senere enten heelt eller tildels skulde udtræde af sin Neutralitet : enten direkte slutter Alliance med Rusland mod England eller vil lukke Østersøen. Som bekjendt er den Neutr. Erkl. som vilde blive given af Dmk saasnart en Krig udbryder mellem Engl. og Rusl., ikke endelig og uforanderlig men kan til enhver Tid forandres af os naar Omstændighederne maatte gjøre os det tilraadeligt. Men endmere er det nødvendigt at hvis en ny Krig maatte udbryde mellem Tydskl. og Engl., og vi skulde svare paa Meddelelsen fra begge Sider om en saadan ganske ny Begivenhed, vi da udstæde en ny Neutralitet paa de Betingelser der da maatte forekomme os nødvendige, eller indtage en anden Holdning efter vor Interesse. Da altsaa vor Neutr. Erkl. ligeoverfor den nærmest event. forestaaende Situation — Krig ml. Engl. og Rusl. — ikke i nogen Maade præjudicerer vor fri Beslutning, dersom den anden fjernere Eventualitet skulde realiseres, er der ingen Anledning til allerede nu at tage den under Overveielse. Jeg skal derfor indskrænke mig til derom kun at gjøre den Bemærkning at Forholdet vil formeentlig blive meget forskjelligt om Tydskl. i det forudsatte Tilfælde vælger den ene eller den anden af de 2 ovenfor antydede Former. Forsøger det at lukke Østersøen ved en væbnet Neutralitet vil det behøve Dmk. og foreslaaer os da en Alliance. Sluttes det sig derimod direkte til Rusl., er det langt rimeligere at det ønsker og endog vil gjøre Offre

*) See Bilag. [*Intet findes vedlagt.*]

for at sikkre sig at vi forblive neutrale, om end naturligvis med Modifikationer i den hidtilværende Neutralitet. Thi medens Dmk.s Hjælp kun vil være af liden Betydning og alene giver Engl. et velkomment Paaskud til at sætte sig fast paa Fyen eller Sjælland, hvorfra det da stadigt kan true Pommern og Holsteen, vil derimod dets Neutralitet gjøre Englands Blokade af den tydske Øster- og Nord-Søs Kyster til Intet, idet hele den tydske Handel uforstyrret kan gaae sin Gang over Aarhus og Esbjerg. Dette Sidste er en saa umaadelig Sikkerhed for Tydskl. at dette Hensyn maaskee er vort bedste Værn for at man altid vil lade Jylland forblive uafhængigt af Tydskland. —

P. V.

Koncept med P. Vedels Haand, med Overskrift: Resumé af mine Bemærkninger til Ministeren om Situationen. Memorandum 19. Mai 1878.

1355. Spørgsmaal stillede af Conseilspræsidenten til Udenrigsministeren i en mundtlig Konference d. 20. Mai 1878.

20. Mai 1878.

Jo naturligvis.¹⁾ Neutr. er altid »indtil Andet besluttes«. Men desuden naar Krigen tager større Dimensioner ∴ nye Deeltagere blande sig i den, opstaaer en heel ny Situation hvor man endog opfordres til at udtale hvorledes man stiller sig til den.

Folkeretlig og formel upartisk — Mere fordres ikke — iøvrigt er vedk. Stats Con-
venance afgjørende.

1. Forandringer i Neutraliteten kunne ikke foretages, om ogsaa Krigen tager større Dimensioner.

2. Retfærdig og upartisk Holdning.

¹⁾ Bemærkningerne til højre med O. D. Rosenørn-Lehns Haand; Besvarelserne til venstre med P. Vedels Haand.

Behøves naturl. slet ikke cfr. Nr. 1.

Det benægtes maaskee slet ikke, men da det Tilf. slet ikke ligger for, antages det ikke for nødv. nu at beskjæftige sig med den Eventualitet.

Dette »derfor« kan jeg ikke forstaae cfr. Nr. 1. Forresten gaae alle positive Antydninger som bekjendt netop i modsat Retning.

Det sees ikke hvorledes Tydskl. der utvivlsomt vil i alt Fald begynde med at være neutral, skal kunne gjøre Indvending mod vor Neutr. hvordan den end er — det Spørgsmaal vedrører vel kun de 2 Krigsfør. om de ville erkjende vor Neutr. eller ikke.

Af hvem?

Hvorfor er det »meget værre« nu? Mod os »prote-

3. Nødvendigheden af allerede strax fra Begyndelsen af at tage Hensyn til at andre Magter under Krigens Løb kunne blive trukne med.

4. Det maa ansees for givet at Tydskland ikke vil finde sig i at Dmark følger Princ. fra 1853 naar det selv bliver trukket med ind i Kampen.

5. Tydskland vil *derfor* rimeligviis allerede nu forlange at vi skulle adoptere de engelske Best. 1862, 70, 77¹⁾ for at sikkre sig ifald ovennævnte Tilfælde skulde indtræde.

6. En muelig *Fordring* fra tydsk Side om at skjærpe vore Neutralitetsregler vil strax tvinge os ind i Krigen.

7. En *Indvending* af Pr.²⁾ vil stille os i en meget vanskelig Stilling strax.

8. Det er os ikke ligegyldigt hvorledes Rusland stiller sig

¹⁾ Sml. Nr. 1353.

²⁾ De sidste to Ord er formentlig senere tilføjet over Linjen.

sterede« Rusland slet ikke, det »gjorde Bemærkninger« imod Sverig, men *opgav* dem senere udtr. Nu vilde vi lukke Kbhvn. Forresten turde det muligvis heller ikke være os ligegyldigt hvorledes Engl. stiller sig til os.

Som bemærket har Tydskl. paa Sagens nuværende Stadium Intet dermed at gjøre. Rusl. finder sig vel deri. Vil man spørge sig for i Petersborg om vi tør gjøre hvad der er bedst for os? Spørger man i Berlin, faae vi neppe noget Svar og undgaae ikke at bindes for Fremtiden til maaskee ubodelig Skade.

Hvorledes skal Bestemthed opnaaes herom? Man kan dog ikke spørge i London om hvad Ondt derfra event. kunde vederfares os.

Derpaa er saa ofte svaret at jeg kan henvise dertil. — Vi kunne ikke overholde et Forbud.

Som saa ofte bemærket ligger Spmlet om Tydskl. slet ikke for. Er det forresten saa vist at »i alle Tilfælde« er

til os. Det protesterede ligeoverfor Sverrig for 15 Aar siden¹⁾. Nu er det meget værre.

9. Vi maatte idetmindste have nogen Sikkerhed for at Tydskland (Rusland) stiller sig gunstigt ligeoverfor Reglerne 1853—54, eller betragte en derpaa baseret Neutralitet for retfærdig og upartisk, inden vi bestemme os for en saadan — eller med Best. kunne sige at der fra Engl. truer os en større Fare i modsat Fald.

7. [10] Det er saare usandsynligt at England vil blive misfornøiet med at vi følge dets egne Regler. Dets Misfornøielse vilde i alle Tilfælde være for Intet at regne i Sammenligning med Tydsklands i modsat Fald.

¹⁾ Se Neergaard, Under Junigrundloven I, S. 910 f. og Studier tillægnede H. Hjärne, 1908, S. 585 ff.

Engl.s Misfornøielse at regne »for Intet« i Sammenligning med Tydskl.s?

Som saa ofte bemærket ligger Spmlet om Tydskland slet ikke for. Hvad der ligger for er Rusl. og m. H. t. dette Land turde det maaskee kunne siges at »Dmk.s Risiko er for Intet at regne i Sammenligning med Sverigs«.

I at vi stille os i et bestemt uvenligt Forhold til Engl. med alle de Følger deraf kunne efterhaanden udvikle sig ligetil en Besættelse. Endvidere maa det erindres at vi ligefrem vilde svigte Sv. N. og tidligere bestemte Aftaler.

Cfr. Depecher¹⁾.

1853 baseret paa blivende Forhold, 1862 vistnok nærmest fremkaldt ved at E. for hurtigt havde erkjendt de Confedererede for Krigsførende.

P. V.

Oreby. — *Sml. Krieger VII, S. 23 f.*

8. [11] Sv. N. Risico er for Intet at regne i Sammenligning med vor dersom Tydskland skulde falde paa at gjøre Indvendinger mod vor i Fælleddssk. med S. paa Basis af 1853—54 byggede Neutralitet.

9. [12] Hvori bestaaer den Fare, man kunde tænke at udsætte sig for ved at adoptere de engelske Regler, fra Englands Side?

10. [13] Bülow's Udt. til Quaade.

Björnstjernes [o: *Björnstjernas*] til Okouneff.

11. [14] Forskj. imellem 53 og Engl.s 1862.

¹⁾ Se Nr. 1343, 1344.

1356. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre
F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Kjøbenhavn, 27. Maj 1878.

Hs. Maj. Kongen har med megen Tilfredsstillelse gjort Sig bekendt med de Aktstykker som D. H. har indsendt med Deres Rapport af 15de¹) og idet jeg beder Dem udtale for Hs. Exc. Hr. General Bjørnstjerna den kgl. Regerings Erkjendtlighed for denne vigtige Meddelelse, anmoder jeg Dem om at forelægge den kgl. sv. norske Udenrigsminister følgende Bemærkninger:

Den kgl. Regering tiltræder de Redaktions-Forandringer som ere foretagne i Neutralitets-Erklæringen af 1853 navnlig af Hensyn til Pariser-Declarationen af 1856. Derimod har den næret Tvivl om hvorvidt man i samme Omfang som i 1853 kunde tillade de Krigsførendes Skibe at løbe ind og opholde sig i Rigets Havne og Søterritorium. Da den kgl. sv. n. Regering imidlertid, uanseet de strængere Principer, som England i saa Henseende følger siden 1862, ikke nærer nogen Betænkelighed ved for sit Vedkommende at bevare Systemet fra 1853, vil den kgl. Regering heller ikke fastholde sin Tvivl. Kun skal man foreslaae at der i Udkastets Nr. 1 efter »bâtiments de guerre des parties belligérantes« (»et de commerce« kan formeentlig udelades som overflødig), til nærmere Forklaring af hvad der vistnok er den kgl. sv. norske Regerings ligesaavel som det er vor Hensigt, og i Overensstemmelse med Washington-Traktatens Art. VI. Nr. 2²), tilføies følgende Passus »sans pourtant qu'ils puissent se servir de ses ports et de ses eaux comme d'une base d'opération

¹) Se Nr. 1351—53.

²) I Randen med Vedels Haand: Afskrift (Bl. B. p. 43), og derefter med en anden Haand: /: »2. de ne permettre ni souffrir que l'un des belligérants fasse usage de ses ports ou de ses eaux comme d'une base d'opérations navales contre l'autre, ni pour renouveler ou augmenter ses munitions militaires ou son armement, ou s'y pourvoir des recrues« /: [5: Art. VI, Punkt 2 af Washingtontraktaten af 8. Maj 1871, se Martens, Nouveau recueil général des traités, 1. sér., XX, S. 698 ff.]. — Bl. B.: en »Blaa Bog« findes ikke i Udenrigsministeriet.

navale«. — Iøvrigt forbeholder den kgl. Regering sig i Lighed med hvad den kgl. sv. n. Regering agter at gjøre med Hensyn til Stockholm og nogle andre Havne at erklære Kjøbenhavns Havn og Rhed for at være lukket for de Krigsførendes Krigsskibe.

Sluttelig skal man endnu bemærke, at det er en Selvfølge at den paatænkte Neutralitets-Erklæring alene har Hensyn til en eventuel Krig mellem England og Rusland. Skulde derfor en saadan Krig senere tage større Dimensioner og navnlig hvis Tydskland maatte ansee det for nødvendigt at tage activ Deel deri, forbeholder den kgl. Regering sig at træde i Forbindelse med den kgl. sv. norske Regering angaaende de Forandringer, som en saadan ny Situation maatte gjøre nødvendige.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 3.

1357. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Stockholm, 31. Mai 1878.

Da jeg idag fandt Leilighed til at samtale med Hans Excellence Udenrigsministeren i Anledning af det Svar, jeg i Henhold til Deres Excellences Instrux i Depeche Nr. 3 af 27de dns.¹⁾, under 29de dns., havde afgivet paa det den kongelige Regjering forelagte svenske Udkast til en Neutralitets-Erklæring, sagde han mig, at han ikke kunde tilbageholde nogle Betæneligheder ved den af Deres Excellence foreslaaede Tilføielse i nævnte Udkasts Punkt Nr. 1: »sans pourtant qu'ils puissent se servir de ses ports et de ses eaux comme d'une base d'opérations navales«.

General Bjørnstjernas Indvending mod denne Passus gik ud paa, at Udtrykket »base d'opérations navales« var saa elastisk og saa lidet autentisk defineret, at man maatte befrygte Reclamationer, støttende sig til en videre gaaende Fortolkning deraf end den, man herfra kunde ønske at aner-

¹⁾ Trykt som Nr. 1356.

kjende. Han kunde for Exempel forestille sig, at Rusland i 1854 kunde have paastaaet, at den engelske Flaade gjorde svenske Farvande til en Operationsbasis, og det forekom ham uforneødent ved dette Udtryk selv at angive et Synspunkt, fra hvilket en ubehagelig Discussion kunde indledes, og en strengere Neutralitetspligt paabyrdes os, end man kunde paatage sig. De engelske Neutralitetsregler, som indskrænkede Benyttelsen af alle Rigets Havne paa den bekjendte Maade, havde idetmindste det Fortrin, at man vidste, hvad der var ment med dem, og hvis det ikke var saa vanskeligt at gennemføre dem, vilde han forsaavidt hellere være bunden ved dem end ved det vage Forbud i den foreslaede Passus.

Jeg bestræbte mig for at godtgjøre, at ved Punkt 2 i det svenske Udkast var Muligheden udelukket at fortolke Udtrykket: Operationsbasis som det Sted, hvor den Krigsførende drog sin sædvanlige Forsyning til sig. Jeg sagde, at om man end maatte indrømme, at Begrebet Operationsbasis var til en vis Grad elastisk, saa havde jeg altid antaget, at der i den her forekommende Forbindelse sigtedes til en direkte Forberedelse til et eller flere bestemte offensive Foretagender, og at den kongelige Regjerings Forslag saaledes ikke gik ud paa at indføre noget nyt Moment i Declarationen, men kun med en Passus, der turde regne paa almindelig Anerkjendelse, nærmere vilde oplyse hvad der i Almindelighed udtaltes i den indledende Sætning (*s'abstenir de toute participation directe ou indirecte etc.*). General Bjørnstjerna yttrede atter, at det var ikke den Fortolkning, vi bleve enige om at tillægge Udtrykket, der vakte hans Betænkelighed, men den Omstændighed, at Andre kunde opstille en anden Fortolkning og foraarsage ubehagelige Meningsudvexlinger. Han kunde ikke forsone sig med det ubestemte og uklare i Begrebet »Operationsbasis«. Han havde netop haft Leilighed til at foredrage Sagen i Statsraadet og havde for de anførte Betænkeligheder funden Understøttelse hos sine mili-

tære Kolleger. Forøvrigt var der jo nu al Anledning til at tro, at den Situation, som havde fremkaldt hans Udkast, ikke længere forelaa, saa at den ringe Meningsforskjel maaskee kunde faa Lov at hvile. Jeg sagde, at jeg i hvert Fald vilde gjøre Deres Excellence Rede for den Samtale, jeg havde havt den Ære at føre, — og maatte derpaa skyndsomt tage Afsked, da General Bjørnstjerna skulde til Kongens Taffel.

Depeche Nr. 20, modtaget 7. Juni 1878.

F. Bille.

1358. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

Stockholm, 14. Juni 1878.

Idet jeg forøvrigt henholder mig til min ærbødige Beretning Nr. 20 af 31. f. M.¹⁾, har jeg den Ære vedlagt at fremsende Afskrift af en Note af Gaarsdato, som Hs. Excellence General Bjørnstjerna har tilstillet mig i officiel Besvarelse af den Meddelelse, jeg under 29de f. M. i Henhold til Deres Excellences Depeche af 27de havde gjort ham med Hensyn til Indholdet af en eventuel Neutralitets-Erklæring. General Bjørnstjerna har, uagtet Omstændighederne ikke længere gjøre det nødvendigt for Øieblikket at føre Forhandlingerne om det opstaaede Differenspunkt videre, anset det rigtigst at besvare Fremstillingen fra den kgl. Regerings Side med de Modbemærkninger, hvilke han allerede mundtligt havde anydet for mig. — Men som Deres Excellence vil see af Udenrigsministerens Yttringer er det ikke hans Hensigt med denne Note at fremkalde en fortsat Drøftelse af Spørgsmaalet om den foreslaaede Tilføjelse i Neutralitets-Erklæringens Punkt 1²⁾. —

Jeg kan i Forbindelse dermed ogsaa anføre at General Bjørnstjerna i disse Dage tiltræder en Congé paa 6 Uger (til

¹⁾ Trykt som Nr. 1357.

²⁾ Sml. Nr. 1356.

1. August), hvilken han vil benytte til en Reise i Udlandet, medens Statsministeren Baron De Geer, overtager Udenrigskabinetets Forretninger.

F. Bille.

Depeche Nr. 21, modtaget 18. Juni 1878.

1359. Bilag til Nr. 1358.

Svensk-norsk Udenrigsminister Björnstjerna til Kammerherre
F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Herr Kammarherre,

Stockholm, 13. Juni 1878.

I det jag har äran erkänna mottagandet af Herr Kammarherrens note af den 29. nästlidne Maj i fråga om en gemensam neutralitetsförklaring i händelse af ett engelskt-ryskt krig i Östersjön, är jag angelägen att i främsta rummet uttala min glädje öfver det mottagande vårt förslag rönt från K. Danske Regeringens sida.

Ehuru den Kongres, som idag sammanträder i Berlin¹⁾, ger en till visshet gränsande förhoppning, at sjelfva förutsättningen för de underhandlingar, som nu senast pågått mellan våre resp. Regeringar, kommer at bortfalla, bör jag dock icke underlåta att för det fall nya förvecklingar inom en närmare eller aflägsnare framtid skulle medföra ett återknytande af meningsutbytet i denna fråga, framhålla våra betänkligheter mot det af Kongl. Danske Regeringen föreslagna tillägget till punkt 1 i vårt förslag.

Icke som skulle vi vara af annan mening än Kongl. Danske Regeringen derutinnan, att de krigförande makterna borde med alla till buds stående medel förhindras att göra våra hamnar och farvatten till en bas för krigiska operationer till sjös i egentlig bemärkelse, men af fruktan att uppfattningen af hvad med en operationsbas utan närmare bestämmelse rätteligen bör förstås, kan komma att visa sig temligen olika, så att den ena af de krigförande makterna skulle vilja att vi

¹⁾ Berliner kongressen 13. Juni—20. Juli 1878.

deråt gåfve en temligen vidsträckt tolkning, medan den andra skulle finna i sitt intresse att påyrka en betydlig inskränkning i dess begrepp —, af denna Anledning måste K. M.ts Regering hysa den aldra största tvekan att härutinnan sluta sig till Kongl. Danska Regeringens uppfattning.

Jag vill icke heller förneka, att en betänklighet mot tillägget synts mig ligga reda deruti, att det är ordagrannt hemtadt ur Washington-traktatens VIte artikel, hvilken innehåller andra bestämmelser, dem Kongl. Danska Regeringen säkert i likhet med K. M.ts Regering finner allt för betungande för en neutral makt att iakttaga och hvilka genom det sväfvande i uttryckssättet äro i hög grad egnade att framkalla förvecklingar. Upptagandet af bestämmelsen i regel 2 kunde lätt medföra att, i händelse Engelska flottan — hvilket vi icke kunna förhindra — begagnade sig af våra farvatten för att förbereda krigiska operationer mot Ryssland, Ryska Regeringen skulle vilja mot oss göra gällande anspråk, att vi bort använt »toutes les diligences requises« för att förhindra sådant.

Jag kan, då frågan sannolikt denna gång icke kommer till afgörande, inskränka mig till det anförda, och påkallar endast Kongl. Danska Regeringens välvilliga uppmärksamhet åt en uppfattning, hvilken vi tro vara förestafvad af klok omtanke och som betingas af vår önskan att så vidt möjligt undvika konflikter.

O. M. Björnstjerna.

Vedlagt Kammerherre Billes Depeche Nr. 21 af 14. Juni 1878.

1360. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 14. Juni 1878.

... Endelig anbefaler jeg Dr. phil. Thorsø¹⁾, Overbringeren af dette Brev til Dem. Han udgiver en Danm.s Historie fra

¹⁾ Historikeren Alexander Thorsøe (1840—1920).

den nyeste Tid og arbejder med stor Ihærdighed deri. Han agter kun at være 8 Dage i Berlin for at undersøge et philosophisk Spørgsmaal som interesserer ham. — I disse Tider er det vel godt at man kjender hvad der bringer en Fremmed til Berlin.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1361. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 26. Juni 1878.

. . . Kongen af Sachsen havde i sin Tid, da Hertug Carl var landflygtig herfra¹⁾, optaget ham meget venligt og vist til Gjengjæld faaet mange fordrejede Beretninger om Dmk. og danske Forhold.

Men jeg vil gaae over til en anden og vigtigere Sag, der meget beskjæftiger mig i den seneste Tid. Det lader jo til at det gaaer fremad paa Congressen²⁾ og at man faaer hvad Gortchakow spaaede da han forlod Petersborg: une paix boiteuse. Jeg troer nu vistnok ikke, som Deres gamle Ven Sick³⁾, at Dmk. skal sende en Befuldmægtiget til Congressen (hvortil han tilbød sig selv) men det er mig dog tvivlsomt om vi ikke kunde see at vinde en lille étape der kunde hjælpe den der maa sendes til Berlin naar engang — maaske om ikke saa lang Tid — den gamle Kejser dør og der da efter Bestemmelsen skal søges om der ikke kan opnaaes en Slags Opfyldelse af Art. V. Hvad jeg tænker mig er at hvis

¹⁾ Hertug Carl af Glücksborg (1813—78), der var bosat i Kiel, sluttede sig i 1848 til den slesvig-holstenske provisoriske Regering, men tog allerede samme Efteraar Ophold i Dresden og vendte først tilbage til Danmark 1852.

²⁾ Kongressen i Berlin til Ordning af det orientalske Spørgsmaal indlededes 13. Juni 1878.

³⁾ Kammerherre J. F. Sick (1815—84) var dansk Ministerresident i Brüssel og Haag 1853—57 og blev siden anvendt til forskellige diplomatiske Sendelser.

man bliver enig i Congressen, vil England staae meget gunstigt til at gjøre os en Tjeneste, selvfølgelig ikke officielt, men da nu baade Beaconsfield og Salisbury i 1864 var os gunstige og kjende vort Spørgsmaal ypperligt, da den besvoglede engelske Regering derhos baade for Dmk.s og for Preussens Vedkommende har en Adkomst som andre savne, da endelig Conferencen dengang holdtes i England, kunde jo vel B. og S. ved Afskeden med Bismarck berøre hvor heldigt det i alle Henseender vilde være om det Spørgsmaal ordnedes saasnart Lejligheden bød sig, paa en Maade der gav Tydskl. en oprigtig velvillig Nabo. Et saadant Ord kunde dog maaske efter Omstændighederne faae Betydning og jeg indseer virkelig ikke hvorfor B. og S. ikke skulde ville udtale det — engelske Statsmænd ere freidigere end de fleste andre Landes. Det er ogsaa et heldigt Træf at netop De der i London har talt med B. og S. i 1864, nu er i Berlin og intet falder naturligere end at De som var 1ste Befuldmægtigede, strax tænker paa den Sag, saasnart De seer B.

Vil De tænke lidt herpaa og sige mig Deres Mening. Synes De om Ideen, saa lad mig ogsaa vide om De vil forberede Sagen af Dem selv eller om De ønsker en confid. Instrux herfra, der da vil lyde paa at De ligesom af Dem selv sonderer Terrainet hos de 2 Englændere, naar Øieblikket bliver beleiligt, hvorefter vi da altid kunne overlægge hvad der senere kan skee. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — Sml. Hähnsen II, Nr. 994.

1362. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 28. Juni 1878.

Skjønt jeg endnu ikke har fuldt gjennemtænkt den vigtigere Sag De omtaler i Deres Brev af 26de, vil jeg dog strax meddele Dem mit første Indtryk af hvad De siger, deels

fordi jeg saaledes bedst klarer min egen Tanke, og deels fordi Sagen *maaskee* haster. Jeg troer Congressen gaaer raskt fremad, fordi B[ismarck] sætter alle Seil til, for at blive færdig med baade Kissingen og Gastein¹⁾ før Rigsdagens Sammenkomst.

Det første Spørgsmaal jeg har gjort mig ved at tænke over Sagen er: hvorledes vil Vedkommende [∴ *Bismarck*] optage den Bemærkning De omtaler, naar den gjøres af B[eaconsfield] og S[alisbury] eller af en af dem? Afseet fra den Indblanding af 3die Mand, han selv i Marts 1868 tilraadede, men dog raadede til at foretage hos en Anden end ham selv²⁾, idet han derhos tydeligt nok lod forstaae, ved hvem Skridtet skulde foretages, har han altid perhorresceret en saadan Indblanding, og vil han nu, naar han i det forudsatte Tilfælde triumferer og med Rette er stolt over sin diplomatiske succès, men ved Siden heraf betragter den forestaaende indre Kamp, der bliver meget alvorlig og i hvilken den samme succès er langt fra sikker, være oplagt til at tage Tingen anderledes? De vil sige, engang maa der dog handles, og heri er jeg ogsaa enig; men vi maae, idet vi lave os til at gjøre Springet, see nøie til om det vi vinde derved, opveier det vi vove.

Mit næste Spørgsmaal er om B. og S. ville være villige til at gaae Ærindet. [*Quaade har fornyet Bekendtskabet fra 1864 med S., men har endnu ikke truffet B.; han vil søge Forbindelse med ham.*] Men her . . . vilde jeg . . . helst handle efter en Instruction, ∴ en saadan ganske almindelig Instruction som den De omtaler, og jeg vilde da kunne sige til B. og S., at jeg ikke bringer Sagen for paa egen Haand. . . .

Men overvei nøie mit første Spørgsmaal om Indblandingen, og forestil Dem ogsaa det rigtignok ikke sandsynlige men dog tænkelige Tilfælde, at Vedkommende svarede, »ja lad dem kun komme, vi kunne gjerne strax forhandle med

1) Badesteder.

2) Sml. I, 816 ff.

dem«, og at vi da bleve nødte til at lade os nøie med en Afgjørelse der, medens den blev en Kvittering for de Andre, for os blev slettere end det vi nu have, nemlig en Tilstand, i hvilken vi i hele Verdens Øine, ja endog i selve Tydskernes Øine, staae som de mishandlede, og som altsaa afgiver et Motiv, endog for Tydskerne, ialfald for den tyske Regjering, til overalt ellers at menagere os. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1363. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 3. Juli 1878.

Jeg har alvorlig overvejet de Betæneligheder som De fremhæver i Deres Brev af 28de¹⁾ og jeg føler fuldkommen deres Vægt. Navnlig deler jeg personlig i en væsentlig Grad Deres Slutningsbemærkning om at det er et stort Spørgsmaal om vi blive lykkeligere og bedre stillede naar vi endelig faae en Løsning i Form af et lille Stykke Land, der i og for sig hverken gjør os fra eller til og hvorfor vi dog censeres at skulle vise en evig Taknemmelighed. Men dels have vi neppe Lov til at følge dette individuelle Raisonnement dels er det jo ogsaa ganske vist at Art. V vedbliver at kaste en kold Skygge over vort Forhold til Tydskland, der i Længden kan blive os farlig. Heller ikke miskjender jeg at vor Tilstand her hjemme ikke er gunstig til at fremkalde en endelig Forhandling, men dels er det jo kun en Mulighed at Bism. skulde erklære sig beredt til strax at forhandle, dels troer jeg at vi er forpligtede til at benytte et maaske gunstigt Øjeblik og at vi vilde paadrage os et stort Ansvar ved slet Intet at gjøre.

Gaaer jeg nu over til at betragte de 2 Farer som De med Rette fremdrager 1) at B. bliver vred over en saadan Inter-

¹⁾ Trykt som Nr. 1362.

vention og 2) at Englænderne skyde vor Henvendelse ligegyldigt tilside, saa vil jeg dog sige at Meget kommer jo an paa Maaden paa hvilken event. de engelske Befuldmægtigede yttrede sig. Dersom denne indskrænkes til at de eller en af dem benyttede sig af det personlige Forhold der dog efter al Sandsynlighed under Congresforhandlingerne er opstaaet mellem dem og Bismarck, ved passende Leilighed og naar deres officielle Mission kan siges at være tilende, berøre den slesvigske Sag som et Punkt, man i den alm. europ. Interesse kunde ønske at Tydskland ordnede naar Forholdene tillod det, — saa maatte Bism. være meget ilsindet hvis han tog en saadan uofficiel Bemærkning ilde op. Jeg føler meget vel at det altid er misligt at stole paa Andres Takt, især naar det ikke er dem over hvem en Mangel i saa Henseende vilde gaa ud. Men mit evige Svar er altid det: kunne vi paatage os Answeret for slet Intet at forsøge under en dog i det Hele saa gunstig Combination som den i hvilken B. exceptionelt er i godt Humør, i hvilken Beaconsf. og Salisbury kunne tale confidentielt med ham, i hvilken han selv formodentlig ønsker saa gode Forhold til Nabostaterne som muligt og da han dog maa see at et Thronskifte og en ny Tid forestaae. Hvis B. og S. ikke ville; ja saa er Sagen jo dermed endt og vi have gjort hvad vi kunne. Men jeg bilder mig ind at de ikke ville afslaae. Mere frygter jeg for at de ville trænge for dybt ind i Sagen og navnlig kjende de Vilkaar paa hvilke vi event. ville modtage en Ordning. Men da vi under alle Omstændigheder maa ønske at de ikke ville paatrænge Bism. Raad derom, forekommer det mig at den Fare kunde fjernes ved at holde sig til at Alles Interesse byder at der ikke bliver Spørgsmaal om Garantier og at det er Hovedpunktet; ligeoverfor hvilket den territoriale Udstrækning altid maa blive det *secondaire*.

Gjør mig nu den Tjeneste at sige mig Deres endelige Mening om Sagen — thi De betegner Deres Udtalelse af 28de Juni som foreløbig. Saa vil jeg forelægge Ministeren Sagen —

han er fraværende i nogle Dage og jeg har ikke villet røre derved før jeg havde raadført mig med Dem. I Slutningen af næste Uge tænker jeg paa at reise en 14 Dages Tid til Sverige.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1364. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 5. Juli 1878.

Naar jeg ikke tidligere er kommen tilbage paa den i Deres Brev af 3die omhandlede Sag, saa er det ikke fordi jeg ikke yderligere har tænkt derover, men fordi jeg ikke har kunnet komme til anden Mening end den som allerede fremgik af min første Udtalelse, nemlig at jeg ikke troede der var Noget at vinde ved det omtalte Skridt.

Jeg indrømmer vel, at den Frygt, jeg nærede for at Vedkommende skulde svare med at tilbyde en Forhandling, ikke længer forekommer mig grundet; thi han vil ikke kunne give dette Svar saalænge Kaiserens Tilstand er som den er nu, det vil sige i stadig men dog meget langsom Bedring. Men saa er der intet Andet at vinde, end det De i Deres første Brev kalder en Etape. Herved forstaaer jeg en Afbrydelse af hvad man, dog altid med Urette, kunde kalde Præscription, eller et Træk, en Taktik, hvorved England var kommen ind i Sagen; eller begge Dele. Men vil ikke Vedkommende, netop fordi han strax maa indsee, at vi fornuftigviis ikke kunne vente en Forhandling, ligeledes see, at det vi tilsigte, er hiin Etape, navnlig Indblandingen fra engelsk Side? og bliver ikke herved den Betænkelighed styrket, som jeg har hentet fra Vedkommendes bekjendte Uvillie mod *Trediemands negotiorum gestio*?

Imidlertid vil jeg ikke insistere videre. Jeg skal kun bemærke, at det Ansvar De frygter for at vi vilde paadrage os ved Intet at foretage, ikke forekommer mig stort, naar det

betænkes, at der, saalænge Kaiserens Sygdom varer, dog umuligt kunde skrides til en Afgjørelse; og dernæst maa jeg endnu tilføie, at mit Bekjendtskab til B[eaconsfield], hvilket jeg nu har fornyet, ligesom ogsaa til S[alisbury] i sin Tid var meget ringe, samt at Adgangen for alle os Andre til Congressens Medlemmer, navnlig dens Matadorer, er, paa Grund af de herværende Forholds Dimensioner, baade trang og sjelden, saa at jeg maa forbeholde mig, naar jeg modtager den fornødne Instruction, da muligen at søge den eller de Paa-gjældende gennem Lord Odo Russell. Dette vilde jo ogsaa, da han nu er den engelske Regjerings egentlige Repræsentant her, være correct Form. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1365. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Mandag [8. Juli 1878].

Jeg har i nogen Tid tænkt paa om vi ganske skulde lade den nuværende Sammenkomst i Berlin mellem Beaconsfield og Salisbury med Bismarck gaae ganske ubenyttet hen og som De vil see af hosliggende to Breve har jeg corresponderet med Quaade for at høre hans Mening før jeg forelagde Dem Sagen. Han er som De seer ikke velstemt derfor, frygter for at Bismarck kan tage os det ilde op osv. Imidlertid er jeg for min Part ikke overbevist om at han har ganske Ret og jeg har derfor ikke troet af hans Betæneligheder at burde lade mig afholde fra at henstille til Dem hvorvidt der skal gjøres et Forsøg. Jeg sender Dem derfor et Udkast til den Instrux¹⁾ som jeg tænkte paa at der kunde sendes Quaade, thi skal Sagen fremmes, er der neppe nogen Tid at spille da Congressen skynder sig meget. Da der er Conference imor-

¹⁾ Instruksen er trykt som Nr. 1366.

gen, vil jeg ikke opsætte at forelægge Dem Sagen indtil jeg personlig taler med Dem i Ministeriet imorgen.

P. Vedel.

Jeg vedlægger Svar til Sverig, uagtet jeg ikke antager at De vil forelægge Deres Colleger det.

Intet Bilag findes vedlagt; de to Breve er de som Nr. 1362 og 1364 trykte til Vedel fra Quaade. Svaret til Sverige er antagelig Nr. 1368. — Oreby.

1366. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Fortrolig.

Kjøbenhavn, 9. Juli 1878.

Dersom det lykkes den i Berlin forsamlede Congres at ordne det orientalske Spørgsmaal, synes der Grund til at haabe, at en længere Fred vil afløse den Krigstilstand, der nu i 19 Aar har hersket i Europa og har medført saa indgribende Forandringer i Staternes indre og ydre Forhold. Men medens alle andre Spørgsmaal da have fundet en i alt Fald formel Løsning, er der eet, som endnu venter paa en Afgjørelse, nemlig det nordslesvigske. Og dog har dette Spørgsmaal særlig Krav paa alm. Opmærksomhed, ikke blot fordi dets Løsning i høi Grad interesserer Dmks. nationale og territoriale Bestaaen, ikke blot fordi den er Betingelsen for at der kan opstaae et virkelig venskabeligt Forhold mellem Tydskland og — jeg tør vel sige alle de 3 nordiske Lande, men fordi dette Spørgsmaal har sin Oprindelse i et voldeligt Brud paa en europæisk Traktat og holdes aabent ved en vilkaarlig Tilsidesættelse af en anden traktatmæssig Bestemmelse, og fordi Alle nu erkjende, at der i 1864 tilføiedes Dmk. en stor Uret, i hvilken hele Europa maa føle sig som medskyldig. Disse Betragtninger synes det navnlig for England at ligge nær at anstille under nærværende Forhold. Det var væsentlig England, som i sin Tid bragte Lon-

donertraktaten istand, den engelske Regering støttede os i den lange Notevexel fra 1857 til 1863 baade diplomatisk og ved Løvter, som havde en ikke ringe Indflydelse paa vore Beslutninger; det var endelig i London og under den eng. Regerings Auspicier, at Conferencen i 1864 fandt Sted og endte paa en for os saa ubillig Maade. Siden da og vel tildeels paa Grund af denne Conferences Udfald har Englands Indflydelse paa den continentale Politik kun været ringe, indtil den nuværende engelske Regering ved at optræde som Folkerettens og Traktaternes Talsmand har gjenvundet den Stilling, som der tilkommer den i Europa. Det forekommer mig derfor, at England, der altid har erkjendt den Uret, som skeete os i 1864, nu maa have baade Villie og Evne til saavidt muligt at bidrage til, at den afhjelpes.

Det er imidlertid ikke min Mening, at den engelske Regering nu skulde gjøre noget officielt Skridt i Berlin for strax at see det nordslesv. Spørgsmaal løst. Dertil ere Forholdene i Tydskland neppe gunstige og Fyrst Bismarck vilde vist ikke optage en officiel Intervention paa en for Sagen selv gavnlig Maade. Men hvad jeg troer, at der kunde skee og kunde vise sin Virkning, naar Tiden maatte komme til, at vi paa passende Maade selv tage et Initiativ i Berlin til Gjenoptagelsen af de tidligere Forhandlinger, er, at de 2 engelske Ministre, som fortiden befinde sig ved Congressen, naar denne har tilendebragt sine Arbeider og naar de tage Afskeed med Rigskansleren, kunde finde Leilighed til confidentielt og privat at udtale for ham, at det baade af politiske og andre Grunde vistnok vilde være ønskeligt, at han ordnede det omtalte Spørgsmaal, saasnart Omstændighederne tillode det. En Antydning af Englands Anskuelse, holdt i en saadan Almindelighed og fremsat under saadanne Forhold, kan neppe opfattes af Rigskansleren som nogen Intervention, saameget mindre som han selv med Rette vil føle, at Tydsklands diplomatiske Stilling efter Congressens lykkelige Udfald er bleven stærkere end nogensinde før, og

som han desuden vistnok under Forhandlingerne har havt Leilighed til baade at vurdere de engelske Ministres ven-skabelige Sindelag mod Tydskland og at lægge Vægt paa deres Mening.

Ligesaa lidt kan jeg forudsætte, at Lord Beaconsfield og Lord Salisbury skulde nære nogen Betænkelighed ved at udtale sig paa den ovenanførte Maade. Bedre end nogensomhelst anden nulevende engelsk Statsmand kjende de det slesvigske Spørgsmaal og D. H. har selv havt Leilighed i 1864 til at forsikkre Dem om, at, hvis det havde afhænet af deres Villie, vilde Conferencen i London have faaet et ganske andet Udfald. Jeg troer derfor, at en Henvendelse fra Deres Side til de to Ministre ikke vil være forgjæves, og jeg har tænkt mig, at De i De[re]s Stilling som første Befuldmægtiget i Conferencen i London og i de personlige Berøringer, som De rimeligvis dengang havde med dem, vil finde en naturlig Anledning til at insinuere denne Tanke hos dem. Ligeoverfor Fyrst Bismarck maatte Sagen naturligvis fremkomme fra de engelske Ministres Side, uden at det saaes, at Ideen til dette Skridt hidrørte fra os, og jeg vilde ogsaa ansee det for heldigst, hvis D. H. kunde indskrænke Dem i Deres Samtale med de to Herrer til at fremsætte Tanken som Deres egen spontane Opfattelse af, hvad der kunde være ønskeligt, i alt Fald vil det formeentlig være tilstrækkeligt, at De lader dem confidentielt forstaae at De ikke handler uden Regeringens Billigelse.

Sluttelig skal jeg endnu kun tilføie, at for det mulige, om end ikke meget sandsynlige, Tilfælde, at de engelske Ministre skulde ønske at erfare den kgl. Regerings nærmere Tanker om Modaliteter og Betingelser, kjender D. H. disse tilstrækkelig til foreløbig at kunne give al fornøden Oplysning, saa meget mere som enhver dybere Indgaaen paa Sagens Enkeltheder formeentlig altid maatte ligge udenfor, hvad en event. Samtale med Rigskansleren kunde berøre. Noget ganske Andet vilde det være, dersom Lord Salisbury

efter sin Tilbagekomst til London troede at burde beskjæftige sig mere indgaaende med Sagen, i hvilket Tilfælde General Bülow naturligvis ufortøvet skulde blive sat istand til at udtale sig til ham med den største Fuldstændighed og Aabenhed.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 2.

1367. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

9. Juli [1878].

Deres Betænkeligheder have gjort mig selv tvivlsom om Sagen men jeg har dog ikke ganske kunnet forandre min Mening at et saadant Skridt paa den ene Side ikke let kan skade og paa den anden Side er ganske givet i Situationen. Jeg har da fuldkommen upartisk fremstillet de 2 Sider for Ministeren og viist ham Deres Breve. Han erklærede med megen Bestemthed at han ønskede at vi ikke skulde lade Leiligheden gaae ganske ubenyttet hen og De modtager derfor idag hans Instruction¹⁾ som iøvrigt reducerer det Hele til et meget uskyldigt Skridt, som efter al Sandsynlighed ikke vil have synderlig praktisk Betydning, men dog tillige giver B. og S. en Leilighed til at gjøre os en Tjeneste hvis de ville. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — I Randen staar med Quaades Haand: Henvendelse til Beaconsfield og Salisb. om Art. V.

1368. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Kjøbenhavn, 10. Juli 1878.

Efterat det synes at være lykkedes Congressen i Berlin at løse det bulgariske Spørgsmaal, tør Faren for et forestaaende

¹⁾ Nr. 1366.

Brud mellem England og Rusland forhaabentlig nu ansees for fjernet og derved bortfalder altsaa ogsaa Anledningen for de nordiske Riger til at sikkre deres Neutralitet ved ligelydende Erklæringer. Under disse Omstændigheder kan jeg indskrænke mig til at anmode D. H. om at udtale til den fungerende kgl. sv. norske Udenrigsminister min Tak for den med Deres Indberetning af 13de¹⁾ f. M. indsendte Note og for de Bemærkninger som den indeholder med Hensyn til det af Dem under 29. Mai fremsatte Forslag²⁾. Jeg kan fuldkomment vurdere Vægten af de Betænkeligheder, som H. Exc. General Bjørnstjerna gjør gjældende mod den herfra foreslaaede Redaktion af den paatænkte Begrænsning, men om jeg end erkjender, at man fra forskjellige Sider kunde ville lægge Mere i de foreslaaede Udtryk end det var Meningen, at de skulde indeholde, kan jeg dog heller ikke fordølge mig, at man i den ubetingede Adgang for de Krigsførendes Skibe til at løbe ind og opholde sig paa det neutrale Søterritorium, muligvis kunde finde Hjemmel til en Benyttelse af dette i et større Omfang end der lader sig forene med den neutrale Stats folkeretlige Forpligtelser. Jeg skal imidlertid her ikke forfølge denne Betragtning videre men ligesom jeg tilfulde anerkjender den venskabelige Stemning, som den kgl. sv. norske Regering har bevist ved at tage Initiativet til at foreslaae den kgl. Regering ved denne Leilighed at forenes med den om ligelydende Neutralitets-Erklæringer, saaledes opgiver jeg heller ikke Haabet om, at dersom en lignende Leilighed senere maatte frembyde sig, vil det kunne lykkes os ved en fornyet Forhandling at tilveiebringe den forønskede Overensstemmelse i Anskuelserne om, hvorledes det fælles Øiemed paa bedste Maade kan opnaaes.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 4.

¹⁾ Maa være 14de. (Nr. 1358).

²⁾ Se Nr. 1357.

1369. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 16. Juli 1878.

Deres Excellences meget ærede Depesche af 9de d. M. Nr. 2 forefandt jeg her ved min Tilbagekomst fra Weimar tidlig om Morgen den 11te d. M.

Da Lord Beaconsfield havde lidt af en Upasselighed i nogle Dage, og da netop et Møde af Congressen til Ordningen af det orientalske Anliggende umiddelbart forestod, saa at den anden engelske Befuldmægtigede ved Congressen, Lord Salisbury, maatte være meget beskjæftiget, kunde jeg ikke vente at blive modtaget paa den nævnte Dag af nogen af disse tvende Ministre; og jeg anmodede derfor Lord Odo Russell, som jeg var saa heldig at træffe i et Selskab om Aftenen den 11te, om at skaffe mig en Sammenkomst enten med den ene eller med den anden af hans ovennævnte Medbefuldmægtigede; hvorhos jeg med den Veiledning for Øie, som Deres Excellences Depesche giver mig, i Fortrolighed gjorde ham bekjendt med det mig overdragne Hverv. Ambassadeuren hørte mig med megen Opmærksomhed og lovede mig beredvilligt sin Bistand til Udførelsen af det omhandlede Hverv, idet han tilføiede, at han vilde give mig yderligere Svar skriftligt. Om Aftenen, den 12te, tilskrev han mig derpaa den her vedlagte Billet¹⁾, som jeg modtog den følgende Dag, og hvori han udtaler sin Beklagelse over endnu ikke at kunne forsyne mig med et Svar, men tilføier at han har gjort Lord Salisbury bekjendt med hele min Meddelelse. Herefter kunde jeg, da Congressens Slutningsmøde var berammet til samme Dag, ikke længer vente at faae nogen af de engelske Statsministre i Tale, forinden de toge Afsked med Rigskantsleren; men jeg tænkte mig dog endnu Muligheden af at det af os attraaede Skridt foretoges før deres Afreise ifølge den Kundskab, Lord Salisbury, som ovenfor

¹⁾ Nr. 1370.

anført, havde erholdt om mit Hverv, og efter hvad der senere kunde være foregaaet mellem ham og Lord Odo Russell. Men da jeg igaar søgte endelig Oplysning herom hos Ambassadeuren, sagde han mig, at Lord Salisbury, efter den næieste Overveielse, var kommen til det Resultat, at det ikke kunde gavne, men snarere væsentlig vilde skade Sagen, om den paa det af os paatænkte Tidspunkt berørtes for Fyrst Bismarck. De uopsættelige Badecure i Kissingen og Gastein, som det med hver Dag blev mere paatrængende nødvendigt at Rigskansleren underkastede sig, havde foranlediget de yderste Anstrengelser fra alle Vedkommendes Side og i alle Retninger for at bringe Congressens Arbejder til Afslutning, og alt Dette havde naturligviis ikke kunnet forblive uden Virkning paa Stemningen hos Rigskansleren, hvilken Sidste derfor, som Lord Salisbury antog, ikke, naar det omhandlede delicate Anliggende nu omtaltes for ham, vilde høre derpaa med den Velvillie og Taalmodighed, som var ønskelig. Lord Salisbury havde derfor troet at handle i dette Anliggendes egen velforstaaede Interesse ved for Tiden at afholde sig fra at berøre det.

Ved Siden heraf havde imidlertid den engelske Udenrigsminister udtalt den Formening for Lord Odo Russell, at den kongelige Regjerings Ønsker endnu og maaskee med Fordeel vilde kunne fyldestgjøres ved at fremsættes i London for den derværende Regjering. Men hertil bemærkede jeg, at det ikke havde været Mening, nu fra dansk Side at tage Initiativet til en Løsning af det paagjældende Spørgsmaal eller til en Forhandling derom. Medens vel paa den ene Side en tilfredsstillende Ordning af dette Spørgsmaal var absolut nødvendig for Danmarks fremtidige Existents, var det dog paa den anden Side først og fremmest det ønskeligste for Danmarks Forhold til Tydskland, at en saadan Ordning blev Resultatet af en umiddelbar Forstaaelse mellem de tvende nærmest paagjældende Regjeringer; og derfor havde man med det paatænkte Skridt ikkun havt for Øie, at det skulde vides af den

anden Part, at den engelske Regjering nærede Interesse for Spørgsmaalet. Ikke destomindre, tilføiede jeg, var ogsaa jeg af den Mening, at det kunde være gavnligt for Sagen, at den omtaltes i London, og dette kunde da, hvis det Forslag billigedes, som jeg vilde forelægge Deres Excellence, skee i den Form, at General Bülow opfordredes til at udtale den kongelige Regjering's Tak til Lord Salisbury for den gode Villie, han ved den omhandlede Leilighed havde viist, og som gav grundet Haab om at den engelske Regjering vilde have sin Opmærksomhed fæstet paa Sagen, samt, naar Tiden dertil kom, vilde, om fornødent, ved sin formaaende Indflydelse bidrage til dens gunstige Ordning. Heri var Lord Odo Russell enig; og da han tilføiede, at han vilde indberette derom til Lord Salisbury, turde det, hvis Deres Excellence instruerer General Bülow saaledes som ovenfor antydet og som jeg herved tillader mig at foreslaae, være hensigtsmæssigt at jeg erholdt Kundskab om den paagjældende Instruction, naar den afgaaer, for at jeg kunde foranledige at den af Lord Odo Russell paatænkte Indberetning saa meget som muligt svarede til hvad der fra dansk Side foretoges i Sagen. Der er iøvrigt god Tid til at overveie hele dette Punkt, da, som Lord Odo Russell sagde mig, de engelske Ministre nu med det Allerførste forlade London og saaledes først senere ville beskjæftige sig med andre Forretninger end de meest paatrængende.

Jeg tilføier endnu, at Lord Odo Russell, foranlediget ved en Yttring af mig i vor Samtales Løb, bemærkede, at det ingen Forandring havde kunnet bevirke i det Resultat hvortil Lord Salisbury er kommen i det omhandlede Anliggende, om dette havde kunnet omtales tidligere for ham; thi Udtalelsen til Rigskansleren havde dog paa ingen Maade kunnet skee førend efter Congressens tilfredsstillende Slutning, og Afgjørelsen af om den da kunde skee, var heller ikke mulig paa et tidligere Tidspunkt.

Quaade.

Depeche Nr. 16, modtaget 18. Juli 1878.

1370. Bilag til Nr. 1369. Lord Odo Russell, engelsk Ambassadør i Berlin, til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

British Embassy, Berlin, ce vendredi soir [12 juillet 1878].

Cher Collègue.

Je regrette de ne pas pouvoir vous répondre encore, — Lord Salisbury n'a pas eu un seul moment à lui, — c'est à peine s'il trouve le temps de dormir, — mais je lui ai fait toute votre communication.

Odo Russell.

Vedlagt Kammerherre Quaades Depeche Nr. 16 af 16. Juli 1878.

1371. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 19. Juli 1878.

Endelig kom da igaar Svaret fra Quaade¹⁾, og sender jeg Dem herved en af Koefoed tagen Afskrift deraf. Det fremgaaer jo tydeligt nok deraf at han har trykket sig svært ved at gaae paa, og i alle Tilfælde er det jo uheldigt at han ikke personlig har faaet Leilighed til at tale med nogen af de engelske Ministre. Imidlertid maa jeg dog sige at det forekommer mig, at der ikke er naaet saa ganske lidt endda, tiltrods for at der ikke er bleven talt til Bismarck, naar det virkelig er lykkedes at vække den engelske Regjerings Interesse for Sagen, ja maaskee at sikre os dens Bistand naar engang Tidens Fylde kommer. Om at fremsætte Sagen i London nu kan der selvfølgelig ikke være Tale, derimod har jeg meent at burde følge Quaades Raad, ved i den Skrivelse, der idag, affattet paa Grundlag af Aftale med Dem, og i Forbindelse med en Afskrift af Depechen til Q. afgaaer til Bülow²⁾, at anmode denne om naar han seer Lord Salisbury, dog uden at søge særlig Anledning dertil, at udtale den kgl. Regjerings Tak for den gode Villie, han ved denne Leilighed har lagt for

¹⁾ Trykt som Nr. 1370.

²⁾ Vil blive trykt i Bd. V, Efterslæt.

Dagen, samt det Haab, at han naar Tiden dertil kommer, vil støtte vore Bestræbelser. Samtidig skriver jeg et Par Ord til Quaade, for at underrette ham om at hans Raad er fulgt.

Jeg har idag været hos Kongen og Kronprindsen, blandt Andet for at meddele dem Quaades Svar. Den Førstnævnte var ikke tilfreds med at Q. ikke havde vidst at skaffe sig Adgang til Salisbury, »hvad han dog nok havde maattet kunne.«¹⁾ . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1372. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Hr. Kammerherre! *Kjøbenhavn, 20. Juli 1878.*

Deres Brev af 16de d. (Nr. 16)²⁾ har jeg rigtig modtaget, og takker jeg Dem meget saavel derfor som for det forudgaaende Telegram. Jeg haaber ikke at De fandt mig altfor utaalmodig, da jeg spurgte og derved foranledigede dette sidste; men jeg tilstaaer gjerne at jeg var meget spændt paa at høre hvad De havde kunnet udrette i den paagjældende Sag, og længtes meget efter Underretning. Uagtet jeg nu nok vil sige, at det var mig en Skuffelse at De ikke kunde faae Leilighed til at tale med een af de engelske Ministre, da jeg selvfølgelig hellere havde seet Dem som Talsmand hos Lord Salisbury end Lord Russell; men jeg kan meget vel indsee de Vanskeligheders Mængde og Betydning, der stillede sig iveien for Dem. Og ganske uden Værd er det, der er naaet, jo heller ikke, tiltrods for at der ikke blev rørt ved Sagen hos Fyrst Bismark; thi det forekommer mig at det med Ret kan siges, at der er vakt Interesse for os og vort Anliggende hos England, og at man bør gjøre sig Haab om at der vil blive hørt paa os med velvillige Øren derovre, naar engang Tidens Fylde kommer

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 26 ff.

²⁾ Trykt som Nr. 1369. Telegrammet er ikke trykt; det indeholder intet udover Brevet.

og der for Alvor skal røres ved Spørgsmaalet. — Jeg har ganske fulgt Deres Raad med Hensyn paa at instruere General Bülow og ganske confidentielt sendt ham en Afskrift af min Depeche til Dem Nr. 2 med Kammerjunker Krag, der netop reiste tilbage til London igaar; men derhos stærkt pointeret at det jo kun var Regjeringens Tanke ved denne Leilighed at naae en Etappe eller at bringe Sagen i Erindring, og at man havde tænkt sig Mueligheden af at det kunde gives Udseende af, at det var de engelske Ministre, der proprio motu toge Initiativet. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

1373. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

23. Juli 1878.

Jeg har først igaar modtaget Deres venlige Brev, da jeg et Par Dage var fraværende herfra og jeg skynder mig med at takke Dem for det. Ligesom De, anseer jeg det for godt at denne Henvendelse skeete, hvor ufuldkommen den end var og hvor ærgerligt det end især er at Lord O. Russell ikke har forstaaet Quaade bedre end at Salisbury troede at der nu strax skulde opstilles en stor Action. Quaade har meget præcist angivet Nuancen og meget skarpt begrændset hvad der skulde kunne gøres — havde han directe og ikke blot gennem Russells uklare Mellemløst udviklet for Salisbury hvad vi ønskede vilde denne maaskee ikke have betænkt sig paa at gjøre det og i al Fald vilde han have undgaaet at misforstaae vor Hensigt. Lykkeligvis har denne Misforstaaelse ikke ført til nogen Handling men det er ikke ligegyldigt at han overhovedet er falden i den. Jeg haaber at Bülow forstaaer at vi slet ikke tilsigte, ja endog bestemt frygte for en brusque Indblanding i en Sag, i hvilken Bismarck aabenbart ikke taaler nogensomhelst endog kun officios Indblanding.

Forsaavidt Wyke¹⁾ angaaer, raader jeg bestemt til at holde ham heelt udenfor al Medviden thi han har ikke noget skarpt Blik for Nuancer. . . .

P. Vedel.

Oreby.

1374. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister
Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

London, 24. Juli 1878.

Anerkjendende Modtagelsen af Deres Excellences mig med Kammerjunker Krag tilsendte ærede Skrivelse af 19. ds. med tilhørende »fortrolige« Bilag²⁾, har jeg herved den Ære at meddele, at jeg snart fik den ønskede Leilighed til at efterkomme Ordren.

Strax ved Lord Salisbury's Tilbagekomst fra Berlin søgte jeg naturligviis at complimentere ham for det saa lykkeligt afsluttede politiske Hverv, men først igaar lykkedes det mig at blive modtaget og jeg fandt da en selvskreven Anledning til at berøre det nordslesvigske Spørgsmaal paa den af Deres Excellence paaviste Maade.

Jeg udtalte for Lord Salisbury, at jeg var underrettet om, at Lord O. Russell var bleven foranlediget til at bringe Sagen for ham og Lord Beaconsfield med det Ønske, at D'Herrens af *eget* Initiativ, og som Corollarium til i den europæiske Freds Interesse førte Samtaler med Fyrst Bismarck, vilde minde denne om den for Alle paatrængende Ønskelighed at faae ogsaa dette saalænge aabne nordslesvigske Spørgsmaal ordnet, hvortil jeg føiede, at, medens den kongelige Regjering oprigtigt paaskjønnede den Interesse som han, Lord Salisbury, altid personligen havde viist vor Sag, vor Ret, og hvorpaa han nu havde givet et nyt Beviis i sit Svar til Lord O. Russell, saa havde den kgl. Regjering dog fundet rigtigst ikke endnu, i dette Øieblik, at følge Raadet, at bringe Sagen

¹⁾ Sir Charles Lennox Wyke, den engelske Gesandt i København.

²⁾ Sml. Nr. 1371—72.

officielt frem her i London. Den kgl. Regjering havde formeent at en engelsk Pression i Berlin, *der* udført mundtlig og *spontan* under Congressens Møde, under dennes Stræben for at sikkre fredelige Forhold i Europa, bedst vilde have næret Udsigten til at naae Maalet. — Lord Salisbury svarede omtrent:

»Oui, Lord Russell m'a parlé de l'affaire, et je n'ai pas besoin de vous dire que j'aurais volontiers agi dans le sens indiqué, dans votre intérêt, car mes sympathies pour votre pays sont toujours les mêmes; mais vous comprendrez bien que les immenses difficultés que présentait le congrès même, nous forçaient, pour en venir à bout, à exclure de nos discussions, même de nos conversations tout sujet qui ne s'y attachait nécessairement. Ainsi, il aurait pu être même dangereux pour une heureuse solution de votre question de la relever dans un moment où de droit tant d'autres questions et d'autres intérêts furent en jeu.«

Jeg sluttede som følger:

»Oui, mon gouvernement a parfaitement compris les raisons qui vous ont forcés à ne pas prendre l'initiative désirée et il sait tout de même apprécier les bienveillants sentiments qui ont dicté l'explication de votre réponse. Et si, comme je viens de le dire, mon gouvernement ne soit pas encore préparé à poursuivre son but, jamais perdu de vue, par la voie que vous avez eu la bonté d'indiquer à Lord O. Russell, il s'attache avec plaisir à la conviction, que quand il croira le moment favorable pour recommencer ses efforts, pour finir heureusement cette importante question, qu'alors il pourra compter sur votre appui.«

»Certainement, a dit Lord Salisbury, mais, [à] vrai dire, je suis de votre avis, que le moment n'est pas encore arrivé, où vous pourriez espérer d'atteindre votre but.« . . .

Depechenummer og Modtagelsesdato mangler.

J. Bülow.

1375. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 26. Juli 1878.

Skjøndt jeg var mig bevidst, i Anledning af Depeschen Nr. 2¹⁾ at have gjort hvad der under de ganske særegne Forhold var muligt, har det dog naturligviis været mig en noget trykkende Følelse, ikke at have realiseret en saa god Tanke som den der gaaer igjennem hiin Depesche; og det var mig derfor en stor Beroligelse at modtage Deres Brev af 20de d. M.²⁾ og deri at see de i de nævnte Forhold liggende Vanskeligheder rigtig bedømte.

Jeg har nu meddeelt Lord Odo Russell at Gen. Bülow er bleven instrueret saaledes som jeg i vor tidligere Samtale havde sagt ham, at jeg vilde foreslaae, nemlig til at udtale for Lord Salisbury, at vi ikke ved den Bemærkning vi ønskede gjort Fyrst B., havde tilsigtet Andet end at Sidstnævnte skulde vide at den engelske Regjering interesserede sig for Sagen; at det for Tiden ikke kunde være vor Hensigt, at provocere en Indblanding fra Trediemands Side, idet vi endnu bestandig ansaae en spontan Afgjørelse mellem de umiddelbart paagjældende Parter for den ønskeligste; og endelig at det havde været vor Mening at Bemærkningen skulde vise sig som fremsat, ikke ifølge vort, men ifølge Lord B.s eller Lord S.s eget Initiativ.

I Overensstemmelse hermed vil nu Lord Russell indberette.

Noget vil der dog maaskee altid kunne opnaaes ved det Lidet det saaledes har været muligt at foretage i Sagen. Den engelske Politik bestemmes jo vistnok nu, som altid, ved de egne Interesser. Men medens den i sin seneste Udvikling udentviil i høi Grad har ladet sig lede af Hensyn til sin Stilling i Orienten og Middelhavet, har den sikkert i en ikke ringere Grad tillige havt Gjenerhvervelsen af den tidligere

¹⁾ Af 9. Juli; trykt som Nr. 1366.

²⁾ Trykt som Nr. 1372.

engelske prestige for Øie; og de mindre Stater kunne saaledes nu maaskee med Grund haabe, at den Tid er forbi da de udelukkende vare voldgivne en Enestes Vilkaar. —

Jeg har i disse Dage oftere spurgt mig, om vi ikke muligen kunde have opnaaet vort Ønske, dersom jeg havde kunnet faae Lord Beaconsfield eller Lord Salisbury i Tale. Men efter hvad Lord O. Russell sagde mig i min sidste Samtale med ham, troer jeg det ikke. Han anførte, som en yderligere Grund til at Lord Salisbury ikke havde bestemt sig til at udtale sig til Vedkommende overensstemmende med vort Ønske, at det af Dronningen af England havde været paalagt Lord Beaconsfield at gjøre Fyrst B. en Bemærkning til Fordeel for Hertugen af Cumberland, men at denne Bemærkning paa ingen Maade var bleven optaget efter Ønske. F. B. havde viist sig temmelig utaalmodig derover og ganske kort svaret, at det var bedst, naar man ønskede Noget i denne Henseende, at gaae den forretningsmæssige Vei gennem Ambassaderne. Denne Meddelelse gjorde Lord O. Russell mig i Fortrolighed. . . .

Quaade.

U. A. Depecher fra Berlin.

1375 a. H. A. Krüger til Redaktør H. R. Hiort Lorenzen.

Bevtoft, 15. September 1878.

[*Om den danske Presse i Nordslesvig og Ordningen af »Dannevirke«s Forhold. Krüger vil have, at Bladet skal ledes af en preussisk Undersaat, thi*] at Hovedorganet for den nordslesvigske danske Presse og dets Redaktion lededes af en dansk Mand . . . gav de Beskyldninger, der jævnlig rettedes imod mig i Berlin, et vist Skin af Sandhed, naar jeg der stedse betragtedes og behandledes som den, der var et kjøbt Værktøi i den danske Regerings Hænder og som kun blindt-hen handlede efter den Parol, jeg modtager fra Kjøbenhavn.

. . .

H. A. Krüger.

Afskrift af Hiort Lorenzen. — Hiort Lorenzens Papirer. Kgl. Bibliotek.

1376. Kong Christian IX til Kronprins Friedrich Wilhelm af Preussen-Tyskland.

Mein teurer Freund.

Bernstorf, 11. Oktober 1878.

Deine mir so werthe Freundschaft, die Du mir öfters bewiesen und die mich so wahrhaft beglückt hat, lässt mich heute in einer Angelegenheit, die mein Herz in hohem Masse erfüllt, zu Dir in vollem Vertrauen nahen.

Es betrifft das Schicksal meiner geliebten Tochter Thyra und ihre ganze Zukunft. Schon vor 4 Jahren hatte der Prinz Ernst August, jetziger Herzog von Cumberland, Schritte getan, um ihre Hand zu erlangen. Ich hatte damals meine Einwilligung nicht geglaubt geben zu können im Interesse meines Landes und meines Hauses, im Hinblick auf die schroffe Haltung, welche sein Vater, der König Georg, dem Deutschen Reiche gegenüber einnahm, mit welchem ein möglichst freundschaftliches Verhältnis anzustreben, mein und meiner Regierung Ziel war und stets bleiben wird. Nach dem Tode der Königs Georg, wo der Prinz Ernst August den Namen und Titel eines Herzogs von Cumberland angenommen, hat während der letzten Reise meiner Familie eine Begegnung stattgefunden und ihre Herzen sich derart verbunden, dass Thyra entschlossen ist, ihr Leben völlig dem seinigen zu widmen. Ich habe daher als Vater nicht anstehen können meine Einwilligung wie meinen Segen dazu zu geben, wenn ich auch nicht verkenne, dass manches Schwere damit verbunden ist, so habe ich als König meine Einwilligung offiziell noch nicht erteilt, die Sache ist somit noch Familiengeheimnis.

Indem ich Dir, verehrter Freund, in aufrichtigen Vertrauen diese mich und mein väterliches Herz in so vollem Masse erfüllende Sache mitteile, wird eine baldige Antwort Deinerseits diese Angelegenheit betreffend mir eine Beruhigung sein. Es ist mir ein Bedürfnis Dir zu wiederholen, wie wichtig es mir ist, dass diese Verbindung keinerlei Miss-

deutungen unterliegen mögel — Ich baue auch ferner wie bisher auf Deine freundschaftlichen Gesinnungen und verharre immerdar

Dein aufrichtig ergebener

Freund und Bruder

Christian IX.

Trykt efter en Afskrift af en i Auswärtiges Amt, Berlin, opbevaret, af Grev Herbert Bismarck foretaget Afskrift af Originalen, der ikke nu har været tilgængelig, men antagelig findes i det brandenburg-preussiske Husarkiv i Berlin. I det danske Kongehus' Arkiv er Konzept eller Kopi ikke funden. — Sml. om Forlovelsen og Ministeriets Stilling dertil »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 363 og Kriegers Dagbøger VII, S. 46—53, 57.

1377. Kronprins Friedrich Wilhelm af Preussen-Tyskland til
Kong Christian IX.

Mein theuerer Freund

Potsdam, 13. Oct. 1878.

Empfange meinen aufrichtigen Dank für den neuen Beweis Deiner Freundschaft und Deines Vertrauens, den Dein gestern Abend eingetroffener Brief für mich enthält, und lass mich Dir sagen dass die zarte, rücksichtsvolle Art Deiner Mittheilung des bevorstehenden Ereignisses in Deiner Familie, mich sehr gerührt hat.

Möge Deine Tochter Thyra, für welche wie Du weisst, ich immer lebhaftes Interesse empfand, und die mich während meines Besuchs bei Euch so sehr liebenswürdig behandelte, in der Wahl die sie getroffen, das Glück finden das sie verdient, und das ich ihr von ganzem Herzen wünsche.

Meinen Vetter Ernst August sah ich seit 1858 nicht wieder, vermag also kein Urtheil über ihn zu fällen; leider muss ich auch in Folge der Sprache seines Schreibens¹⁾ mit welchem

¹⁾ Denne Skrivelse havde følgende Ordlyd:

Durchlauchtigster, Grossmächtigster Fürst, freundlich lieber Bruder und Vetter!

Mit tief betrübtem Herzen erfülle Ich die traurige Pflicht, Eurer Majestät die Anzeige zu machen, dass es Gott in seinem unerforschlichen Ratschlusse gefallen hat, Meinen vielgeliebten Vater, Se. Maje-

er den Tod König Georg V anzeigte befürchten, dass eine Annäherung zwischen ihm und mir so bald nicht eintreten wird. Desto willkommener ist es mir aus Deinem lieben Briefe zu ersehen dass die Verbindung mit Deiner Tochter aus Neigung entstanden ist, und dass dieselbe dem freundschaftlichen Verhältniss welches Du nebst Deiner Regierung mit dem deutschen Reich zu erhalten strebst, keine Trübung bereiten, wie auch keinerlei Missdeutungen unterliegen soll.

Diesen Deinen Gesinnungen werde ich, wie Du es ja längst weisst, stets dieselben entgegnetragen nicht nur zu unserer

stätt Georg V., König von Hannover, königlichen Prinzen von Grossbritannien und Irland, Herzog von Cumberland, Herzog zu Braunschweig und Lüneburg etc., zu Paris am 12. Juni dieses Jahres nach längeren Leiden aus diesem Leben abzurufen.

In Folge dieses Mich und Mein Haus tief erschütternden Todesfalles sind alle Rechte, Prärogative und Titel, welche dem Könige, Meinem Vater, überhaupt und insbesondere in Beziehung auf das Königreich Hannover zustanden, kraft der in Meinem Hause bestehenden Erbfolgeordnung auf Mich übergegangen.

Alle diese Rechte, Prärogative und Titel halte Ich voll und ganz aufrecht.

Da jedoch der Ausübung derselben in Beziehung auf das Königreich Hannover thatsächliche, für Mich selbstverständlich nicht rechtsverbindliche Hindernisse entgegenstehen, so habe Ich beschlossen, für die Dauer dieser Hindernisse, den Titel »Herzog von Cumberland, Herzog zu Braunschweig und Lüneburg« mit dem Prädikate »Königliche Hoheit« zu führen.

Indem Ich auch hiervon Mittheilung mache, wird es einer besonderen Erwähnung nicht bedürfen, dass Meine und Meines in voller Selbständigkeit verharrenden Hauses Gesamtrechte durch den zeitweiligen Nichtgebrauch der dieselben bezeichnenden Titel und Würden in keinerlei Weise aufgehoben oder eingeschränkt werden können.

Gmunden, 11. Juli 1878.

Ich verbleibe Eurer Majestät freundwilliger Bruder und Vetter

An des Königs von Preussen Majestät.

Ernst August.

Først offentliggjort i »Norddeutsche Allgm. Zeitung« for 17. November 1878. En Afskrift er vedføjet Brev fra Kronprins Friedrich Wilhelm af Preussen til Dronning Victoria af 18. Novbr. 1878, Royal Archives, Windsor.

Beider Befriedigung, sondern wie ich hoffe auch zum Besten
Deines Landes und des deutschen Reichs.

Mit den herzlichsten Grüssen für Deine Frau und Thyra
bin ich wie immer

Dein

aufrichtig ergebener Freund und Bruder

Friedrich Wilhelm.

*Egenhændig Original i Kongehusets Arkiv. — I Datoen er Dagtallet
utydeligt; 13 synes rettet til 18, og der er dertil føjet et Udraabstegn.
— Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 48, 50. — En Afskrift, taget af Bis-
marck, er af Statssekretær B. v. Bülow henlagt i Auswärtiges Amt,
Berlin, med følgende Skrivelse:*

»Einliegend von S. D. zur Sekretierung mir übergebene Akta be-
treffend die Verlobung des Herzogs von Cumberland

- 1) Abschrift eines Briefes S. Majestät des Königs von Dänemark an
S. K. u. K. H. den Kronprinzen vom 11. 9. [sic!] 78,
- 2) Antwort Höchstdesselben, Abschrift nach dem Original, wahr-
scheinlich vom 12. oder 13. Oktober 78.

Der Herr Reichskanzler hat S. K. u. K. H. bei Rückgabe des Originals unterth. bemerkt, ihm schein sowohl die sehr sachliche Form der Antwort als ihre zurückhaltende und den politischen Verhältnissen entsprechende Fassung so durchaus angemessen, dass er keine Veränderung oder Zusatz zu proponieren wüsste.

Zu den geheimen Akten.

B. 8/11. 1878 Bülow.«

Efter Afskrift meddelt det danske Gesandtskab i Berlin af Auswärtiges Amt Oktober 1930.

1378. Udenrigsminister **Baron Rosenørn-Lehn** til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 19. Oktober 1878.

Jeg fik igaar Aftes et Telegram fra Kongen, hvori han bad mig komme til Fredensborg Kl. 1¹/₄ og blive der til Middag, saaledes at jeg ikke vil kunne komme i Ministeriet idag, hvorom jeg ikke vil undlade at underrette Dem, at De ikke skal vente mig forgjæves. Men desforuden vil jeg sige Dem, at Estrup ønsker en Conference snarest mueligt efter min Tilbagekomst, altsaa engang imorgen Formiddag, hvor han da tænker sig at jeg vilde fremkomme med en Meddelelse

om hvad Resultat jeg er kommet til med Kongen idag, hvorpaa man saa, ifald det da var gunstigt, skulde bygge en Fællelsudtalelse til Kongen, hvori det hele Ministeriums Samtykke til Forlovelsen skulde meddeles ham. Ja det kan nu være meget godt Altsammen og jeg kan ikke have det Mindste imod denne Form, men jeg kunde dog meget ønske at høre Deres Mening om, hvilket Standpunkt jeg bør indtage som Udenrigsminister i dette Møde, og dernæst om, hvad der fra min Side saa siden vil være at gjøre, naar Declarationen er skeet, med Hensyn til Documenters Udstedelse osv., hvorom jeg naturligviis vil komme til at gjøre Rede. Jeg vilde derfor takke Dem meget, dersom De vilde sende mig et Par Ord hertil, inden De gaaer hjem idag, som jeg kunde forefinde iaften.

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1379. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Lørdag, 19. October [1878].

En saadan samlet skriftlig Erklæring af Ministeriet er noget ganske Nyt og i Grunden naar den ikke er Svaret paa et kgl. Rescript hvori Ministeriets Udtalelse forlanges, noget Besynderligt. Jeg kan imidlertid godt forstaae denne Form dersom Meningen er paa den Maade at stille visse Betingelser og tage visse Cauteler for at Sager af lignende Art for Fremtiden behandles officielt og f. Ex. at Breve som det til Kronprindsen af Tydskland¹⁾ ikke sendes uden efter forudgaaende Raadslagning med Ministrene.

Hvad Dem særlig angaaer bliver der saavidt jeg skjønner ikke Spørgsmaal om andre Dokumenter end naar vi komme til Ægteskabscontracten. Men med Hensyn dertil kan jeg ikke nu forudsee Formen. Dersom Dronningen af England

¹⁾ Nr. 1376.

vil optræde som Familiens Overhoved bliver det vel Dem og Sir Charles¹⁾ som undertegne en Traktat saaledes som Tilfældet var da Prindsessen af Wales blev givt. I modsat Fald maa Hertugen vel befuldmægtige Nogen til at forhandle med Dem paa Kongens Vegne og der kommer da en blot Ægteskabscontract ud deraf. Men det giver sig nok i sin Tid. For Øieblikket seer jeg ikke at De har Noget at foretage som Udenrigsministeriet[!]. En Meddelelse til Rigsdagen, hvis den nu skal skee, maa formeentlig gjøres af Conseilspræsidenten.

Oreby.

P. Vedel.

1379 a. Konseilspræsident Estrup til Kong Christian IX.

[Kjøbenhavn,] 20. Oktober 1878.

Allernaadigste Konge!

Deres Majestæts Raadgivere, som nu ere samlede hos mig, tillade sig allerunderdanigst at bringe Deres Majestæt vor oprigtige Lykønskning til Hds. Kgl. Høiheds Forbindelse med Hertugen af Cumberland, som vi ønske maa blive en ny Kilde til Glæde og Velsignelse for Kongehuset.

Allerunderdanigst

Kongehusets Arkiv.

J. B. S. Estrup.

1380. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i Paris, London, Berlin, Wien, Stockholm, St. Petersborg og Washington.

Kjøbenhavn, 22. October 1878.

H. M. Kongen har Allernaadigst behaget at tilkjendegive mig, at Allerhøistsamme har givet sit Samtykke til Hendes Kgl. Høihed Prindsesse Thyras Forlovelse med H. K. [H.] Hertugen af Cumberland, men at iøvrigt den nærmere Declaration af den paatænkte høie Forbindelse først vil finde

¹⁾ Wyke, den engelske Gesandt i København.

Sted efter Hertugen af Cumberland's nærforestaaende Ankomst hertil.

Foranstaaende skulde jeg ikke undlade at meddele D. H. med Tilføiende, at Hensigten dermed kun er at sætte Dem istand til, forsaavidt der fra officiel Side maatte blive rettet Spørgsmaal til Dem desangaaende at kunne oplyse Vedkommende om Sagens Stilling.

Geheime Registraturen. Paris XC, London LVIII, Berlin CXXIII, Wien XLI, Stockholm CXVI, St. Petersburg XXXVIII, Washington XXXII. — Sml. Bismarck und die nordschleswigsche Frage, Nr. 340, S. 423, og Hähnsen II, Nr. 995, S. 449, Noten.

1381. Jules Hansen til Direktør P. Vedel.

Paris, 29. October [1878].

Kjære V. Der foregaaer jo nu ganske mærkelige Ting; — da ogsaa hjemme, hvor man gifter en dansk Prindsesse bort til en Prætendent til en tydsk Trone. Det er virkelig en mærkelig Sag, og vi skulle tale lidt sammen, hvis De tillader det, om Et og Andet, der vel kunde interessere Dem og staaer i nær Forbindelse med dette Giftermaal. Jeg haaber nemlig at have den Fornøielse de vous serrer la main inden November Maaned's Udgang.

Foreløbig idag kun Følgende:

For et Par Dage siden fik jeg fra London et Brev, hvoraf hoslagt følger Copie.¹⁾ Jeg lagde først ikke videre Mærke dertil; men da jeg idag fra anden Kilde har erfaret, at der virkelig har været Tale om Brunsvig, saa vil jeg dog ile med at sige Dem, at dette vilde være en meget uheldig Løsning for Hertugen af C. og for os. *Det var slet ikke Meningen med dette Giftermaalsprojekt. I sin Tid talte jeg meget med den afdøde Konge af Hannover derom. De veed, at han var en*

¹⁾ Findes ikke vedlagt, men maa vel have handlet om de fortrolige Forhandlinger om en Udsoning mellem Hertugen af Cumberland og Preussen.

complet ridderlig Charakteer; han har taget det Løfte af sin Søn, at han *aldrig* skulde blive en Hohenzollerns Vasal, og Sønnen har i min Nærværelse høitidelig lovet det. Nu er jeg bleven lidt mistænksom. Han har i Øieblikket til Raadgiver — og fac totum — en vis Dr. Maxen¹⁾ fra Göttingen, Catholik og *Jesuit*. Han er vistnok istand til Meget. Stortydsk og en meget luun Broder; mal élevé; i det Hele taget advarer jeg Dem for ham, hvis han skulde komme til Kjøbenhavn i Hertugens Følge.

Den gamle Konge og jeg havde talt om en anden Plan, der kan see noget eventyrlig ud, men dog maaskee ret eftertænkt kunde blive god. Le voici en deux mots:

»Nordslesvig indtil Flensborg skulde gives Thyra som Brudegave ved hendes Bryllup med Cumberland, som et *neutralt* Hertugdømme Slesvig (à l'instar du Luxembourg) for at tjene som »tampon« mellem Danmark og Tydskland. Cumberland vilde altsaa blive en lille *uafhængig*, lykkeligt og fredeligt levende Fyrste, boende paa Als, med en lille human Regjering etc. Til Gjengjæld skulde han renuncere paa Hannover og Brunsvig, *saalænge indtil* han af de forenede Forbunds fyrster i det tydske Keiserdømme selv, skulde blive kaldet til at gjenoccupere sine Fædres Throne. Skulde der nemlig komme en stor national Ulykke over Tydskland — og kun i dette Tilfælde kunde Cumberland nogensinde haabe at faae Hannover tilbage —, da vilde det nemlig slet ikke være umuligt at den legitime Fyrste vilde blive kaldet tilbage. Samtidig med denne Renunciationsakt skulde Formuen, navnlig de to Prindsessers Medgift, gives tilbage.« —

Her har De min Plan. Kongen smagte endeel derpaa, da vi talte sidst derom for 1¹/₂ Aar siden. Imidlertid gik Tiden. Jeg har talt med Hohenlohe²⁾ derom; han vovede ikke at om-

1) Hannoveransk Hofraad, Professor i Göttingen. — Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 69 f.

2) Fyrst Clodwig zu Hohenlohe-Schillingsfürst, tysk Ambassadør i Paris. — Sml. Hähnsen II, Nr. 998.

tale den til Bismarck. Senere veed jeg med Bestemthed, at Beaconsfield og Salisbury ere meget vel stemte for Projektet, hvoraf jo det nu forestaaende Bryllup udgjør et Led i Kjeden.

Forstaaer De nu hvad jeg mener med at denne Historie med Brunsvick, saaledes som den nu fremkommer, maa qvæles i Fødslens, hvis der ligger noget Alvorligt til Grund derfor?

Forøvrigt er jo Tidsperioden interessant. I Tyrkiet seer det meget broget ud. Russerne ville gjøre Alt for at eludere Berlinertraktaten, og jeg troer ikke paa nogen lang Fred. Bismarck støtter *nu* Rusland mod Østerrig, og den ulykkelige Waddington¹⁾ — »plus anglais que Beaconsfield« — er dans de mauvais draps. Russerne ere i høi Grad opbragte paa ham.

Udstillingen med alle sine Phaser og incidents er jo nu saa godt som forbi. Vor Kronprinds og »Sessan« ere meget populaire her. Decazes kommer nok til Paris paa Mandag for at hilse paa dem, og jeg troer at han har Lyst til at være med ved Brylluppet i Kjøbenhavn. Idetmindste skriver han mig dette til.

Jeg troer at de 2 Udstillings-Kammerherrer²⁾ ville forlange Etats-Raadstitlen til mig i Betragtning af de ringe Tjenester jeg har kunnet yde³⁾. I Grunden kan jeg ikke bare mig for at lee, naar jeg tænker derpaa. Men jeg er jo pater-familias, begynder at blive gammel og træt, og maa tænke paa at forberede min »retraite« og komme i et roligere Farvand. Moltke er *særdeles vel* stemt for mig. Jeg haaber, at Kron-

¹⁾ Fransk Udenrigsminister.

²⁾ I Komiteen for Danmarks Deltagelse i Verdensudstillingen i Paris 1878 sad bl. a. Overkammerherre, Grev Holstein-Holsteinborg (Komiteens Præsident), Kammerherre F. Wolfhagen (Komiteens Generalkommissær), Kammerherre S. Skeel og Kammerherre E. E. Rosenørn.

³⁾ Jules Hansen fik aldrig nogen dansk Titel; han var 20. Oktober 1875 bleven Ridder af Danebroge.

prindsen' ikke vil sætte sig derimod, Trap heller ikke. Hvis De efter Løfte vil vise mig lidt af Deres gamle Velvillie, anseer jeg Sagen for at være i meget god Gænge. . . .

J. H.

P. Vedels Privatpapirer. — Sml. Krieger VII, S. 57, 63, 68 f.

1382. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 5. November 1878.

Jeg sender Dem herved en tidligere og en ganske ny Artikel af Nat. Zeitung om Prindsesse Thyras Forlovelse.

Jeg seer mig endnu ikke istand til at yttre mig mere bestemt om det i Ministeriets Skr. af 22de f. M. Nr. CXXIII¹⁾ omhandlede Anliggende. Det ligger jo nær, at den nærmeste Vedkommende ikke vil udtale sig af egen Drift derom for mig, da han enten maatte rose eller dadle Sagen og naturligviis ikke vil gjøre det Sidste, medens vi ikke kunne vente, at han skulde gjøre det Første. Jeg vil saaledes næppe erfare Noget ad directe Vei; men jeg har sørget for at det skal blive mig muligt at høre Noget indirecte.

For Øieblikket maa jeg sige at Intet hidtil er kommet mig for Øre som kunde give os Grund til virkelig Uro i politisk Henseende.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer. — De vedlagte Udklip af Nationalzeitung 17. Oktober og 4. November 1878 lyder:

[¹⁷/₁₀ 1878]. Aus *Kopenhagen*, 28. d. meldet »H. T. B.«, dass d[ie M]eldung des Londoner »Standard«, der König von Dänemark wolle die *Heirath des Herzogs von Cumberland mit der Prinzessin Thyra* nur unter der Bedingung gestatten, dass der ehemalige Thronfolger von Hannover allen Ansprüchen und Vorbehalten gegenüber der preussischen Krone entsage. . . .

Die politische Tragweite dieser Ehe liegt gerade darin, dass sie keine hat. . . .

¹⁾ Nr. 1380.

[⁴/₁₁ 1878]. Die Verlobung des Herzogs von *Cumberland* mit der Prinzessin Thyra hat das Verhältniss des hannoverschen Prätendenten zum preussischen Staat wieder in den Vordergrund gerückt. Von Kopenhagen aus ist man sehr beflissen, die guten Gesinnungen, die man dort Deutschland entgegenbringt, bei dieser Gelegenheit zu betonen. Die Verlobung hat ja das Bemerkenswerthe, dass sie zwei Interessen, die beide an den Prager Frieden anknüpfen, mit einander in Verbindung setzt. Wenn es wahr ist, dass die Verlobung der Prinzessin Thyra mit dem Prinzen Louis Napoleon an dem Mangel genügender Mittel zu einer standesgemässen Ehe scheiterte, so wird der Kopenhagener Hof in schwiegereltherlicher Besorgniss sich auch wohl um die Verhältnisse des mit Erfolg gekrönten Bewerbers gekümmert haben. Die Privatverlassenschaft des Königs Georg soll eine sehr wenig ausgiebige sein. Die politischen Bestrebungen und die Reihe von Existenzen, die sich an den hannoverschen Exkönig anschlossen, haben tiefe Lücken hineingerissen. Der Herzog von *Cumberland* wird daher den sogenannten Welfenfonds in seine Ueberschläge hereinziehen müssen, und man wird von Kopenhagen wie von Wien aus, wo der künftige Schwiegersohn des dänischen Königs wohnt, bemüht gewesen sein, die Bedingungen zu erfahren, unter welchen dieser Schatz in die Hände des Erben Georg V. gelangen kann. Dass es dabei an Vermittlern und Vermittlerinnen nicht fehlt, ergiebt sich aus der Natur dieser Familiengeschichte, ist aber auch noch anderweitig gut bezeugt. Der Herzog von *Cumberland* war vorsichtig genug, nach dem Tode seines Vaters sich auf eine allgemeine Rechtsverwahrung zu beschränken. Wie gemeldet wird, befindet sich der Abg. Windthorst-Meppen, der intimste Berather des Herzogs, zur Zeit bei demselben in Wien. Es könnte nach der allgemeinen Gestalt der Sache nicht überraschen, wenn die Angelegenheit des Welfenfonds demnächst zu einem Abschluss käme. Wie weit die Nachrichten begründet sind, welche den Welfenfonds bereits zum Gegenstand positiver Verhandlungen machen, können wir nicht beurtheilen.

1383. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Wien, 13. November 1878.

. . . Jeg var ude at hilse paa Hert. af Cumberl., som er meget lykkelig. Sir Ch. Wyke var her længe i hemmelig Mission hos ham fra Dr. Vict., for at overtale ham til at renoncere og lovede ham Engl.s Beskyttelse. Hertugen spurgte ham hvad den havde nytte[t] Danmark i sin Tid. Ja, var

Svaret, Dk. havde ikke villet følge E.s Raad! Hvad raadede man da?, spurgte Hertugen; at opgive Hertugdømmerne, svarede Wyke, for saa havde man undgaaet Krigen!! — Hertugen sagde mig til min Overtalelse, at han agtede at boe i Wien selv, og søgte et Palais. Han kunde ikke etablere sig i Engld., fordi han ikke kunde tage alle sine Hannoveranere med derhen og dem kunde han ikke forlade. Elliot¹⁾ paastaer at Bism[arc]k har sagt, at Hertugen burde gaae ind paa hans Betingelser, thi faldt engang det tyske Rige i Stykker, vilde jo sikkert Hannover kaare ham til Konge igjen og saa var han eo ipso løst. — Hertugen er ialfald kun bundet for *sin Person*, han kan ikke binde *sin Søn* efter tyske Retsbegreber, saaledes yttrede de Pont²⁾ idag, men vidste forresten Intet om hvorvidt slige Forhandlinger fandt Sted om Welferfondet. Om Dron.s Enke Apanage har jeg Intet hørt endnu. Da jeg var hos Hertugen var Windhorst hos ham, kaldet af ham fra Berlin, saa at det er muligt at denne fører Forhandlinger der.

14. November 1878.

. . . Der telegraferes idag fra Kbhvn: at Hert. af Cumberland har opsat sin Ankomst til *midt* i Maaneden, at der vil blive forlangt 200.000 Kr. Udstyr til Pr. Thyra. Han tog herfra til Moderen i Gmunden først, og var overhovedet uvis om hvornaar han kunde komme afsted, saa *længselsfuld* han var, men han ønskede at faae Orden paa sin Faders Affairer forinden. Han havde kun seet Pr. Thyra i 2 Timer i Frankfurt i Sommer i Selskab med Pr.en af Wales³⁾, og for 7 Aar siden i Rom. Jeg vil takke for Detailler om Bryllup, Hofdame osv. . . .

C. Falbe.

P. Vedels Privatpapirer.

¹⁾ Sir Henry George Elliot (1817—1907), engelsk Ambassadør i Wien 1877—84.

²⁾ Formentlig Baron A. de Pont, der var ansat i det østrig-ungarske Udenrigsministerium.

³⁾ Prinsesse Alexandra af Wales.

1384. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielt.

Deres Excellence,

Stockholm, 23. November 1878.

General Björnstjerna fortalte mig idag, at Grev Waldenburg, der under den tyske Gesandts, Hrr. v. Pfuels, Congé fungerer som Chargé d'affaires, havde for nogle Dage siden besøgt ham i Udenrigsministeriet og gjort ham den »Meddelelse«, at efter at Hertugen af Cumberland havde indtaget den Stilling til det tyske Rige, som betegnes ved Hs. Kgl. Højheds bekjendte Skrivelse til Kongen af Preussen¹⁾, notificerende hans Faders, Kongen af Hannovers, Død, kunde den kejserlige Regering ikke anerkjende Hertugens Succession til Brunsvig, naar denne blev ledig. General Björnstjerna sagde, at »Meddelelsen« blev afgivet med en vis Højtidelighed — hvilken man dog maaske tør skrive paa Grev Waldenburgs Individualitets Regning, — men var ikke ledsaget af nogen skriftlig Udtalelse og fordrede saaledes ikke noget Svar. Den havde forsaavidt overrasket ham som han havde antaget — og troet at turde haabe, — at det nærværende Tidspunkt snarere vilde have egnet sig til en Udjævning af Mellemværendet mellem det hannoveranske Hus og det tyske Rige, som det syntes ham der ogsaa fra Hertugens Standpunkt maatte findes overvejende Grunde til at bestemme sig for. I denne Retning havde General Björnstjerna ogsaa yttret sig til Baron Beckfriis ved confidentielt at meddele ham det forefaldne.

Jeg tror ikke, at denne Demarche ellers er bleven bekjendt her; men den tyske Regerings Holdning ligeoverfor Hertugen af Cumberland tildrager sig dog nogen Opmærksomhed. En af mine Colleger, som holder sig vel au fait af Stemninger og Tilstande i Berlin, sagde mig, at han havde det Indtryk, at der var givet en Parole til at paatage sig en

¹⁾ Se Nr. 1377 Note.

barsk Mine — »faire la grimace« — ved nærværende Tilfælde. Jeg formoder dog, at om det end kan ligge i den tyske Regerings Hensigt ved denne Lejlighed at udøve et Tryk paa Hertugen af Cumberland's Beslutninger for at modarbejde Indflydelserne fra det hannoveranske Partis Side og støtte andre Bestræbelser, saa behøver man i hvert Fald ikke deri at see en Misstemning, der udstrækker sig til den Forbindelse, Hans Kgl. Højhed i dette Øjeblik indgaar med vort Kongehus. I det Haab, at denne Opfattelse er den rette, og at der saaledes ikke findes noget mørkt Punkt i den saa lykkelige Begivenhed som i disse Dage er bleven fejret af vor allernaadigste Konge, vover jeg at benytte denne Lejlighed til at bede Deres Excellence at frembære til Hans Majestæt min allerunderdanigste Lykønskning.

F. Bille.

Depeche Nr. 24.

1385. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielt.

Deres Excellence,

Stockholm, 26. November 1878.

Med Hensyn til den i min ærbødige Beretning Nr. 24 af 23de dns.¹⁾ refererede Demarche af den kejserlig tyske Chargé d'affaires i Stockholm, har jeg søgt ad en Omvej at skaffe mig Oplysning om Grev Waldenburg's Instruction ved denne Lejlighed. Hvad jeg saaledes har erfaret gaar ud paa, at Grev Waldenburg ikke mener at have gjort nogen formelig »Meddelelse« til det svenske Hof, men kun at have grebet Lejligheden i Løbet af en Samtale til — »incidement« — at forebringe sin Regerings Anskuelse. Denne er da uden Tvivl bleven meddelt Gesandtskabet — saavel her som i andre Residenser — med den sædvanlige Bemyndigelse til ved given Lejlighed at udtale den; og et Hovedpunkt i samme

¹⁾ Trykt som Nr. 1384.

har det — efter min Hjemmelsmand — været, at den kejserske Regering betragter Hertugen af Cumberland som en Rigets Fjende — »Feind des Reichs« — med hvem derfor Tysklands diplomatiske Repræsentanter have at afholde sig fra enhver Berøring. At Bestridelsen af den brunsvigske Succession fra dette Synspunkt er en nødvendig Følge, er indlysende nok.

F. Bille.

Depeche Nr. 25.

1386. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i Paris, London, Wien, St. Petersborg, Rom og Berlin.

Kjøbenhavn, 5. December 1878.

Da den europæiske Presse synes at have tillagt den keiserlig tyske Gesandts Fraværelse fra Kjøbenhavn ved Declarationen af Hendes Kongelige Højhed Prindsesse Thyras Forlovelse en Betydning, som jeg ikke kan Andet end finde meget uheldig for vore Interesser, ligesom den ogsaa er grundet paa faktisk urigtige Forudsætninger, troer jeg at burde meddele Deres Højvelbaarenhed en Fremstilling af denne Sags rette Sammenhæng.

Hr. v. Heydebrand, der ved sin Hustrus Sundhedstilstand allerede længe har været opfordret til at søge en anden Post, var allerede før Forlovelsen, efter Meddelelse gennem den kongelige Gesandt i Berlin, bleven designeret til Stuttgart. Efter Forlovelsen har Kongen saavel modtaget en Lykønskningskrivelse fra den tyske Kronprinds, hvem Hans Majestæt havde underrettet om denne Familiebegivenhed¹⁾, som ogsaa den tyske Gesandt, da han traf sammen med Hans Majestæt ved Landgrevens²⁾ Ankomst hertil, har udtalt sin personlige Gratulation. Noget efter har Hr. v. Heydebrand mundtlig meddelt mig, at han i Anledning af sin forestaaende

¹⁾ Se Nr. 1376—77.

²⁾ Landgrev Friedrich af Hessen, Dronning Louises Broder, kom 22. Okt. 1878 paa Besøg.

Forflyttelse havde udbedt sig sin Regjerings Tilladelse til at rejse til Baden-Baden, hvor Fru Heydebrand befinder sig, samt til Stuttgart for at træffe forskjellige nødvendige Aftaler. Indtil han kunde vende tilbage hertil for at aflevere sin Rappelskrivelse, anmodede han mig om at adressere den ministerielle Korrespondance som sædvanligt til Gesandtskabet, thi vel var Legationssekretæren i Henhold til en tidligere tiltraadt Congé fremdeles fraværende, men den kejserlige Generalkonsul var instrueret til at besørge Brevenes Oversendelse til Berlin og de derfra indløbne Svar til det danske Udenrigsministerium.

Dette er hvad der er foregaaet i denne Sag. Som Deres Højvelbaarenhed sér, foreligger der Intet, som den kongelige Regjering har nogen Anledning til at relevere. — Det kejserlig tydske Gesandtskab er her i fortsat Virksomhed, om det end for Tiden kun forestaas af Generalkonsulen, og naar Gesandten og Sekretæren ere fraværende i Congé, fremtræder dette som ene motiveret ved deres personlige Forhold. Og selv om vi ikke ville skjule for os selv, at dette Sammenstød af Omstændigheder i Virkeligheden neppe er saa tilfældigt, som det giver sig Udseende af at være, vil man dog ikke kunne se Andet deri end den tydske Regjerings Utilbøjelighed til, at dens Repræsentant i sin officielle Egenkab skal træde i noget Forhold til Hertugen af Cumberland. Vi kunne beklage, at den kejserlige Regjering har troet at burde indtage denne Stilling ligeoverfor Hertugen paa Grund af det Forbehold, han har taget med Hensyn til sine Fordringer paa Hannovers Trone, men Intet berettiger i nogen Maade til den Antagelse, at der skulde være indtraadt nogen Kjølighed i de venskabelige Forhold, der hidtil have bestaaet mellem de to Lande eller mellem de to Fyrstefamilier¹⁾.

Det er selvfølgelig ikke min Hensigt, at Deres Højvelbaarenhed skal søge en Lejlighed til at give en med det Ovenfor-

¹⁾ Koncepten har Paategning om, at det følgende Afsnit udgaar i Udfærdigelsen til Berlin.

staaende stemmende berigtigende Fremstilling af denne Sag, men kun at sætte Dem i Stand til at udtale Dem i den antydede Retning, naar Sagen berøres i Deres Samtaler med Udenrigsministeren eller Deres Kolleger¹⁾.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Depeche Nr. 6 (Berlin) og 5 (de øvrige Gesandtskaber). Koncept, i det væsentlige med P. Vedels Haand, findes. — Her trykt efter Udfærdigelsen til Wien, Ges.ark. Østrig I—II. Pol. Sager 1871—80.

1386 a. Grev Ulrich Bernstorff-Mylius til Hofmarskal,
Kammerherre Løvenskjold.

Beldringe pr. Præstø, 5. December 1878.

Et Par Ord tillader jeg mig at besvære Deres Høivelbaar-
renhed med. Jeg har fra min Onkel Lehns greve Bechtold
Bernstorff paa Gartow i Hannover faaet et Brev med Fore-
spørgsel om Høitidelighederne ved Hs. kgl. Høihed Prin-
sesse Thyras Formæling med Hertugen af Cumberland, og
han mig, da han selv er ukjendt med Forholdene her, at
skaffe ham at vide, om det kan tillades ham og nogle andre
troe Hannoveranere at komme til Kjøbenhavn i den Anled-
ning og om de da tør vente en Tilsigelse til Høitidelig-
hederne. Min Onkel var altid en af afdøde Kong Georgs af

¹⁾ Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 8 til Gesandten i Stockholm af s. D. findes. Den er enslydende med den ovenfor trykte, bortset fra første og sidste Afsnit, der i denne Koncept lyder: »Efter den Anledning som D. H.s Rapporter af 23. f. M. Nr. 24 og 26. f. M. Nr. 25 dertil give mig, skal jeg bemærke, at hvad end den keis. tyske Regering har havt til Hensigt med ikke at være repræsenteret ved det kgl. Hof under Festlighederne paa Grund af Hds. Kgl. Høihed Prindsesse Thyras Forlovelse, er i alt Fald Intet meddeelt og antydet her som kunde give den kgl. Regering Grund til at føle sig krænket.«
»Idet jeg bemyndiger D. H. til at udtale Dem i Overensstemmelse med Ovenstaaende, naar De aflægger Hs. Exc. General Björnstjerna min forbindtligste Tak for den Meddelelse som han har givet Dem om Grev Waldenburgs Yttringer, forbliver jeg etc.« — Sml. Nr. 1384—85.

Hannovers troeste Undersaatter, og hans Søn har da han var Officeer i hannoveransk Tjeneste været Gouverneur hos Hertugen af Cumberland. Jeg har anseet det for rigtigst at skrive directe til Hr. Hofmarskallen for at undgaa Forsinkelse, da Tiden efter Meddelelsen i Berlingske Tidende kun er kort. Deres Høivelbaarenheds Svar, som jeg maaske tør bedet adresseret som ovenfor, vil jeg da tillade mig at sende min Onkel. . . .

Ulrich Bernstorff-Mylius.

Sml. Nr. 1407.

1386 b. Hofmarskal, Kammerherre Løvenskjold til Grev
Ulrich Bernstorff-Mylius.

Christiansborg, 6. December 1878.

Uagtet Forberedelserne til den forestaaende Formæling saagodtsom optage hele min Tid, vil jeg dog ikke opsætte at besvare Hr. Grevens ærede Skr. af G. D. derhen, at ifølge de her ved Hoffet vedtagne Regler admitteres ingen Udlændinge ved Samme uden forudgaaet Anmeldelse af vedkommende Gesandt igjennem Udenrigsministeriet. Der vil derfor eiheller kunne gøres nogen Undtagelse i nærværende Tilfælde, saameget mere som allerede enkelte Udlændinge, der have ønsket at overvære Formælingsacten, ere blevne henviste til deres respective herværende Gesandtskab, for paa Anmodning derfra og i Forening med Gesandtskabet at blive, som Tilskuere ved denne høitidelige Act, anviste Pladser i de Kirkestole, der ville blive reserverede det herværende Corps Diplomatique i saadan Anledning.

Løvenskjold.

Sml. Nr. 1407.

1387. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 9. December 1878.

I de Notifikationsskrivelser der herfra ville udgaae angaaende Hds. Kgl. Høih. Pr. Thyras Formæling er det selvfølgelig Regeringen magtpaaliggende at undgaae alt ved Hertugen af Cumberland's Titulatur som kunde give Anstød ved det keis. tyske Hof. Men saaledes er der opstaaet nogen Tvivl hos Ministeriet om ikke den Titel af Hertug af Brunsvig Lüneborg som Hs. Kgl. Høih. har forbeholdt sig i sin bekjendte Skrivelse, hvorved han notificerede Hs. Maj. Kong Georgs Død¹⁾, opfattes i Berlin som en Krænkelse af Preussens Territorialret. Ganske vist forekommer dette Ministeriet lidet sandsynligt forsaavidt denne Titel nærmest maa opfattes som en Familie-Betegnelse, der Intet har at gjøre med Eiendomsret eller Høihedsret over Territoriet, paa samme Maade som Titlen af Hertug af Slesvig, Holsteen osv. endnu fremdeles føres af det danske Kongehus. For imidlertid at have Sikkerhed i saa Henseende, tør man anmode D. H. om at erklære Dem om dette Spørgsmaal og forsaavidt De selv maatte nære nogen Tvivl, vil De formodentlig let kunne forskaffe Dem fornøden Vished derom, uden at forespørge Dem hos den keis. Regering. Skulde det vise sig at den omtalte Titel i Berlin sees fra et andet Synspunkt end der som bemærket forekommer os som naturligt, antager man at Vanskeligheden lader sig omgaae derved at Notifikationsbrevet alene nævner: »Hertug af Cumberland etc. etc.«, idet denne sidste Tilføielse af Hertugen selv kan opfattes som indbefattende tillige den contesterede Titel af Brunsvig-Lüneborg, og af den kejs. Regering kan refereres til den lange Række af Titler der foruden den af Hertug af Cumberland tillige tilkommer Hs. Kgl. Høihed i det engelske Pairrskab.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. CXLVII.

¹⁾ Se Nr. 1377.

1388. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 11. December 1878.

. . . Endnu har jeg Intet erfaret om den Socialist, som er kommet til Kbhvn.¹⁾ Jeg troer ikke han hører til de fremragende Medlemmer af det omhandlede Samfund. Men hans Forbindelse med dette er dog altid den samme, ihvor han end befinder sig; og hvorfor er han netop gaaet til Kbhvn.? er det fordi han har meent, at Jordbunden der var gunstig enten til socialistisk Virksomhed, eller til anden, maaskee mere almindelig politisk Agitation mod den Regjering som nu har været ham imod, og som han veed har tilføiet Danmark stor Skade? Vi ere jo, med vor Forfatning og Lovgivning, meget vanskeligt stillede i et Tilfælde som dette; men Personer af det omhandlede Slags følges med et skarpt Blik herfra, og der er vist al Opfordring for os til stor Forsigtighed, naar de søge Asyl i Danmark.

Efter alt hvad jeg har hørt om Hertugen af Cumberland, kan jeg ikke Andet end vente det Bedste for Prindsesse Thyra af den forestaaende Forbindelse med ham. Han roses af Alle, baade hvad Hoved, Hjerte og Dannelse angaaer. Men det vilde jo være i høieste Grad ønskeligt, at han forligede sig med den herværende Regjering. For Øieblikket kan der vel imidlertid næppe være Udsigt dertil, især ifølge det Brev han skrev til Keiseren efter K. Georg V's²⁾ Død. Men, som skrevet umiddelbart efter Dødsfaldet, kunde dette Brev dog ikke godt være skrevet anderledes, og derfor kan man dog maaskee endnu vente en Forandring af Tiden og dennes Virkning paa Stemningerne. I denne Henseende fortjener maaske vedlagte Coupon Opmærksomhed³⁾.

Om hvorledes man her stiller sig til Forbindelsen har jeg

¹⁾ Det har ikke kunnet oplyses, hvem der her sigtes til.

²⁾ Se Nr. 1377.

³⁾ Findes ikke vedlagt.

hidtil ingen bestemt Mening kunnet danne mig. Her er ingen Selskabelighed for Tiden, og saaledes seer man næsten Ingen, ifølge hvis Yttringer man kunde komme til en paalidelig Slutning om Sagen. Man er jo her i høieste Grad kilden og derfor ogsaa meget eensidig i sin Opfattelse paa alle Omraader der berøre den store Magtstilling, man har opnaaet, og derfor troer jeg nok, at man helst ikke havde seet denne Forbindelse; men derfor kan jeg dog ikke antage, at vi have virkelig Grund til at forurolige os i politisk Henseende. Jeg skal naturligviis have min stadige Opmærksomhed henvendt paa dette Punkt og ikke forsømme at meddele hvad jeg erfarer derom. . . .

Quaade.

Oreby.

1389. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsministeriet.

Berlin, 13. December 1878.

Ved meget æret Skrivelse af 9. denne Maaned Nr. CXLVII¹⁾ har det kongelige Ministerium opfordret mig til en Yttring om hvorledes det under de bestaaende Forhold vilde være rigtigst, af Hensyn til det herværende Hof, at titulere Hans Kongelige Høihed Hertugen af Cumberland i de allerhøieste Notificationer om Hendes Kongelige Høihed Prindsesse Thyras forestaaende Formæling.

I Anledning heraf maa jeg tillade mig, aldeles afgjort at tilraade, ikke ved den omhandlede Leilighed at tillægge Hans Kongelige Høihed nogen anden end den af det kongelige Ministerium i Velbemeldte Skrivelses Slutning betegnede Titulatur »Hertug af Cumberland etc.«. Skjøndt Titelen »Hertug af Brunsvig-Lüneborg« tilkommer Høisamme med samme Ret og paa samme Maade som Titelen »Kongelig Prinds af Storbritannien og Irland«, og skjøndt saavel den første som den sidste af disse tvende Titeler, maaskee ikke

¹⁾ Trykt som Nr. 1387.

uden dertil indhentet Hjemmel, findes anførte i Gotha-Kalenderen for 1879, maa jeg dog, for at undgaae enhver Følge, ikke alene for den kongelige Regjering, men ogsaa for Hans Kongelige Høihed, af mulig Susceptibilitet paa vedkommende Steder, bestemt fraraade Benyttelsen af hiin førstnævnte Titel i de omhandlede kongelige Meddelelser. Det er mig ogsaa bekjendt, at Dronningen af Storbritannien og Irland, i samme Hensigt, vil indskrænke sig til, i Hendes Majestæts tilsvarende Notificationer at anvende Titelen »Hertug af Cumberland etc.«¹⁾ Quaade.

Depeche Nr. CXCIII, modtaget 14. December 1878.

1390. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence. *St. Petersborg, 15./3. December 1878.*

Jeg har herved den Ære at anerkjende Modtagelsen af Deres Excellences Nr. 5²⁾ vedrørende Hds. Kgl. Høihed Prindsesse Thyra's og Hertugen af Cumberland's Ægteskab's politiske Betydning og skal ei undlade at udtale mig i den angivne Retning, naar Leiligheden dertil maatte gives. . . .

Depeche Nr. 33, modtaget 21. December 1878. E. Vind.

1390 a. Grev Adam H. C. Moltke³⁾ til Hofmarskal, Kammerherre Løvenskjold.

Fredensborg, 15. December 1878.

Høivelbaarene Herr Hofmarskal!

Hans k. H. Hertugen ønsker, at efternævnte Herrer gaaer i Cortegen og følger Høistsamme til Choret for at staa bag Høistsammes Stol:

¹⁾ Sml. Depeche fra Lord Odo Russell til Lord Salisbury Nr. 669 af 13. December 1878, London.

²⁾ Trykt som Nr. 1386.

³⁾ Greve Kammerherre Adam Henrik Carl Moltke (1828—1913), der var attacheret Hertugen af Cumberland.

- 1) Excellence Geheimeraad Kammerherre von Stockhausen.
- 2) Vice-Overstallmester von dem Bussche-Haddenhausen.
- 3) Oberstlieutenant Volger
- 4) og jeg selv. —

Alle indbudene Herrer fra Hannover inclusive de her allerede til Stede værende Cavalerer følge i deres indbyrdes Rang saaledes:

- 1) Excellence Geheimeraad, Kammerherre von Stockhausen.
- 2) Excellence Overjægermester von Reden.
- 3) Excellence Geheimeraad Grev Bernstorff-Gartow.
- 4) Vice-Overstallmester von dem Bussche-Haddenhausen.
- 5) Oberst von Halkett.
- 6) » » Issendorf.
- 7) » » Bock-Wülfigen.
- 8) » » Kohlrausch.
- 9) Hofraad Maxen.
- 10) Oberstlieutenant Volger.
- 11) Kammerherre von Bock-Wülfigen.
- 12) » von Bothmer.

Sml. Nr. 1407.

A. Moltke.

1391. Hofmarskallatet til Udenrigsministeriet.

Hofmarskallatet, Christiansborg, 17. December 1878.

Da det er af Vigtighed for Hs. Højærværdighed Biskop Martensen, der i Egenskab af kongelig Confessionarius skal forrette Vielsen mellem Deres Kongelige Høiheder Prindsesse Thyra og Hertugen af Cumberland, at han er i Besiddelse af en officiel skriftlig Udtalelse om hvilke Titler der i Vielsesformularen ville være at tillægge Deres Kongelige Høiheder, tillader man sig i den Anledning herved tjenstligt at anmode det høie Ministerium om behageligen at ville med-

dele Hofmarskallatet de i saa Henseende fornødne Oplysninger, navnlig for Hs. Kongelige Høihed Brudgommens Vedkommende, for at man derefter herfra kunde meddele Confessionarius den ønskede Underretning.

Løvenskiold.

/Steinhauer.

Modtaget 17. December 1878. — Udenrigsmin. Journal A 6790.

1391 a. Grev Adam H. C. Moltke til Hofmarskal, Kammerherre Løvenskjold.

[Fredensborg,] 18. December 1878.

Høivelbaarene Herr Hofmarschall!

Hs. k. H. Hertugen har bemyndiget mig at meddele, at Forholdet af de 3 Herrer, som skulde staa bagved Høistsammes Stol er følgende:

Excellence Br. Stockhausen er Høistsammes Cavaler for Tiden og bestemt til at fungere midlertidig som Hofchef i Wien. Excellencen er pensioneret hannoveransk Minister og hans Pension bliver ham udbetalt af den Preussiske Kasse, paa Grund heraf har han nægtet, at modtage Gage fra Hertugen.

Vice-Stallmester Busche-Haddenhausen er fuldkommen i Hertugen's Tjeneste og bliver udelukkende betalt af Hertugen, men er for Øieblikket permitteret.

Oberst Volger er som bekjendt personlig Adjutant.

I Hast.

A. Moltke.

Sml. Nr. 1407.

1392. Udenrigsministeriet til Hofmarskallatet.

Kjøbenhavn, 19. December 1878.

I behagelig Skr. af 17de d. har Hofmarskallat[et] anmodet Udenrigsministeriet om til Brug for Hs. Høiærværdighed Bi-

skop Martensen ved den forestaaende høitidelige Vielsesakt, at ville meddele Oplysning om hvilke Titler der i Vielsesformularen ville være at tillægge Deres Kgl. Høiheder, og navnlig Hs. Kgl. Høihed Brudgommen.

Saaledes opfordret undlader man ikke at meddele at i den under Forhandling værende Ægteskabskontrakt har den hertugelige Befuldmægtigede opgivet Hs. Kgl. Høiheds Titel som »Hs. Kgl. Høihed Ernst August, Hertug af Cumberland, Hertug til Brunsvig og Lüneborg«, og da det for den forestaaende Høitidelighed fra Hofmarskallatet udgaaede Ceremoniel angiver Hs. Kgl. Høiheds Titel paa samme Maade, antages det at være en naturlig Følge heraf, at den ligeledes benyttes ved Vielsesakten. En nærmere Opregning af de ringere Titler, der tilkommer Hs. Kgl. Høihed som Pair af Storbritanien og Irland, forekommer Udenrigsm. ikke at være fornøden og i alt Fald seer det sig ikke istand til at meddele Fortegnelsen herover, der formeentligen lettest vilde kunne faaes gjen- nem Hs. Kgl. Høiheds Omgivelse. Hvad dernæst Hds. Kgl. Høihed Prindsesse Thyra angaaer, er det ikke Udenrigsministeriet bekjendt at Hds. Kgl. Høihed betegnes med nogen anden Titel end »Prindsesse af Danmark«.

Koncept med P. Vedels Haand. — Udenrigsmin. Journal A 6790.

1393. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigs-
minister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentiel.

Wien, 19. December 1878.

...

Très humble Apostille: Son Altesse I[mpéria]le Msgr. l'Archiduc Albert¹⁾ vient d'honorer ma maison de Sa visite en personne, et nous a témoigné dans les termes les plus affectueux la satisfaction sincère qu'Il éprouvait de voir l'heureuse union s'accomplir entre Son Altesse R[oya]le la

¹⁾ Ærkehertug Albrecht Friedrich Rudolf af Østrig (1817—95).

Princesse Thyra et Msgr. le Duc de Cumberland, qu'on honore et qu'on aime comme un membre de la Famille Impériale. —

C. Falbe.

Depeche Nr. 37.

1394. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. *Kjøbenhavn, 23. December 1878.*

. . . Det hedder at Hertugen af Cumberland og Prindsessen afreise herfra d. 29de og jeg haaber da at vi snart atter kommer tilbage til regelmæssige Legationsforhold med Tydskland. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1394 a. Legationssekretær J. L. R. Koefoed til Udenrigsminister Baron O. D. Rosenørn-Lehn.

[Kjøbenhavn], 23. December 1878.

. . . Kl. 2¹/₂ er Kongefamilien med Extratog tagen til Fredensborg. Storfyrsten fulgte med. Denne kommer her tilbage paa Onsdag og reiser hjem, saa vidt vides, den følgende Dag.

Det hedder sig, at det tyske Gesandtskab, baade Heydebrand og B[aron] Magnus og Secretairen komme hertil den 15de Januar. Det *turde* vel da blive muligt, at Cumberland's Afreise, som skal være fastsat til den 29de December, blev udsat. Men dette er kun min egen Idee.

L'Europe diplom. meddeler Hovedindholdet af Ægteskabscontracten¹⁾. Mon det er af Maxen, at Hansen har faaet den Viisdom? . . .

J. L. R. Koefoed.

Oreby.

¹⁾ Det af Jules Hansen 1876—78 redigerede Tidsskrift L'Europe diplomatique har ikke været tilgængeligt paa de københavnske Biblioteker.

1395. Legationssekretær J. L. R. Koefoed til Udenrigsminister
Baron Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 28. December [1878].

Hertugens Rejse er efter Hoffourerens Meddelelse opsat til
3. eller 4. Januar.

Koefoed.

*Telegram, indleveret i København 28. December [1878] Kl. 1.26
Efterm. — Oreby.*

1396. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigs-
minister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 28 décembre 1878.

Ce télégramme n'est destiné à servir qu'au besoin.

Je pense que le duc Cumberland se rendra à Vienne par
la voie la plus directe; sinon, j'agisrais contre mon devoir en
ne pas déconseillant expressément toute autre route ou dé-
tour en Allemagne et tout arrêt au-delà du nécessaire.

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 28. December 1878 Kl. 5.50 Em.

1397. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-
Lehn.

Kjære Excellence. Søndag Morgen 29. December [1878].

Igaar Aftes kom der følgende Chiffer-Telegram fra Quaade:

Ce télégramme n'est destiné à servir qu'au besoin. Je
pense que duc Cumberland se rendra à Vienne par la
voie la plus directe, sinon, j'agisrais contre mon devoir
en ne déconseillant pas expressément toute autre route
ou détour en Allemagne et tout arrêt au delà du né-
cessaire.

Jeg vilde selvfølgelig ikke tage paa mig at lade denne meget

foruroligende Underretning ligge et Øieblik, og midt om Natten maatte da Conseilspræsidenten opsøges, men han var paa Kongsdal. Imorges tidlig søgte jeg da Justitsministeren men erfarede da at han var i Skjelskør. Det eneste Parti hvortil jeg under disse Omstændigheder troede at burde bestemme mig var da at sende Telegrammet til Kongen i Fredensborg. Det er formodentligt at det kan komme til at udøve nogen Indflydelse paa Spørgsmaalet om Hertugens Afreise herfra.

Jeg iler med at tilskrive Dem dette, forsaavidt De maaskee heri finder Anledning til at komme lidt tidligere ind til Byen end De ellers havde paatænkt.

P. Vedel.

Oreby.

1398. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

Berlin, 29. December 1878.

Til Forklaring af mit Telegram af igaar om Hans Kongelige Høihed Hertugen af Cumberland's forestaaende Reise gjennem Tydskland skal jeg herved have den Ære at meddele Følgende:

Efterat der var kommen mig et Rygte for Øre, som jeg ikke troede at kunne lade upaaaagtet, og ifølge hvilket der skulde være Udsigt til at man fra den tydske Regjerings Side vilde formene Hertugen af Cumberland at reise gjennem Tydskland, henvendte jeg mig igaar, ifølge Aftale med den herværende engelske Ambassadeur¹⁾, til Statssecretairen med det fortrolige Spørgsmaal om der laae noget Sandt til Grund for hiint Rygte. Herpaa svarede Hr. v. Bülow uden Forbehold, at ifølge det Standpunkt, den tydske Regjering indtog samt maatte hævde, og med hvilket det af Hertugen

¹⁾ Sml. Depeche fra Lord Odo Russell, engelsk Ambassadør i Berlin, Nr. 698 af 30. December 1878, London.

af Cumberland indtagne Standpunkt stod i den aabenbareste Strid, havde Hans Kongelige Høiheds gjentagne Ophold i Tydskland blandt Omgivelser hvis Hengivenhed mod den nuværende Tingenes Orden langtfra ikke var hævet over Tvivl, ikke kunnet Andet end vække Anstød hos bemeldte Regjering; og derfor kunde han, Statssecretairen, ifald Hertugen paa en forestaaende Reise gjennem Tydskland, formeentlig til Østerrig, fulgte en anden end den lige Vei og alt-saa foretog Omveie, navnlig berørte hannoveransk Territorium, eller dersom Høisamme gjorde længere Ophold paa Veien end efter Reisens Maal fornødent, ikke indestaae for at Hans Kongelige Høihed ikke vilde møde ubehagelige Vanskeligheder og Hindringer; thi i ethvert af de forudsatte Tilfælde var der Grund til at frygte for at Hertugens Nær-værelse, under de bestaaende Forhold, vilde foranledige Demonstrationer og endog Agitationer, som det maatte være den tydske Regjering, ligesaameget for Hans Kongelige Høiheds som for dens egen Skyld, magtpaaliggende at see und-gaaede.

Deres Excellence vil forstaae, hvilke Betæneligheder jeg igaar har havt ved at meddele det her gjengivne Indhold af min Samtale med Statssecretairen, naar dette kun kunde skee nogenlunde itide ved et Telegram, idet jeg selvfølgelig ikke kunde lukke Øjet for den uhyggelige Stemning, en saadan Meddelelse kunde vække; men da jeg ingen sikker Kundskab havde om hvilken Vei Deres Kongelige Høiheder Hertugen og Hertuginde af Cumberland vilde følge paa deres forestaaende Reise fra Danmark, har jeg ikke troet at kunne forholde mig passiv. Jeg har ogsaa søgt at lade fremtræde i mit Telegram, at samme ikke var bestemt til at benyttes, uden i Tilfælde af at Deres Excellences Kundskab i ovennævnte Henseende ikke var mere betryggende end min.

Sluttelig bemærker jeg iøvrigt, at samtlige Statssecretairens Udtalelser i den heromhandlede Samtale bare umiskjendeligt Præg af særlig Velvillie fra det preussiske Hofs

og den tydske Regjerings Side mod den danske Kongefamilie og ligesaa tydeligt vidnede om, at den tydske Keiser og Kronprindsen nærede de bedste personlige Følelser mod Hans Kongelige Høihed Hertugen af Cumberland.

Depeche Nr. CCV.

Quaade.

1399. Udenrigsminister **Baron Rosenørn-Lehn** til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Orebygaard, 30. December 1878.

Jeg takker Dem meget for Meddelelsen¹⁾ angaaende Quaa-
des Telegram, som jeg tilstaaer at jeg finder noget foruro-
ligende. Det er vist det ene Rigtige at De sendte det directe
til Kongen — lad os nu see hvad de gjøre med det derude.
. . . Vilde det under disse Omstændigheder ikke være det
Fornuftigste at sende Vedkommende afsted med Slesvig²⁾
til Riga eller London!

Jeg tænker ikke at forsømme Noget ved at fastholde min
tidligere Plan at reise ind imorgen. . . .

I Haab om snart at see Dem

P. Vedels Privatpapirer.

O. D. Rosenørn-Lehn

1400. Kammerherre **Quaade**, Gesandt i Berlin, til Udenrigs-
minister **Baron Rosenørn-Lehn.**

Kjære Excellence,

Berlin, 30. December 1878.

. . . De Vanskeligheder hvorom jeg skrev igaar og tele-
grapherede iforgaars, have tyngt meget paa mig i disse
Dage, og jeg vilde ønske vi vare vel ude derover. Hvad de
personlige Følelser mod Vedkommende angaaer, er der Intet

¹⁾ Nr. 1397.

²⁾ Slesvig, Kongens Dampskib.

i Veien; og ligesaa lidt hvad os, enten politisk eller personligt, angaaer. Men man er meget opbragt over den Stilling Vedkommende har indtaget i politisk Henseende, samt paa Alle, som man mener bestyrke ham heri; og jeg frygter meget for denne Stemnings Virkninger, for hvis Udstrækning, hvad Magten angaaer, Betingelserne jo ere tilstede i fuldeste Maal.

Ved Siden heraf er jeg dog altid *endnu* af den Mening, at vi ikke behøve at frygte Noget for os. Quaade.

Oreby.

1401. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 1. Januar 1879.

Skjøndt vedlagte Artikel af »Nord. Allg. Zeitg.«¹⁾ har staaet paa det Sted i Bladet hvor i Reglen de inspirerede Artikler

¹⁾ Norddeutsche Allg. Zeitung for 1. Januar:

/ . Aus Stade wird der »W. Ztg.« nachstehender Wortlaut einer Adresse mitgetheilt, welche auf Anregung der Ritterschaft des vormaligen Königreichs Hannover an den Herzog von Cumberland und die Prinzessin Thyra gerichtet worden ist:

»Durchlauchtigster Herzog!

Gnädigster Herzog und Herr!

Die frohe und verheissungsvolle Kunde von der Verlobung Eurer königl. Hoheit mit der königlichen Prinzessin Thyra von Dänemark hat des tiefgebeugten hannoverschen Volkes Herz getroffen wie ein heller Sonnenstrahl, der dunkles Gewölk durchbricht. Inniger als je fühlt in der gegenwärtigen Zeit gewaltsamer Trennung Hannovers Volk dem angestammten Herrscherhause und Eurer königl. Hoheit, dem Haupte und Erben dieses Hauses, in Allem sich verbunden, was das Herz bewegt: Freud und Leid. Können wir jetzt nicht auf dem Boden der Heimath, in dem Erbe der Väter, Eure königl. Hoheit mit lautem Jubel begrüßen, so quillt nur um so heisser das stille Flehen unseres Herzens, dass Gott der Allmächtige über dem neuen Bunde schützend und schirmend seine Segenshand halten und daraus reiches Heil wolle erblühen lassen für das königliche Haus, wie für Hannovers Land und Volk bis in die fernste Zukunft hinein. Treu in

findes, er jeg dog overbeviist om at, hvis den er inspireret, den paa Veien til Papiret er bleven beriget med en betydelig Tilsætning, som kun skyldes Skribentens Taktløshed og Borneerthed. Jeg vedlægger en anden Artikel, som jeg fandt i »National-Ztung« for imorges, og som, efter min Mening, ganske anderledes tydeligt og rigtigt gjengiver de ledende Kredses Stilling i Forhold til den omhandlede Sag i Alminde-

Liebe, fest in Hoffnung, bringen wir so voll Ehrfurcht Eurer königl. Hoheit mit der erlauchten Braut Hannovers Gruss und Glückwunsch aus der Ferne. Durchlachtigste gnädigste Prinzessin! In der Zeit schwerer Trübsal, mit welcher der Herr das hannoversche Land und Volk heimgesucht hat, hören wir zum ersten Male wieder eine Friedensbotschaft, die gute Botschaft welche an den Namen Eurer königl. Hoheit sich anknüpft. Begrüssen wir schon deshalb diesen Namen als das vorbedeutende Zeichen einer besseren Zukunft, so tragen wir Eurer königl. Hoheit die volle Liebe, die unverbrüchliche Treue und die ehrfurchtsvolle Ergebenheit entgegen, mit welcher wir dem angestammten Fürstenhause durch allen Wechsel von Glück und Unglück verbunden geblieben sind. In schweren Tagen haben Ew. königl. Hoheit Ihr Geschick an das des theuren Hauptes und Erben dieses Fürstenhauses zu knüpfen beschlossen, mit welchem wir gerade in solcher Zeit je länger je mehr zu fester und treuer Anhänglichkeit uns verbunden wissen. Wir haben daraus die beglückende Bürgschaft genommen, dass Ew. königl. Hoheit dem hohen Herrn durch böse wie durch gute Tage in treuer Liebe zur Seite stehen und mit den reichen Gaben, welche Gott Ihnen verliehen, seinem Leben Friede, Freude, Ehre und Schmuck bringen werden. Könnten jetzt Eure königliche Hoheit in die Städte und Dörfer des hannoverschen Landes einziehen, so würden Alle mit überwallender Freude der geliebten Braut, der erlauchten Gemahlin des Herzogs Ernst August entgegen jauchzen. Voll tiefer Wehmuth und mit bitterem Schmerze entbehren wir solchen Glückes. Aber Eure königl. Hoheit mögen doch schon jetzt einen Einzug bei uns halten, — es ist Alles dazu bereit — den Einzug in das Herz eines treuen Volkes. Weit geöffnet zum festlichen Empfange stehen seine Thore. Geruhen Eure königl. Hoheit nur huldreich dieser neuen Heimath Sich zuzuneigen, in welcher eine in Leid bewährte Liebe Sie mit heissem Willkommen begrüsst.«

Augenscheinlich ist die obige Adresse die nämliche, welche dem Brautpaare in Kopenhagen von einer welfischen Deputation aus Hannover überreicht worden ist. Neben der Adresse aber hat vor Allem die dieser Deputation in Kopenhagen, von Seite des königl. Hofes und der offiziellen Welt, zu Theil gewordene Aufnahme die Aufmerksam-

lighed, og det forekommer mig værdt at lægge Mærke til, at den ellers os saa hadefulde »Nat.-Zeit.« her ikke tager det Mindste til Indtægt af hvad den os oftere ret velvillige end fjendske »Nordd. Allg. Zeit.« siger¹⁾).

Hvad nu dette Sidste angaaer, saa bliver det jo den danske Presses Sag at svare derpaa, og ligesom den vel ikke vil forsømme det, vil den ogsaa kunne gjøre det og gjøre det godt.

keit Deutschlands in Anspruch nehmen müssen. Man konnte in Kopenhagen auch nicht einen Augenblick darüber in Zweifel sein, dass in der erwähnten Deputation unter keinen Umständen mehr als eine Kundgebung persönlicher privater Empfindungen erblickt werden könne, und man hat doch kein Bedenken getragen, derselben durch einen förmlichen feierlichen Empfang beim Könige, durch eine Gesamteinladung zur Hoftafel u. dgl. m. ein offizielles Gepräge zu verleihen. Das geht über die Rücksichten hinaus, welche im internationalen Verkehr gewöhnlich eingehalten zu werden pflegen. Es mag ja immerhin sein, dass in Kopenhagen mit der demonstrativen Aufnahme der hannoverschen Welfendeputation weitergehende Absichten von vornherein nicht verbunden waren, aber ruhige und unbefangene Erwägung wird dem dänischen Volke und seiner Regierung selbst die Erkenntniss aufnöthigen müssen, dass man in Deutschland mit allem Recht befremdet ist, in Dänemark eine, dem deutschen Reiche und seiner nationalen Entwicklung feindliche Strömung und deren Lebensäusserungen von der Gunst des Hofes und des Volkes getragen, ja *gegen* das Herkommen bevorzugt, und damit die Rücksichten ausser Acht gelassen zu sehen, welche ein Staat dem anderen, und welche somit auch Dänemark dem Deutschen Reiche schuldig ist.

¹⁾ National-Zeitung 1. Januar 1879:

Berlin, 31. Dezember. Die Kundgebungen grösserer oder kleinerer Kontentikel der Welfenpartei in Hannover für den Herzog von Cumberland aus Anlass seiner Vermählung haben, wie man uns schreibt, i hiesigen leitenden Kreisen durchaus keinen Eindruck gemacht, sie verstärken nur die Motive für Forterhaltung des Welfenfonds und durchkreuzen die Absicht derjenigen, welche den letzteren aus der Welt schaffen wollen. Auch der Braunschweigischen Erbfolgefrage gegenüber verhält man sich hier durchaus passiv. Nur hat man nichts versäumt, um an entsprechender Stelle darüber keine Zweifel zu lassen, dass bei der Regelung der Erbfolge in Braunschweig jede Schwierigkeit im Keim erstickt werden wurde, welche den jetzigen staatsrechtliche Verhältnissen des deutschen Reichs und ins Besondere der norddeutschen Staatsgruppe etwa entgentreten möchte.

Men skjøndt jeg ikke veed om De kan udrette Noget i saa Henseende, vil jeg dog ikke undlade at henlede Deres Opmærksomhed paa Nødvendigheden af at det skeer med Undgaaelse af al Recrimination mod den tydske Regjering og Tydskland i Almindelighed. Baade »Fædrelandet« og »Dagbladet« indeholdt for nogen Tid siden Artikler om Forbindelsen mellem Pr. Thyra og Hert. af Cumberland, som just vare som de burde være. Bülow omtalte forleden til mig den danske Presses og den danske Befolknings Holdning, hvad hiin Forbindelse angaaer, og sagde udtrykkeligt, at han i alle Henseender billigede den. Han sigtede navnlig til hine Artikler. Derfor mener jeg, at naar der svares paa »Nord. Allg. Ztgs.« Artikel, bør Svarene nøie gaae ud fra det samme Standpunkt, som har været bestemmende for fornævnte danske Artikler, samt ogsaa holdes strengt indenfor den Synskreds som har begrændset disse Artiklers Indhold.

Det vilde ligge meget nær at spørge, om Tydskland, efterat have sønderlemmet Danmark, kan have Ret til at fordre, at Kongen af Dank. skal vise Uhøflighed mod Personer, hvis politiske Standpunkt vel er fjendtligt mod Tydskland, men som dog altid ere anstændige Folk, naar de komme til den danske Hovedstad forat bevidne Kongens tilkommende Svigersøn deres personlige Hengivenhed. Men noget Saadant eller Lignende tør ikke siges med rene Ord. Jeg veed vel at man her er officielt meget vred paa Hertugen af Cumberland, og især paa hans Omgivelse og Raadgivere; men jeg er temmelig sikker paa at man ikke er vred paa os; og ialfald bør vi, naar vi ville at man ikke skal lade os føle hiin Vrede, eller blive vred ogsaa paa os, gaae ud fra at man skjelner mellem os og hvad der nu er Gjenstand for Vreden.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1402. General W. R. Raasløff til General C. A. F. Thomsen.

Kjære Herr General!

Baden-Baden, 2. Januar 1879.

[*Om Forholdene i Dansk Vestindien.*]

Det er smukt af Dem at De ikke endnu vil trække Dem tilbage fra den politiske Virksomhed hvor lidet tillokkende denne end er og maa være for en Mand som Dem. Der kan jo vel ingen Tvivl være om at jo Vælgerne ville vise sig troe og paalidelige, og jeg tør saaledes vistnok allerede nu lykønske Dem til det nye Valg. . . .

W. Raasløff.

Hr. v. Heydebrandt er endnu her men afreiser vist snart til Kjøbenhavn da jeg af den sidst modtagne Avis seer at Hertugen af Cumberland.s Afreise er bestemt til d. 5. ds.

Jeg troer vi tabe i Heydebrandt en velvillig og concilerende Repræsentant for Tydskland; maaskee vil dette ikke allerede nu blive almindelig erkjendt hos os, men den Tid turde isaafald ikke være fjern da det vil blive det. Overhovedet ville vore Relationer med Tydskland vistnok ikke blive bedre efter Forbindelsen med den hann. Familie end de vare det før den sluttedes.

W. R.

Kgl. Bibliotek. Ny kgl. Saml. 1712 fol., Breve til General Thomsen III.

1403. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Hofmarskal, Kammerherre Løvenskjold.

Herr Kammerherre!

Kjøbenhavn, 2. Januar 1879.

Som De af vedlagte Nr. af Norddeutsche Allgemeine Zeitung¹⁾ vil see, har den Maade, paa hvilken forskjellige hannoveranske Herrer, som havde indfundet sig her i

¹⁾ Intet findes vedlagt Koncepten. Det drejer sig vistnok om den i Nr. 1401 omtalte Artikel i »N. A. Z.« 1. Januar 1879.

Anledning af H. K. H. Hertugen af Cumberlands Bryllup, ere blevne modtagne og behandlede ved det kongelige Hof, givet Anledning til Misforstaaelser og uberetigede Kommentarer, som det er mig af Vigtighed paa passende Sted og Maade at berigtige. Jeg tør til den Ende anmode D. H. om at meddele mig, hvilke hannoverske Herrer, der have været admitterede ved det kong. Hof ved det nylig stedfundne Bryllup, hvorvidt de eller nogle af dem have anmeldt sig eller ere modtagne som Medlemmer af en Deputation, om de have overleveret nogen Adresse og hvorvidt de i nogen Maade ere blevne behandlede anderledes, end det er Sædvane ved det kongelige Hof med Fremmede af Distinction. Forsaavidt D. H. maatte være istand til at supplere de anførte Punkter med yderligere Oplysninger, som kunde tjene til at kaste det rette Lys paa dette Incident, vilde jeg være Dem meget erkjendtlig derfor.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Koncept. — Udenrigsmin. Journal A 6834.

1404. Redaktør Vilhelm Topsøe til Direktør P. Vedel.

Dagbladets Redaktion. Kjøbenhavn, 3. Januar 1879.

Deres Højvelbaarenhed,

Da jeg ikke kan træffe Dem idag i Ministeriet og ikke paa Grund af Valgene¹⁾ faaer Tid til at ulejlige Dem i Deres Hjem, tillader jeg mig herved at meddele, at jeg iformiddag fra Dr. Klee²⁾ (i Berlin) har faaet følgende private Telegram:

Offiziös wird Verhalten Dänischer Hof- und Regierungs-

1) Folketingsvalg fandt Sted den 3. Januar 1879.

2) Redaktør af Bladet »Die Post«. Breve fra ham til Topsøe fra Aarene 1878—81 i Topsøes Papirer paa Det kgl. Bibliotek viser, at han i denne Tid leverede Korrespondancer fra Tyskland til »Dagbladet« og fra Topsøe modtog Meddelelser om danske Forhold til Optagelse i »Die Post«.

kreise gegenüber Welfendeputation höchst auffällig bezeichnet. Regierung sei zur Frage berechtigt: »Ob die Verhältnisse zwischen Deutschland und Dänemark, von letzterer Seite aus, in Begriff ständen sich zu ändern.«

Telegrammet er dateret Kl. 11.35 iformiddag og synes alt-saa at være en idag udgiven Presseparole¹⁾.

P. Vedels Privatpapirer.

V. Topsøe.

¹⁾ I en Artikel i »Nordd. Allg. Zeit.« 4. Januar 1879 hedder det:

Zu unseren Auslassungen über den befremdenden Empfang einer Welfendeputation in Kopenhagen wird in officiösen Korrespondenzen von hier aus bemerkt, das Verhalten der Hof- und der amtlichen Kreise Kopenhagens charakterisire sich in der That als ein in hohem Grade auffälliges, und es dürfte nicht Wunder nehmen, wenn die öffentliche Meinung Deutschlands, darüber in hohem Grade befremdet, zu der Frage gelangte, ob denn die Verhältnisse zwischen Deutschland und Dänemark von Seiten des letzteren Landes aus im Begriff stehen, sich zu trüben.

Inzwischen signalisirt uns eine Privatdepesche aus der dänischen Hauptstadt einen Artikel des dortigen Blattes »Dagens Nyheter«, in welchem gesagt sei:

»Die hannover'sche Deputation war nicht zur officiellen Königs-tafel geladen, aber Mitglieder der Deputation nahmen Theil an kleinerer Abendgesellschaft bei Hofe von durchaus privatem Charakter. Die »Nordd. Allg. Ztg.«, deren Beschwerde somit der faktischen Grundlage entbehrt, liesz Rücksichten ausser Acht, welche ein Staat — somit auch Deutschland — dem andern schuldig ist.«

Der hier signalisirte Artikel *bestätigt* zunächst, anstatt uns zu berichtigen, dass die Welfendeputation am dänischen Hofe einen ungewöhnlich zuvorkommenden Empfang gefunden habe, der sich sogar auf die Einladung von Mitgliedern in den intimeren Kreis der königlichen Familie erstreckte. Ob dabei die Deputation als solche »zur officiellen Königstafel« geladen war oder nicht, ob vielleicht einen der hierzu geladenen Herren der Deputation einen Gang unberührt gelassen hat oder nicht, das sind alles Details, welche nach unserer Meinung unter dem Niveau einer *politischen* Diskussion stehen. Diese faszt den demonstrativen Empfang der Deputation als Ganzes ins Auge, und einen solchen vermögen »Dagens Nyheter« ebensowenig zu bestreiten, als sie die weitere Nachricht aus Kopenhagen widerlegen, dass der dortige Minister des Aeussern die Deputation zugleich mit den Chefs der fremdländischen Missionen und den Spezialgesandten der Mächte zu seinem officiellen Diner geladen habe, bei welchem

1405. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 3. Januar 1879.

I »Nord. Allg. Zeit.« for iaftes vil De have fundet en ny Artikel om den omhandlede Sag, som jeg indrømmer er mindre behagelig¹). Men jeg vil helst vente med at skrive derom indtil min Søn reiser til Kbhvn. Han skulde være reist idag, men paa Grund af en Forkjøelse han havde paadraget sig, har jeg fundet det bedst at han opsatte Reisen en Dag eller to.

Jeg finder det usselt og smaaligt at man opholder sig ved det omhandlede Taffel. Men kunde De meddele mig nogle Enkeltheder om dette Taffel, om Stedet derfor, dets Størrelse og i det Hele om dets Karakter, vilde saadanne være mig velkomne. Jeg ønskede ogsaa gjerne at kjende de Artikler i danske [Aviser] hvortil Slutningen af ovennævnte tyske Artikel kan antages at sigte. Da Vedkommende²) den 28de f. M. for mig omtalte de danske Blades Holdning gjorde han ingen Undtagelse fra sin billigende Dom. Jeg har Berlingske, Fædrelandet og Dagbladet.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

somit der Vertreter des Deutschen Reichs in die Lage kommen konnte, in amtlicher Funktion an der Seite eines welfischen Mal-kontenten zu sitzen.

In der Verlegenheit, in welche man sich nach solchem Verfahren wohl versetzt fühlen kann, mag denn auch die geschmacklose Apopstrophe ihre Erklärung finden, welche »Dagens Nyheter« an die »N. A. Z.« richten zu dürfen glaubt. Es steht aber einem dänischen Blatte übel zu Gesicht, jetzt überhaupt von »Rücksichten« zu reden, nachdem sich in Kopenhagen die legalen und legitimen Repräsentanten Dänemarks so eben über schuldige Rücksichten hinweggesetzt haben. Wir erkennen zwar dankbar die Ehre an, welche »Dagens Nyheter« der »N. A. Z.« erweisen, indem sie uns jenen Repräsentanten an die Seite stellen, sind aber nicht in der Lage, eine solche Nebeneinanderstellung überhaupt gelten zu lassen.

¹) Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 81.

²) Sml. Nr. 1398.

1406. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 4. Januar 1879.

Jeg har gjentagende udtalt, at jeg ikke i Prindsesse Thyras Forbindelse med Hertugen af Cumberland fandt nogen virkelig Grund for os til Uro i vigtigere politisk Henseende.

Dette troer jeg endnu at kunne udtale, hvad Forbindelsen i og for sig angaaer, thi det stemmer ikke alene med hvad der er kommet mig for Øre fra de ikke officielle preussiske Kredses og de herværende diplomatiske Kredses Side, men ogsaa med hvad jeg har kunnet slutte mig til af Statssecretairens Yttringer. Han har ganske vist, hvad jo her allerede er antydet, ikke yttret sig positivt, og meer end een Gang har jeg hellerikke havt Leilighed til at tale med ham om eller i Anledning af hiin Forbindelse; men hans Yttringer i den Samtale med mig den 28de f. M., hvormed jeg har indberettet den følgende Dag¹⁾, vare dog klare nok til at jeg ingen Grund har til at tvivle om min Slutnings Rigtighed.

En anden Sag og et andet Spørgsmaal er det imidlertid, om vi ogsaa kunne være rolige med Hensyn til hvad Forbindelsen, ikke ved sig selv, men paa andre Maader kan have i Følge med sig.

Det tyske Rige er jo meget langt fra at være fuldt organiseret og consolideret. Tydskland har altid bestaaet af mange heterogene Elementer, som vanskeligt lade sig bringe under een Hat. De til en Slags Mediatisation reducerede tyske Fyrster ere ikke alle rigsvenlige; den største af dem, Kongen af Baiern, uagtet det var ham som tog Initiativet til Kaiserdømmets Indstiftelse, maaskee mindst af alle. Der er mange Partier og indflydelsesrige Personer i Tydskland, som ere fjendtligsindede mod den nye Tingenes Orden og mod Rigskansleren; og saadanne Partier og Personer findes endog i de gamle preussiske Provindser. Hertil kommer, foruden

¹⁾ Nr. 1398.

den endnu ikke bilagte Kulturkamp og Socialismen, den almindelige oeconomicke Misère og, fremfor Alt de store finansielle Vanskeligheder, som det er tvivlsomt om det vil lykkes at overvinde, men som maae overvindes, naar det tydske Rige skal bestaae; og saaledes indsees det let, hvilken Torn i Øiet, ja i det allerinderste Kjød, det saakaldte Welfepartie er den tydske Regjering.

Det er altsaa ikke mindre indlysende, at man her har de allerskarpeste Blikke henvendte paa dette sidste Parti, og er meget tilbøielig til strax at ahne Uraad eller Fare, og at føle sig traadt for nær, saasnart man blot kan troe at øine mindste Skin af Begunstigelse af dette Parti, eller af Sympathie dermed; og et saadant Skin troer man naturligviis let at see hos os, hvor man ifølge Samvittighedens Stemme maa vide at Sympathien er fuldkommen selvskreven.

Paa denne Maade forklarer jeg mig de Avisartikler hvormed vi i disse Dage pludselig ere blevne overvældede, og som jeg nu ikke, saaledes som Tilfældet var med den ved mit Brev af 1ste d. M. Dem tilstillede, kan skrive paa vedkommende Redactions Regning, men derimod maa betragte som inspirerede fra oven, ialfald forsaavidt de have været indeholdte i »Nordd. Allg. Zeitung«. Jeg lader de seneste, om end til Overflødighed følge hoslagt¹⁾.

Men de ere dog ikke rettede mod Forbindelsen selv. De vise kun, at de alleruskyldigste Handlinger, eller at meer eller mindre uskyldige Handlinger, foretagne af os paa Grund af hiin Forbindelse, kunne udlægges til vor Skade; og saaledes kunne vi vel nære Uro med Hensyn til hvad Forbindelsen kan føre med sig, naar vi ikke iagttage den allerstørste, eller endog den allerængsteligste Forsigtighed.

Nu forlader jo imidlertid Hertugen²⁾ snart Danmark og med ham Personerne af hans Følge. Saaledes ophører ogsaa al

1) Findes ikke vedlagt.

2) Hertugparret forlod Danmark 4. Januar 1879.

Slags Forbindelse mellem Danmark og Welfepartiets Ledere eller Leder i Tydskland, og den Fare der skulde komme fra hiint Land, vil altsaa vise sig at være forsvundet. Jeg haaber derfor at den Uveirsky der har viist sig, hellerikke vil tøve med at trække over, saa at vi ikke behøve at forurolige os i nogen alvorlig Grad. For Øieblikket have vi dog ikke kunnet vente at faae Nordslesvig tilbage, og medens altsaa i denne Henseende Intet er tabt, seer jeg ingen Grund for os til at frygte for at man i andre Retninger skulde ville tilføie os noget Ondt, saameget mindre som det dog ikke kan være i Tydsklands Interesse at have os til Uvenner.

Men jeg maa blive ved min i mit Brev af 1ste udtalte Mening om at den danske Presse maa være forsigtig, ja endog selvornægtende i sine Gjensvar paa de omhandlede tyske Artikler. Den maa erindre at den her ikke skriver alene for danske Læsere. Tilsætninger som den efter »Dagens Nyheder« i hosfølgende Artikel af »Nordd. Allg.«¹⁾ gjengivne, kunne læses med Velbehag i Kbhvn., men tjene i Tydskland kun til Fortsættelse, og saaledes maaskee til Forbitrelse af Striden. Her har »Dagbladet« igaar været heldigere, men der er dog løbet Noget i Pennen, som uden Skade for Sagen kunde være holdt borte.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1407. Hofmarskal, Kammerherre Løvenskjold til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence

Christiansborg, 5. Januar 1879.

beder jeg tilgive, at der er hengaaet en noget længere Tid end ønskelig, inden jeg har kunnet besvare Deres meget

¹⁾ Se S. 122, Noten.

ærede Skrivelse af 2. ds.¹⁾); men dels havde jeg ikke de fornødne Actstykker ved Haanden paa Fredensborg, hvorfra jeg først igaar er ankommet hertil, og dels har jeg været i høi Grad upasselig, hvilket yderligere har forhalet Fremsendelsen af de Oplysninger, som jeg seer mig istand til at yde, den omhandlede Sag betræffende.

Allerede strax efter at Formælingsdagen var bleven fastsat, erfarede jeg, at forskjellige hannoveranske Herrers Ankomst hertil, henimod den Tid, Formælingen skulde finde Sted, var stillet i Udsigt. Paa dette Tidspunkt kunde jeg imidlertid ikke ret komme under Veir med, i hvilken Egenskab disse Herrer vilde optræde, og det var først efter Modtagelsen af den hoslagte Skrivelse²⁾ fra Grev U. Bernstorff, Søn af Hofjægermester, Grev Bernstorff-Mylius til Kattrup, at jeg fik nogen mere Klarhed i Sagen, idet jeg nemlig maatte antage de i denne Skrivelse berørte Herrer at være identiske med de iforveien bebudede Besøg. Da disse Besøg imidlertid ifølge deres Natur maatte betragtes som fuldstændig private, besvarede jeg Grev U. Bernstorffs Brev paa den Maade, som Deres Excellence vil erfare af den paa dette Bilags sidste Side skrevne Concept.³⁾ I nogen Tid derefter hørte jeg Intet videre denne Sag angaaende, men henimod Formælingsdagen erholdt jeg først Vished om, at Hertugen af Cumberland personlig havde indbudt flere Herrer til at komme hertil for at overvære Formælingsacten. Jeg begjærte de nærmere Oplysninger herom igjennem Grev A. Moltke — der har været Hertugen attacheret under Højst-sammes seneste Ophold her i Landet — og særlig saavel en Navnefortegnelse over de allerede Indbudne som en Specification over hvilke Herrer, der vilde komme til at fungere ved Formælingen, og da i hvilken Egenskab.

¹⁾ Nr. 1403.

²⁾ Trykt som Nr. 1386 a.

³⁾ Trykt som Nr. 1386 b.

Disse Oplysninger foreligge i Grev Moltkes Skrivelser af 15. og 18. f. M.¹⁾), og paa Grundlag heraf bleve de Herrer, der ikke vare designerede til at staae bag Hertugens Stol under Formælingsacten eller til paa anden Maade at fungere ved denne, igjennem Grev Moltke underrettede om, at der, forsaavidt de maatte ønske det, var reserveret dem Pladser i Kirken til som Tilskuere at overvære Høitideligheden, ligesom de ogsaa ad samme Vei bleve indbudne til som Fremmede af Distinction at deltage i Couren og Soupéen. Deres Pladser i Kirken vare i Stolene nærmest op til dem, hvori corps diplomatique befandt sig, og ved Couren anvistes der disse Herrer en tilsvarende Plads, ganske i Overensstemmelse med, hvad der i Almindelighed iagttages ligeoverfor Fremmede af Distinction. Det samme iagttoges ogsaa med Hensyn til de svenske Godseiere, Grev Ruth og Hr. Treschow, kun med den Forskjel, at disse sluttede sig umiddelbart til corps diplomatique tilligemed den svensk-norske Gesandt, medens dette ikke kunde skee for de hannoveranske Herrer Vedkommende, eftersom ingen af Medlemmerne af deres Souverains Gesandtskab — det tyske — overværede Formælingen.

Den paafølgende Aften fandt der et mindre Aftenselskab Sted hos Deres Majestæter i Palaiet paa Amalienborg, og til dette bleve de ovennævnte Herrer ogsaa indbudne. Derimod har ingen af dem havt den Ære at spise ved det kongelige Taffel under deres Ophold her, hvilket alene indskrænkede sig til de Personer, der officielt vare angivne som hørende til Hertugens Husstand, nemlig DHerr. Stockhausen, v. d. Busche Haddenhausen, Maxen, Volger og Bothmer, hvilke jævnlige Gjæster hos Deres Majestæter, efterhaanden som de ankom hertil, og disse toge ogsaa ved Formælings-

¹⁾ Trykt som Nr. 1391 a og 1391 b. — I et udateret Brev til Hofmarskallen fra Grev A. Moltke, der var attacheret Hertugen af Cumberland, meddeles, »at Herr Pastor Hoyer fra Hannover, som hører til de Indbudne, er ankommet og boer i Hotel d'Angleterre«.

Høitideligheden enten Plads bag Hertugens Stol eller anvises Plads sammen med Herrerne af de i Function værende danske Hofstater.

Slutteligen skal jeg endnu kun tilføie, at de indbudne hannoveranske Herrer — saavidt jeg har kunnet bringe i Erfaring — ikke optraadte som Deputation. Det er blevet mig sagt, at Grev Bernstorff Gartow har overleveret Hertugen en Adresse, forsynet med nogle Underskrifter, blandt hvilke Grev Bernstorffs skal findes øverst, men — saavidt jeg veed — var dette kun et Exemplar af de mange, der skal have cirkuleret i Hannover under Navn af »Landesadresse«; om Grev Bernstorff optraadte som Commiteret paa Andres Vegne, det veed jeg ikke. Derimod skal den Adresse, der findes trykt i »Norddeutsche Allgemeine Zeitung«¹⁾, være ankommen hertil som Pakkepostsag, saa at Grev Moltke, fra hvem jeg har denne Oplysning, har maattet give Toldopsynet Attest for, at Pakken ingen toldpligtige Varer indeholdt, men kun en skreven Adresse til Hertugen.

Det er sikkert ogsaa Deres Excellence bekendt, at Hs. Majestæt Kongen har havt den Naade at tildele forskjellige af Hertugens Følge og af de indbudne hannoveranske Herrer Ordensdecorationer, men jeg seer mig ikke istand til at give en fuldstændig Liste over de decorerede Personer, hvorimod det tør antages, at det kongelige Cabinetssecretariat vil kunne give Oplysning herom, hvis det maatte ønskes.

Idet jeg hoslagt remitterer det med Deres Excellences Skrivelse fulgte Exemplar af »Norddeutsche Allgemeine Zeitung«, turde jeg forvente mig de øvrige Bilag tilbage efter Afbenyttelsen.

Løvenskjold.

Udenrigsmin. Journal A 6834.

¹⁾ Se Nr. 1401.

1407 a. Justitsminister J. M. V. Nellesmann til Redaktør
Vilhelm Topsøe.

5. Januar 1879.

Kjære Hr. Redacteur.

Overfor de tyske Blade kan med Sikkerhed siges følgende: Der har ikke været nogen »Deputation« her. Med de hann. Herrers Tilstedeværelse hænger det saaledes sammen. Allerede flere Uger før Bryllupet bad Hert. af C. Kongen om at maatte indbyde nogle af hans afdøde Faders Venner og gamle Tjenere (Hofembedsmænd) til Bryllupet, og dette tilod Kongen ham. Disse saaledes indbudne Herrer — og andre har her ikke været fra Hannover — vare altsaa Kongens Giæster, budne til hans Huus med hans Tilladelse, og de ere selvfølgelig blevne behandlede i Overeensstemmelse hermed. Ligesom de — som vi alle have seet — overværede Bryllupsceremonierne, saaledes har der ogsaa været viist dem anden Høflighed, og at Udenrigsministeren har havt dem til Middag, kan ingen indvende det mindste imod. At den pr. Gesandt, om han havde været her, kunde have havt den Ubehagelighed at træffe sammen saavel med disse Herrer som med Hert. af C. selv, er jo indlysende; men det er ikke andet, end hvad enhver kan sige sig selv, og det er vel ogsaa Aarsagen, hvorfor han er borte. Var han her, vilde det jo være en Uhøflighed ikke at indbyde ham, men det maatte være ham selv overladt, om han vilde komme. Selvfølgelig maatte jo Sammentræffet med Hert. selv være det ubehageligste for ham, men det er der dog endelig ikke noget ved at gjøre. At sidde ved Siden af welfiske Misfornøiede er da forresten ikke andet, end hvad der hver Dag kan hændes de Herrer preussiske Embedsmænd hjemme i Tydskland, thi der er jo nok af disse, bl. a. i selve Rigsdagen.

Det maa altsaa betegnes som en Forvanskning af Sandheden, naar der tales om »en Deputation«; hvorvidt nogen af Giæsterne har medbragt mundtlige eller skriftlige Lykønskninger til Hert. af C., vides ikke; der er intet kommen

til Reg. Kundskab herom; men sikkert er det, at der er ikke her bleven modtaget nogen, som kom under Angivelse af at være en welfisk Deputation.

Om der har været valgt Deputationer i Hann. og om Addresser ere blevne ombragte til Underskrift der, er jo forresten noget, som Preuss. selv maa om. Det er jo dets Land, og det staaer jo i dets Magt at hindre Sligt eller at drage Vedk. til Ansvar, hvis der er noget lovstridigt deri. Os kan det aldrig vedkomme at have Øje med sligt.

Disse Bemærkninger meddeler jeg Dem til Benyttelse, men naturligvis ikke ordret, hvis De iøvrigt finder Gr. til at omhandle Sagen.

J. Nellemann.

Aldeles sub rosa kan jeg fortælle Dem, at der har været en skarp Udtalelse i Berlin af den engelske Gesandt, som efter sin Regjerings Ordre har tilkjendegivet Bismarck, i Anledning af Rygterne om, at den pr. Reg. vilde forbyde Hert. af C.s Giennemreise o. desl., at Hert. af C. er engelsk Prinds og at dersom der tilstødte ham noget, der var uoverensstemmende med hans Værdighed som saadan paa Reisen i Tydskland, vilde det føre til de ubehageligste Forviklinger med England. Pr. har svaret, at det »ikke var Reg.s Hensigt at hindre ham i at reise, men at man kun vilde modsætte sig længere Ophold i Hann, eller i Nærheden deraf, da Agitationen for Tiden var meget stærk¹⁾. Endvidere kan noteres, at Beaconsfield modsætter sig enhver Forhandling om Renunciation paa Hann. fra Hertugens Side; han vil, at dette Sp. skal være aabent. Det følger af sig selv, at disse Bemærkn. alene ere til Deres egen Underretning. . . .

V. Topsøes Papirer. Det kgl. Bibliotek.

¹⁾ Sml. Indberetning fra Lord Odo Russell af 12. December 1878, London, der vil blive trykt i E., D. og N.

1407 b. Justitsminister J. M. V. Nellesmann til Redaktør
Vilhelm Topsøe.

Kjære Hr. Redacteur.

7. Januar 1879.

. . .

I hvilket Omfang Kongen har decoreret de hann. Herrer, veed ingen af os endnu rigtigt — navnlig veed jeg ikke, om han dog ikke har indskrænket sig til Hertugens qvasi Hofbetjente, men i alle Fald forekommer det mig, at naar det Udgangspunkt fastholdes, at de Herrer vare Kongens nominatim indbudne Giæster, kan der ikke indvendes noget imod, at de decoreres, undtagen det, at der ingen reel Grund er dertil, men dette sidste vedkommer da ikke Preussen, og Mangelen af reel Grund er jo ogsaa tilstede med Hensyn til Magternes Afsendinge, der sikkert alle ere blevne decorerede.

J. Nellesmann.

V. Topsøes Papirer. Det kgl. Bibliotek.

1408. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 8. Januar 1879.

Skjøndt »Berliner Zeitung« er et temmelig ubekjendt Blad, er det dog muligt at Noget deraf kan have forvildet sig til Kbhvn., og jeg vil derfor ikke undlade at gjøre Dem opmærksom paa at de her vedlagte²⁾ Udklip af bemeldte Blad ikke ere Andet end Fyldekalk som »Nord. Allg.s« Expectorationer have givet Anledning til; navnlig er Historien om Statssecretairens »lebhaftes Auseinandersetzungen« en Sensationshistorie. Jeg har ikke seet Bülow siden den 28de Dec. 1878.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1) Se Nr. 1407 a.

2) Findes ikke vedlagt. »Berliner Zeitung« findes ikke paa det preussiske Statsbibliotek i Berlin.

1409. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 9. Januar 1879.

Igaar troede jeg at den bevidste ubehagelige Sag var forbi, og lod derfor to Artikler derom fra iforgaars og igaar Morges ligge. Men nu blev det galt igjen igaar Aftes, og jeg maa altsaa atter til det, idet jeg herved sender Dem hvad der, mig bekendt, yderligere foreligger til Dato¹).

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1410. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 9. Januar 1879.

Kjære Hr. Kammerherre!

Jeg beder Dem herved at modtage mine bedste Ønsker for Dem og Deres Familie i Anledning af det nye Aar, i Forbin-

¹) »Nord. Allg. Zeit.« 7. Januar 1879 gengiver, tildels efter et andet tysk Blad, en Artikel i »Germania«, der er rettet mod »N. A. Z.«s Omtale af det cumberlandske Bryllup 1. Januar, og hvori det bestrides, at der er Tale om en »Deputation«; Hertugen og den danske Regering har i det hele taget bestræbt sig for at undgaa enhver Udæskning. »N. A. Z.« karakteriserer dette som et Forsøg paa at benægte Kendsgerningerne. — 9. Januar gengiver »N. A. Z.« en »officiøs Korrespondance herfra til Udlandet« hvori der tages til Genmæle mod et udenlandsk Blads Berlinerkorrespondents Fremstilling af Deputationssagen. Denne Korrespondent har paastaet, at det tyske Udenrigsministerium ikke tillagde Sagen nogen Betydning, da Hertugen af C. var en ligegyldig Privatperson. Dette er en Misforstaaelse, da enhver nok saa ubetydelig Forsyndelse mod de skrevne og uskrevne Regler for Forholdet mellem Staterne er paafaldende og maa paatales, og da yderligere den danske Regerings Optræden har bidraget til at nære Illusioner, hvis Bestaaen ikke er det tyske Rige ligegyldig.

delse med min Tak, fordi De har erindret mig i samme Anledning. Aaret synes forsaavidt at begynde temmelig godt som det seer ud til at den almindelige Fred, der jo var alvorlig truet, lader til at ville blive bevaret, i det mindste for den nærmere Fremtid, og det er jo i Almindelighed glædeligt, men dog i Særdeleshed beroligende for de smaae Lande. Det noget spændte Forhold, der idetmindste tilsyneladende var opstaaet mellem Preussen og os paa Grund af det preussiske Gesandtskabs Fjernelse, haaber jeg nu maa svinde bort igjen, og kan jeg ikke Andet end takke Dem Hr. Kammerherre! for de Vink, De har givet os i saa Henseende. Det har virket meget beroligende her at De har udtalt at Uvillien fra den tydske Regjerings Side var stemplet mod Cumberland og ikke mod os. Heldigviis er det jo nu lykkedes at faae det unge Par afsted, og dermed vil vel nok efterhaanden al videre Snak om dette Thema falde bort. Selv er det lykkedes det at komme vel igjennem Tydskland uden videre Fata, og dermed troer jeg nok at endeel af den Misnøie, der paa visse Steder var opstaaet paa Grund af Reisens Fremskyndelse er dunstet bort.

Som De af Bladene vil have bemærket ere Valgene til Folkethinget faldne bedre ud end man havde turdet vente¹⁾. Deels ere vi blevne af med en Deel af de værste Wühlere deroppe og have i deres Sted faaet adskillige brave og besindige Størrelser ind; og deels et fornyet Beviis paa at der er Begyndelse til et Omslag tilstede paa Landet, der nok vil kunne udvikles. Imidlertid ville vi ikke destomindre kunne vente en om ikke stormfuld, saa dog høist ubehagelig Session.

Quaades Papirer. U. A.

O. D. Rosenørn-Lehn.

¹⁾ Ved Folketingsvalget 3. Januar forøgede Højre sit Mandattal med 11. De 2 Mandater tabte det dog siden ved Omvalg.

1411. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til
Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

St. Petersborg, 11. Januar 1879 / 30. December 1878.

Deres Excellentse.

Jeg har ikke undladt at overgive Rigskantsleren den mig oversendte Notificationsskrivelse til Keiseren fra Hs. M. Kongen angaaende Hds. kgl. Høihed Prindsesse Thyras Formæling. Jeg benyttede denne Leilighed til at udtale for Kantsleren den store Tilfredsstillelse, som Storfyrst Alexis Sendelse til Formælingen¹⁾ havde fremkaldt hos Hans Majestæt og den kongelige Regjering. Kantsleren berørte den mindre velvillige Opfattelse, som denne Forbindelse havde fundet i Berlin, idet han tilføiede: »ce dont vous n'avez pas besoin de vous soucier«, fremhævende forøvrigt den tydske Kronprinds Lykønskningsskrivelse i den Anledning til Hs. M. Kongen²⁾. Jeg sagde til Kantsleren, at netop derfor havde Storfyrst Alexis' Nærværelse været os saameget kjærere.

Med Hensyn til denne Sag siger Lord Loftus³⁾ mig, at man skriver ham fra Berlin, at Fyrst Bismark kun ønsker at finde et Paaskud til aldeles at unddrage sig Forpligtelserne ligeoverfor det hannoverske Huses sequestrede Formue og at dette er Anledningen til den i den officiøse Nordd. Allg. Zeitung reiste Polemik. Disse ubeføiede Angreb møde forøvrigt overalt her den største Misbilligelse. . . .

Depeche Nr. 1, modtaget 22. Januar 1879.

E. Vind.

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 343—45.

²⁾ Sml. Nr. 1386.

³⁾ Lord Augustus Loftus (1817—1904), 1871—1879 engelsk Ambassadør i St. Petersborg.

1412. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

[Kjøbenhavn,] 13. Januar 1879.

Mange Tak for Deres Brev og min oprigtige Condolence til Deres Fætters Død. Jeg skjønner ikke at her er for Øieblikket Noget som tvinger Dem til at skynde Dem tilbage. Dagbladets og Berlingskes Artikler synes at have bragt Nord. Zeit.s Polemik til en Slutning, Efterretningen som nogle tyske Aviser bragte om at Quaade skulde have havt en Explication med Bülow om Sagen er fuldstændig usand, og nu som før er der ikke vexlet et officielt Ord der kunde give dette Incident nogen alvorligere Character. Jeg har i Deres Navn underrettet Gesandtskaberne herom. Paa den anden Side høre vi imidlertid heller ikke tale om at det tyske Gesandtskab atter skulde vise sig her. Gosling¹⁾ har skrevet fra Stutgart at Magnus's²⁾ Afreise er udsat paa ubestemt Tid og Grevinde Gyldenstolpe³⁾ som havde talt med Heydebrand dernede fortæller at han til hende havde sagt at han slet ikke mere kommer til Kjøbenhavn. Men har hun ogsaa forstaaet ham ret? I alt Fald maae vi jo finde os deri og philosophisk afvente at Solen vil skinne paa os igjen.

Det eneste jeg har at tale til Dem om naar De kommer tilbage er at jeg hører Noget om at vi risikere at Kongen kunde ville give Hansen (Journalisten) Titel af Legationsraad, hvad der slet ikke kan lade sig gjøre uden at forvirre Gesandtskabssecretarens og selve Gesandtsens Stilling i Paris. Saa maa han meget hellere faae Titel af Etatsraad, som de 3 Kammerherrer⁴⁾ i sin Tid bleve enige om ved deres Udstil-

1) Engelsk Legationssekretær i Stutgart A. C. Gosling.

2) Friherre Anton v. Magnus, preussisk Gesandt i Stutgart, v. Heydebrands Efterfølger som tysk Gesandt i København 1879—81, overrakte sit Akkreditiv 3. April.

3) Formentlig Grevinde Hedvig G., f. v. Essen, hvis Datter var gift med Gosling.

4) Sml. Nr. 1381.

lingsmøder! Men som De seer er det en Sag der ikke hører til de presserende. . . .

P. Vedel.

Oreby.

1413. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i Paris, London, Wien, St. Petersborg, Rom og Stockholm.

Kjøbenhavn, 13. Januar 1879.

(Tit.) vil af Bladene have seet, at den Berlinske officøse Presse, eller dog en Deel af den, af nogle hannoverske Herrens Tilstedeværelse ved H. K. H. Prindsesse Thyras Formæling har taget Anledning til¹⁾ at rette temmelig alvorlige Angreb paa den kgl. Regjering. Gaaende ud fra at der ikke kunde tillægges disse Yttringer nogen større Betydning end som Udbrud af et momentant ondt Lune, har den kgl. Regjering overladt til Pressen at svare paa de tyske Avisers Insinuationer; da denne Avisfeide dog antog større Dimensioner, fandt Regjeringen sig opfordret til, i »Berlingske Tidende« for i Onsdags²⁾, at lade indrykke en berigtigende

1) Det flg. rettet af P. Vedel fra: Yttringer, der røbe en meget uvenlig Stemning mod.

2) »Berlingske Tidende« Nr. 6 for Onsdag den 8. Januar 1879 indeholder følgende: »I flere Artikler har »Nordd. Allg. Zeit.« beskjæftiget sig med den Maade, hvorpaa nogle hannoveranske Herrer, som vare tilstede her i Anledning af Hertugen af Cumberland's Bryllup, skulle være blevne modtagne ved det kongelige Hof og af den danske Regjering, og det udtales derefter, at Danmark ved denne Leilighed skulde have tilsidesat de Hensyn til Tydskland, som den ene Stat skylder den anden. En saadan Udtalelse har ikke kunnet Andet end gjøre et stærkt Indtryk her, men en nærmere Betragtning af Sagen vil forhaabentlig fjerne de Misforstaaelser, som alene have kunnet fremkalde den. Det er en Vildfarelse, naar »Nordd. Allg. Zeit.« antager, at man har modtaget en velfisk Deputation som Overbringer af en i separatistisk Aand affattet Adresse, og at denne Deputation er bleven behandlet som officiel og gjort til Gjenstand for særlige og demonstrative Opmærksomheder af Hoffet og Regjeringen. Hvad der er skeet, er, at foruden Hs. kgl. Høihed Hertugens egentlige Følge, har et ringe Antal Herrer, som havde staaet i afdøde Kong Georg den Femtes Tjeneste og hørt til

Fremstilling af hvad der i Virkeligheden havde tildraget sig ved den omspurgte Lejlighed; og hermed formoder jeg, at denne Episode vil være endt. Jeg skulde ikke have omtalt den, naar ikke Pressen nu havde bragt den Meddelelse at den kgl. Gesandt i Berlin var bleven instrueret til at give den tyske Regjering en Forklaring om det her Passerede. Denne Meddelelse er fuldstændigt ubegrundet¹⁾; der er mellem de to Regjeringer ikke vexlet et Ord om den hele Sag. Og ligesom der Intet er passeret der kunde røbe nogensomhelst Forandring i de venskabelige Forhold mellem de to Regjeringer, saaledes har Hs. Maj. Kongen, ligesom i Anledning af Hds. Kgl. Høihed Prindsessens Forlovelse, ogsaa i Anledning af Formælingen fra den tyske Kronprinds modtaget Lykønskninger, der ere et utvetydigt Beviis paa, at der ogsaa mellem de to Fyrstehuse ingensomhelst Forstyrrelse er indtraadt i det tidligere Forhold.

Familiens nærmeste Omgivelser, bragt Hertugen deres personlige Lykønskninger i Anledning af Brylluppet. Som Privatpersoner, og kun som saadanne, ere de her blevene modtagne, i ingen Henseende ere de ligeoverfor Hoffet og Regjeringen optraadt som Deputation, og have de virkelig, som »Nord. Allg. Zeit.« paastaaer, været Overbringere af nogen Adresse, er selve dette Factum og endmere altsaa en saadan Adresses Indhold og Tendenser vort Hof og Regjeringen fuldkommen ubekjendte. Men i deres Egenskab som gamle Tjenere og Venner hos Hertugens Familie havde disse Herrer et naturligt Krav paa at modtages med velvillig Opmærksomhed, saalænge de afholdt sig fra Alt, hvad der kunde give deres Nærværelse en demonstrativ Charakter, og det kan ikke vække noget berettiget Anstød, at de her ere blevene behandlede som »Fremmede af Distinction«. De vare altsaa som Tilskuere tilstede ved Hs. Kgl. Høiheds Vielse, de have deltaget i en mindre Soirée ved Hoffet, og de have endelig været indbudne til en Diner, som Udenrigsministeren gav Dagen efter Brylluppet. Det er ikke den danske Regjering bekjendt, at de Herrer paa nogensomhelst Maade have lagt separatistiske eller rigsfjendtlige Tendenser for Dagen under deres herværende Ophold, og det sees saaledes ikke, at vi have undladt at iagttage de Pligter, som vi ere de Første til at erkjende, at der paahviler en Stat ligeoverfor en anden, med hvilken den staaer i venskabelige og nabovenlige Forhold.«

¹⁾ Rettet af P. Vedel fra: opdigtet.

Jeg behøver neppe at tilføie, at Hensigten med nærværende Skrivelse alene er at sætte (Tit.) istand til at kjende Sagens rette Sammenhæng og, hvis den berøres for Dem, udtale Dem i Overensstemmelse hermed.

Koncept med Rettelser af P. Vedel til Depeche Nr. III (Paris, Wien og Rom), VI (St. Petersborg), VII (London) og VIII (Stockholm).

1414. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 14 janvier 1879.

Hanovriens venus à Copenhague pour le mariage du 21 décembre y ont-ils été traités par Cour Danoise ou en général comme députation et notamment qualifiés ainsi en documents officiels?

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 14. Januar 1879 Kl. 1.05 Em.

1415. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Berlin, 14. Januar 1879.

Ifølge Statssecretairens Anmodning har jeg igaar i Udenrigsdepartementet havt en Samtale med ham, hvortil han sagde sig foranlediget ved hvad der, som han paastod, i flere Henseender var iagttaget officielt fra dansk Side under Hertugen af Cumberlandts seneste Ophold i Kjøbenhavn, navnlig i Forhold til de Herrer fra Hannover, som vare ankomne til den danske Hovedstad for at lykønske Hans Kongelige Høihed til Høisammes Formæling med Hendes Kongelige Høihed Prindsesse Thyra.

Statssecretairen begyndte Samtalen med den Meddelelse, at Herr von Heydebrand, som for Tiden befinder sig her, i disse Dage begiver sig tilbage til sin Post i Kjøbenhavn for

nogle Uger, som er den Tid han behøver til Ordningen af alt Fornødent med Hensyn til hans Forflyttelse til en anden Post; hvorhos bemeldte Gesandts Efterfølger, Baron Magnus, ogsaa snart vilde indtræffe i Kjøbenhavn; og efter her til at have tilføiet, at den nuværende Legationssecretair ved det tyske Gesandtskab i Danmark, Herr von Hirschfeld, vilde blive forsat i samme Egenskab til det preussiske Gesandtskab i München samt i sin hidtilværende Stilling blive afløst af den Deres Excellence fra hans tidligere Ophold i Kjøbenhavn bekjendte Grev v. d. Goltz, der for Tiden er Legationssecretair ved det tyske Gesandtskab i Athen, bemærkede han, at Herr v. Heydebrand var instrueret til ved sin Ankomst til Kjøbenhavn at gjøre Deres Excellence visse Forestillinger, om hvilke han, Statssecretairen, ifølge Rigs-kantslerens Opfordring, nu havde at underrette mig, for at jeg kunde forberede derpaa.

Den Holdning, yttrede Herr von Bülow, som den kongelige Regjering i forskjellige Retninger havde iagttaget under de nylig ved det danske Hof stedfundne Formælingsshøitideligheder, havde gjort et mindre gunstigt Indtryk paa den herværende Regjering og saaledes ikke kunnet Andet end virke noget forstyrrende paa de tvende Regjeringers gjensidige Forhold. Saaledes vare de Herrer fra Hannover, som jeg ovenfor har omtalt, blevne officielt behandlede som en Deputation, og i denne Egenskab havde de erholdt anviist en særskilt Plads i Kirken under Vielsen. De samme Personer havde været indbudte til en officiel Diner hos den danske Udenrigsminister, og efter hvad man her havde erfaret, vare de ogsaa blevne benaadede med danske Ordensdecorationer. Endelig havde de omtalte Herrer medbragt en Adresse, i hvilken der af Forfatterne udtaltes det Haab, at Hertugen og Hertuginen af Cumberland snart maatte i Hannover holde deres Indtog ikke i Hjerterne alene. Alt dette havde, i Betragtning af at Forholdene imellem den tyske Rigsregjering og Hertugen af Cumberland, især efter dennes

Skrivelse til den tyske Keiser om Kong Georg den Femtes Død¹⁾, ikke kunde være den danske Regjering ubekjendt, selvfølgelig ikke vakt saa lidet Anstød, og det saa meget mere som der, navnlig i Hannover, var misfornøiede Partier og Personer samt mange ildesindede Presseorganer, som gjorde Kapital af Hertugens nye Forbindelser og af den Maade, hvorpaa hans nye Paarørende kom ham imøde.

Med den Kundskab jeg har om hvad der er forefaldet ved de omhandlede Leiligheder, kunde jeg ikke med afgjort Bestemthed gaae Statssecretairen imøde paa de af ham fremhævede Punkter; men jeg bemærkede, hvad den hannoverske Adresse angik, at jeg havde positiv Grund til at antage, at den kongelige Regjering aldeles Intet havde vidst om eller kjendt til en saadan Adresse; og med Hensyn til de hannoverske Herrers Behandling som Deputation anførte jeg, at jeg, foranlediget ved de talrige tyske Avisartikler som de sidste Uger havde bragt om Hertugen af Cumberland's Ophold i Kjøbenhavn og hvad dermed staaer i Forbindelse, paa det nøiagtigste havde undersøgt hvad de danske Blade indeholdt om samme Gjenstand; navnlig havde jeg omhyggelig gjennemlæst det af disse Blade offentliggjorte Ceremoniel for Formælingen²⁾ og intet Sted i dette officielle Aktstykke fundet bemeldte Herrer omtalte som Deputation eller som henviste til en særskilt Plads i Kirken. Med Hensyn til Dineren hos den danske Udenrigsminister gjorde jeg opmærksom paa, at Deres Excellence for Tiden ikke var indrettet paa at give Dinerer andetsteds end i Udenrigsministerens officielle Locale, samt at, naar saadanne Dinerer gaves, der ofte vare Personer indbudte der ikke just ved deres Stillinger vare kaldede dertil. Hvad Ordensdecorationerne angik kunde jeg kun sige, at jeg intet Andet vidste derom end hvad det her vedlagte Udclip af »National-Zeitung«³⁾ indeholder i

¹⁾ Se Nr. 1377.

²⁾ Sml. Nr. 1418.

³⁾ Findes ikke vedlagt.

saa Henseende. Men i Almindelighed kunde jeg anføre, som min fuldstændige Overbeviisning, at hvis Noget ved de omhandlede Leiligheder var skeet, som her kunde findes egnet til at vække Anstød, saa var det skeet ufrivilligt; thi jeg kunde forsikkre, at den danske Regjering Intet ønskede meer, end bestandig og i enhver Henseende at forblive i den bedste Forstaaelse med det tydske Rige. Naar der var Tale om, at hiin Regjering skulde hylde eller søge at fremme tydske separatistiske Tendentser, saa vilde Statssecretairen i sin egen Erindring kunne finde Grunde nok til at erkjende, hvor liden Anledning der var fra dansk Side til at nære Sympathie for nuværende eller tidligere tydske Enkeltstater; og hvad særlig det forrige Kongerige Hannover angik, saa vidste han saa godt som Nogen, hvilken Rolle dette Land til forskjellige Tider havde spillet i den dansk-tydske Strid.

Statssecretairen hørte vel med tilsyneladende Tilfredshed paa hvad jeg her har anført om hvad jeg i Almindelighed udtalte for ham; men han paastod vedblivende, at man vidste, at de hannoveranske Herrer vare blevne behandlede som Deputation og med en Opmærksomhed som stod i Strid med deres Forhold til den herværende Regjering og til de i Hannover bestaaende legale Tilstande; og til min Paastand om at jeg ikke havde fundet disse Herrer omtalte som Deputation i Ceremoniellet for Formælingen bemærkede han, at han vidste dette at være Tilfældet. Dette er Grunden til min telegraphiske Førespørgsel idag¹⁾; thi det er mig særdeles magtpaaliggende at kunne, endnu før Herr von Heydebrands Afreise til Kjøbenhavn, give Statssecretairen saa autentiske og fuldstændige Oplysninger som muligt om Alt hvad det her kommer an paa.

Quaade.

Depeche Nr. 1, modtaget 16. Januar 1879.

¹⁾ Trykt som Nr. 1414.

1416. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre.

14. Januar 1879.

Jeg har været forkølet nogle Dage. Ellers skulde jeg have skrevet for at takke Dem for Brevet med Deres Søn. Men jeg antager nu at Dagbl. og Berl. Tid. have gjort Ende paa det hanoverske Incident, idet Nord. Zeit.s Svar¹⁾ forekom mig at være en Afslutning i en efter Omstændighederne taalelig Tone. Jeg vil kun tilføie et Par Bibemærkninger endnu. Den ene er at vi jo endnu har noget paa vor Samvittighed, der rimeligvis ikke er opdaget i Berlin men naturligvis bliver det saasnart Traps Statskalender udkommer. Det er at Kongen gav 8 af de 9 Herrer Decorationer, derimellem Stock-

¹⁾ »Norddeutsche Allg. Zeit.« 10. Januar 1879 indeholder en Artikel, hvori det hedder, at den københavnske Presse stadig er beskæftiget med at fremstille visse Begivenheder under Bryllupsfestlighederne, som det tyske Blad af Hensyn til det venskabelige Forhold mellem Tyskland og Danmark har følt sig forpligtet til at omtale i alvorlige Ord, som ganske harmløse. Forsaavidt dette betyder, at man i Danmark ikke ønsker at forstyrre dette venskabelige Forhold, kan man kun glæde sig derover. Ikke destomindre maa det tyske Blad hævde, at den Fremstilling, det har givet af disse Begivenheder, er korrekt: 1° De danske Blade hævder nu, at en hannoveransk »Deputation« ikke har været tilstede ved Brylluppet. Det er muligt, men de har selv brugt dette Udtryk. Dette bruges f. Eks. i »Berlingske Tidende« [22.] December 1878. 2° Det hævdes fra dansk Side, at Hannoveranerne har været tilstede ved Brylluppet som Privatpersoner uden officielle Hverv. I en Erklæring, som Grev Bernstorff-Gartow har offentliggjort, hedder det, at en af Hannoveranerne har overrakt en Adresse fra »Landsmænd«. Denne Adresse er rimeligvis den samme, som er offentliggjort af »Weser Zeitung«, og som giver Udtryk for Haabet om, at Hertuginde snart vil holde sit Indtog ikke blot i Hjerterne. 3° Det paastaas, at man ikke har vist »de hannoveranske Gæster« noget særligt officielt Hensyn, og dog har de, bortset fra den officielle [»amtlich«] Modtagelse som Deputation, deltaget i den officielle Middag, som Udenrigsministeren har givet i sin Embedsbolig. — Vi forstaar ganske vist, slutter Artiklen, at og hvorfor dette er foregaaet saaledes, men ikke at man synes overrasket over det Indtryk, som de anførte Kendsgerninger har fremkaldt i det tyske Riges Hovedstad.

hausen og v. d. Busche Storkorset¹). Den eneste der ikke fik er heldigvis Gr. Bernstorff²). Hvorfor fik han ingen Decoration? Jeg veed ikke, men det synes næsten at antyde at man vidste at han havde leveret en Adresse og derfor gjorde en saa besynderlig Undtagelse. Naturligvis kjendte Baron Rosenørn ikke Udnævnelserne før de vare skeete, og det altsaa var for seent at gjøre Bemærkninger. Det andet er en Anekdot, som kommer fra det herværende russiske Gesandtskab og altsaa vel fra Oubril. Det fortælles at da Storf. Alexis paa sin Tilbagereise over Berlin i Samtalen med Keiseren kom til at berøre at det tyske Gesandtskab var fraværende, blev Keiseren meget forbauset idet han Intet havde vidst deraf. Forresten har der fundet en temmelig heftig Correspondance om denne Fraværelse Sted mellem Pr. af Wales og Kronpr. af Tydskland³), ved hvilken Leilighed denne ogsaa har releveret Titlen af Hert. af Brunsv. og af Lüneborg, som Cumberland havde antaget. Ligeledes erfarer jeg ogsaa at allerede i den første Halvdeel [af December?] havde Münster⁴) meddelt Salisbury at man ikke længere kunde tillade Cumberland at reise frit om i Tydskland, hvorpaa Engl. da svarede at det vilde være rigtigst at Preussen ikke behandlede ham hensynsløst da han var engelsk Prinds og det vilde give Anledning til alvorlige Vanskeligheder.

¹) Sml. Nr. 1422.

²) Grev Joachim B., hannoveransk Officer (1834—1901).

³) Sml. Brev fra Kronprinsesse Victoria af Tyskland til Prinsesse Alexandra af Wales 22. December 1878 med Memorandum af Kronprins Friedrich Wilhelm af s. D., Memorandum af Prins Edward Albert af Wales til Kronprinsesse Victoria af 27. December 1878, Brev fra Kronprinsesse Victoria til Prinsen af Wales 3. Januar 1879 med to Memoranda af s. D., Brev fra Dronning Victoria til Kronprins Friedrich Wilhelm 4. Januar 1879 og Brev fra Prinsen af Wales til Kronprinsesse Victoria 7. Januar 1879. (Udfærdigelser eller Afskrifter i Royal Archives, Windsor).

⁴) Grev Georg Herbert Münster-Ledenburg (1820—1902), tysk Gesandt i London 1873—85. — Sml. Depeche Nr. 667 af 12. December 1878 fra Lord Odo Russell, engelsk Ambassadør i Berlin, til Lord Salisbury, London, der vil blive trykt i E., D. og N.

Om Gesandtskabets Tilbagekomst høre vi Intet. Dog har den engelske Secretair i Stutgart skrevet til Wyke at Magnus's Afreise var udsat paa ubestemt Tid. Ligeledes skal Heydebr. have sagt til en Dame der havde talt med ham der nede at han slet ikke kommer tilbage hertil o: at hans Rappel sendes¹⁾. Men vi vente med philosophisk Ro paa at vi dog tilsidst skulde blive af med den stygge Quehl²⁾ fra hvem det siges at Misrepresentationen af Bryllupet stammer.

P. Vedel.

Brevet, som ikke bærer Præg af at være Koncept, findes blandt P. Vedels Privatpapirer, og det er derfor usikkert, om det har været afsendt.

1417. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 14 janvier 1879.

Les Hanovriens présents au mariage ne se sont pas annoncés comme députation et n'ont pas été traités comme telle. Le seul document officiel qui eût pu faire mention d'eux, le cérémonial publié par le maréchal de la cour ne parle pas de députation hanovrienne³⁾.

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, paategnet: Afsendt d. 14. Januar 1879 Kl. 5.

1418. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 15. Januar 1879.

Deres Excellences meget ærede Telegram af igaar har jeg modtaget samme Dags Aften og jeg har derefter idag haft en Samtale med Statssecretairen i Fortsættelse af den i min

¹⁾ Sml. Nr. 1412.

²⁾ Adalhaupt Quehl, tysk Generalkonsul i København. Sml. Nr. 1386.

³⁾ Sml. Nr. 1418.

sidste allerærbødigste Indberetning¹⁾) omhandlede. Hans Excellence havde, som det vil erindres, bemærket at han vidste, at den saakaldte hannoveranske Deputation havde været omtalt som saadan i Ceremoniellet for Formælingen den 21. December; men da jeg ikke havde dette Ceremoniel ved Haanden, og heller ikke var vis paa, at det ikke maaskee i sidste Øieblik var undergaaet en Forandring foruden den, jeg havde seet havde fundet Sted for Storfyrst[t] Alexis af Ruslands Vedkommende, hvortil kom at jeg tænkte mig Muligheden af at Statssecretairen forvexlede Ceremoniellet med et andet mig ubekjendt meer eller mindre formelt Dokument, kunde jeg ikke endnu med fuld Sikkerhed modsige hans Yttring eller berigtige den Forestilling han havde om det omhandlede Punkt. Dette har jeg nu kunnet gjøre ved at forelægge ham ovennævnte Ceremoniel saaledes som det findes trykt i »Berlingske Tidende« Nr. 292 for den 14de December f. A., samt ved derhos at gjøre ham opmærksom paa at, naar de hannoveranske Herrer i et senere Nummer af bemeldte Tidende og i et Nummer af »Dagbladet«, ligeledes af et senere Tidspunkt, benævnes Deputation og ved denne Leilighed af »Dagbladet« siges at have havt Plads i Kirkens Chor, saa er dette kun reent private Meddelelser af vedkommende Blade, som maaskee ogsaa vilde kunne findes i andre Blade, men paa ingen Maade kunne tilregnes den danske Regjering. Jeg erklærede ved Siden heraf at der ikke existerede nogetsomhelst andet dansk officielt Actstykke, hvori de omhandlede Hannoveranere overhovedet vare omtalte, og leverede ham sluttelig en af »Berlingske Tidende« Nr. 6 for 8de d. M. udklippet Artikel²⁾) med den Bemærkning, at jeg ansaae denne Artikel for at indeholde en rigtig og paa-lidelig Fremstilling af hvad der i den omhandlede Henseende var skeet fra den kongelige Regjerings Side.

Herefter erkjendte Statssecretairen at han ikke havde

1) Nr. 1415.

2) Se Nr. 1413.

været rigtigt underrettet om hvilken Stilling den kongelige Regjering havde tillagt de omhandlede Herrer, og da han derhos forekom mig ikke længere at lægge den samme Vægt paa at disse Personer havde været tilstede ved en Diner hos Deres Excellence, staaer formeentlig nu kun det af Herr von Bülow i vor forrige Samtale fremhævede Spørgsmaal om hine Herrers Benaadning med danske Decorationer tilbage som et Punkt af noget mere væsentlig Betydning. Dette Spørgsmaal havde, sagde han, fornemmelig tildraget sig den tyske Keisers Opmærksomhed.

Quaade.

Apostille. Dagen for Herr v. Heydebrands Afreise til Kjøbenhavn er endnu ikke fastsat.

Quaade.

Depeche Nr. 2, modtaget 17. Januar 1879.

1419. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Berlin, 16. Januar 1879.

Idet Statssecretairen, saaledes som jeg igaar havde den Ære at indberette, bemærkede at Spørgsmaalet om de i forrige Maaned ved Formælingshøitidelighederne i Kjøbenhavn tilstedeværende Herrer fra Hannover havde erholdt danske Ordensdecorationer fornemmelig havde tildraget sig den tyske Keisers Opmærksomhed, spurgte han mig, i samme venskabelige Tone som han havde vedligeholdt under nele vor foregaaende Samtale, om jeg ikke i al Fortrolighed (très confidentiellement) kunde sige ham, om en saadan Allerhøieste Ordensuddeling havde fundet Sted. Herpaa kunde jeg intet Andet svare, end hvad jeg, som anført i min allerærbødigste Indberetning af 14de d. M., allerede tidligere havde udtalt.

Imidlertid erfarede jeg igaar Aftes ved en Privatskrivelse fra Directeuren for Udenrigsministeriet¹⁾, at de omhandlede

¹⁾ Nr. 1416.

Herrer, paa een Undtagelse nær, virkelig, som af flere Blade paastaaet, vare blevne udmærkede paa den betegnede Maade. Dette har jeg, paa Grund af hvad der, som ovenfor bemærket, var forefaldet mellem mig og Statssecretairen, ikke troet at burde skjule for ham; og da det desuden forekom mig at en aaben og ufortøvet Vedkjendelse af en Kjendsgjerning, som dog tidligere eller senere vilde blive notorisk, snarere kunde gavne end skade, har jeg idag sagt Statssecretairen, at jeg ved et Privatbrev modtaget om Aftenen, umiddelbart efter at han havde rettet det ovenanførte Spørgsmaal til mig, var bleven istand til nu i al Fortrolighed at besvare dette Spørgsmaal bekræftende. Jeg udtalte derhos den Overbeviisning, at Herr von Bülow, som kjendte Hans Majestæt Kongens Sindelag i Almindelighed og, saa godt som Nogen, maatte forstaae de reent personlige Følelser, der havde været bestemmende for Allerhøistsammes Beslutning ved nærværende Leilighed, ikke i hvad der saaledes var skeet vilde finde mindste virkelig Grund til at tvivle om Hans Majestæt Kongens og den danske Regjerings uforandrede Omhu for at bevare den bedste Forstaaelse med det tyske Rige og dettes Regjering.

Statsecretairen takkede mig for denne min Meddelelse, og ifølge hans øvrige Yttringer tvivler jeg ikke paa, at han for sit Vedkommende af bedste Evne vil bidrage til at det omhandlede Anliggende udjevner sig, uden at efterlade videre Følger. Om Enkelthederne ved de omspurgte Decorationer udtalte jeg intet Andet end at, ifølge den Efterretning jeg havde modtaget, var en af de hannoveranske Herrer, Greve Bernstorff til Gartow, ikke bleven decoreret; og hertil bemærkede Herr von Bülow, at dette var ham kjært, eftersom det netop var bemeldte Greve Bernstoff der havde overbragt den af Bladene omtalte Adresse.

Quaade.

Depeche Nr. 3, modtaget 18. Januar 1879.

1420. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 17. Januar 1879.

Ved Telegram af 14de d.¹⁾ har Ministeriet allerede udtalt sig om to af de Hovedpunkter som berørtes af Hs. Exc. Statssecretairen i hans Samtale med D. H. samme Dag, og man skal nu tillade sig at supplere disse Oplysninger efter den Anledning, som Deres Indberetning af 14de²⁾ dertil giver.

Hs. Exc. Statssecretairen anfører for det Første at de her tilstedeværende hanoverske Herrer vare blevne officielt behandlede som Deputation.

Dette forholder sig ikke saaledes. Foruden Hs. Kgl. Høi-hed Hertugens egentlige Følge, havde 4 à 5 Privatpersoner, der tidligere havde staaet i det hannoverske Huses Tjeneste og endnu høre til Familiens nærmeste Venner, udbedt sig Hertugens Tilladelse til at turde bringe Ham deres Lykønskninger i Anledning af Bryllupet. Ligesom de vare blevne anmeldte som Privatpersoner, saaledes modtoges de ogsaa her som saadanne og ved ingen Leilighed ere de her blevne opfattede eller behandlede af Hof og Regering som Deputation. Navnlig have de ikke i en saadan Egenskab indtaget nogen særskilt Pads i Kirken. Som D. H. vil see af vedlagte Ceremoniel, omtales de aldeles ikke deri og de ere udtrykkelig holdt udenfor Processionen. De vare kun tilstæde som Tilskuere og havde faaet Plads adskilt fra de officielle Personer, nemlig imellem »Fremmede af Distinction«, altsaa sammen med forskjellige skaanske Godseiere som ligeledes havde indfundet sig her paa Grund af deres særlige Forbindelse med Hoffet, saasom General Haffners Svigersøn Grev Ruuth og Kmh. Treschow.

Forsaavidt Hs. Exc. Statssecretairen dernæst har fremhævet at disse Herrer have været indbudte til en Diner i

¹⁾ Trykt som Nr. 1417.

²⁾ Trykt som Nr. 1415.

Udenrigsministeriet og ere blevne benaadede med danske Ordensdecorationer, forholder dette sig ganske vist rigtigt, men begge disse Omstændigheder kunne ikke i og for sig give dem en Charakter, som de iøvrigt, som bemærket, ikke havde. Til den omtalte Diner vare vistnok de herværende Chefs de mission og de fremmede officielle Sendebud indbudne men Selskabet omfattede ogsaa adskillige andre Personer der ikke beklædte nogensomhelst officiel Stilling, og der var saaledes intet Mærkeligt i at de hanoverske Herrer som Fremmede af Distinction ligeledes vare tilstæde. Heller ikke ved denne Leilighed behandlede de iøvrigt corporativt og de indtog deres Plads ved Bordet som Privatpersoner efter deres sociale Rangforhold og Stilling. Ligesaa lidet har Hs. Maj. Kongen ved af allerhøieste Magtfuldkommenhed at benaade de fleste af disse Herrer med danske Ordenstegn gaaet ud over hvad der her mangfoldige Gange er skeet, og det kan vel ikke forundre at Hs. Maj. har fundet Anledning til at bevise Allerhøistsammes Svigersøns personlige Giæster og Venner Sin Naade, da de vare komne hertil for at bringe deres personlige Lykønskninger til Hertugens Bryllup med Prindsesse Thyra.

Endelig har Hs. Exc. Statssecretairen anført at disse Herrer have overbragt en Adresse, i hvilken der udtales separatistiske Tendentser og Forhaabninger. Dette stemmer ikke med hvad en af de Herrer senere offentlig har erklæret i en tysk Avis, men i alt Fald har dette Faktum været det danske Hof og Regeringen fuldkomment ubekjendt, hvis det virkelig har fundet Sted og hvad der skal være foregaaet inden fire Vægge i privat Audients hos Hertugen, unddrager sig selvfølgelig den danske Regerings Vidende og kan ikke i nogen Maade tilregnes den.

Ministeriet billiger i fuldt Maal hvad D. H. allerede har udtalt til Statssecretairen om hvorlangt det var og er fra den kgl. Regerings Tanke eller Ønske at give begrundet Anledning til nogen Misstemning hos den keis. tyske Regering.

Hr. v. Heydebrands nær forestaaende Ankomst hertil vil frembyde en gunstig Leilighed til fuldstændigt at fjerne enhver Misforstaaelse der har kunnet gjøre sig gjældende i denne Sag, men Ministeriet har ikke villet tøve med strax og foreløbig at sætte D. H. istand til at oplyse Hs. Exc. Statssecretairen om dens rette Sammenhæng.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 8.

Vedlagt Koncepten findes flg. Liste:

Graf B. Bernstorff Gartow tilstede.
 Geheimer. Baron v. Stockhausen undskyldte sig.
 Baron O. H. Reden, Oberjägermeister tilstede.
 I. von dem Bussche, Vice-Overstallmeister tilstede.
 Baron von Bock-Wülfigen do.
 I. Bock von Wülfigen, Bockerode do.
 Oberst v. Issendorff do.
 — v. Kohlrausch do.
 — Freiherr. v. Halkett undskyldte sig.
 — v. Volger undskyldte sig med Forretninger.
 Dr. Maxen tilstede.

Indbudne til Udenrigsministeriets Diner den 22de December 1878.

1421. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. Fredag, [17. Januar 1879].

Baron Rosenørn er endnu paa Lolland og kommer først tilbage paa Mandag. Saalænge vilde det ikke kunne lade sig gjøre at opsætte at give Dem de fornødne Oplysninger da det jo som De rigtigt siger er vigtigt at Heydebr. kan komme hertil med saa velvillige Instructioner som muligt. Jeg har derfor idag afsendt den Depeche som De modtager med dette Brev¹⁾. Alt hvad der staaer deri er fuld og heel Sandhed og nu da Decorationshistorien er bekjendt har vi slet ingen ond Samvittighed. Hvad Decorationerne angaaer veed De jo at de gives af allerh. Magtfuldkommenhed og uden Contra-signatur, men *det* er jo en indre Sag og kan ikke bruges som

¹⁾ Nr. 1420.

Forsvar. Derimod veed De og det vides jo ogsaa af Andre at Kongen maaskee giver Ordener i et lidt videre Omfang end Tilfældet er andetsteds. Saaledes var for nogen Tid siden Mohrenheims Svoger General Korff her i Besøg hos M. og Kongen gav ham da Storkorset¹⁾. Det kan være at disse Decorationer forbause lidt i Udlandet men i Virkeligheden ere de slet ikke Tegn paa at Kongen opfatter Vedkommende som offic. Personer.

Hvad vi sige i Brevet er forresten som De seer slet ikke Andet end hvad der allerede var sagt i Berl. Tid. og jeg havde troet at denne Erklæring havde nedslaaet al videre Tale om denne Sag. Men i og for sig er det jo ikke til Skade at vi faae en aaben Udvexling om Noget der ellers kunde henstaae som en uklar Bebreidelse mod os. Jeg haaber at det vil virke paa Heydebr. at *alle* hans Colleger her ville sige ham at der ikke har været den fjerneste Grund til al den Stahei.

P. Vedel.

Jeg vedlægger Tjeneste-Reglementet, der jo forresten slet ikke har nogen publik Character, for at De ogsaa deraf kan see at der slet ikke har været Tanke om nogen »Deputation«. Jeg seer af tyske Aviser at danske Aviser have brugt dette Udtryk, ja at selv gamle Berlingske har været saa unøiagtig, men det kunne vi da virkelig ikke gjøre for, og forresten er det ret naturligt om Aviser og Publikum have i skjødesløs Tale sammenfattet disse Herrer i en fælles Benævnelse uden derfor at tænke sig dem som Deputation for noget Parti eller overhovedet tillægge dem nogen officiel Qualitet. Men størst Skyld har Fædrelandet der strax i Begyndelsen skrev en meget dum Artikel hvori det fortalte at medens Ægteskabet forresten havde en reent privat Character, skaffede det os dog den Fordeel at nu Mange navnlig af Centrum vilde see med andre Øine paa Spørgsmaalet om Nordslesvigs Tilbage-

¹⁾ Den russiske General, Baron Alexander v. Korff fik Storkorset 22. Oktober 1878.

givelse¹⁾). Denne Artikel aftryktes strax i Nordd. Allg. og det var vist vanskeligt at sige Noget der mere kunde irritere Bismarck end at antyde at vi nu gjorde os gode Venner med Windhorst et C[ompagn]ie.

Brevet, som ikke bærer Præg af at være Konzept, findes blandt P. Vedels Privatpapirer, og det er maaske usikkert, om det er blevet afsendt.

1422. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Lørdag 18. Januar [1879].

Det lader nu altsaa til at Decorationsssagen bliver det eneste Punkt der endnu kan beskjæftige os og jeg vil da meddele Dem til Deres egen Efterretning hvilke Hannoveranere der efter de os tilsendte Kgl. Rescripter have faaet Ordener. Det er

Storkors:

1. Geheimeraad Baron Stockhausen, Hofchef.

2. Overjægermester Baron Reden.

Commandør af 1ste Classe

1. Oberstlieut. Volger, Adjutant hos Hertugen.

2. Vice-Overstaldmester v. d. Busche i Hert.'s Tjeneste.

3. Oberst von Issendorff.

4. Kmh. Baron Bock-Wülfigen.

Commandør af 2den Classe

1. Hofraad Maxen, Bestyrer af Hert. Forvaltning.

2. Kmh. v. Bothmer, Secretair hos Hert.

¹⁾ »Fædrelandet« 20. November 1878: Hertugen har foreløbig slet ikke til Hensigt at rejse sine legitime Fordringer. »Skulde derimod hans Forbindelse med H. M. Kongen af Danmarks yngste Datter kunne bidrage til, at det ret talrige og i den tyske Rigsdag ingenlunde afmægtige hannoveranske Parti, der holder fast ved sin gamle Kongeslægt, kom til at se Danmarks og navnlig det danske Slesvigs Forhold i et andet Lys end før«, vilde det være en meget glædelig Virkning af Forbindelsen, som maaske ogsaa vilde kunne faa Betydning, naar der bliver Tale om Art. V's Udførelse.

Ikke decorerede er altsaa foruden Grev Bernstorff, tillige saavidt vides, Obersterne Halkett og Kohlrausch, og en anden Hr. Bock-Wülfigen. Naar jeg tidligere kun nævnte Grev B., er det fordi Baron Rosenørn nævnte ham til mig som den eneste ikke decorerede, og jeg tilføjer at der er Mulighed for at de andre Herrer dog kunne have faaet nogen Decoration uden at det er kommet til vor Kundskab. *P. Vedel.*

Quaades Papirer. U. A.

1423. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Søndag, 19. Januar [1879].

Idet jeg forbeholder mig imorgen at tale udførligere med Dem om Sagen, melder jeg allerede nu at De kan vente Heydebrand hertil med det Første, hvis han ikke allerede er kommen¹⁾, at han vil udbede sig Forklaring om Hannovererne men tillige at vi efter hvad Quaade skrev igaar²⁾, have al Grund til at antage at der ikke eksisterer nogen Uklarhed uden med Hensyn til Decorationerne der fremdeles forekomme Tydskerne ganske umotiverede. Det er jo ligesaa godt at faae aabent talt ud om Sagen, saa at jeg i det Hele anseer det for en Fordeel at Spørgsmaalet nu stiller sig officielt.

P. Vedel.

Oreby.

1424. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 20. Januar 1879.

Ved Spørgsmaalet om Decorationerne er der en Ting som jeg ikke nægter preoccuperer mig noget. Ville de Herrer søge om Tilladelse til at bære Decorationerne, og hvorledes skal

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 362.

²⁾ Se Nr. 1418—19.

det saa gaae? eller, hvad der maaskee er meget rimeligt, ville de ikke søge derom? Dette sidste Spørgsmaal maa vel besvares med »Ja« for det egentlige Følges Vedkommende, og hvad de dertil hørende Personer angaaer, bliver Sagen alt-saa ikke af videre Betydning; men de Andre, som boer i Hannover? Naar de ikke søge om Tilladelse, hvad gjøre de da med Decorationerne? thi bære dem kunne de ikke, saa-længe de leve under preussisk Lov. Skulde de derimod søge om Tilladelsen og ikke faae den, vilde dette Sidste være meer end ubehageligt.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1425. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigs-minister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Berlin, 20. Januar 1879.

Jeg har iforgaars Aftes havt den Ære at modtage Udenrigsministeriets Skrivelse Nr. 8 af 17. d. M.¹⁾ og da de deri indeholdte Oplysninger til en rigtig Opfattelse af den kongelige Regjerings Holdning under Hans Kongelige Høihed Hertugen af Cumberland's Nærværelse i Kjøbenhavn, stemme med dem hvormed jeg i samme Henseende, som meldt i mine allerærbødigste Indberetninger af forrige Uge, allerede havde forsynet Statssecretairen, har jeg saaledes nu været istand til at give disse mine Forklaringer det autentiske Præg, de hidtil havde manglet. Dette har dog først kunnet skee i Dag, da jeg igaar forgjæves søgte Hr. von Bülow i Udenrigsdepartementet. Jeg gav Hans Excellence Ministeriets Skrivelse til Gjennemlæsning, og efterat han havde gjort sig bekjendt med dens Indhold, takkede han for denne Meddelelse, hvorhos han, da jeg fremdeles leverede ham en af mig medbragt tydsk Oversættelse deraf, som han beholdt til-gjemed Skrivelsens Bilag, bemærkede at han skulde gjøre det ham saaledes Meddeelte gjældende.

¹⁾ Trykt som Nr. 1420.

Jeg har al Grund til at antage, at den omhandlede fortrædelige Episode nu vil kunne ansees som endt, eller at den ialfald snart vil være det, efterat Hr. von Heydebrand, som Statssecretairen sagde mig, alt er afreist herfra til Kjøbenhavn. Den eneste Ytring af Statssecretairen, som endnu behøvede et Svar fra min Side, var den, at Hans Majestæt Keiseren, saaledes som jeg tidligere har havt den Ære at indberette¹⁾, især har lagt Vægt paa de hannoveranske Herrers Udmærkelse med danske Decorationer. I denne Henseende fremhævede jeg, at det vel maatte kunne forstaaes, at Hans Majestæt Kongen havde villet give sin Svigersøns Gjæster og personlige Venner Beviser paa Sin personlige Naade; og jeg tvivler ikke paa, at Herr von Bülow vil være lige saa villig som jeg kan ansee ham istand til, om endnu fornødent, at sætte dette Punkt i det rette Lys.

Quaade.

Depeche Nr. 4, modtaget 22. Januar 1879.

1426. Etatsraad J. P. Aastrup, Ordenskapitlets Sekretær,
til Ordenskansler, Gehejmekonferensraad, Kammerherre
F. F. v. Tillisch.

Ordenskapitlets Sekretariat, 23. Januar 1879.

I Henhold til Deres Excellences gunstige Skrivelse af Dags Dato tillader jeg mig underdanigst at fremsende hoslagte Fortegnelse, med Hensyn til hvilken jeg skal bemærke, at der ikke efter Ordlyden af de i Anledning af Formælingen d. 21. f. M. modtagne Reskripter er udnævnt Nogen, der betegnes som Hannoveranere eller som hjemmehørende i Hannover.

Aastrup.

Modtaget 24. Januar 1879. — Udenrigsmin. Journal A 6869.

¹⁾ Se Nr. 1418.

1427. Bilag til Nr. 1426.

Fortegnelse over efternævnte Udlændinge, som ifølge allerhøieste Reskripter ere benaadede med danske Ordensdekorationer i December Maaned f. A., uden at det er opgivet, hvor Vedkommende have deres Hjemstavn.

			23. Januar 1879.
Reskriptets			
Dato	Navn	Ordensgrad	
1878			
December 21.	Baron von Stockhausen, Geheimeraad	Storkors af Danebrog	
»	» Baron Reden, Overjæger- mester	do.	
»	» Otto Volger, Oberstlieute- nant, Adjutant for Hans Kgl. Høihed Hertugen af Cumberland	Kommandør af 1. Gr. af Danebrog	
»	» I. von dem Busche, Vice- Overstaldmester	do.	
»	» von Issendorff, Oberst	do.	
»	25. Friherre von Bock-Wül- fingen, Kammerherre	do.	
»	21. Dr. Maxen, Hofraad, Pro- fessor	Kommandør af 2. Gr. af Danebrog	
»	» Albert v. Bothmer, Kam- merherre hos Hs. Kgl. Høihed Hertugen af Cum- berland.	do.	

Denne Fortegnelses Overensstemmelse med de paagjældende Reskripter attesteres.

Aastrup.

Bilag, med Overskrift som angivet, til Etatsraad Aastrups Skrivelse af 23. Januar 1879.

1428. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Frijsenborg, 25. Januar 1879.

. . . Det er mig af stor Interesse at modtage Underretning om Heydebrands Instrux og saavidt jeg forstaaer heraf vil man ikke definitivt besætte Posten forinden der er groet Græs over Begivenheden, men hvis der tillige skal groe Mos paa, kan dette blive langvarigt; der ere mange Smaating som jeg glæder mig til at faae oplyst, naar jeg igjen kommer til Byen. Goltz var jo tidligere »persona gratissima« i Kjøbenhavn, saa at der vil blive Glæde naar Han vender tilbage¹). . . .

C. E. Frijs.

Oreby.

1429. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 29. Januar 1879.

Efter sin Tilbagekomst hertil har Hr. v. Heydebrand vel i sine Samtaler med mig bragt Sagen om den formeentlige welfiske Deputation paa Bane men uden at fremføre noget Yderligere end hvad der allerede tidligere var bekjendt. Jeg paa min Side har gjort gjældende hvad jeg allerede tidligere har havt den Ære at udvikle i mine Instruxer til D. H. og da Hr. v. H. ikke senere er kommen tilbage til Sagen, tør jeg antage at han i mine Bemærkninger og i hvad han har kunnet erfare fra sine Colleger har fundet tilstrækkelige Oplysninger til ved Hiælp af dem at fjerne enhver Misforstaaelse der endnu kunde være tilstæde hos hans Regering.

Referatet af D. H.'s sidste Samtale med Hs. Exc. Statssecretaire²) lader mig haabe at Hr. v. Bülow allerede dengang har seet Sagen i dens sande Lys. Da han imidlertid endnu syntes

¹) Grev Karl August v. d. Goltz fungerede som tysk Chargé d'affaires i Kjøbenhavn Februar—April 1879. — Sml. Nr. 1415.

²) Se Nr. 1425.

at tillægge nogle Dekorationer som Hs. Maj. Kongen havde givet adskillige af de hanoverske Herrer, en vis politisk Betydning, skal jeg til D. H.'s Efterretning og for at De deraf kan gjøre passende Brug, hvis Statssecretairen senere skulde komme tilbage paa dette Punkt, endnu gjøre et Par Bemærkninger derom.

Naar jeg afseer fra Hs. Kgl. Høihed Hertugens egtl. Følge og Hof Embedsmænd (D'Herr. Stockhausen, v. d. Busche, Volger, Maxen, Bothmer) er der kun givet Dekorationer til tre hanoverske Herrer (Reden, Bock-Wülfigen I og Issendorff) som hverken ved deres politiske Stilling, sociale Forhold eller personlige Antecedentier have nogen anden Betydning end den som man her har tillagt dem, og som Kongen har villet anerkjende ved at give dem Dannebrogen, nemlig at høre til Hertugens og Familiens gamle Venner. De øvrige hanoverske Herrer (Bernstorff, Kohlrusch, Halkett, Bock-Wölfigen II og et Par andre) ere ikke blevne decorerede og ligesom de udgiøre det overveiende Antal af de her tilstedeværende, saaledes henhøre ogsaa til dem de to Eneste, hvem der maaskee kan tillægges en vis om end sikkert kun secundair politisk Betydning.

Jeg troer at disse Bemærkninger ere tilstrækkelige til at vise hvor ubegrundet enhver Mistanke vilde være m. H. t. det omhandlede Punkt. Endnu skal jeg kun tilføie at det er kommet mig for Øren at den kgl. Regering ved denne Leilighed skulde have undladt at iagttage en Form der i senere Aar var bleven Praxis mellem de to Regeringer, nemlig at den ene ikke giver Dekorationer til den andens Undersaatter uden efter forinden at have forsikkret sig om at denne Intet derimod har at indvende. Som D. H. veed er dette en Misforstaaelse. Der har aldrig været Spørgsmaal om et saadant foregaaende Samtykke; hvad der derimod har været fremsat som et Ønske fra preuss. Side og med Fornøielse efterkommet herfra, er at *naar* en preuss. Undersaat er bleven decoreret af Kongen, den pr. Regering da, forinden den giver

Vedkommende Tilladelse til at bære Ordenen, erholder Oplysning om Grunden til denne Naadesbevisning. Hvor mange af de ved denne Leilighed decorerede Herrer der ere preuss. Undersaatte, er den kgl. Regering ubekjendt, men selvfølgelig vil man altid være rede til paa given Anledning at oplyse af hvad Aarsag Kongen har benaadet dem med Dannebrogen, forsaavidt den preuss. Regering ikke allerede af det ovenfor i Alm. Bemærkede anseer sig for tilstrækkelig oplyst derom.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 1.

1430. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Wien, 29. Januar 1879.

Jeg takker Dem uendeligt for de ligesaa interessante som vigtige Meddelelser i Brevet af 20de dennes ang. de welfiske Tribulationer. Det maa i Sandhed have været en bevæget Tid for Dem. Jeg seer at Heydebrand er ankommet, og venter med Spænding at høre, hvad han har ført i Skjoldet. Her laae vi i en idyllisk Ro, hvad den Sag angaaer. De Nyformælede ere endnu i Gmunden og deres Ankomst udsættes endnu stadigt. Man hvidsker vel i Krogene derom, men lader sig ikke berøre meget af hvad man tænker i Berlin. Ved det første store Hofbal for c. 14 Dage siden, holdt Keiseren sig til enkelte Høfligheds Phraser om Bryllupet, fordi Pr. Reuss nu er bleven min Nabo i Circlen og jeg var helt omgivet af hans Secretairer, der naturligviis spidsede Øren. Jeg svarede kun nogle Phraser om det store Savn det var for Majestæterne, at see deres sidste Datter drage bort. Men i Onsdags var jeg til Taffel og der var Keiseren betydeligt varmere i sine Udtalelser. Erkeh. Carl Ludvig, Kei.s Broder, havde mig fat i Lørdags paa det 2det Hofbal, for at be-

vidne mig sin »Entrüstung« over Tydsklands Holdning og over den i London udstødte Trudsel¹⁾. Jeg følte mig da for, om der maaskee ogsaa her var gjort noget Skridt mod Hertugen men dette benægtede Erkehertugen paa det bestemteste, det kunde der ikke være Tale om. Man mener alm. at Bismark især har slaaet Allarm, for at faae Paaskud til at confiscere Welfer-Fondet og den brunsv. Arvefølge. Det blev mig sagt alt før Bryllupet at Saadant forberededes i Berlin.

C. Falbe.

P. Vedels Privatpapirer.

1431. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til
Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Monsieur le Baron, *St. Pétersbourg, 30/18 janvier 1879.*

Avant hier, au bal de Mme la Grande Duchesse Césarewna, l'Empereur s'approcha de moi et me dit qu'il venait de recevoir de M. de Mohrenheim la nouvelle de l'accueil extrêmement gracieux que la députation du régiment de »Seversk« avait reçu de la part de Sa Majesté le Roi²⁾, et qu'il en éprouvait la plus vive satisfaction. »Le Roi, ajouta Sa Majesté en riant, m'a gâté mes gens« — (ces mots, je l'ai su plus tard, l'Empereur les a écrit de sa main en marge du rapport du baron de Mohrenheim). Je me suis permis de dire à l'Empereur, combien Sa Majesté le Roi s'était senti touché de cette marque d'attention si flatteuse de la part de Sa Majesté et j'ai exprimé aussi à cette occasion toute la satisfaction que la présence de Msgr. le Grand-Duc Alexis au mariage de Mme la Princesse Thyra avait fait ressentir à Leurs Majestés

¹⁾ Se Nr. 1416.

²⁾ 14. Januar 1879 overrakte en Deputation fra det russiske Dragonregiment »Severesk« Kong Christian IX en Æressabel.

le Roi et la Reine ainsi qu'à tout le monde en Danemark. L'Empereur m'a répondu: »Oui! le Roi sait bien toute l'amitié que je lui porte et j'ai été très heureux d'avoir eu cette occasion de la Lui prouver.« —

L'Empereur m'a dit que le lendemain il recevrait la députation revenue de Copenhague et le soir de ce jour au grand bal de la Cour, pendant le cercle, l'Empereur a repris avec moi ce sujet en me répétant de la manière la plus gracieuse, combien il était touché des bontés du Roi pour la députation en relevant la distinction accordée au sergent Schepelw et en finissant par ces mots: »Je vous prie de bien remercier le Roi en mon nom.« —

Il m'a été évident, M. le Baron, ce qui aussi m'a été confirmé d'autre part, qu'en effet l'Empereur a été très sensible à l'accueil fait à ses soldats. Quant à la mission du Grand-Duc Alexis, M. de Giers m'a dit que c'est en apprenant l'attitude peu aimable prise par la Cour de Berlin par rapport au mariage de l'auguste Fille du Roi que l'Empereur a résolu de montrer qu'à une occasion pareille il fallait faire preuve d'un peu plus de coeur. Je ne doute pas que le vif attachement que l'Empereur porte à Mme la Grande-Duchesse Césarewna ne soit pour beaucoup dans cette résolution de Sa Majesté.

E. Vind.

Depeche Nr. 3, modtaget 7. Februar 1879.

1432. **General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister
Baron Rosenørn-Lehn.**

Deres Excellence,

London, 3. Februar 1879.

Hendes Kongelige Høihed Prindsesse Fredericke af Hannover ankom iforgaars Aftes hertil i et længere Besøg hos Enkehertuginde af Cambridge.

Jeg havde idag den Ære at blive modtaget af Prindsessen i Audients, ved hvilken Leilighed Hendes Kongelige Høihed udtalte sig om den inderlige Glæde, hvormed Hendes Majestæt Enkedronningen, Prindsessen selv og Prindsesse Marie havde hilset Hertugen af Cumberland og Gemalindes Ankomst til Gmunden. Familien havde strax fra Begyndelsen glædet sig over Hertugens Valg, ligesom nu over den nære Udsigt til at gjøre den ubekjendte Svigerdatters og Svigerindes Bekjendtskab; men, tilføiede Prindsessen, »vi fandt Alle hver Forventning overtruffet, thi Alt hos den elskelige Prindsesse henrykte strax Enhver i vor lille Kreds. Naturligvis var vort Hjem hidtil et Sorgens og Alvorens Hjem, men Prindsesse Thyra forvandlede ligesom ved Tryllemagt Alt, thi fra den Dag, hun ankom, bredte hendes elskelige Sjæl og Væsen atter Solskin og Haab og Glæde i vort stille, melancholske Hjem.«

J. Bülow.

Depeche Nr. 2, modtaget 10. Februar 1879.

1433. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Vienne, 3 février 1879.

Traité signé avec l'Allemagne, par lequel l'Autriche renonce aux droits à dériver pour [elle] de l'article cinq, traité de Prague. Kalnoky chargé de communication à cet égard¹⁾. Publication demain.

Falbe.

Chiffertelegram, indleveret i Wien 3. Februar 1879 Kl. 4.20 Efterm., modtaget 4. Februar 1879.

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 376, 378.

1434. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 3 février 1879.

Télégramme et journaux d'ici disent d'après nouvelles de Vienne qu'on dit fondées, que gouvernement autrichien a renoncé au maintien de l'article cinq du traité de Prague.

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 3. Februar 1879 Kl. 8.18 Efterm., modtaget 4. Februar 1879

1435. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Wien, 3. Februar 1879.

Deres Excellence!

Efterat vedlagte Artikel¹⁾ i FremdenBl. af igaar (Søndag) havde hentydet til at der paa Berliner Cabinetts Initiativ førtes Forhandlinger om en Annullering af Prager-Fredens Art. V, begav jeg mig idag til Baron Orczy, for at interpellere ham i saa Henseende. Baron Orczy underrettede mig paa mit første Spørgsmaal om, at en Traktat /: Vertrag :/ alt var afsluttet og imorgen vilde blive offentliggjort i Wiener Zeitung. Den tyske Regjering havde i længere Tid — i Løbet af et Aar — gjentagent stillet Anmodninger i saa Henseende til det østerrigske Cabinet og Grev Andrassy havde nu samtykket i, ved denne Traktat at gjøre Afkald paa den *Ret til en Indblanding* i Spørgsmaalet om Nordslesvigs Retrocession, som var givet Østrig ved Prager Fredens femte Artikel. Grev Andrassy var gaaet ud fra den Anskuelse, at det ikke var stemmende med en Stormagts Værdighed, at

¹⁾ Artiklen, som findes vedlagt, udtaler Haab om, at Forhandlingerne maa lykkes. Østrig har ingen Forpligtelse paataget sig til at virke for Nationalitetsprincippet. — Sml. »Bismarck und die nord-schleswigsche Frage« Nr. 375—76 og Hähnsen II Nr. 1040, hvor Artiklen er aftrykt.

en saadan Bestemmelse stod svævende i lang og ubestemt Tid og Østrigs Interesse i at see den opfyldt, stod ikke i Forhold til Ansvar, den eventuelt kunde medføre. Den keiserlige Regjering havde tillige ladet sig lede af den Betragtning, at ethvert fremmed Tryk, hvilende paa den saa ømfindlige tyske Regjering, snarere var til Skade end til Gavn for Sagens endelige Ordning mellem de to direkte interesserede Parter. Baron Orczy tilføiede, at en Depeche var afgaaet til Grev Kálnoky, hvem det paalagdes, at gjøre den kongelige Regjering de fornødne Meddelelser i saa Henseende.

Jeg svarede Baron Orczy, at man ikke maatte vente, at denne med Tydskland truffne Overenskomst vilde blive syndeligt vel optaget i Kiøbenhavn. Den keis. Regjering kunde ikke beklage sig over, at vi havde besværet den med den nordslesvigske Sag i de forløbne Aar. Den kongelige Regjering var selv gaaet ud fra den Anskuelse, at samme bedst lod sig ordne direkte mellem Cabinetterne i Kiøbenhavn og Berlin, og den havde endnu den Tillid til den keis. tyske Regjering, at dette vilde skee i en ikke fjern Fremtid. Jeg tilføiede at den nu truffne Overenskomst ikke kunde berøre Danmarks Rettigheder i Sagen, hvilket Baron Orczy bekræftede. Jeg mindede ham om, at jeg for nogen Tid siden, foranlediget ved visse Antydninger om den nordslesvigske Sag, navnlig i engelske Blade, havde spurgt ham, hvad Anledningen dertil kunde være, og om der overhovedet var ham noget bekjendt om den tyske Regjerings Anskuelser og Dispositioner i saa Henseende for Tiden, ved hvilken Anledning han bestemt havde benægtet, at den nordslesvigske Sag var bleven berørt paa nogen officiel eller confidential Maade mellem de to Cabinetter og deres Ledere, med hvilke Forsikringer hans nærværende Meddelelser desværre stod i Modstrid¹). Det var vanskeligt endnu at see, hvilke det tyske Cabinets Motiver i Sagen havde været; men man maatte

¹) Sml. Krieger VII, S. 99. En Indberetning eller et Brev fra Falbe om denne Samtale har ikke kunnet findes.

haabe, at den trufne Overenskomst ikke, istedetfor, som tildeels tilsigtet, at simplificere en eventuel Ordning, skulde blive Udgangspunktet for uforudseete Complicationer¹⁾.

Depeche Nr. 3.

C. Falbe.

1436. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 4 février 1879.

Tâchez de ne pas avoir de conversation avec Bülow avant d'avoir reçu lettre d'ici.

R. L.

Koncept til Chiffertelegram, indleveret i København 4. Februar 1879

1437. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 4. Februar 1879.

Grev Kalnoky har igaar confidentielt meddeelt mig at der i October Maaned forrige Aar er afsluttet en Traktat mellem Tydskl. og Østerig, hvorved den anden Deel af Pragerfredens Art. V om Nordslesvigs Tilbagegivelse til Dmk. paa Basis af en Folkeafstemning bortfalder, saa at Artiklen kun kommer til at indeholde en pure Afstaaelse til Preussen af den Medeiendomsret over Hertugdømmerne som der tilkom Øster. efter Wienerfreden²⁾). Fra Hr. v. Heydebr. har jeg derimod indtil Dato ingensomhelst Meddelelse modtaget³⁾.

Dette uformodede Skridt fra Preussens Side kan have to Betydninger. Enten kan Meningen være at man overhovedet ikke agter at tilbagegive Dmk. nogen Deel af Slesvig og antager at enhver Forpligtelse i denne Henseende bortfalder

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 376, 381, 384, 391 og Hähnsen II Nr. 1045.

²⁾ Sml. Nr. 1433.

³⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 360, 362—63.

ved Østerigs Samtykke til Ophævelsen af 2det Membrum af Art. V. Eller Preussen kan ville gjenoptage den tidligere Forhandling fra 1867 med os, men paa en for det fordeeltigere Basis, idet man vil sige at Alt nu kun beroer paa Preussens frie Villie og at vi kun have Valget mellem at modtage hvad og hvorledes man tilbyder os, eller at afslaae. Jeg er vistnok nærmest tilbøielig til at antage at Meningen er den førstnævnte men erkjender at den sidstnævnte hører til Mulighederne.

I det første Tilfælde vil den danske Regering ikke kunne forholde sig taus og resigneret til Skuffelsen af et Haab, paa hvis Opfyldelse vi saa længe have ventet¹⁾. Jeg har i saa Henseende tænkt mig at vi bør henvende os til de andre Stormagter og til Sverig-Norge og fremsætte hvorledes der her ved er skeet et Brud paa en international Forpligtelse og paa vor moralske Ret, samt anmode dem om paa passende Maade at virke hen til at Preussen ikke opfatter Øster.s Erklæring om at holde sig udenfor Sagen, som en Hjemmel til at betragte denne som ganske bortfalden. Jeg antager at der byder sig en naturlig Leilighed for de paagjældende Magter til at opfylde vort Ønske, idet Pragerfreden sikkert i sin Tid er bleven disse Magter meddeelt, hvoraf da følger at en ny Overenskomst som forandrer bemeldte Fred ligeledes maa meddeles dem, og de kunne da i deres Svar tage en saadan Reserve som den antydede. Hos Østerrig vil det være naturligt at Kmh. Falbe idet han besvarer Grev Kalnokys Meddelelse søger saavidt muligt at sikre os en moralsk Understøttelse hos Øst., hvad der ikke er udelukket ved at denne Regering har opgivet sin traktatmæssige Ret til at fordre. Endelig vil det være nødvendigt ligeoverfor Preussen at hævde vor og den dansk-slesvigske Befolknings Ret, saa at vi ikke erkjende Spørgsmaalet som endelig afgjort. Det vil være vanskeligt her at finde den rette Mellemvei mellem

¹⁾ Her slutter Kopien i Geheime Registraturen, som iøvrigt er enslydende med Koncepten.

Formeget og Forlidet, men det vil i formel Henseende være en Fordeel om vor protesterende Reservation kan fremkomme som Svaret paa en officiel Meddelelse af den preuss. Regering. Vor Retsbasis er nemlig den at Pr. i sin Tid offic. har meddeelt os Pragerfredens Art. V, og aabnet Fhdl. med os paa dette Grundlag. Derved er denne Art. bleven modtaget af os som et internat. Løfte der ikke eensidigt ligeoverfor os kan ophæves. Da Forhdl. fra 1867 ikke nogensinde ere blevne formelt afbrudte, er det en Vanskelighed for Preussen at undlade at meddele os den nye Overenskomst. Men giver det os en saadan offic. Meddelelse, er der derved skeet en implicite Anerkjendelse af at den nye Overenskomst forandrer vor retlige Stilling, som vi med Fordeel kunne benytte under Discussionen.

Det er ledet af denne Betragtning at jeg idag har telegraferet til Dem at De bør undgaae at søge Hr. v. Bülow, da jeg frygter for at han da vil benytte denne Leilighed til i Samtalens Løb at give Dem en mundtlig og uofficiel Meddelelse om Sagen. Jeg antager det derfor for bedst at De forholder Dem roligt, og kun gaaer til Statssecretairen hvis han anmoder Dem derom. Hvis han da selv tager Initiativet til at tale om Sagen til Dem, vil De søge at bringe det til at der gives os en offic. Meddelelse gennem Hr. v. Heydebr. og hvis det ikke kan opnaaes, vil De tage ad referendum idet De reserverer den kgl. Regerings Udtalelser derom. — Men hvad enten De saaledes faaer Leilighed til en Explication med Hr. v. Bülow eller ikke, vil det være vigtigt at De snarest muligt sætter Dem confid. i Forbindelse med Lord Odo Russell og paa Basis af Deres Samtaler med ham i Sommer¹⁾ og den Interesse som den engelske Regering dengang viste for Danm.s Fremtid, søger at bevæge ham til at skrive til London i den ovenfor angivne Retning.

Er det derimod den pr. Regerings Hensigt nu at gjøre den kgl. Regering nye Tilbud, saaledes som jeg ovenfor har an-

¹⁾ Sml. Nr. 1369—70, 1375.

tydet som en Mulighed, vil Hr. von Bülow formodentlig snarest muligt gjøre de indledende Skridt i saa Henseende og jeg imødeseer da de Meddelelser som De i saa Fald vil blive istand til at give mig, ligesom jeg i det Hele vil være Dem erkjendtlig for de Bemærkninger, hvortil denne Depesches Indhold maatte give Dem Anledning.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 2. Udfærdigelsen, i Ges.ark., Berlin, Pk. mrkt. »Nordslesvig, særlig Pragerfredens Art. V indtil 1868«, er, bortset fra uvæsentlige formelle Afvigelser, enslydende med Koncepten. — Sml. Nr. 1459.

1438. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Wien, 4. Februar 1879.

Den i min ærbødige Rapport af igaar¹⁾ anmeldte Offentliggjørelse her af Overenskomsten mellem Tydskland og Østrig har ikke fundet Sted idag, og skal, saa siges mig underhaanden, først skee i Berlin. Under en soirée dansante hos Grev Andrassy igaar Aftes, henvendte jeg mig til Hans Excellence, og bad ham bevise mig den Godhed, at give mig nogle nærmere Oplysninger om Sagen. Greven blev synligt forlegen, en Forlegenhed der ikke forlod ham under vor Samtale, og søgte at afvende denne ved at sige, at han neppe kunde meddele mig Mere og Andet, end hvad Baron Orczy alt havde meddeelt mig. Jeg svarede, at jeg kun havde talt meget kort med Baron Orczy, og bad ham sige mig, hvorvidt den trufne Overenskomst i Virkeligheden kun berørte Østrigs særlige Indblandingsret, hvilket Ministeren bejaede, og gav mig samtidigt en Forklaring om sine Motiver stemmende med Baron Orczy's, idet han maaskee noget stærkere gjorde Frygten for det Ansvar gjældende, som tidligt eller seent og uformodet kunde lægges paa den keiserlige Regjering, saafremt den ikke, som nu, trak sig helt ud af Sagen. Paa mine videre Spørgsmaal yttrede Greven, at der ikke

¹⁾ Trykt som Nr. 1435.

var ham noget bekjendt om det tydske Cabinets videre Intensioner[!] eller muligt tilsigtede Skridt om en direkte Ordning af det nordslesvigske Spørgsmaal med den danske Regjering. »Han havde kun søgt at ordne Sagen for sit Vedkommende saaledes, at det ikke skulde kunne siges, at der havde været Tale om *Compensationer*,« og lod senere nogle Ord falde om den Analogie, der kunde drages mellem det slesvigske Spørgsmaal og Forholdene i det »*Trentinske Gebeet* m. v.« Han havde instrueret Grev Kalnoky om Sagen, for at den kongelige Regjering kunde være forberedt derpaa, forinden Overenskomsten offentliggjordes. Jeg takkede Ministeren(?), for at have taget dette Hensyn til Hans Majestæts Regjering, saamegetmere som Sagen vistnok vilde vække megen Opsigt i Landet, og berede Regjeringen nye Vanskeligheder i det Øieblik, da Kamrene traadte sammen, medens Publikum havde begyndt at komme til Ro efter de uberettigede Beskyldninger man fra tydsk Side havde udslynget imod Hoffet og Regjeringen i Anledning af Hertugen af Cumberland's Bryllup. »Troer De virkelig?« spurgte Grev Andrassy. »Hermed staaer jo Sagen *i slet ingen Forbindelse*; den er jo bleven afsluttet *længe forinden der var Tale om dette Giftermaal*.« I Virkeligheden skal Overenskomsten være afsluttet og undertegnet omtrent d. 11. October, hvilket jeg tilfældigt havde erfaret nogle Øieblikke tidligere. Jeg tilføiede, at det var at ønske, om der fra den keis. tydske Regjerings Side kunde tilflyde den kongelige Regjering beroligende Forsikringer, der maatte sætte Den istand til at møde de Interpellationer, der vistnok vilde blive stillede. Her afbrødes vor Samtale.

Forhandlingerne saavel som Overenskomstens Afslutning have været holdt saa stricte hemmeligt, at Sagen har vakt almindelig Overtaskelse. Ingen af de herværende Ambassadeurer havde mindste Nys om den, og interPELLerede mig derom, for at faae at vide, om Rygtet sagde sandt. Tidspunktet for Afsluttelsen d. 10.—11. Oktbr., sex Dage efter Bos-

niens Underkastelse¹⁾); Tiden, der er forløbet mellem samme og Bekjendtgjørelsen, de tilstaaede og de ukjendte Motiver og Compensationer gjøres til Gjenstand for Betragtninger og ere Momenter, der tillægges *megen Betydning*.

Det vil fra tidligere Tider være Deres Excellence bekjendt at den i Art. V indeholdte Bestemmelse om Nationalitetsgrændse og Befolknings-Afstemning stedse har været den østerrigske Regjering en Torn i Øiet, og at den kun under Trykket af sine Nederlag i 1866 fandt sig i disse Bestemmers Optagelse i Traktaten. De nævnte to Principper i den moderne Statsret ere ved den trufne Overenskomst, saatsige blevne afskaffede for Slesvigs Vedkommende og Veien aabnet for den *historiske* Rets Gyldighed. Grev Andrássys Hentydning til Trentiner-Gebetet synes mig at give Nøglen til Forstaaelsen af hans Handlemaade, ja maaskee endog til det Tryk, der har været brugt, for at bevæge ham til det gjorte Skridt. Forhandlingerne maa have taget deres Begyndelse umiddelbart efter Berliner-Congressen; formeentlig har en Aftale alt fundet Sted under samme mellem Grev Andrassy og Fyrst Bismarck, som kan have forlangt denne lille »*Compensation*« for Bosnien, og man har ventet med Underskriften, til Bosnien var vel incasseret. . . .

De officiøse Blade istemme med »Fremdenblatt« Glædes-hymner om den saa lykkeligt tilveiebragte Overenskomst og det nye Beviis paa det intime Forhold mellem Grev Andrassy og Fyrst Bismarck²⁾, Hymner der synes at skurre stærkt i den russiske Ambassadeurs Øren. Marquis de Vogüé³⁾ paa sin Side er ikke ufølsom for de Hentydninger, der gjøres til Frankrigs Stilling til Sagen.

C. Falbe.

Depeche Nr. 4.

1) Den østrigske Okkupation af Bosnien, som blev indledet i Juli 1878, vakte Modstand hos Befolkningen, som først blev endeligt overvundet i Oktober.

2) Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 382.

3) Grev M. de Vogüé, fransk Ambassadør i Wien 1875—79.

1439. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 4. Februar 1879.

Under Henhold til mit Telegram af igaar fremsender jeg herved et Aftryk af den mellem det tydske Rige og Østerrig-Ungarn under 11. October forrige Aar afsluttede og senere ratificerede Tractat, hvorved den Passus af Fredstractaten til Prag Artikel V, som omhandler den eventuelle Aftrædelse til Danmark af Dele af Nordslesvig, bortfalder¹⁾). Hans Excellence Udenrigsministerens Telegram af idag har jeg havt den Ære at modtage.

Quaade.

Depeche Nr. XIII, modtaget 7. Februar 1879.

1440. Bilag til Nr. 1439.

Overenskomst mellem den tyske Kejser Wilhelm I og Kejser Frans Josef af Østrig om Ophævelse af Pragerfredens Artikel 5.

Wien, 11. Oktober 1878.

Nachdem die in Artikel 5 des zwischen Sr. Majestät dem Deutschen Kaiser und König von Preussen und Sr. Majestät dem Kaiser von Oesterreich, König von Böhmen und apostolischen König von Ungarn, am 23. August 1866 zu Prag abgeschlossenen Friedens enthaltenen Bestimmungen in Betreff der Modalität, einer Retrozession der nördlichen Distrikte Schleswigs an Dänemark, zur vertragsmässigen Durchführung noch nicht gelangt sind;

nachdem Se. Majestät der Deutsche Kaiser und König von Preussen den Werth zu erkennen gegeben hat, welchen Er auf die Beseitigung dieser Modalität des Friedens legen würde;

andererseits Se. Majestät der Kaiser von Oesterreich und König von Ungarn die Schwierigkeiten würdigt, welche sich

¹⁾ Trykt som Nr. 1440.

der Durchführung des in jenem Artikel niedergelegten Prinzipes entgegenstellen;

nachdem endlich Se. Majestät der Kaiser von Oesterreich und König von Ungarn einen Beweis Seines Wunsches zu geben gewillt ist, die zwischen den beiden Mächten bestehenden freundschaftlichen Bande noch enger zu schliessen:

so haben die Hohen Kontrahenten übereinstimmend für nothwendig erkannt, eine Revision des oben bezeichneten Artikels eintreten zu lassen. Se. Majestät der Deutsche Kaiser und König von Preussen und Se. Majestät der Kaiser von Oesterreich und König von Ungarn haben zu diesem Zweck zu Ihren Vertretern ernannt:

Se. Majestät der Deutsche Kaiser und König von Preussen den Prinzen Heinrich VII. Reuss, Allerhöchst Ihren Botschafter und General-Adjutanten etc.,

Se. Majestät der Kaiser von Oesterreich und König von Ungarn

den Grafen Julius Andrassy von Csik-Szent-Király und Kraszna-Horka, Allerhöchst Ihren Minister des Kaiserlichen Hauses und des Aeusseren etc.,

welche nach Vorlegung ihrer in guter und richtiger Form befundenen Vollmachten über nachstehenden Artikel sich vereinigt haben.

Artikel I.

Die in dem zwischen Se. Majestät dem König von Preussen und Se. Majestät dem Kaiser von Oesterreich, König von Böhmen und Apostolischen König von Ungarn, am 23. August 1866 zu Prag abgeschlossenen Friedensvertrage niedergelegte Vereinbarung, wonach der Uebertragung der Sr. Majestät dem Kaiser von Oesterreich durch den Wiener Friedensvertrag vom 30. Oktober 1864 erworbenen Rechte auf die Herzogthümer Holstein und Schleswig an Se. Majestät den König von Preussen eine Modalität hinzugefügt ist, wird hierdurch aufgehoben, so dass die Worte im Artikel V. des genannten Vertrages vom 23. August 1866:

»mit der Massgabe, dass die Bevölkerungen der nördlichen Distrikte von Schleswig, wenn sie durch freie Abstimmung den Wunsch zu erkennen geben, mit Dänemark vereinigt zu werden, an Dänemark abgetreten werden sollen«
ausser Gültigkeit gesetzt werden.

Artikel II.

Die Ratifikationen des gegenwärtigen Vertrages sollen zu Wien binnen einer Frist von drei Monaten oder wenn möglich früher ausgewechselt werden.

Zu Urkund dessen haben die Bevollmächtigten gegenwärtigen Vertrag unterzeichnet und mit dem Insiegel ihrer Wappen versehen.

So geschehen in Wien am 11. Oktober 1878.

H. VII. Reuss.
(L. S.)

Andrássy.
(L. S.)

Vorstehender Vertrag ist von Sr. Majestät dem Deutschen Kaiser und Könige von Preussen und Sr. Majestät dem Kaiser von Oesterreich und Könige von Ungarn ratifizirt und sind die Ratifikationen ausgetauscht worden.

Trykt efter »Reichsanzeiger« i »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 380. — Om Konventionens Afslutning og virkelige Datering 13.—23. April 1878, se »Tilskueren«, Februar 1921, hvor Oplysningerne første Gang er givet, samt »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 315—338 (S. 407—422), jvf. s. St. S. 48—52.

1441. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Frijsenborg, 4. Februar 1879.

. . . Efter hvad jeg seer af Aviserne er det vel at befrygte, at vore Radicale med Chr. Berg i Spidsen ikke vil staae tilbage for Gambetta et Consorter¹⁾, efter min Formening vilde

¹⁾ Der sigtes vistnok til, at Venstre under Valgbrevenes Prøvelse nægtede at godkende et Par Højremænds Valg. Dette omtales af »Da-

det have været bedre baade for Frankrig og for Mac Mahon selv, om han havde nedlagt Commandostaven, da han ikke fandt tilstrækkelig Soutien hos de Conservative, thi den Prædiken op og ned af Stolperne om conservative Republicanere vilde da snarere have forstummet¹⁾. —

Af mit ganske Hjerte vilde jeg ønske Dem, at der maatte være en Ende paa Vanskelighederne vedrørende Prindsesse Thyras Formæling, men jeg kan desværre ikke troe herpaa, og disse Vanskeligheder kunne komme fra andre Sider end alene fra Preussen. Den strænge Vinter maa da gjøre det aldeles umuligt for Hertugen og Hertuginde at komme her, og det er naturligviis de første Aars Savn der ere allertungest at bære, og det kan tidt gjøre mig rigtig Ondt for Dronningen som egentlig i de senere Aar levede i og med hende og som vanskelig kan finde nogen Erstatning. — . . .

Oreby.

C. E. Frijs.

1441 a. Optegnelse i Venstres Forhandlingsbog.

4. Februar 1879 Kl. 11.

Efter Bojsens forslag bemyndigedes han til mundlig at henvende sig til begge de andre grupper om at forbinde en fælles optræden for at få meddelelse om forholdet til Tyskland. Han henvender sig først til Berg.

B. Christensen.

/ F. Bojsen.

R. A. — Sml. Nr. 1503 a.

gens Nyheder« 2. Februar som Vidnesbyrd om »vore Venstremænds Lyst til at efterligne deres Aandsbeslægtede i Frankrig, der som bekendt ikke have Spor af Respekt for Valgretten, naar den gaar dem imod«.

¹⁾ Efter en republikansk Valgsejr havde den monarkisksindede Præsident Mac Mahon 13. December 1877 maattet udnævne et Ministerium Dufaure bestaaende af konservative Republikanere. Efter en Konflikt med Ministeriet demissionerede Præsidenten 30. Januar 1879.

1442. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Stockholm, 5. Februar 1879.

I Anledning af Efterretningen om den mellem Tydskland og Østerrige afsluttede Convention om Ophævelse af Pragerfredens Art. V bør jeg maaskee ikke undlade at meddele, at General Björnstjerna ikke har haft mindste Nys om Spørgsmaalets Forhandling eller Afgjørelse, indtil han ved Presens telegrafiske Meddelelse fra Berlin og Wien fik Underretning derom. Fra Gesandten i Wien indløb Tirsdag Eftermiddag den 4de dns. et chiffreret Telegram af samme Dags Dato meddelende Nyheden. For mine herværende Colleger og navnlig ogsaa for den tydske Gesandt var Efterretningen en ligesaa fuldstændig Overraskelse¹⁾.

F. Bille.

Depeche Nr. 4, modtaget 10. Februar 1879.

1442 a. Redaktør Vilhelm Topsøe til H. A. Krüger.

Dagbladets Redaktion, 5. Februar 1879.

Kjære Hr. Krüger,

I Tider og Dage som de nuværende trænger man til at høre noget fra hinanden. De er den, jeg naturlig henvender mig til for at faa at vide, hvad Nordslesvigerne sige til den nye Vending. Det er jo vanskeligt endnu at klare sig alt, men det forekommer mig utvivlsomt, at nu eller aldrig maa vi have Sagen afgjort med Preussen. Vi kunne ikke tie til hvad der nu er vederfaret os, og selv om Preussen ikke bringer Sagen frem, maa vi gjøre det. Jeg hører, at Ministeriet ogsaa ser Sagen paa denne Maade.

Imidlertid maa man jo ikke overile sig; i de første Dage er der neppe noget at gjøre.

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 1053.

Jeg forstaaer ikke, at Sagen kan være kommet i den Grad bag paa vort Diplomati, at man først blev bekjendt med den igjennem Bladene. Hvem taler Quaade og Falbe med, og hvad tale de om i deres Konversationer med Folk?

De har vel endnu ikke tænkt Sagen igjennem og navnlig ikke heller klaret Dem, hvad der bør gjøres fra Slesvigerne. Men send mig dog et Par Linier om, hvorledes De finder, at Udsigterne stille sig: blot et *privat* Brev, forstaaer sig.

K. A. Krügers *Privatpapirer*. R. A.

V. Topsøe.

1443. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

London, 6. Februar 1879.

Efterat nu den for begge Contrahenter formentlig lidet hæderlige Overenskomst af 11. Okt. f. A. angaaende Escamotering af Prager-Fredens Art. V er bleven offentliggjort, har naturligvis ogsaa den engelske Presse maattet udtale sig om dette værdige Sidestykke til de to vedkommende Stormagters hele Færd imod os avant, pendant et après 1864. Det var naturligvis ikke at vente, at den altid, her maaskee mere end nogetsteds, egoistiske og ængstelige Presse skulde i dette Øieblik og ligeover for Magtens fait accompli direkte bebreide og angribe de to kontraherende Parter deres Hensynsløshed og Uordholdenhed ligeoverfor det svagere og mishandlede Offer, og det kunde derfor ikke overraske, at den engelske Presse, saaledes som vil sees af de vedlagte coupons af de mig ihændekomne Dags Morgenblade¹⁾, ikke

¹⁾ Vedlagt findes to Udclip af »Morning Post« og »Daily News« for 6. Februar 1879. »Morning Post« giver en historisk Oversigt og hævder, at Art. V faktisk blev betydningsløs, da Frankrig led Nederlag 1870—71. I Artiklen i »Daily News« hedder det, at Art. V's Ophævelse »only transfers into the region of accomplished facts what everybody expected to happen sooner or later«, selv om den utvivlsomt er »playing fast and loose with international obligations«.

har vovet at udtale en energisk Dadel over denne for Nutidens Politik caracteristiske Transaction; men det maa idetmindste beklages, at ikke engang søges indlagt eet Ord for det høiere moralske Princip, som burde lede internationale Relationer, og som England saa ofte theoretisk har givet sig Mine af at anbefale. Men rigtignok maa den Magt, som i 1870 uden Protest modtog Ruslands eensidige Tilintetgjørelse af en den selv i høi Grad interesserende Traktat, have, endog i Pressen, renonceret paa at være Talsmand for Andres Ret, for almindelige internationale Principers Hævdelse i mere civiliserede politiske Forholds Interesse. *J. Bülow.*

Depeche Nr. 4, modtaget 12. Februar 1879.

1444. Translatør, Korrespondent L. Frost til H. A. Krüger.

Kjøbenhavn, 6. Februar 1879.

Poste-restante.

Kjære Herr Kryger!

Skulde Nordslesvigerne stille en Petition til Stormagterne, eller paa anden Maade protestere imod det sidste Skridt paa B.s forbryderiske Bane stiller jeg mig til Deres Disposition, og skal sørge for at faa al Publicitet i de tre store engelske og fransk Blad (det bekjendte Pariser Blad Figaro), som jeg her repræsenterer.

Jeg talte med Deres Søn for et Par Dage siden og bad ham underrette Dem herom, men for en Sikkerheds Skyld skriver jeg selv.

L. Frost.

H. A. Krügers Privatarkiv. R. A.

1445. Bilag til Nr. 1444.

Følgende Tm. stod i Standard for circa 14 Dage siden, Originalen kan De faa hos Hiort-Lorentzen.

For nogle Maaneder siden udbasunerede de tydske Blade at den ene af Nord-Sl.s Repræsenteranter Hr. Lassen vilde af-

lægge Ed som preuss. Undersaat, og den preussiske Presse drog herfra den Slutning at Nordslesvigerne nu vilde falde tilføie og blive gode Tydskere. Jeg kan paa det bestemteste erklære, at Herr Lassen har faaet saa stærke Beviser paa, at tager han Eden, taber han sit Sæde som Deputeret, og han indser det Umulige af at aflægge Undersaatlig Ed til Preussen. Den gamle Patriot Kryger vilde lige saa snart tænke paa at forandre sit Navn som sværge Troskab til Preussen og det viser sig nu at 16 Aars Underkuelse med alle mulige Forsøg paa Fortydskning, ikke i ringeste Maade har formindsket de trofaste Nordslesvigeres Kjærlighed til Deres sande Fædreland — Danmark.

Frost.

Opskrift med Blyant, vedlagt Nr. 1444.

1446. Redaktør C. St. A. Bille til Folketingsmændene C. Berg og Fr. Bojsen.

Folkethinget, Fredag Eftm. 7de Febr. 1879, Kl. 5¹/₂.

Efter Bemyndigelse skal jeg herved meddele Dhrr., at Folkethingets Højre ikke seer sig istand til at tiltræde *det* Forslag til en Beslutning af Folkethinget, som igaar forelagdes mig af Dhrr.

Derimod er Partiet villigt til at enes med andre Partier af Folkethinget om Skridt, der kunde foranledige Regeringen til at meddele Rigsdagen alle de Oplysninger, som den maatte være istand til at give med Hensyn til Pragerfredens Artikel V og dennes seneste Skæbne¹).

Bille.

Efter Original, meddelt af Frede Bojsen(†). Afskrift af C. Berg tilhørende Direktør Viggo Berg. — Sml. Nr. 1503 a.

¹) Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 98, 101, »Bismarck und die nord-schleswigsche Frage«, Nr. 383, 386 og Hähnsen II, Nr. 1063.

1447. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 7. Februar 1879.

Jeg har havt den Ære at modtage Hans Excellence Udenrigsministerens Depesche Nr. 2 af 4. d. M.¹⁾ og uden Ophold udført det mig henimod sammes Slutning givne Paalæg, saaledes at det herefter Fornødne imorgen afgaaer til London. Statssecretairen har jeg ikke seet i disse Dage.

Depeche Nr. XVI.

Quaade.

1448. Brev til Jules Hansen[?].

Copie.

Cher Monsieur!

Berlin, 7 février [1879].

Voici le résultat des renseignements puisés aux meilleures sources.

Les premiers pourparlers du traité du 11 octobre (ratifié par l'Empereur Guillaume peu de jours après son retour à Berlin au mois de décembre) remontent au temps du congrès de Berlin. C'est alors que dans les conversations entre M. de Bismarck et le comte Andrassy on en a touché le premier mot. L'Empereur Guillaume sur son lit de malade avait senti quelque chose comme un remords parce qu'un traité montrant au bas sa signature n'avait pas pu trouver complète exécution. L'empereur en avait parlé au prince-chancelier, sans toutefois indiquer un moyen quelconque par lequel, selon son avis, l'affaire aurait pu être arrangée. Lorsque au courant du congrès M. de Bismarck était en état de rendre quelques services à la politique de l'Autriche, il a fait les premières ouvertures au comte d'Andrassy qui, de son côté, s'est fait fort d'arracher à son souverain le consentement nécessaire, aussitôt que l'occupation de la Bosnie et de l'Her-

¹⁾ Trykt som Nr. 1437.

zégovine serait devenue un fait accompli sans que l'Autriche eût besoin de faire des concessions à la Russie en ce qui concerne la situation des pays du Balkan. C'est sur ces entrefaites accomplies d'après le programme indiqué ci-dessus, que la convention relative à la clause plébiscitaire de l'article V a été conclue à la date du 11 octobre 1878.

Aujourd'hui je crois que toute démarche directe du Danemark faite auprès du cabinet de Berlin, ne donnerait aucun résultat satisfaisant pour le cabinet de Copenhague. Il y avait un moment où une renonciation loyale de la part du gouvernement danois à l'île de Alsen, de même que l'acceptation des garanties exigées par M. de Bismarck dans le courant des négociations de 1867 et 1868 (menées par M. de Quaade et M. Lothaire Bucher) aurait pu amener une entente sur la base de la cession de quelques districts du Slesvig du Nord. Aujourd'hui où il n'y a plus une seule puissance qui soit à même d'influencer la résolution du chancelier allemand, toute démarche nouvelle de la part du Danemark ne serait qu'une humiliation purement gratuite des hommes d'Etat de ce pays, M. de Bismarck ne sortant pas de son argumentation qui prétend que le Danemark n'a aucun *droit* de lui demander quoi que ce soit. Une ambassade extraordinaire ne changerait probablement rien à cette manière de voir.

Ceci est le jugement généralement répandu dans notre monde politique.

Maintenant mon opinion à moi, toute personnelle et se basant sur des indications presque futiles mais symptomatiques tout de même, mon opinion serait qu'il y aurait *peut-être* un moyen pour que l'Allemagne rendît au Danemark un *morceau* du Slesvig du Nord. Mais ce remède sera probablement à vos yeux pire que le mal.

Si le Danemark offrait directement et loyalement à l'empereur d'Allemagne une alliance offensive et défensive et *plus* même, une sorte *d'union militaire et douanière*, il se

pourrait parfaitement que M. de Bismarck (qui a besoin de temps à autre d'éblouir ses compatriotes) rendit à l'allié le terrain tant disputé qu'il ne céderait jamais au compétiteur étranger.

Voici mon avis, faites-en ce que vous voudrez.

P. S. Il est un fait acquis que la publication du traité a été motivée en dernier lieu par les démonstrations guelfes à Copenhague et pour ôter toute espérance au duc de Cumberland avec lequel on voudrait arriver à un arrangement définitif.

Kopi. Oreby. — Det fremgaar ikke af Indhold eller Form i dette eller det følgende Brev, hvem der er Adressat.

1449. Brev til Jules Hansen[?].

Copie.

Geehrter Herr!

Berlin, 7. Februar 1879.

Ich beeile mich Ihr geschätztes Schreiben vom 5. d. M. nach meinem besten Wissen zu beantworten. —

1. Ich bin vollständig überzeugt, dass Fürst Bismarck keinem Entgegenkommen der dänischen Regierung, in welcher Form es immer stattfinden möge, zugänglich sein wird. Ich glaube den Charakter unseres Reichskanzlers zu kennen, und darauf hin gründe ich mein Urtheil über das von ihm in einem speciellen Falle zu Erwartende. Er kennt keine Grossmuth und schont nicht den Besiegten. Vor allen Dingen erfreut er sich an der Rache, wenn er ihm widerfahrene Beleidigungen oder andere Unbilden, mögen sie auch nur in seiner Einbildung bestehen, vergelten kann. Ueber die Bestimmung des Prager Friedens betreffs Nord-Schleswigs hat er sich in zwei Richtungen lange Zeit ärgern müssen, ein Mal, insofern die wiederholten Protestationen der Abgeordneten dieses Landestheiles die Sache nicht zur Ruhe

kommen liessen, zum andern weil die dänische Regierung es wagte, seine Vorschläge beharrlich abzulehnen. Jeder Widerstand auch der berechtigteste, reizt den eigenwilligen und herrschsüchtigen Kanzler, und seine Erfolge haben nur zur Vermehrung seiner Unduldsamkeit gedient. Jetzt triumphirt er über das kleine Dänemark und wird sich diesen Triumph gewiss nicht freiwillig schmälern. Sollte daher die dänische Regierung sich dazu herbeilassen, einen billigen Ausgleich zu erbitten, so muss sie einer noch grösseren Demüthigung, als schon in dem deutsch-österreichischen Vertrage vom 11. October liegt, gewärtig sein; wahrscheinlich würde er sie ihre Ohnmacht seiner Allmacht gegenüber bitter fühlen lassen.

2. So schmerzlich Dänemark die in dem eben getroffenen deutsch-österreichischen Arrangement liegende Kränkung empfinden mag, wird ihm doch nichts übrig bleiben als die Ergebung in sein Schicksal. Die preussische Regierung wird sich gewiss nicht auf weitere Verhandlungen weder mit dem dänischen noch mit irgend einem anderen Cabinette einlassen. Schwerlich wird auch aus dieser Sache eine europäische Frage sich gestalten; es wird wohl nirgends die Lust vorhanden sein, in diesem Augenblicke den deutschen Kanzler gegen sich zu erbittern; und dass dieser jede Einmischung als Feindseligkeit aufzunehmen gesonnen ist, darüber hat er bereits keinen Zweifel gelassen. Ein Beweis liegt in der folgenden Thatsache. Die französische Regierung hatte in irgend einer Weise ihre Missbilligung der einseitigen Aufhebung jener Bestimmung des Prager Friedens zu erkennen gegeben, was von Bismarck und in Folge seiner Vorstellungen von dem Kaiser für arge Anmassung erklärt wurde und sofort seine Strafe erhielt. Am Montag gab der Oberst-Kammerherr Graf Redern ein grosses Fest, am welchem das Kaiserliche Paar, der Hof und die gesammte vornehme Gesellschaft Berlin's Theil nahmen mit alleinigem Ausschlusse der Herren und Damen von der französischen Botschaft und alle in

Berlin weilenden zum Erscheinen bei Hofe berechtigten Franzosen. Da der Kaiser selbst die Einzuladende bei solchen Gelegenheiten bestimmt, so ist schon dadurch und ausserdem auch durch die Stellung des Grafen Redern bedingt, dass der auffallende Ausschluss der französischen Elemente von dem Feste auf Befehl des Kaisers erfolgt ist. Ich denke dass dieser Vorgang ein Fingerzeig dessen sein muss, was bei einem Widerstande gegen die Bismarckische Politik in der schleswigschen Angelegenheit zu erwarten ist. Uebrigens wird sich Dänemark damit trösten können, dass nicht zum ersten Mal der Schwächere von dem Stärkeren Gewalt erleidet, und früher oder später das *Recht* zur Geltung kommt.

3. Dass der Vertrag vom 11. October v. J. erst jetzt publicirt worden, ist nicht eine vereinzelt dastehende Thatsache. Schon öfters hat Fürst Bismarck fertige Abmachungen in der Tasche behalten, um sie erst bei besonders günstig scheinender Gelegenheit zu veröffentlichen. Ich erinnere an die militairischen Verträge zwischen Preussen und den süd-deutschen Staaten im Jahre 1866 welche erst zwei Jahre später dem norddeutschen Reichstage um den Widerstand der Opposition zu brechen, vorgelegt wurden¹⁾. Vielleicht hat Bismarck sich jetzt für die Cumberlandische Verbindung rächen wollen.

Ich muss hier schliessen, wenn mein Schreiben Sie noch in Kopenhagen erreichen soll; doch will ich unverweilt nachsehen, ob ich über diesen Gegenstand noch etwas Mittheilenswerthes erfahren kann. Ist es der Fall, so schreibe ich es Ihnen nach Paris.

Kopi. Oreby. — Sml. Nr. 1448.

¹⁾ Alliancesraktaterne blev offentliggjort af Bismarck i Foraaret 1867, da der under Debatten i den nordtyske Rigsdag om Luxemburgs Stilling udtaltes Frygt for en Tilnærmelse mellem Sydtyskland og Frankrig.

1450. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg.

Kjøbenhavn, 7. Februar 1879.

Herr Kammerherre,

Deres Hvbhd. vil have seet, at østerrigske og preussiske Blade i Begyndelsen af denne Uge have offentliggjort en under 11. October f. A. mellem Preussen og Østerrig afsluttet Tractat, hvorved det 2det Membrum af Pragerfredens Artikel V, angaaende Nordslesvigs Tilbagegivelse til Danmark, sættes ud af Kraft.

Medens den østerrigske Gesandt mundtligt har underrettet mig om denne Tractats Tilstedeværelse, har den tyske Gesandt hidtil ingen Meddelelse gjort om denne Sag, ligesom heller ingen saadan er skeet til Kmh. Quaade.

Efterretningen er kommen den kgl. Regjering aldeles uventet, og jeg behøver ikke at sige Dem, hvor dybt og smerteligt den berører os. Jeg har ikke endnu forelagt Sagen for Hs. Maj. Kongen og indhentet Allerhøistsammes Befaling om hvad den kgl. Regjering bør foretage i denne Anledning. Men jeg har ikke villet tøve med at bede / Tit. / om at søge at erfare, hvad den russiske Regjering mener om den nye tysk-østerrigske Tractat, og hvad den maatte vide om dens Tilblivelse. Det vilde ogsaa være mig meget kjært, om De kunde sondere den russiske Regjering i Retning af, hvad den mener at den kgl. Regjering kan og bør gjøre; selvfølgelig dog saaledes at De ikke fremsætter nogen officiel Forespørgsel i saa Henseende eller endog blot kan faae Udseende af at handle efter Instrux herfra.

Koncept med Rettelser af P. Vedel til Depeche Nr. 1. — Paategning: Sendt med den russiske Coureer.

1451. Folketingsmand C. Berg til Folketingsmand Fr. Bojsen.

Løver. [8.] Feb. 1879.

I Anledning af hoslagte Brev¹⁾ fra Bille, som jeg beder medtaget, udbeder jeg mig en Samtale med Dem her paa Slottet 3½ a 4 i Dag.

Forventende Deres bejaende Svar forbliver jeg [etc.]

Efter Original, meddelt af Frede Bojsen.

C. Berg.

1452. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Paris, 8 février 1879.

Ministre des affaires étrangères m'a déclaré n'avoir été invité à donner aucune sanction au traité du 11 octobre entre l'Allemagne et l'Autriche et n'en avoir eu connaissance que ces derniers jours par télégrammes des représentants de la France à Vienne, Berlin, Copenhague.

Moltke.

Chiffertelegram, indleveret i Paris 8. Februar 1879 Kl. 4.03 Efterm., modtaget 10. Februar 1879.

1453. Udenrigsministerens Betænkning til Ministerraadet.

Kjøbenhavn, 8. Februar 1879.

Ved Overveielser om hvad der fra vor Side bør gjøres i Anledning af Traktaten af 11. Oct. vil det være nødvendigt at fastholde nogle alm. Synspunkter.

1. Vi kunne ikke vente at finde synderlig Følelse i Europa om at der er skeet os nogen væsentlig Uret eller at Spørgsmaalet om Tilbagegivelsen af et lille Stykke Nordslesvig har

¹⁾ Nr. 1446.

nogen videre Betydning for Verden eller endog kun for Dmk.s Fremtid. Art. V gav Udsigt til en lille Satisfaction for den danske nationale Følelse, Tr. af 11. Oct. borttager denne Udsigt, og Dmk. er forblevet hvad det var efter Freden 1864 hverken større eller mindre.

2. Der er intet Cabinet der vil røre sig i den Sag. Naturligvis kunde der kun være Tale om England og Rusland. Deres indbyrdes Forhold er et saadant at en Samvirken mellem dem er umulig og endnu umuligere vilde det være at det ene skulde ville lægge sig ud med Preussen for vor Skyld med den Virkning at det andet derved vandt. Og intet af dem kan gjøre sig nogen Illusion om at Preussen vilde tage enhver endog den mildeste Henvendelse meget ilde op, da Bismarck altid har erklæret at det Hele er et privat Mellemværende mellem Preussen og Dmk. hvori han ikke taaler nogen Indblanding og da Napoleon i sin fuldeste Magt i 1867 engang i al Stilfærdighed lod sin Chargé d'aff. i Berlin udtale at det vilde være ham kjært om det Spørgsmaal blev ordnet, optog Bism. det saaledes at Nap. maatte ydmyge sig saavidt at han erklærede det for en Feiltagelse af Gesandtskabet.¹⁾

3. Det ligger hverken i Englands eller Ruslands Interesse at der opstaaer altfor venlige Forhold ml. os og Tydskl. og Tilbagegivelsen af Nordsl. kunde maaskee betinges af diplom. Arrangements som bragte Dmk. til at blive T.s offensive og defensive Allierede.

4. Vort Forhold til Pr. er allerede nu i høieste Grad spændt, hvorledes vil det blive og hvad risikere vi ikke, hvis vi forsøge paa at frembringe en Aktion af andre Magter i den ene eller den anden Form imod Preussen? Det kan siges at ved Wienerfreden have vi forpligtet os til at modtage hvad Øster. og Preussen blive enige om m. H. t. Slesvig, hvorledes kunne vi da opfordre andre Magter til at virke hen til et modsat Resultat? Ligeoverfor den preuss. Hensynsløshed og

¹⁾ Akter I, S. 538—60. Aage Friis, Den danske Regering og Nord-slesvigs Genforening med Danmark, S. 320—29.

under de nærværende Forhold er det uberegneligt hvad der kan følge af, hvad Bismarck maaskee vil kalde »et Brud paa Wienerfreden«.

Naar vi nu gaae over til det egtl. Spørgsmaal, maa det stilles saaledes: hvad Formaal vi kunne sætte for vore Bestræbelser, hvad Udsigt vi have til at de kunne føre til et Resultat, og hvad vi risikere.

Den første Position kan være den, at søge at tilveiebringe en saadan Pression paa Preussen at det ordner Spørgsmaalet ved en Afstaaelse paa rimelige Betingelser, eller i alt Fald gjentager det nu ophævede Løfte om i sin Tid at gjøre det. Efter det Ovenanførte er det umuligt at troe at vi skulde kunne bringe Cabinetterne til en saadan Aktion eller at Preussen skulde give efter for den.

Den næste beskednere Position er at søge at bringe Cabinetterne til at holde Spørgsmaalet ilive til en fremtidig Løsning, hvad der kunde tænkes skee derved at en Meddelelse fra Preussens Side af Tr. af 11. Oct., besvaredes med Udtalelsen af det Haab at Pr. ikke vil betragte Spmlet om en national Grændseregulering [som] bortfaldet ved Art. Vs Ophævelse. Men uagtet Pragerfreden vistnok i sin Tid er meddelt og altsaa en Forandring af en Art. i denne Fred ogsaa naturlig burde meddeles andetsteds, saa er det dog meget tvivlsomt om Pr. vil gjøre det, og selv om det skete, er det lidet sandsynligt at noget Cabinet vilde udtale en saadan Tanke, fordi det efter al Sandsynlighed vilde modtage et skarpt afvisende Svar, som det hverken kunde modtage i Taushed eller replicere til uden at føres for vidt.

Det sidste meest begrændsede Formaal er at vi stille os saaledes at vi hævde at Spørgsmaalet bestaaer uafhængigt af Art. V og efter Tr. af 11. Oct., at vi udtale dette i Berlin og spørge om hvorvidt Preussen deler denne Anskuelse men uden at udsætte os for videre end et hensynsløst afvisende Svar, og endelig at vi bringe dette til de andre Cabinetters Kundskab. Dette Formaal antages at kunne opnaaes derved

at der rettes en Note til det preuss. Cabinet, (hvori det hedder at man har erfaret at Tr. af 11. Oct. har ophævet Art. V. Da Preussen imidl. i 1867 har aabnet Fhdl. med os om Tilbagegivelsen af nordsl. Distrikter og disse Fhdl. ingensinde ere ophævede men kun suspenderede, udbeder den dske Regering sig Underretning om Pr. har til Hensigt at gienoptage disse Fhdl. med os nu eller senere.)¹⁾

Et saadant Skridt vilde falde saa meget naturligere dersom vi havde modtaget nogen Communication fra Berlin, men dette Haab maa nu opgives. Men ogsaa uden en saadan Communication vil det kunne skee. *Samtidigt* dermed meddele vi da ved de andre Hoffer Afskrift af vor Henvendelse i Berlin, hvad der saa meget lettere kan skee som det var den Fremgangsmaade, vi fulgte under Fhdl. af 1867, hvoraf dette sidste Skridt betragtes at være en Fortsættelse. Vi kunne udtale at de paagældende Regeringer vist ville modtage denne Meddelelse med den samme Interesse for Dmk. som de tidligere have viist os og Udtrykkene kunne varieres

¹⁾ *Vedhæftet Vedels Koncept til Betænkningen findes i U. A. 7 B 6 følgende Optegnelse af P. Vedel, der er et alternativt Udkast til det her i Parentes satte Stykke, og som svarer til den Form, dette Stykke har faaet i Forestillingen af 11. Februar, trykt som Nr. 1464:*

hvori vi gjøre gjældende at

Ogsaa efter Tr. af 11. Oct. bestaar formeentl. de samme Motiver som havde ledet Preussen til at antage Art. V i Pragerfreden, og at disse Motiver langt fra at tabe i Styrke ved den nye Trakt. tværtimod ved den have faaet større Frihed til at kunne udfolde sig. I s. Hens. vil det kunne fremhæves at vi vel forstaae at Pr. ikke vilde staae som intern. bundet ligeoverfor Østr., at det ikke kunde ville anvende Princ. om Folkeafst. og navnlig ikke i det Omfang Art. V har gjort det. I Betr. heraf har den dsk. Reger. antaget, at den ikke i denne Tr. maatte see Antydning af at Pr. overhov. ikke længere betragtede dette Spml. som exist. ell. var villig til at arbeide paa dets billige og retfærd. Løsning. Men da dette ganske vist ikke var den alm. Mening hverken andetsteds ell. her, ønsker Reg. at erfare, hvorvidt den pr. Reger. biliger den ovenanførte Opfatning.

Denne Opfordr. til at erkl. sig gives Form af en Dep. t. Q. som denne forelæser og event. giver i Afskr.

Sml. Nr. 1463.

noget, navnlig saaledes ligeoverfor England, men vi kunne ikke anmode om nogen Assistance.

Det Svar som vi kunne vente fra Berlin, vil da enten blive skarpt afvisende, og vi kunne da simpelthen meddele det andetsteds uden vidtløftig Commentar eller Recrimination — eller vise Villighed til Forhandling, og vi risikere da maaskee at Preussen stiller polit. Betingelser som der vilde være stor Betænkelighed ved at modtage. —

Dette er formeentlig Alt hvad der kan gøres med nogenlunde Sikkerhed.

At sende en Mission til Berlin er næppe muligt før man har Sikkerhed for at Bism. vil gjenoptage Fhdl. og maatte altsaa være afhængig af Udfaldet af det ovenfor nævnte Skridt. Ellers risikere vi at Missionen uden Videre afvises. At spørge i London og Petersborg om Raad vil ikke føre til Andet end spille Tiden og imidl. forsamler det tydske Rigsraad[!] sig d. 12. Febr. og Krüger har allerede meddelt her at han er nødsaget til at rette en Interpellation om Trakt. til Regeringen. Men er denne engang besvaret af Bism. simpelthen afvisende, bliver det umuligt for os at rette en Forespørgsel som den ovenangivne til Berlin. Altsaa vil det formeentlig være nødv. snarest muligt at skride til Udførelsen af det Anførte.*)

P. V.

Koncept med P. Vedels Haand.

*) NB. Iøvrigt er der allerede gjort indirekte og uforbindende Skridt baade til London og Petersborg for at erfare hvorvidt man der skulde vise en større Interesse for Sagen end den fremm. Presse antyder at der er tilstæde¹⁾). Den eng. Gesandt her vil ikke i nogen Maade være os til Hjælp i denne Sag.

¹⁾ Sml. Nr. 1437, 1450.

1453 a. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Vienne, 8 février 1879.

On veut savoir que le traité est antidaté, conclu récemment et traité secret à côté.

Falbe.

Chiffertelegram, indleveret i Wien 8. Februar 1879 Kl. 2.54 Em., modtaget i København s. D.

1453 b. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Copenhagen, 8 février 1879.

Télégramme reçu; mais j'attends votre rapport circonstancié.

R. L.

Koncept til Chiffertelegram.

1454. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i Paris, London, Wien, St. Petersborg, Rom og Stockholm.

Kjøbenhavn, 8. Februar 1879.

Til hvad jeg ved Skrivelse af 13de f. M.¹⁾ meddelte (Tit.) angaaende de i den Berlinske officieuse Presse fremkomne Angreb paa den kgl. Regjering i Anledning af den saakaldte welfiske Deputations Tilstedeværelse ved H. K. H. Prindsesse Thyras Formæling, troer jeg at burde føie, for Fuldstændigheds Skyld, nogle nærmere Oplysninger, efter at jeg nu kan ansee denne hele Episode som endt.

Da jeg som anført tilskrev (Tit.), verserede Sagen alene mellem de to Staters Presse og der var ikke mellem Regjeringerne vexlet noget Ord derom. Kort efter havde imidler-

¹⁾ Trykt som Nr. 1413.

tid Statssecretair v. Bülow i Berlin med den kgl. Gesandt en Samtale i hvilken han berørte det mindre gode Indtryk som den tydske Regjering havde faaet af den Modtagelse der var bleven den omtalte saakaldte Deputation til Deel fra den kgl. Regjerings Side¹⁾); og Herr v. Heydebrand har snart efter, ved sin Tilbagekomst hertil, i en Samtale med mig bragt Sagen paa Bane. Men jeg tør antage, at saavel den Førstnævnte i Kammerherre Quaades Meddelelser, som Herr von Heydebrand i mine Bemærkninger og i hvad hans herværende Colleger have kunnet meddele ham, have fundet tilstrækkelige Oplysninger til ved Hjælp af dem at fjerne enhver Misforstaaelse der havde været tilstede hos den tydske Regjering. I saa Henseende turde vel med Hensyn til det Punkt som Statssecretair v. Bülow særligt havde fremdraget — nemlig den Benaadning med Ordensdecorationer som var bleven nogle af de her tilstedeværende hannoveranske Herre til Deel — den Omstændighed have havt Betydning, at jeg var istand til at oplyse, at Grev Bernstorff til Gartow, som var den der ifølge Aviserne havde overbragt en Adresse til H. K. H. Hertugen af Cumberland, — ikke var bleven decoreret.

Saaledes kan jeg ansee denne Sag for endt, og jeg seer et yderligere Beviis herfor deri, at Herr v. Heydebrand i disse Dage har fremsat Begjæring om at aflevere sin Rappelskrivelse. Indtil den designerede nye Gesandt Baron v. Magnus kan foretage sin Omflytning hertil vil Legationssecretair Grev Goltz overtage Gesandtskabsforretningerne som Chargé d'affaires²⁾).

Koncept til Depeche Nr VII (Rom), X (Wien), XI (St. Petersborg), XV (Paris og London) og XXI (Stockholm).

¹⁾ Se Nr. 1415.

²⁾ Sidste Punktum med P. Vedels Haand.

1454 a. H. A. Krüger til Redaktør Vilhelm Topsøe.

Kjære Her Topsøe.

Beftoft, 8. Februar 1879.

Deres ærede Henvendelse til mig af 5. d.¹⁾ har jeg først paa Grund af min Fraværelse fra Hjemmet modtaget i Gaar-aftes, hvorfor mit Svar [saa] seent. Den os meget uventede Efterretning om at Pragerfredens § V [sic] har selvforstaaelig i første Øieblik ikke andet end kunnet virke nedslaaende paa mine [Stands]fæller og Landsmænd, men bragt os til at forsage og modløs at opgive Ævret har den ingenlunde, der ved det Passerede kuns er [brudt] ind i et nyt Stadium og hvorfor vort tractatlige Retskrav for Eftertiden maa gjøres gjældende paa en efter Forholdene lempet Operationsbasis, Folkets danske Aand og patriotiske Stemning bliver ikke berørt derved, hvorimod jeg til[staaer] at jeg i min Egenskab som Folkets Representant med brudt Værge er mere uheldig stillet end tidligere, men derved afskrækkes jeg ikke med at fortsætte mine parlamentariske Bestræbelser i Kampen for mine Landsmænds nationale og tractatlige Ret paa Rigsdagens Arena.

Som Middel dertil er jeg fra min Side henviist til at benytte mig af ad Interpelationens Vei at gjøre mine Vælgeres nationale og tractatlige hjemlede Retskrav gjældende om det saa [sic]. Jeg haaber det skulde lykkes mig at vinde den Understøttelse i Rigsdagen derfor der er betinget for dens Behandling i Salen efter dens nu [ordnede] Foretningsgang. Jeg søger at nedlegge en energisk Protest imod at det i § V nedlagte humane og folkeretlige Afstemningsprincip ved Fredsaktens Vedtagelse og de fredssluttende Monarkers Underskrifter er bleven det nordslesvigske Folks retsgyldige Eiendom som jeg i alle dens Bestemmelser saaledes som de i hin [Tractat] er os givet, urokkelig fastholder baade i mine Vælgeres Interesse som ogsaa for de overvundne Folkeslag der i sin Tid eventuelt kunde bringe sig Afstemningsprin-

¹⁾ Trykt som Nr. 1442 a.

cipet til Nytte, paa samme Maade og i samme [Øiemed]. Vi har Rets Adkomst dertil, hvad er vel meer retlig bindende end en Fredstractat? — —

Jeg har hermed troet det rigtigt at burde avsløre [baade] Fondamentet, Materialet og [ulæseligt Ord] paa hvilket jeg om det bliver muligt at tilkjempe mig Tribunen i Rigsdagen vil grundlægge mine Vælgeres Retskrav i Salen, og jeg anseer det for rigtigt at gjøre Dem bekjendt hermed for om muligt at forebygge at hvad der iverksettes fra Regjeringens Side for at fastsætte Danmarks ligesaa lovlig erhvervede traktatlige Krav, særlig i Hovedpunkterne ikke maatte komme til at krydse hinanden. Jeg er saare glad ved at Regjeringen endelig har faaet Øiet op for og ved det første og nylig paserede ret er bleven overbevist om at der ved beskeden Ængstlighed gaaer det aller meeste til for Danmark eller vindes det allermindste ved at beile til Bismarcks Høimodighed. Det tilkommer ikke mig at blande mig i hvad Ministeriet iværksætter for at gjøre sin Ret gjældende men kan ikke tilbageholde at udtale som min personlige Mening at en kraftig og energisk Fremgangsmaade nu synes mig at være paa sin rette Plads. Bismarcks Planer med § Fjernelse synes mig nærmest at være den ved en diplomatisk Afgjørelse at skaffe det nordslesvigske Spørgsmaal ud af Verden [paa Trods af??]¹⁾ det danske Ministerium. Med al det Eftertryk jeg formaar at legge i mine Ord da beder jeg Dem og alle mine patriotiske Venner at anvende deres Indflydelse hos Ministeriet for at forebygge at dette ikke indlader sig paa nogen privat Unnderhandling med den preusiske Regjering paa [andet] Grundlag end det der er fastsat derfor i benævnte Tractats clausul paa det at Afstemningsprincippet der er anordnet som Medium for Tractatens Udførelse ikke beskeeres og taber sin Gyldighed at Ministeriet dernæst *ikke* lader sig føre ind paa Indrømmelsens Vei ved at indrømme

¹⁾ Her er Rettelser i Originalen, og Skriften er ulæselig.

Consecioner af nogensomhelst Sags[!] som Bismarck stiller om der saa er Grund til at troe at Tractaten der afsluttes ikke vil vederfares en bedre Skjæbne end den han paa volde- lig Maade nylig har unddraget sig Byrden af, men fremfor alt hvad Ministeriet i det Foreliggende end beslutter sig til, lad den i Erkjendelse af dens egen Værdighed ikke besudle sine Hænder ved at [træde] i noget Compagniskab ad Under- handlingens Vei med Bismarck og hans kejserlige Ven uden at Ministeriet først erhverver sig Forsikkring om at det eventuelt oprettede Compromis [er sanctioneret og garanteret] af de øvrige europæiske Statsmagter saasom enhver Freds- tractat er en Statslov der ifølge sin internationale Karakter bør være stillet under europæisk Control fra den Tidspunkt af den er udgaaet som et fuldfærdigt Actstykke fra de freds- sluttende Magters Hender maa sees som europæisk Eiendom der udelukkende sorterer under en europæiske Domstoels Resor[!] turde det i Betragtning heraf ikke være hensigts- mæssigt at forinden Ministeriet tog Initiativet til at henvende sig til Berlin først ved sine Gesandtskaber i England og Frankrig p. p. udbad sig en Erklæring af hver især om det Standpunkt de indtog til de Forholdsregler Ministeriet har paatænkt at bringe i Anvendelse for at hævde dets krænkede Ret ved det af det preusisk Østrigske Consortium udviste brutale Adfærd, imod Danmark, jeg gjentager for alting ingen Consecioner selv den at [Valgets] Resultater træde i steden for Afstemningen, ingensomhelst Indrømmelse for vor Skyld thi ved at fastholde Afstemningsprincippet ud i alle sine Punkter opnaar vi paa den sikkreste og værdigste Maade Maalet vi [ellers] saa længselsfuldt efterstræber selvom det skal naaes gjennem Trængsler og Prøvelser føiet til de mange vi have bestaaet. Jeg ud[ta]ler dette i min Egenskab som nordslesvigsk [Representant] og er mig be- vidst at jeg heri som i Alt hvad jeg i min offentlig [Livs]- gjerning har udrettet har været og er i god Overensstem- melse med mine Vælgeres Ønsker og Meninger. Vil De især

hilse Her Bille at jeg saa gjerne ønsker om han vilde meddele mig sin Mening om hvorledes han som rutineret Parlamentariker har tænkt sig en Form for Redactionen af en Interpelation paa det af mig antydede Grundlag, og er det Dem muligt agtede Her Topsøe var det mig særlig magtpaaliggende at vide hvilket Standpunkt Regjeringen indtager til Planen for min politiske Virksomhed og hvorledes den stiller sig til den Regjeringen til det Opnaaelsen af det samme Maal agter at udfolde.

H. A. Krüger.

Undskyld mit skjødesløse og ulæselige Brev. Jeg er idag hjemsøgt af en ubehagelig Fingerkrampe saa jeg har ingen Raadighed over Haanden men Tid tillader mig ikke at renskrive Kladden.

V. Topsøes Papirer. Det kgl. Bibliotek. — Læsningen af de i skarp Parentes satte Ord er ikke helt sikker.

1455. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Monsieur le Baron.

Paris, 9 février 1879.

Les journaux ayant publié un télégramme adressé de Vienne au Daily Telegraph et affirmant que le prince de Bismark s'était adressé à M. de St. Vallier¹⁾ afin d'obtenir la sanction de la France au traité du 11 octobre dernier, sanction qui aurait été facilement obtenue, j'ai cru devoir faire une démarche à ce sujet auprès de monsieur Waddington²⁾. J'étais bien convaincu que l'affirmation du télégramme en question était inexacte mais Votre Excellence devait attacher un certain intérêt à en avoir l'assurance formelle. C'est pourquoi

¹⁾ Grev Charles de St. Vallier (1833—86), fransk Ambassadør i Berlin.

²⁾ William Henry Waddington (1826—94), fransk Udenrigsminister 1877—79.

j'ai posé la question à monsieur le ministre des affaires étrangères qui m'a répondu, ainsi que j'ai eu l'honneur de le mander à Votre Excellence hier par voie télégraphique¹⁾, que non seulement on ne lui avait jamais demandé sa sanction du traité, mais que son existence ne lui était connue que depuis quelques jours par suite de télégrammes reçus des ambassades de France à Vienne et à Berlin et du ministre de France à Copenhague. C'est monsieur de Vogué qui le premier en a transmis la nouvelle à Paris.

En présence de la situation actuelle de l'Europe nous ne pouvons évidemment espérer trouver nulle part un appui efficace dans cette circonstance si douloureuse; j'ai toutefois constaté avec plaisir que les journaux français et spécialement les feuilles ministérielles, telles que la République Française et le Soir, ont énergiquement blâmé les arrangements intervenus entre l'Allemagne et l'Autriche-Hongrie aux fins de supprimer l'article V du traité de Prague²⁾.

Depeche Nr. 7.

Moltke-Hvitfeldt.

1456. Kammerherre F. Kiær, Gesandt i Rom, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Rom, 9. Februar 1879.

Herr Baron,

Efterretningen om den i Wien under 11. October f. A. afsluttede Convention mellem Tydskland og Østerrig-Ungarn, ved hvilken Pragerfredens § 5 sættes ud af Kraft vakte her i Rom i høi Grad Overtaskelse. Det kan sikkert antages, at hverken den italienske Regjering eller de øvrige Magters herværende Repræsentanter have havt ringeste Formodning om, at Forhandlinger om dette Æmne ere bleven førte i den

¹⁾ Se Nr. 1452.

²⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 1064.

senere Tid mellem de to paagjældende Magter, og der er al Rimelighed for at selv Hr. v. Keudell og Baron Haymerle¹⁾ have været uvidende om Sagen. Uagtet den almindelige Mening i de diplomatiske Kredse jo alt længe har været, at der under de nuværende politiske Forhold ikke var mindste Udsigt til at § V vilde blive bragt i Udførelse kan man vistnok med Sikkerhed formode at samtlige ikke-tydske Magter have følt sig meer eller mindre ubehagelig berørte ved §ens formelle Ophævelse samt ved den overraskende og mod Danmark saa hensynsløse Maade, paa hvilken det er skeet, men paa samme Tid kan man være forvisset om at ingen af Magterne ville gjøre nogensomhelst Indsigelse.

Italien er maaskee dog det Land der næst efter Danmark har følt sig meest saaret ved den nylig trufne Afgjørelse, idet man i denne seer et Angreb paa Nationalitetsideens Berettigelse som jo er Basis for det nuværende Kongerige Italiens Tilværelse. I en Samtale jeg igaar havde med Generalsecretaren i Udenrigsministeriet, Grev Tornielli, udtalte han sig meget bestemt og skarpt i saa Henseende og fremførte sin Frygt for, at Conventionen af 11te October muligen maatte betragtes som et officielt Brud med Nationalitets- og Afstemningsideen fra Tydsklands Side, og Begyndelsen til et Felttog mod de Principper, som Napoleon III stedse havde paaberaabt og saa at sige skaffet Borgerret i Staterne, og som ere Livsspørgsmaal for Italien. Afseet fra, at en saadan Frontforandring fra Tydsklands Side i Forening med Østerrig kan bære Farer i sit Skjød med Hensyn til den unge Stormagts Fremtid, vil den bestemt afskjære Italienerne Haabet om at erhverve de italienske Provindser, der endnu henhøre under den østerrigske Keiserstat. Man er derhos ængstelig for, at den Priis, som Østerrig upaatvivlelig har forlangt for sine Indrømmelser overfor Tydskland ved den nylig afsluttede Convention, formodentlig vil blive et Indgreb i Italiens

¹⁾ Den tyske og den østerrig-ungarske Ambassadør i Rom.

Interesser, idet den antages at gjælde Østerrigernes Fremgang i Tyrkiet ud over de ved Berlinercongressen afstukne Grændser; hvad her vil sees med stor Uvillie. . . .

Depeche Nr. 3, modtaget 18. Februar 1879.

Fr. Kiær.

1457. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Wien, 9. Februar 1879.

Den mellem Østrig og Tydskland afsluttede Traktat af 11. Oktober om den deelwise Ophævelse af Prager-Fredens 5te Artikel har efter dens Offentliggjørelse i »Berliner Reichsanzeiger« yderligere vakt Diplomatiets og de politiske Kredses Opmærksomhed. Den Hemmelighedsfuldhed, hvormed man er gaaet tilværks, saa at baade her, og som det siges mig — ogsaa i Berlin Ingen, endog de Tronen og Regjeringen nærmest staaende Personer, saalidt som Stormagternes Repræsentanter have vidst noget om Forhandlingerne¹⁾, bidrager ikke lidet, og vistnok ikke uden Grund, til at man tillægger Traktaten en baade aabenlys og skjult stor Betydning. Enkelte Indviede mene vel, at den Tydskland beviste Tjeneste simpelthen er Betalingen for Grev Andrassy's personlige Taknemmelighedsgjæld til Fyrst Bismarck, for med hele sin Indflydelse at have støttet ham og forhindret hans Fald, hver Gang hans Stilling var truet, saaledes i Begyndelsen af September Maaned, da Fyrst Reuss begjærede Audients hos Keiseren og erklærede, at Grev Andrassy's Afsked vilde true Opretholdelsen af det gode Forhold fra Tydsklands Side. Men i Almindelighed anseer man den ved Traktatens Offentliggjørelse skete Manifestation om den større og intimere Sammenslutning mellem de to Stater, for

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 362, 365—66, 374.

at have en meget vidt gaaende Betydning, stemmende med Fyrst Bismarcks hele politiske Retning. Uden at jeg selv har bestemte Indicier, forsikkres det mig fra velunderrettet Side og finder den Anskuelse Tiltro mellem Ambassadeurerne, at Traktaten af 11. Oktober i Virkeligheden først er bleven til i Løbet af Januar Maaned og skjuler Afsluttelsen af hemmelige Overenskomster, uden at man dog endnu har været istand til at tilvejebringe noget sikkert Beviis i saa Henseende. Antidateringen kan være skeet, dels for at vildlede, dels af Hensyn til Keiseren, som maatte have ønsket at undgaae, at Sagen fik Udseende af at staae i Forbindelse med Hs. Kgl. Høihed Hertugen af Cumberland's Bryllup.

Paa Grund af det mellem Fyrst Bismarck og Grev Andrassy bestaaende Forhold som Mester og Lærling, tør man antage, at de under deres forskjellige Sammenkomster aftalte Formaal og Planer stadigt forfølges. Jeg tillader mig som et Udgangspunkt at henvise til de i min fortrolige Beretning af 25. Oktbr. 1877¹⁾ givne Antydninger, som ialfald, hvad angaaer Fyrst Bismarcks indre Politik, have viist sig at være rigtige og først i den senere Tid at være traadt aabenlyst frem. Saaledes turde det ogsaa forholde sig med den ydre Politik, for hvis Iværksættelse Forholdene turde ansees at have naaet det afventede Modenhedsstadium. Grev Andrassy har paa sin Side, for at opretholde sin Indflydelse hos Keiseren, udviklet, vistnok under Inspiration fra sin Læremester, et nyt Program, der gaar i Retning af Opfyldelsen af den af Hans Majestæt ved Kroningen i Pest aflagte høitidelige Ed: »at gjenvinde *alle* de i Tidernes Løb for den ungarske Krone tabte Provindser«. Tiden maatte, især efter de i Frankrig senest skete Omvæltninger, maaskee være kommet for Tydskland, til at gribe de det forbeholdte »Compensationer«. Det er mig saaledes bekjendt, at der i Krigsministeriet arbeides paa Forberedelserne til Transporten pr.

¹⁾ Ikke trykt. Handler ikke om noget vedrørende Danmark.

Jernbane af 85000 Mand Syd paa i April Maaned. Samtidigt studeres »theoretisk« Forholdene ved *de tydske Baner* og deres Evne (»Leistungsfähigkeit«), til at transportere Trosser i *Retning af Belgien*. Og turde disse »theoretiske« Studier være et Fingerpeg mere for, i hvilken Retning man venter, at den intime Allieredes Planer ville gaae.

Traktaten af 11. Oktober har i de høiere Kredse her gjort et penibelt Indtryk. Man henvender sig mærkeligt nok væsenligst til mig, for at faae en Forklaring paa, hvad Meningen kan være med den, og man føler sig ikke smigret ved, paa denne Maade at være bleven mindet af den »intime Ven« om de i 1863 begaaede Feil og de i 1866 lidte Nederlag. Grev Andrassy ytrer sig forskjelligt til dem som interpellere ham, snart saaledes som til mig, snart siger han: »at Bestemmelserne til Fordeel for Nordslesvig vare dødfødte og at det aldrig havde været Meningen de part et d'autre at see dem gennemførte«. Til Sir H. Elliot yttrede han iaftes: at man saavel i Berlin som her, havde villet forebygge, at ved et event. Thronskifte i *Rusland* et Paaskud skulde existere for den for sine danske Sympathier bekjendte Thronfølger, til at drage Tydskland eller Østrig til Ansvar for Ikkeopfyldelsen af Art. V. Fyrst Reuss, paa sin Side, yttrede til Marquis de Vogüé, at man gjorde den danske Regjering selv en Tjeneste, ved at berøve Partierne i Danmark et Agitationsmiddel, som det i Art. V begrundede.

Grev Szechényi er kommet her tilbage, efterat have overrakt sine Creditiver som Ambassadeur i Berlin og at have besøgt Rigskantsleren i Friederichsruhe. Han udbreder sig med megen Selvtilfredshed om den Modtagelse han har fundet baade ved Hoffet og i Fyrst Bismarcks Familie, hvis Damer blandt Andet havde indstuderet og foredrog den nye Ambassadeurs musikalske Compositioner. C. Falbe.

1458. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellences

Berlin, 9. Februar 1879.

meget ærede Depesche Nr. 2 af 4de d. M.¹⁾) betegner den Holdning det, paa den første Efterretning om at de tvende paa-gjældende Magter havde underkastet Bestemmelsen i Prag-fredens Artikel V om Nordslesvigs Tilbagegivelse til Danmark en Forandring, ansaaes rigtigt at den kongelige Regjering indtog ligeoverfor denne Transaction. Den saaledes betegnede Holdning forekommer mig ogsaa at være den rette, efterat det med Offentliggjørelsen af Tractaten af 11te October f. A. mellem det tydske Rige og Østerrig-Ungarn har viist sig hvori den omhandlede Transaction bestaaer; og den svarer tillige ganske til den reservede Stilling den kongelige Regjering stedse har indtaget i Forhold til Spørgsmaalet om Gjenerhvervelsen af den danske Deel af Slesvig; i Erkjendelse af at dette Spørgsmaal ikke kunde løses paa tilfredsstillende Maade uden som Følge enten af den ene af ovennævnte Magters frie Villiesbestemmelse, eller af nye politiske Coniuncturer.

Dette er hvad jeg i Almindelighed har at bemærke til Indholdet af Deres Excellences nævnte Depesche, og særlig skal jeg, i Betragtning af hvad den afsluttede Tractats sande Mening viser sig at være, kun tillade mig at anføre, at det fra nu af forekommer mig at maatte være en af den kongelige Regjering's fornemste Opgaver, paa alle mulige Maader at søge at paavirke den offentlige Mening, navnlig gennem den engelske og franske Presse. Udenfor Tydskland vil den naturlige Retsfølelse i en Sag som den heromhandlede udentvivl være stærk og levende nok til at en saadan Paavirkning ikke vil vise sig meget vanskelig; men den er saameget nødvendigere som en Paavirkning i modsat Retning og ad samme Vei sikkert ikke vil udeblive fra tydsk Side. Thi vel er det

¹⁾ Trykt som Nr. 1437.

den fremherskende Mening i Tydskland, at Alt udenfor dette Land seer med Ærefrygt op til dets Regjering og dennes Gjerninger og med Beundring hylder denne Regjering som den europæiske Freds mægtige og eneste Vogter. Men selve den tydske Regjering gjør sig ikke disse Illusioner og veed sikkert at, om end det nordslesvigske Spørgsmaal har tabt sin hidtilværende tractatlige Betydning, saa beholder det dog en naturlig international Betydning som bliver ringere eller større i Forhold til hvorledes den offentlige Mening dømmer derom.

Hvad de mig ved Deres Excellences Depesche givne særlige Paalæg angaaer, har jeg, saaledes som jeg alt har havt den Ære foreløbig at indberette, ikke seet Statssecretairen i disse Dage; jeg har vel i Begyndelsen af forrige Uge været sammen med ham i et meget talrigt Aftenselskab, men ikke befundet mig i hans Nærhed, og ved et Hofbal som gaves paa Slottet i Berlin, Torsdag den 6te d. M., var han ikke tilstede. Derimod har jeg, som jeg ligeledes har havt den Ære at indberette, udført Deres Excellences Paalæg om at sætte mig i Forbindelse med Lord Odo Russell og i Fortrolighed anmodet ham om hos sin Regjering at virke i den fra dansk Side attraaede Retning. Efter først mundtlig at have udtalt denne Anmodning, gav jeg Ambassadeuren det her i Afskrift vedlagte paa Fransk affattede Udtog¹⁾ af den til mig rettede Depesche til aldeles fortrolig Afbenyttelse; og idet han takkede mig for denne yderligere Veiledning, lovede han mig at holde sig nøiagtig dertil i sin Meddelelse til den engelske Regjering, samt at afsende denne Meddelelse med den Courreer, som igaar skulde afgaae til London²⁾.

Jeg tillader mig endnu nogle Bemærkninger angaaende Tractaten af 11te October d. A.[1]

Det er den almindelige og næsten eenstemmige Mening, at

1) Nr. 1459.

2) Se Depeche Nr. 82 af 7. Februar 1879 fra Lord Russell til Lord Salisbury og Ordre til Russell Nr. 87 af 17. Februar (London).

de indledende Skridt til denne Overeenskomst fra tydsks Side allerede ere blevne foretagne i den forløbne Sommer, da Congressen til Ordningen af det orientalske Spørgsmaal var forsamlet i Berlin. Jeg har nu erfaret fra fuldkommen autentisk Kilde, at Efterretningen om at den østerrigske Regjering i Principet var enig i Overeenskomstens Gjenstand, af en østerrigsk Officeer blev bragt til Cassel i September f. A., da den tydske Keiser opholdt sig der; og af samme Kilde tilføies, at man fra tydsks Side i meget lang Tid har lagt en overordentlig stor Vægt paa det nu vundne Resultat. Det ansees som afgjort, at den østerrigske Regjering ikke kan have bestemt sig til den omhandlede Overeenskomst ganske uden Gjengjæld, men man har endnu ingen bestemt Forestilling gjort sig om hvori dette Gjengjæld bestaaer. Medens der paa den ene Side hentydes til mulige Tilsagn om Understøttelse af den østerrigske Politik i Orienten, tales der fra andre Sider om Indrømmelser med Hensyn til de endnu ikke endelig ordnede Handelsforbindelser mellem de to Lande, saavel som ogsaa om den Uvillie Grev Beust's Forsættelse fra London til Paris¹⁾ vakte i Almindelighed i Tydskland og, som det vides, ogsaa særlig hos den tydske Regjering. Man vil ikke ret erkjende, at Tilsagn om Understøttelse af den østerrigske Politik i Orienten kunne være af sandt Værd for Cabinettet i Vien. Thi gaaer denne Politik, som Tilfældet synes at være, ud paa Udvidelse og Indflydelse i den antydede Retning, svarer den netop til de tydske Interesser, og Understøttelsen deraf, eller ialfald en velvillig Neutralitet fra det tydske Riges Side maatte da følge af sig selv.

Hvad Tidspunktet for Tractatens Offentliggjørelse angaaer, saa bringes af Mange Valget deraf i Forbindelse med de herværende Blades Fremstillinger om de seneste Tildragelser ved det danske Hof, men dog fordetmeste ikke paa

¹⁾ Den tidligere østrigske Rigskansler Grev Friedrich Ferdinand von Beust var 1871—78 østrigsk Ambassadør i London, hvorfra han i Oktober 1878 forflyttedes til Paris.

den Maade at hiint Tidspunkt ansees valgt paa Grund af de fremstillede Tildragelser, men derimod saaledes, at Fremstillingerne betragtes som forberedende Forløbere for Offentliggjørelsen. Iøvrigt forekommer det mig at, naar først Tractaten var afsluttet og ratificeret, maatte det svare til den preussiske Politik, at dens Indhold ikke forblev ubekjendt for den slesvigske Befolkning, ikke at tale om den tyske Befolkning, hvis Repræsentanter om nogle Dage skulle møde paa den tyske Rigsdag til Forhandlinger om de vigtigste og meest indgribende Regjeringsforslag.

Quaade.

Depeche Nr. 5.

1459. Bilag til Nr. 1458.

Uddrag af Depeche Nr. 2 (trykt som Nr. 1437) fra Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Extrait.

Traduction.

. . . .¹⁾ Par cette transaction avec le gouvernement autrichien celui de l'empire allemand peut avoir voulu, ou mettre fin à toute question relative à la rétrocession d'une partie du Slesvic au Danemark, ou bien se réserver une position plus nette quant aux conditions ou à l'étendue territoriale de cette rétrocession.

Dans la première hypothèse, qui est peut-être la plus admissible, j'ai pensé que nous pourrions nous adresser aux grandes puissances ainsi qu'au gouvernement suédo-norvégien et, en expliquant comment il a été porté atteinte, par l'arrangement qui vient d'avoir lieu, à une obligation internationale et à un droit qui nous revient moralement, prier les cabinets respectifs de prendre vis-à-vis de cet arrangement l'attitude qui leur semblerait le plus convenable et utile afin d'empêcher au possible que le désistement de

¹⁾ Alle Udeladelsestegn findes i det her benyttede Aktstykke.

l'Autriche à l'égard de la question de rétrocession ne fournisse à la Prusse une autorisation suffisante pour considérer cette question comme tombée en non-valeur pour elle-même. Une occasion de venir au devant de ce désir se présentera peut-être d'une manière naturelle, attenduque, le traité de Prague ayant sans doute été porté à la connaissance des dites puissances, il est à prévoir que le récent arrangement, qui modifie ce traité, leur sera également communiqué.

Veillez vous mettre sans délai en rapport confidentiel avec Lord Odo Russell et prier Son Excellence, dans la même forme et en vous référant à vos entretiens de l'été passé avec cet ambassadeur, de vouloir bien user de son influence auprès du cabinet de St. James afin de préparer à l'ouverture éventuelle que je me propose, un accueil répondant à l'intérêt pour le Danemark dont ce cabinet fit déjà preuve à la susdite époque.

/Signé/ *Rosenørn-Lehn.*

Remarque. Le 11 mai 1867¹⁾ le gouvernement prussien a fait communication officielle au gouvernement danois de l'article V du traité de Prague. Par suite de cette communication des négociations ont été poursuivies pour la rétrocession au Danemark d'une partie du Slesvic, et ces négociations, tout en étant restées longtemps suspendues, n'ont jamais été formellement interrompues. —

Afskrift vedlagt Depeche fra Quaade Nr. 5 af 9. Februar 1879. — Sml. Nr. 1437.

1460. Jules Hansen til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

London, February 9. [1879].

Abrogation article V was arranged. Berlin Congres. Interrogation in Parliament. Gouvernement deeply annoyed, but

¹⁾ 11. er Fejl for 7. Sml. I, Nr. 276—77; »Bismarck und die nord-schleswigsche Frage«, Nr. 97, 98; Hähnsen II, Nr. 492.

cannot make practicable intervention. Court circles moved protest will go to the Berlin Court.

Afskrift (paategnet: Jules Hansen) af Telegram, indleveret i London 9. Februar [1879] Kl. 9.9 Efterm. — Oreby.

1460 a. Kong Christian IX til Hertuginde Thyra af Cumberland.

Kjøbenhavn, 9. Februar 1879.

. . . Gjennem Falbes har vi først idag erfaret noget om Dig siden Du er kommet til Wien, hvor Du Stakkel vistnok er forfærdelig optaget med at gjøre Besøg og at modtages af den K. K. Familie. At strax efter Din Ankomst Ophævelsen af Østerrigs Ret til at opfordre Tydsklands Regering til at lade foretage Afstemning i Nordslesvig, at denne ubehagelige Efterretning skulde modtage Eder i Wien har næppe bidraget til at gjøre noget gunstigt Indtryk paa Dig, men det har ubetinget været en politisk Nødvendighed for det stakels Østerrig, da Bismarck indtrængende har anmodet Grev Andrassy derom, og da vort Venskab naturligviis ikke er saa vigtigt for Østerrig som Tydsklands, saa er det villigt gaet ind derpaa. Du kan berolige Dig, min Engel, at det ikke er skeet paa Grund af Dit Giftermaal med den fortræffelige Ernst men fordi den længe har generet Tydskland og skal allerede været afgjort imellem Andrassy og Bismarck under Congressen i forrige Aar om Sommeren i Berlin og blev undertegnet allerede den 11. October 1878. . . .

Uddrag af Originalen ved Hs. kgl. Højhed Hertuginde Thyra.

1461. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

London, 10. Februar 1879.

Jeg har alt givet mig den Ære at fremsende nogle Avis-Uddrag der berøre den preussisk-østerrigske Overenskomst

af 11. Okt. f. A., hvilke tilstrækkelig bekræfte hvad der kunde forudsees, at man her, ligesom andre Steder, betragter den hele Transaction med Ligeegyldighed og høiest har et let Medynks-Skuldertræk tiloversfor Danmarks Medfart i denne Episode. I Krogene høres vel stærkere Fordømmelse over de to høie Kontrahenter, muligt at selv enkelte af mine Collegaer have Følelse deraf, men desværre ere Hjerterne ei saa fulde deraf, at Dadlen kommer tydeligt over Læberne.

Jeg tillader mig at vedlægge en af denne Episode fremkaldt Artikel i Pall Mall Gazette af 7. ds.¹⁾

Endelig skal jeg vedlægge et nyt Bidrag til Pall Mall Gazette fra dette Blads utrættelige og mildest talt hensynsløse Korrespondent i Kjøbenhavn, som, hvis han er Dansk, i denne Artikel sikkert vil findes at overskride det Tilladeliges Grændse²⁾.

J. Bülow.

Depeche Nr. 5.

1462. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 10. Februar 1879.

Jeg vil blot sige Dem at Tilsigelserne til Statsraadet alt vare udgaaede, og at Tiden for dette altsaa ikke lod sig forandre. Det skal være imorgen Kl. 11 og en Conference vil derfor blive afholdt i Udenrigsministeriet Kl. 10, til hvilken

¹⁾ Udtaler, at Ophævelsen er politisk ligegyldig, da § V alligevel aldrig vilde være blevet udført, og konstaterer misbilligende, at Magt nu gaar for Ret. Formener, at Frankrig er ligegyldig, og at Ophævelsen af § V, selv om Fr. ikke var ligegyldig, kun kunde lære det politisk Maadehold.

²⁾ En Artikel i det nævnte Blad 8. Februar om Planen om at gøre Cumberland til Hertug af Slesvig. Uvillie i Danmark mod U. R. M. og Quaade. Kun enkelte er saa taabelige, at de kræver Krig. Den danske Regering vil rimeligvis højtideligt protestere og som fornuftige Mænd derpaa modtage Ophævelsen som et fait accompli og ikke »cry over spilt milk«.

jeg altsaa beder Dem være af den Godhed at sende mig de lovede Papirer, deri indbefattet de to ældre Opsatser¹).

P. Vedels Privatpapirer.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1463. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 10. Februar 1879.

Da jeg tilstaaer at jeg, idetmindste tildeels, har glemt Motiveringens af Udeladelsen af den Passus i Skrivelsen til Berlin²), der omtaler Gjenoptagelsen af de 1867—68 førte men afbrudte Forhandlinger, vil jeg bede Dem, naar De imorgen sender mig de lovede Sager, i to Linier gjentage den for mig.

Dernæst beder jeg Dem sige mig, om De mener at jeg skal trænge videre paa Kongen for at faae ham til at give Dr. Woldby Ridderkorset³).

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1464. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kongen.

Udenrigsministeriet, 11. Februar 1879.

Allerunderdanigst Forestilling.

Idet jeg skal have den Ære allerunderdanigst at forelægge Deres Majestæt Resultatet af mine og mine Collegers Overveielser om hvad der fra Deres Majestæts Regjerings Side formentligt bør gjøres i Anledning af den under den 11te October f. A. mellem Tydskland og Østerrig afsluttede Trac-

¹) Maaske de af Vedel ved Ministerskifterne 1870 og 1875 udarbejdede Redegørelser for det nordslesvigske Spørgsmaals Stilling og Udvikling i de nærmest foregaaende Aar. — Sml. Nr. 1541.

²) Her tænkes vel paa det som Nr. 1472 trykte Aktstykke. — Sml. Nr. 1453.

³) Kongen havde vægret sig ved at opfylde Heydebrands Ønske om, at den københavnske Læge F. L. Voldbye, som havde reddet H.s Søn under en Sygdom, maatte blive Ridder. Dr. Voldbye fik Ridderkorset 11. Marts 1879. — Sml. Krieger VII, 103.

tat, hvorved den i Prager Fredstractatens Artikel V indeholdte Bestemmelse om Nordslesvigs Tilbagegivelse til Danmark sættes ud af Kraft, maa det først være mig tilladt at fremsætte nogle almindelige Synspunkter.

Vi kunne ikke vente at finde synderlig Følelse i Europa om, at der er skeet os nogen væsentlig Uret, eller at Spørgsmaalet om Tilbagegivelsen af et mindre Stykke af Slesvig har nogen videre Betydning for Europa eller endog blot for Danmarks Fremtid. Man vil være tilbøielig til at slaae sig til Ro med, at efter at den i Prager Tractaten givne Udsigt til en lille Satisfaction for den danske nationale Følelse er borttaget ved Tractaten af 11te October, forbliver dog Danmark hvad det var efter Wienerfreden af 1864, hverken større eller mindre.

Vi kunne heller ikke vente, at nogetsomhelst af de europæiske Cabinetter vil røre sig i denne Sag. Der kunde kun være Tale om det engelske eller det russiske. Men disses indbyrdes Forhold er for Tiden et saadant, at en Samvirken mellem dem maa ansees for en Umulighed; og ligesaa umuligt er det, at det ene skulde ville lægge sig ud med Preussen for vor Skyld, med den Virkning at det andet derved vandt. Thi intet af dem kan gjøre sig nogen Illusion om, at Preussen vilde tage enhver, endog en i den mildeste Form holdt, Henvendelse meget ilde op, da Fyrst Bismarck ofte nok har erklæret, at den hele Sag er et privat Mellemværende mellem Preussen og Danmark hvori han ikke taaler nogen Indblanding. Da saaledes Kaiser Napoleon III, paa Høiden af sin Magt, i 1867 i al Stilhed lod den franske Chargé d'affaires i Berlin udtale, at det vilde være ham kjært om Spørgsmaalet om Opfyldelsen af Pragerfredens Artikel V ordnedes, optog Fyrst Bismarck dette paa en saadan Maade, at Kaisereren maatte ydmyge sig saavidt, at han erklærede at det gjorde Skridt skyldtes en Feiltagelse fra Gesandtskabets Side¹).

¹) Se Note til Nr. 1453, S. 187.

Det ligger endvidere hverken i Englands eller i Ruslands Interesse, at der opstaaer altfor venlige Forhold mellem Danmark og Tydskland; fordi de let kunde frygte for, at Tilbagegivelsen af Nordslesvig kunde blive betinget af diplomatiske Arrangements der bragte Danmark til at blive Tydsklands offensive og defensive Allierede.

Meget væsentligt er det under disse Forhold endvidere at erindre, at vort Forhold til Preussen allerede nu er i høi Grad spændt; hvorledes vilde det ikke blive, og hvad vilde vi ikke risikere, hvis vi forsøgte at fremkalde en Action af andre Magter imod Preussen, i den ene eller den anden Form? Det kan af Fyrst Bismarck blive gjort gjældende imod os, at vi ved Wienerfreden have forpligtet os til at modtage hvad Østerrig og Preussen maatte blive enige om med Hensyn til Slesvig; opfordrede vi andre Magter til Indblanding i denne Sag, vilde Fyrsten maaskee heri see et »Brud paa Wienerfreden«, og det er under de nuværende Forhold uberegneligt, hvad deraf kunde følge. —

Naar jeg nu gaaer over til at fremstille for Deres Majestæt det egentlige Spørgsmaal, maa dette stilles saaledes: hvilket Formaal kunne vi sætte for vore Bestræbelser, hvilken Udsigt have vi til at disse kunne føre til et Resultat, og hvad risikere vi paa den anden Side ved at gjøre dem?

Den første Position kan være den, at vi søge at tilveiebringe en saadan Pression paa Preussen at det bringes til at ordne Spørgsmaalet ved en Afstaaelse paa rimelige Betingelser, eller i alt Fald gjentager det nu ophævede Løfte om i sin Tid at gjøre det. Efter det Ovenanførte er det umuligt at troe, at vi skulde kunne bringe Cabinetterne til en saadan Action, eller at Preussen skulde give efter for den. —

Den næste, beskednere Position vilde være, at søge at bringe Cabinetterne til at holde Spørgsmaalet ilive til en fremtidig Løsning, hvad der kunde tænkes at skee derved, at en Meddelelse fra Preussens Side af Tractaten af 11te October besvaredes med Udtalelsen af det Haab, at Preussen

ikke vil betragte Spørgsmaalet om en national Grændse-regulering som bortfaldet ved Ophævelsen af den paagjældende Deel af Pragerfredens Art. V. Men uagtet Prager Fredstractaten vistnok i sin Tid er bleven Cabinetterne meddelt, og altsaa en Forandring af en Artikel i denne Tractat ogsaa burde meddeles dem, er det dog meget tvivlsomt om Preussen vil gjøre det; og selv om det skeete, er det lidet sandsynligt, at noget Cabinet vilde udtale en saadan Tanke, efterdi det efter al Sandsynlighed vilde modtage et skarpt afvisende Svar, som det hverken kunde tage imod i Taushed eller replicere til uden at føres for vidt.

Den sidste, mest begrændsede Position er den, at vi stille os saaledes, at vi udtale i Berlin, at efter vor Mening Spørgsmaalet kan bestaae uafhængigt af Artikel V, og altsaa uafhængigt af dennes Forandring ved Tractaten af 11te October; at vi der forespørge, hvorvidt den preussiske Regjering deler denne Anskuelse, men uden at vi udsætte os for andre Ubehageligheder end den der ligger i at faae et hensynsløst afvisende Svar; og endelig at vi med tilstrækkelig Forsigtighed underrette de andre Cabinetter om det Skridt vi have foretaget. — I Overensstemmelse hermed vilde Deres Majestæts Regjering altsaa affatte en Depesche hvori vi gjøre gjældende, at ogsaa efter Afslutningen af Tractaten af 11te October bestaae formentligt de samme Motiver som have ledet Preussen til at antage Artikel V i Pragerfreden, og at disse Motiver langt fra at tabe i Styrke ved den nye Tractat tvertimod ved den have faaet større Frihed til at kunne udfolde sig. I saa Henseende vil det kunne fremhæves, at vi vel forstaae at Preussen ikke kunde ønske at staae som internationalt bundet ligeoverfor Østerrig, og at det ikke kunde ønske at anvende Principet om Folkeafstemning, og navnlig ikke i det Omfang som Artikel V har gjort det. I Betragtning heraf havde Deres Majestæts Regjering — saaledes maatte Depeschen formentligt fortsætte — antaget, at den ikke i October-Tractaten maatte see en Antydning af, at Preussen

overhovedet ikke længer betragtede Spørgsmaalet som existerende eller var villig til at arbeide paa dets billige og retfærdige Løsning. Men da dette ganske vist ikke var den almindelige Opfattelse, hverken andetsteds eller her, ønskede Regjeringen at erfare, hvorvidt den preussiske Regjering billiger den ovenanførte Opfattelse. — Denne Opfordring til at erklære sig maatte da formentligt gives i Form af en Depesche til Kammerherre Quaade, som denne vilde have at forelæse og eventuelt give i Afskrift; og om denne Henvendelse i Berlin vilde vi da, i den mest confidentielle Form, gjøre de andre Cabinetter en Meddelelse.

Et saadant Skridt som det jeg her har tilladt mig allerunderdanigst at fremstille for Deres Majestæt, vilde falde saameget naturligere dersom vi havde modtaget nogen Communication fra den preussiske Regjering; Haabet om at dette kunde skee, er imidlertid aldeles bortfaldet. Men ogsaa uden en saadan Communication vilde dette Skridt kunne foretages.

Det Svar som vi kunne vente fra Berlin vil da enten blive mere eller mindre skarpt afvisende, og vi kunne da simpelthen, med samme Forsigtighed, meddele det andetsteds uden vidtløftig Commentar eller Recrimination; eller det vil vise Villighed til Forhandling, og vi risikere da maaskee at Preussen stiller politiske Betingelser med Hensyn til hvilke det da vilde være Deres Majestæts Regjerings Opgave at overveie, hvorvidt de maatte være forenelige med Landets Vel.

Dette er efter min allerunderdanigste Formening Alt hvad der kan gjøres med nogenlunde Sikkerhed.

I Henhold til Ovenstaaende vover jeg saaledes i dybeste Underdanighed at indstille:

at jeg allernaadigst bemyndiges til at foretage de ovenfor angivne Skridt.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Forestillingen bifaldes.

Christian R.

Amalienborg, 11. Februar 1879.

/ O. D. Rosenørn-Lehn.

U. A. Kgl. Resolutioner.

1465. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Frijsenborg, 11. Februar 1879.

. . . At det har været trang Tid for Dem har jeg nok kunnet sætte mig ind i, da Enhver maa lide ved Forhaanelsen og Enden er vistnok ikke endda, thi jeg antager at det kun er Overturen; Welferhistorien har nok fremskyndet den, men jeg troer den store Mand maa byde sit Publikum en ny Tilfredsstillelse og da vælger han under nuværende Forhold vel den billigste. Jeg kan forstaae at De ikke kan tie fuldstændig stille, men jeg vilde i Deres Sted vanskeligt lade mig trykke til at bede om Optagelsen af Forhandlingerne fra 67, dengang var vor Stilling precair, men see tilbage til hiin Tid og sammenlign med den nuværende, hvori intet Hensyn behøver at tages til Nogensomhelst uden til hans egen »bon plaisir«, thi selv om han tog det Hele og han den ene Dag smidskede imod England, den anden lidt mindre imod Rusland, da gik ogsaa denne Bid ned som varmt Brød ligeoverfor den saakaldte europæiske offentlige Mening, der ikke er bleven forkjælet ved det Stads der bydes først af Napoleon den III som ideal Vanvid og senere af hans Efterlignere og Overmænd som den usminkede Næveret. —

Om en 8 Dagestid haaber jeg at faae Leilighed til at samtale med Dem.

C. E. Frijs.

Oreby.

1466. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 11 février 1879.

Traité ne nous sera pas communiqué. Pouvez reprendre liberté de vos allures. Nous comptons exprimer désir d'apprendre le sens que gouvernement prussien donne au

traité. Nous avons abandonné toute idée de demander l'assistance des puissances. Dites cela à Russell¹⁾. J'écrirai demain ou après-demain.

R. L.

Koncept med Rettelser af P. Vedel til Chiffertelegram, indleveret i København 11. Februar 1879.

1467. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til General Bülow, Gesandt i London.

Copenhagen, 11 février 1879.

Nous exprimerons désir d'apprendre comment gouvernement prussien interprète le sens du traité; ne demanderons pas l'assistance des puissances. Dites cela à Salisbury.

Koncept til Chiffertelegram, indleveret i København 11. Februar 1879.

1468. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersburg.

Copenhagen, 11 février 1879.

Nous exprimerons désir d'apprendre comment gouv't. prussien interprète le sens du traité, ne demanderons pas l'assistance des puissances.

Koncept til Chiffertelegram, indleveret i København 11. Februar 1879.

1469. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris.

Copenhagen, 11 février 1879.

Veillez remercier Waddington de la communication contenue dans votre télégramme du 8²⁾). Nous exprimerons désir

¹⁾ Sml. Depeche fra Lord Russell Nr. 91 af 14. Februar 1879 (London), der vil blive trykt i E., D. og N.

²⁾ Nr. 1452

d'apprendre comment gouvernement prussien interprète le sens du traité, ne demanderons pas l'assistance des puissances.

Koncept til Chiffertelegram, indleveret i København 11. Februar 1879.

1470. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Copenhagen, 11 février 1879.

Reçu votre rapport¹⁾, j'écrirai un des premiers jours.

Koncept til Telegram, indleveret i København 11. Februar 1879.

1471. Professor J. N. Madvig til Direktør P. Vedel.

11. Februar 1879 Aften.

Kjære Hr. Geheimelegationsraad!

De er ikke endnu færdig med mig. Jeg beder Dem gjenneumlæse vedlagte Brev²⁾, som jeg for nogle Øieblikke siden modtog fra min Broder i Haderslev, og, saavidt De kan, sige mig hvad jeg derpaa skal svare. De seer, at det haster. Adressen maa i mine Tanker være saaledes indrettet, at den ikke kræver et Svar eller stærkt opfordrer dertil.

J. N. Madvig.

P. Vedels Paaskrift:

Besv. d. 12.

1. Bøie sig for Politiet. Senere kan Krüger protestere i Rigsd.
2. Varsom Affattelse paa Melodien at nu vil Keiseren vel gjøre det af sin egen Retfærdighedsføl[else].

¹⁾ Sml. Nr. 1435, 1438, 1457.

²⁾ Brevet er ikke fundet blandt Vedels Papirer eller i J. N. Madvigs Privatarkiv i R. A. Det maa have drejet sig om en paatænkt Protestadresse fra Nordslesvig til den tyske Regering i Anledning af Art. V's Ophævelse. Planen om en Adresse blev atter opgivet, og man nøjedes med at offentliggøre den hos Mackeprang S. 116 f. aftrykte Erklæring. Sml. Sønderjyllands Historie V, S. 145.

3. Hverken i Indhold eller ved Overlev. begiære Svar.
4. Indsende saa seent som muligt men dog ikke lade Tydskl. alene tale uden i alt Fald at forsøge paa at tale med.

P. Vedels Privatpapirer.

1471 a. Optegnelse i Venstres Forhandlingsbog.

[11. ? Februar] 1879.

. . . Bojsen og Holstein bemyndigedes til at afslutte endelig overenskomst med de andre grupper om det slesvigske spørgsmål.

Christensen.

/ *F. Bojsen.*

R. A. — Optegnelsen, som er skrevet med Bojsens Haandskrift, danner Slutningen af et Mødereferat, hvis Begyndelse ligesom Datoen er skrevet med en anden Haand. Datoen er 11. Marts, men da Mødereferatet staar mellem en Optegnelse af 8. Februar og en af 11. Februar, og da dets Begyndelse omhandler den Stilling, Partiet vil indtage ved Valget af Medlemmer til et Folketingsudvalg angaaende Lov om Lodsvæsen, som blev nedsat 11. Februar, maa Marts være Fejlskrift. Maaske er Datoen og Begyndelsen et senere Indskud, og det af Bojsen refererede Møde har fundet Sted 8. Februar. — Sml. Nr. 1503 a. — Christensen ∴ Balthasar Christensen.

1472. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Monsieur.

Copenhague, 12 février 1879.

Les sentiments avec lesquels le gouvernement du Roi a accueilli la nouvelle du traité qui a été signé le 11 octobre dernier entre l'Allemagne et l'Autriche sont d'une nature complexe. Il nous a été très pénible, je ne le dissimule pas, de voir disparaître si inopinément la stipulation internationale par laquelle la Prusse s'était engagée à restituer au Danemark une partie du Slesvig. Mais ce que nous avons toujours apprécié le plus dans l'article V du traité de Prague, c'est l'aveu, qu'il contenait selon nous, de la part de la Prusse

qu'il y avait des raisons de justice et d'équité qui devaient engager les vainqueurs à donner une satisfaction limitée à la nationalité danoise si fortement éprouvée par la paix de Vienne. Cet aveu implicite a disparu, il est vrai, avec la seconde partie de l'art. V, mais nous pouvons peut-être espérer que les mêmes considérations qui dans le temps avaient amené le gouvernement prussien à admettre cette obligation morale, n'en continuent pas moins d'exister et ne seront pas méconnues par le gouvernement impérial. Se concilier les sympathies, non seulement de la nation danoise mais, j'ose ajouter, des deux autres nations scandinaves, et s'assurer à ses frontières une voisine cordialement amie et sûre, ce sont selon nous des avantages qui pourront bien valoir le sacrifice d'un territoire comparativement peu considérable et d'une population qui par sa langue et ses aspirations nationales se sentira, au moins pour long temps encore, naturellement attirée vers le Danemark. Ce n'est pas à moi de m'étendre plus longuement sur ce côté de la question et je me borne à rappeler qu'un acte de justice a souvent une portée plus grande que l'intelligence la plus éclairée ne pourrait prévoir, et exerce une influence dans des endroits et des circonstances où l'on ne s'y attendait guère.

Or, si ces motifs d'ordre supérieur subsistent toujours nous aimons à croire que, au lieu de perdre en efficacité par la conclusion du nouveau traité, ils n'en retireront que plus de facilité pour se faire valoir, sans être entravés par des liens factices.

Nous comprenons parfaitement qu'une grande puissance comme l'Allemagne, ne veuille agir dans une affaire de cette nature que dans la plénitude de sa force et de son droit légal, et qu'il lui répugne d'avoir l'air de céder à la contrainte d'un engagement pris vis-à-vis d'une tierce puissance. Cette difficulté se trouve à présent écartée par le traité du onze octobre. Mais il y a plus. L'article V de la paix de Prague avait fait dépendre la rétrocession éventuelle du vote des populations

et il pouvait être interprété comme ayant voulu subordonner la délimitation même du territoire qui serait rendu au Danemark au résultat seul de ce vote populaire. Nous concevons que cet article puisse soulever de graves objections, et par le principe lui-même sur lequel il est basé et par la mesure dans laquelle ce principe a été appliqué, et il est bien naturel que le gouvernement impérial revendique une entière liberté de peser en même temps *et* les considérations nationales, desquelles seules l'article V tient compte, *et* d'autres intérêts qui selon lui ne méritent pas moins d'attention. Nous comprenons cela d'autant mieux que même le gouvernement du Roi a senti les inconvénients de la forme trop catégorique de l'article V, car tel qu'il était conçu il imposait au Roi des obligations morales qui n'auraient pas permis à la conscience de S. M. de se contenter de moins que de la rétrocession de tous ceux des districts, dans lesquels les populations se seraient prononcées pour la réunion avec le royaume.

Comme vous le voyez, Monsieur, je ne regarde pas l'abrogation de l'art. V du traité de Prague comme indiquant nécessairement que le gouvernement impérial aurait abandonné toute intention de donner à la question une solution équitable. Et je me flatte de l'espoir que le véritable sens du traité du onze octobre n'a été que de débayer le terrain pour de nouvelles négociations qui pourraient aboutir à un résultat plus heureux que celles tentées dans le passé. Mais cette manière de voir n'est pas partagée par tout le monde et vous savez, Monsieur, jusqu'à quel point la nouvelle du traité du onze octobre a remué et a dû remuer le peuple danois tout entier puisqu'il touche à nos sentiments les plus profonds et à nos espérances les plus chères. Dans ces circonstances le gouvernement du Roi attache le plus haut prix à connaître les sentiments du gouvernement impérial sur la nouvelle phase dans laquelle la question est entrée par le traité du onze octobre. Je vous autorise donc, Monsieur, à lire cette dépêche à S. Exc. M. le Secrétaire d'Etat et de lui

en laisser copie, s'il le désire, en accompagnant cette communication des commentaires verbaux que vous trouverez opportuns et que vous inspirera facilement votre connaissance complète des sentiments du gouvernement du Roi.

*Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 3. Depechen, der i Afskrift blev overrakt den tyske Statssekretær d. 15. Februar, er her-
efter trykt i »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, S. 387 ff.*

1473. Kejser Wilhelm I's Trontale ved Rigsdagens Aabning
12. Februar 1879.

. . . Die Ungewissheit, in welcher die Schlussbestimmung von Artikel V des Prager Friedens von 1866 die Zukunft der Einwohner der nördlichen Districte von Schleswig erhielt, hat Mich, nachdem die Lösung dieser Frage in wiederholten Unterhandlungen mit Dänemark nicht gelungen war, veranlasst, mit Seiner Majestät, dem Kaiser von Oesterreich und König von Ungarn in Verhandlung über eine Abänderung jenes Artikels zu treten. Den gegenseitigen freundschaftlichen Beziehungen beider Reiche entsprechend, ist eine Vereinbarung beider Höfe in dem gewünschten Sinne zu Stande gekommen und am 11. Januar d. Js. ratifizirt worden, deren Wortlaut zu Ihrer Kenntniss mitgetheilt werden wird. . . .

Vedlagt Depeche fra Quaade af 12. Februar 1879 Nr. XIX.

1474. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Direktør
P. Vedel.

Stockholm, 12. Februar 1879.

Kjære Direktør Vedel.

Af nogle Ytringer fra Bjørnstjerna til mig, maa jeg slutte, at han i en Samtale med Okouneff, der berørte Konventio-

nen af 11. Okt. 78, har sonderet ham med Hensyn til Muligheden af at man fra Petersborg kunde gjøre en Appel til »Générositeten« &c. i Berlin for at opnaa en af Tysklands frie Villie udgaaet Løsning af det nordsl. Spørgsmaal. — Naturligvis havde Oknf. *ikke* antaget, at der var nogen Udsigt til at dette iværksattes eller lykkedes; men tvertimod — med den Cynisme, der ikke mindre karakteriserer Oknf. i Særdeleshed end Tilstandene i Almindelighed — bemærket: il me prouve l'innocence dans laquelle on vit à Copenhague, qu'on a jamais pu croire que la stipulation du traité serait accompli. — Jeg skriver dette som et lille Bidrag, og i Mangel af Andet, som jeg kan finde værd at meddele herfra. — Bjørnstjerna nærer uden Tvivl de Følelser, man turde forudsætte hos ham i Anledning af hvad der er skeet, men ytrer sig dog med en Tilbageholdenhed, som svarer godt til, at Sverig a tiré son épingle du jeu. Heller ikke har han med et Ord omtalt hvorledes Kong Oskar havde modtaget den overraskende Nyhed, skjøndt han uden Tvivl har hørt fra Norge siden og skjøndt der fandtes en Anledning dertil, da jeg i Samtalens Løb nævnte Köllnische Ztgs. Artikkel hvori Kong Oskars Forhold til Tyskland og Danmark var særligt fremhævet¹⁾. Overhovedet vilde man vel udsætte sig for en Skuf-

¹⁾ En Artikel i »Kölnische Zeit.« 4. Februar 1879 omtaler de tyskøstrigske Forhandlinger om Art. V's Ophævelse. Bladet anser det »efter nyere Forskninger i Diplomatiets Historie« for sandsynligt, at Ideen til Art. V skyldes Bismarck. Det minder om, at det allerede før Krigen 1848 ansaa en Deling af Hertugdømmerne efter Nationalitet for det ønskværdigste. Efter 1864 maatte de tyske Krav ved en eventuel Deling være større end før, og Art. V's Ordlyd tillod at afvise danske Forordringer om Flensborg. I Distrikterne Nord herfor har alle Rigsdagsvalg vist en overvejende dansk Majoritet. At disse Distrikter afstodes, krævede ikke blot Hensynet til de traktatmæssige Forpligtelser, men ogsaa Tysklands egen velforstaaede Interesse. »Naar det drejer sig om Nordslesvig, har vi ikke blot at gøre med Danmark, men ogsaa med hele Skandinavien. Der gives i hele Norden ingen Mand, der agter og elsker Tyskland mere end Kongen af Sverige og Norge, Oskar II. Han ønsker at leve i Fred og om nødvendigt i Forbund med Tyskland; men hvis man spurgte den højtdannede, ædelttænkende Monark selv,

felse hvis man troede at den offentlige Mening her er bleven stærkt bevæget ved den fuldbragte Kjendsgjerning; den vel-sindede ældre Presse har dog taget decideret Parti, Göteborgs Hdlstdng. har idetmindste været convenabel og »Dagens Nyheter« her har lagt Baand paa sin aabenbare Fjendtlighed mod os og slet ikke kommenteret Conventionen. I det Hele er man kun fordybet i sin egen Butik, og det nationale Forhold er jo saa fortyndet, at man maa lede efter Gløderne under Asken¹⁾. — Hvad den udenlandske Presse angaar, frapperer det mig at — navnlig de østrigske og de engelske Blade — behandle Sagen saa meget en bagatelle fra den europæiske Politiks Synspunkt. Mon der dog ikke ligger en Del bag ved denne Konvention, som fremdeles vil vise sig paa Omraadet af det orientalske Spørgsmaal og dets Følger? og mon den

vilde han sikkert som nødvendig Betingelse for en saadan fast tysk-venlig Politik anføre Billighed og Retfærdighed i Nordtslesvig.« Hvis de tyske Tropper ikke havde sejret saa hurtigt i 1870, vilde Danmark være faldet Tyskland i Flanken, og Moltke havde utvivlsomt Ret i at sige, at en Overenskomst med Danmark om Art. V vilde spare Tyskland to Armekorps i Krigstilfælde. Ogsaa Kejser Alexander ønsker en saadan Overenskomst, og Moltke skal selv have overbragt et Forslag til en saadan fra St. Petersborg. Moltkes Eksp. viser, at man kan være en god tysk Patriot og alligevel ønske en fredelig Ordning af det dansk-tyske Mellemværende. Selv Bismarck har ikke lagt Skjul paa, at han ønskede en saadan. Saalænge Art. V bestod, kunde Danmark imidlertid afslaa alle tyske Grænsetilbud og kræve Grænsen bestemt ved en fri Afstemning; ved en saadan vilde Tyskland rimeligvis miste Omraader, som det ikke stemmede med tyske Interesser at opgive. Nu vilde Danmark derimod miste ethvert Holdepunkt, hvis det stillede ubillige Fordringer; man maa haabe, at det nu nedstemmer sine Forventninger og er tilfreds med, hvad Preussen ærligt tilbyder det. Hvis Ophævelsen af Art. V, der fra ethvert Synspunkt maa hilses velkommen, vil lette Forhandlingerne og foraarsage en Overenskomst, vil det være en glædelig Begivenhed ikke blot for Danmark, men ogsaa for Tyskland. — Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 387 og Hähnsen II, Nr. 1052.

¹⁾ Sml. om Stemningen i Sverige Hähnsen II, Nr. 1053 og 1080. Om Kong Oscars Holdning sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 393.

ikke forbeholder dem nye Overraskelser, som tro, at Alt er pour le mieux dans le meilleur des mondes?

Jeg er naturligvis spændt paa at høre hvorledes Situationen viser sig for Regeringen, og jeg forestiller mig let det Ansvar og de Vanskeligheder, der ere forbundne med at finde den rette Holdning og Tone ligeoverfor Udland og Indland; ikke mindst indadtil. Der aabner sig vel nye taknemmelige Felter for politisk Agitation; Afvæbning og Neutralisation blive vel nye Stikord; og Udenrigsministeriets Budget bliver vel det første Angrebsobjekt?

F. Bille.

P. Vedels Privatpapirer.

1474 a. Justitsminister J. M. V. Nellesmann til Redaktør
Vilhelm Topsøe.

Kjære Hr. Redacteur.

12. Februar 1879.

Bille har af egen Drift raadet Krüger til at holde sig rolig. Bl. a. vil W. Scharling iaften udtale sig mod Planen om Festens Indskrænkning¹). . . .

J. Nellesmann.

V. Topsøes Papirer. Det kgl. Bibliotek.

1474 b. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

London, 12. Februar 1879.

Jeg har inat modtaget Deres Excellences chiffrerede Telegram²), og jeg skal idag søge Lord Salisbury i den Anledning. Da imidlertid Parlamentet atter træder sammen imorgen, er

¹) Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 107. Det drejer sig om Festlighederne i Anledning af Universitetets 400-Aars Jubilæum. Art. V's Op-hævelse førte til, at man opgav at indbyde Repræsentanter for Universiteter uden for de skandinaviske Lande til Festen.

²) Trykt som Nr. 1467.

det tvivlsomt, om det vil være ham muligt at see mig før iovermorgen. I ethvert Tilfælde skal jeg drage Omsorg for at Deres Excellences Meddelelse snarest naar Ministeren.

Standard af imorges indeholder paany en uforskammet og tilsyneladende tendentiøs urigtig Korrespondance-Artikel fra Kjøbenhavn, øiensynlig fra sædvanlig Kilde, som jeg ikke har villet undlade at fremsende¹).

J. Bülow.

Depeche Nr. 6, modtaget 17. Februar 1879.

1475. General Bülow, Gesandt i London, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Herr Etatsraad.

London, 13. Februar 1879.

I Pall Mall Gazette for igaar er givet en udførlig Fremstilling af »Guelpher-Fondets« Historie. Jeg har al Grund til [at] antage at Artiklen er indsendt af den herboende Baron Malortie, Søn af afd. Kong Georg's Overmarschal, og som har skrevet den af Kongen modtagne »Scetch on Slesvig &c.«²) —

Jeg har ikke anseet den egnet til officiel Indsendelse; men da denne vistnok rigtige Fremstilling under nuværende Forhold turde have Interesse, saa har jeg ikke villet undlade at sende den til Dem.

J. Bülow.

P. Vedels Privatpapirer.

1476. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigs-
minister Baron Rosenørn-Lehn.

Monsieur le Baron,

Paris, 13 février 1879.

Je me suis empressé de communiquer à M. le ministre des affaires étrangères le contenu de la dépêche télégraphique

¹) Findes ikke vedlagt.

²) Det drejer sig vistnok om »Diplomatic Sketches by »An Outsider«, II. General von Bülow and the Danish Question«. (London 1878).

que Votre Excellence m'a adressée le 11 de ce mois¹⁾, et qui ne m'est parvenue que dans la soirée. — M. Waddington m'a chargé de remercier Votre Excellence de cette communication et s'est exprimé dans des termes approuvant la résolution prise par le gouvernement du Roi de ne pas demander l'assistance des puissances à l'occasion du traité du 11 octobre. — Le ministre a nommément rappelé que le gouvernement impérial ayant dans le temps fait, à deux reprises différentes, des démarches auprès du cabinet de Berlin aux fins d'obtenir la mise à exécution de l'article V du traité de Prague, il lui avait été répondu que la France n'avait pas participé au traité et qu'elle n'avait par conséquent pas le droit de réclamer l'exécution de ses stipulations²⁾.

[*Waddington mener, at Ophævelsen er den Pris, Østrig maa give for Preussens Støtte m. H. t. Bosnien. At nærværende Tidspunkt valgtes, skyldtes Uvilje i Berlin mod Danmark for Øjeblikket.*]

Moltke-Hvitfeldt.

Depeche Nr. 8, modtaget 18. Februar 1879.

1477. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

London, 13. Februar 1879.

Jeg saa igaar Lord Salisbury og havde Leilighed til at gjøre ham den mig telegrapherede Meddelelse³⁾, hvortil han blot bemærkede, at det glædede ham, at den kongelige Regering havde taget en saadan Beslutning, navnlig angaaende den i sidste Passus omtalte Stilling til andre fremmede Magter, da han fuldkomment delte den Anskuelse, der rimeligvis havde motiveret Beslutningen, nemlig at Intet vilde

¹⁾ Trykt som Nr. 1469.

²⁾ Se Aage Friis, Den danske Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark, S. 251 ff, 315 ff.

³⁾ Trykt som Nr. 1467.

komme ud af yderligere Henvendelser, idet vistnok alle Magter vilde see sig ude af Stand til at foretage Noget. I Samtalen skjulte Lord Salisbury ikke sin Beklagelse over det Slag, som de Danmark saavel som Nord-Slesvigerne ved Prager-Freden givne Forhaabninger havde faaet ved den nu bekjendtgjorte østerrigsk-preussiske Overenskomst af 11. Okt. Lord Salisbury havde ikke mindste Anelse om, hvorledes Preussen tænkte at ville benytte den det nu af Østerrig indrømmede Frihed fra hver Forpligtelse, men at Berliner-Cabinetet vilde benytte den egenraadigt og ikke tillade nogen anden Magts Paavirkning, syntes ham klart at fremgaae af den Hemmelighed, hvormed Overenskomsten var bleven forberedt og kommet tilveie; thi han havde ingen Tvivl om, at de tvende Contrahenter havde benyttet Congressmødet i Berlin til at komme til en Forstaaelse om Overenskomsten, og dog havde han dengang Intet hørt om Sagen. Om og hvorvidt Overenskomsten ogsaa havde bragt Østerrig nogen Fordel som Pris for dets Beredvillighed til at tjene sin Medcontrahent, vidste Lord Salisbury derfor heller ikke, men han delte den naturligt almindelige Mening, at ogsaa Grev Andrassy havde sørget for at faae nogen Fordel ud af Salget af Art. V.

Uden at ville lægge særdeles Vægt paa Grev Schuwaloffs i en almindelig Samtale henkastede Yttringer, skal jeg dog med Hensyn til Overenskomsten af 11. Okt. bemærke, at da jeg iforgaars havde Leilighed til at berøre denne til ham og beklagede den Maade, hvorpaa saaledes givne Løfter bragtes ud af Verden nutildags, svarede Greven: »Ja, De har Grund til at klage, men meget muligt gaar det mest ud over os, thi desværre maa man frygte, at Østerrig ei har tabt egen Fordel af Sigte i den Affaire, og har Grev Andrassy opnaaet Noget, er det vistnok paa vor Bekostning.«

Pressen andetsteds og her synes dog endelig at have vundet moralsk Mod og Retsfølelse nok til nu at see eller ane noget Mere i Overenskomsten af 11. Okt., end en blot formel Pagt, der Intet forandrer og ingen Betydning har. I saa Hen-

seende indskrænkende mig til de engelske Blade, tillader jeg mig at vedlægge en Artikel fra Pall Mall Gazette af igaar. Uagtet denne vistnok gaar meget for vidt i sin Frygt, idet den paa engang, med en vis Tiltro, gjenopliver de Projecter, der i sin Tid viste sig at have været forhandlede mellem Bismarck og Benedetti¹⁾, ere disse Speculationer dog betegnende nok for den Mistænksomhed, der endelig er vaagnet.

Depeche Nr. 7, modtaget 18. Februar 1879.

J. Bülow.

1478. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 13. Februar 1879.

I min Depesche af 4de d.²⁾ forudsatte jeg at den keiserl. Regering vilde finde det nødvendigt at gjøre os en Meddelelse om Traktaten af 11. Oct. Denne Forudsætning har viist sig at være urigtig, thi jeg troer at vide at Hr. v. Heydebrand vel har modtaget et Exemplar af Reichsanzeiger men med Tilføiende at det kun var til hans *egen* Underretning og den keis. Regering finder altsaa at den ikke engang bør gjøre hvad dog den øster. har gjort, ved *confid.* og mundtligt at melde os det Skete³⁾. I den ovennævnte Depesche har jeg endvidere gjort D. H. bekjendt med den kgl. Regerings *foreløbige* Tanker om, hvilken Holdning den burde indtage under de Forhold, der vare opstaaede for den ved bemeldte Traktat. Dens *endelige* Beslutning desangaaende er taget i Statsraad igaar,

¹⁾ Den nævnte Artikel i »Pall Mall Gazette« refererer Bemærkninger i »Die Presse« om, at Bismarck har Planer om at skaffe Frankrig og Tyskland Udvidelser paa »to Kongerigers« Bekostning. — Under Fredsforhandlingerne 1866 havde Frankrig tilbudt Preussen Alliance og Indrømmelser m. H. t. Tysklands forfatningsmæssige Ordning mod Hjælp til Belgiens Erobring.

²⁾ Nr. 1437.

³⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 379.

og jeg har strax telegrafisk underrettet Dem om dens Hoved-Indhold: paa den ene Side en motiveret Forespørgsel i Berlin om hvilken Betydning den keis. Regering tillægger Tr. af 11. Oct., paa den anden Side ingen Anmodning til de andre Magter der i sin Tid have deltaget i Londoner-Conferencen om nogen virksom Assistance.

Igaar har jeg tilstillet D. H. en ostensibel Depesche¹⁾, som nærmere udfører den allernaad. tagne Beslutning. Naar denne Depesche i Slutningen autoriserer Dem til, hvis det begiæres, at meddele Copi af den, tilføier jeg her at det vil være mig kjært om denne Begjæring giøres til Dem, og naar den endvidere henviser til mundtlige Commentarer, som De kunde finde det hensigtsmæssigt at tilføie, skal jeg tillade mig her at give nogle Antydninger om hvad jeg antog at De muligvis kunde giøre Hs. Exc. Statssecretairen opmærksom paa i den længere Samtale som De formeentligen vil faae Leilighed til at føre med ham om Sagen.

D. H.s nøie personlige Kjendskab til Alt hvad der er passeret i det slesvigske Spørgsmaal sætter Dem bedre end nogen Anden istand til at erindre om, hvorledes Nationalitetsprincippet laae til Grund for det, hvorledes den deraf følgende Consequents at Nord-Slesvig altsaa maatte blive ved Danmark fra alle Sider i Princippet anerkjendtes paa Conferencen i London, og hvorledes denne Betragtning ikke bortfaldt ved Wienerfreden, saaledes at Præliminarierne i Nicolsburg og Freden i Prag ikke saa meget skabte denne Forventning som snarere kun gav den et bestemt Udtryk og en international Sanction. Efter 1866 foreligger der dernæst en heel Række af Kjendsgjæringer der vise at den preuss. Regering fuldelig anerkjendte denne baade moralske og internationale Forpligtelse. Idet jeg her lader ude af Betragtningen de Samtaler som D. H. til forskjellige Tider har kunnet indberette hertil, vil jeg kun erindre om Forhandlingerne

¹⁾ Nr. 1472.

i 1867—68, de gjentagne Gange man fra keiserl. russisk Side ad reent personlig og venskabelig Vei har bragt Sagen paa Bane, de Forsikkringer som i 1875 gaves Kong Oscar¹⁾ da han berørte Sagen under sit Besøg i Berlin, den Maade paa hvilken Hr. von Bülow i sin Tid besvarede H. Krügers Interpellation i Rigsdagen²⁾, og endelig den Kjendsgjerning at den keiserl. Regering intet Skridt havde foretaget før nu til at faae Art. V formelt ophævet, uagtet det vel ikke kan betvivles at den øster. Regering, i alt Fald efter 1870, neppe noget Øieblik vilde have gjort Vanskelighed ved at give sit Samtykke dertil.

D. H. veed ligeledes hvorledes selv Rigskantsleren har anerkjendt, hvor liden virkelig Betydning han tillægger Besiddelsen af Nordslesvig, idet den egtl. politiske og strategiske Linie ligger meget sydligere ved Slien³⁾. Og hvis man virkelig i Tydskland i 1864 var uvidende om i hvilken Grad den hele nordlige Deel af Slesvig er gennemgaaende dansk i Sprog og Nationalitet, saa er det umuligt længere at lukke Øiet til for denne Kjendsgjerning efter at man hvert Aar har seet en overvældende Majoritet af Vælgere, trods Udvandringer og allehaande Tryk, sende danske Deputerede til Forsamlingerne i Berlin, som kun havde den ene Opgave paa alle Maader og ved alle Midler at forlange Gjenforeningen med Danmark. Hvad taber altsaa Tydskland ved at tilbagegive et Stykke Land hvis Besiddelse ingen Interesse frembyder for det, og hvad vinder det ved med Magt at beholde et afrevet Lem af en levende Nationalitet, som altid vil stræbe tilbage til sit gamle Legeme?

Endelig vil det formeentlig være godt om D. H. faaer Leilighed til engang for alle at udtale Dem om de rigsfjendtlige Stemninger som man i Tydskland saa tidt har paastaet at være tilstæde her i Dmk., saa at man der nu vel næsten be-

¹⁾ Sml. Nr. 1212, 1213, III, S. 391 ff.

²⁾ Se Nr. 1321, III, S. 543 ff.

³⁾ Sml. Akter I, S. 23.

tragter dem som notoriske. Hvor ere de tilstæde og hvor have de viist sig? Jeg vil dristigt opfordre enhver Upartisk til at erklære om ikke den danske Presse, der, som bekjendt, nyder en udstrakt Frihed, paa enkelte Undtagelser nær, som den off. Mening ikke har tøvet med at misbillige, har udtalt og endnu den Dag i Dag udtaler sig med en Sømmelighed og et Maadehold, som man neppe vilde have fundet i noget andet Land, som havde undergaaet saadanne Prøvelser, som Danmark har gjort det siden 1864? Og hvorle[des] den danske Regering i de afvigte Aar har stillet sig til Preussen viser sig bedst af dens Holdning under de to store Criser i 1866 og 1870, da det vel tør siges at den alm. Mening i Europa snarest var tilbøielig til at troe at Preussen ikke havde synderlig Udsigt til at gaae ud seirrigt fra Kampen. I Foraaret 1866 tilbød Dmk. sin Alliance i Berlin¹⁾ og den var maaskee bleven modtagen hvis ikke andre Combinationer havde gjort den unødvendig. I 1870 havde Dmk. allerede midt i Juli ved Hjælp af Rusland givet Forsikkring i Berlin om at vi vilde bevare en strikte Neutralitet²⁾, altsaa en halv Maaned før Hertugen af Cadores Mission hertil — og dog fortælles det og troes endnu i Tydskland at den russiske Thronfølger, Prindsen af Wales og den nuværende Konge af Sverig maatte begive sig herhen for at forhindre Regeringen fra at slutte Alliancen med Frankrig, medens Sandheden er at den sidste slet ikke satte sin Fod paa den Tid i Dmk. og de to førstnævnte allerede før Krigens Udbrud befandt sig her i Besøg. Naar jeg hertil føier at Hs. Maj. Kongen har besøgt Keiser Wilhelm i Baden, at Hs. kgl. Høih. Kronprindsen har 2 Gange været i Berlin, at den tydske Keiserprinds efter Kongens Indbydelse har været i Besøg hos Kongefamilien og er bleven behandlet her med al den hjertelige Forekommenhed som han kunde ønske, saa vil det være vanskeligt at angive noget Punkt, hvor der skulde kunne siges at have været viist Uven-

¹⁾ Se Friis I, S. 106 ff.

²⁾ Aage Friis, Danmark ved Krigsudbrudet Juli-August 1870, S. 30.

lighed end sige Fjendskab. Jeg vil ikke i denne Sammenhæng omtale Hds. kgl. Høih. Pr. Thyras Formæling, thi det er mig umuligt at troe at den preuss. Regering virkelig nogensinde for Alvor har kunnet tillægge dette Ægteskab den fjerneste politiske Betydning og skulde der virkelig have været Noget som i formel Henseende har forekommet den preuss. Regering mindre regelmæssigt, har den dog umuligt nogensinde kunnet troe at man her havde til Hensigt at fornærme den.

Det er disse Betragtninger som jeg troer at det vilde være heldigt om D. H. kunde fremstille for Hs. Exc. Statssecretæren, idet jeg selvfølgelig overlader til Deres egen Vurdering at supplere dem ligesom ogsaa at udelade et eller andet Punkt der efter Deres Mening mindre egnede sig til at berøres. Hvad Resultatet end maatte blive af det Skridt vi nu forsøge i Berlin, sætter jeg dog en stor Priis paa at D. H. har faaet Leilighed til i et Totalbillede at vise Hs. Exc. Statssecretæren hvor correct vor Holdning har været og er ligeoverfor Tydskland, thi jeg tør haabe at Erkjendelsen heraf vil have en gunstig Virkning paa vort fremtidige alm. Forhold til den keiserl. Regering. Jeg kjender Hs. Exc. Statssecretaires Retfærdighedsfølelse for vel til ikke at være overbeviist om at han vil høre Dem uden forudfattet Mening, og at han derefter vil dømme uden Partiskhed.

Af de andre europæiske Magter venter den kgl. Regeringensomhelst venskabelig Assistance i denne Sag og i alt Fald vil den ikke forsøge paa at fremkalde den. Vi føle at Afgjørelsen alene maa afhænge af den keiserl. Regerings egen Bedømmelse. Men paa den anden Side gjøre vi selvfølgelig heller ingen Hemmelighed af det Skridt som vi nu foretage i Berlin, vi handle aabent og have Intet at skjule. Forsaavidt Deres fremmede Colleger maatte spørge Dem derom, bebyrder jeg derfor D. H. til confidentielt at lade dem vide, hvad vi have gjort, men med udtr. Tilføiende at vi *hverken* nu *eller* efter maaskee at have modtaget et Svar fra den keis. Reger. som ikke svarer til vore Ønsker have til Hensigt

at anmode andre Magter om at yde os deres venskabelige Assistance ved denne Leilighed.

Postscr. Efter at Ovenstaaende var skrevet har jeg modtaget Efterretning om den Passus i den tyske Throntale som handler om den nys afsluttede Traktat¹⁾. Skjøndt den ikke kan tjene til at styrke mine Forventninger om Virkningen af det Skridt som vi nu staae i Begreb med at foretage, udelukker den det dog heller ikke og jeg finder derfor ingen Anledning til at forandre Noget i den af os engang fattede Beslutning.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 4.

1479. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Kjøbenhavn, 13. Februar 1879.

Jeg har modtaget /Tit./s Beretning Nr. 4²⁾ af 5te ds., hvoraf jeg seer, at Efterretningen om den af Tydskland og Østerrig afsluttede Tractat, hvorved Pragerfredens Artikel V, 2det Membrum, sættes ud af Kraft, har været en fuldstændig Overraskelse for General Björnstjerna, saavel som for Deres Colleger.

Ikke mindre uventet kom denne overraskende Efterretning for den kgl. Regjering, som ikke havde erholdt nogen somhelst Antydning om hvad der nu sees at have været afgjort allerede den 11te October f. A. Den østerrigske Gesandt har den 3die ds., confidentielt og mundtligt, underrettet mig om Tractaten; men hverken gennem Herr v. Heydebrand eller ved en Meddelelse til Kammerherre Quaade har den tyske Regjering indtil nu berørt Sagen, og Haabet om at det vil skee, maa nu aldeles opgives.

¹⁾ Trykt som Nr. 1473.

²⁾ Trykt som Nr. 1442.

Jeg behøver ikke at sige /Tit./, hvor dybt og smerteligt den kgl. Regjering er bleven berørt ved Efterretningen om denne Tractat, hvis Betydning nærmest og almindeligt opfattes som en Tilkjendegivelse af, at Preussen dermed betragter Spørgsmaalet om Nordslesvigs Tilbagegivelse til Danmark som definitivt bortfaldet. Efter at have erholdt Hs. Maj. Kongens Ordre om, hvad den kgl. Regjering i denne Anledning kan og bør gjøre, vil jeg ikke tøve med at gjøre /Tit./ bekjendt med, hvorledes den kgl. Regjering opfatter Stillingen.

At søge ved en Henvendelse til de andre Magter at tilveiebringe en saadan Pression paa Preussen at det bringes til at ordne det nordslesvigiske Spørgsmaal ved en Afstaaelse paa rimelige Betingelser, eller ialfald til at gjentage det nu ophævede Løfte om i sin Tid at gjøre det, — herom kunde der under de nuværende politiske Forhold i Europa slet ikke være Tale. Vi kunde umuligt troe, at vi skulde kunne bringe Cabinetterne til en saadan Action, eller at Preussen skulde give efter for den.

Ikke mere Udsigt er der til at vi skulde kunne opnaae det mere begrændsede Formaal, at bringe Cabinetterne til at holde Spørgsmaalet ilive til en fremtidig Løsning, derved at de overfor den preussiske Regjering f. Ex. til Anerkjendelsen af Modtagelsen af den tyske Reg.s Meddel. om Tr. af 11. Oct. føiede Udtalelsen af et Haab om, at denne dog ikke vilde betragte Spørgsmaalet om en national Grændseregulering som bortfaldet ved Tractaten af 11te October. Der er neppe noget Cabinet der ved en saadan Henvendelse vilde udsætte sig for det skarpt afvisende Svar som det efter al Sandsynlighed vilde modtage fra Berlin.

Der bliver saaledes ikke Andet tilbage for den kgl. Regjering end at indskrænke sig til at udtale i Berlin, i en beskeden og forsigtig Form, at efter vor Mening Spørgsmaalet kan bestaae uafhængigt af Pragerfredens Artikel V og dennes Forandring ved Tractaten af 11te October, samt forespørge

der, hvorvidt den preussiske Regjering deler denne vor Anskuelse. Til Støtte for denne ville vi da anføre at de Motiver hentede fra Retfærdighed og Billighed som i sin Tid vistnok væsentligt havde ledet Preussen til at antage Artikel V, efter vor Mening endnu ere bestaaende, eller meget mere ved den nye Tractat have faaet større Frihed til at udfolde sig; idet vi meget vel kunne forstaae at Preussen ikke kunde ønske at staae som internationalt bundet ligeoverfor Østerrig, og at det ikke kunde ønske at bringe Principet om Folkeafstemning til Anvendelse, og navnlig ikke i det Omfang som Artikel V har gjort det.

Ved at gjøre en saadan Forespørgsel i Berlin, udsætte vi os ganske vist for et mere eller mindre skarpt afvisende Svar; men dette bør ikke afholde os. Den kgl. Regjering kan ikke bevare fuldstændig Taushed i en Sag af saa afgjørende Vigtighed for Danmark, efter at det nu er givet at den preussiske Regjering ikke vil berøre den overfor os; og selv i værste Tilfælde er Sikkerheden om denne Regjerings Hensigt at foretrække for den nuværende Uvished.

Det er ikke vor Hensigt at begjære Cabinetternes Assistance, og altsaa heller ikke det svensk-norske Cabinets, skjøndt vi ere fuldt overtydede om ogsaa ved denne Leilighed hos dette at finde den samme sympathetiske Interesse som det saa ofte har beviist os i Gjærning, og vi have med stor Tilfredsstillelse seet, at den offentlige Mening der er kommen til Orde i den svenske og den norske Presse, saa ubetinget er os gunstig.

Men medens vi ikke agte at henvende os til Magterne om Assistance, er det paa den anden Side dog heller ikke vor Hensigt at gjøre en Hemmelighed af det Skridt som vi foretage i Berlin. Jeg beder Dem derfor, aldeles confidentielt at gjøre General Björnstjerna bekjendt med den kgl. Regjerings Hensigter saaledes som jeg ovenfor har fremsat dem, og forbliver etc.

1480. Redaktør C. St. A. Bille til H. A. Krüger.

Kjære Kryger!

Kjøbenhavn, 13. Februar 1879.

Med dyb Smerte og Bevægelse har jeg gjennemlæst, hvad De tilskriver mig¹⁾. Jeg anseer det for uklogt at betro Papiret alle mine Tanker og indskrænker mig derfor herved til følgende korte Bemærkninger.

Magterne rundt om have forladt os. Der er ikke een, som for Alvor rører en Finger for at hjælpe os. Ethvert Forsøg i denne Retning er saa forgjæves, at det kun bliver ny Ydmygelse, ny Sorg at prøve derpaa. En Appel, som den, De tænker Dem, vilde falde magtesløs til Jorden, selv om den kunde gøres.

Deri er jeg enig med Dem, at Danmark, selv om man vilde byde det Noget, Intet skulde modtage, hvis det var knyttet til Betingelser, som drog det ind i Malstrømmen af Tydsklands Fremtidsskjæbne.

For Slesvigerne turde det ene Rette for Øjeblikket være at tie og vente. Mit Raad til Dem er aldeles afgjort dette: Stil ingen Forespørgsel til Bismarck! Selv om det lykkedes Dem at faae den fremmet og at bevæge ham til at svare, vilde hvert hans Ord i en saadan Kreds og paa en saadan Anledning blive et nyt Sværd igjennem de Danskes Hjærte, et nyt Led i Slesvigs Slavelænke.

Jeg gaaer videre: Reis slet ikke til Berlin! De kan Intet udrette der i Øjeblikket. Deres Fraværelse er under disse Omstændigheder den bedste Protest.

For mig stiller det sig som det Naturligste, at De nedlægger Deres Mandat som Deputeret for at give de danske Slesviger Leilighed til at vise, om de selv efter denne Ophævelse af Art. V billige Deres Optræden og fremdeles ønske Dem til Repræsentant. Med denne Mandatnedlæggelse og med nyt Valg vil der hengaae nogle Maaneder. Mulig er det da kla-

¹⁾ C. St. A. Billes Privatpapirer er, efter Meddelelse af hans Efter-slægt, tilintetgjorte.

rere, hvad De har at gjøre, og hvilken Vej De skal betræde. Det er min Overbevisning, at dette Skridt nu er det, som først bør gjøres.

Til den unge Bauer skal jeg nu skrive direkte.

H. A. Krügers Privatarkiv. R. A.

Bille.

1481. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 14. Februar 1879.

Jeg har modtaget Deres Hvbhds. Beretninger Nr. 3, 4 og 5¹⁾ angaaende den tydsk-østerrigske Tractat af 11. October f. A.

Den kgl. Regjering paaskjønner den af Grev Andrassy viiste Hensynsfuldhed ved at lade Grev Kalnoky confidencielt meddele Tractaten her; og jeg beder Dem ved Leilighed og paa passende Maade at bringe ham vor Tak derfor.

Den kgl. Regjering har nu fattet endelig Beslutning om hvad den kan og bør gjøre i Anledning af Tractaten. Den vil i de nærmeste Dage fremsætte i Berlin en meget forsigtigt holdt Forespørgsel om hvilken Betydning den tydske Regjering tillægger denne Tractat; ved Siden heraf agter den ikke at stille nogen Anmodning om Assistance til de andre Magter der i sin Tid have deeltaget i Londoner Conferencen, medens den dog heller ikke, paa den anden Side, har til Hensigt at gjøre nogen Hemmelighed af det Skridt som vi nu gjøre i Berlin.

Saasart dette Skridt er foretaget, vil De til Deres egen Efterretning erholde Gjenpart af den til Kammerherre Quaade rettede ostensible Depesche²⁾.

Efterretningen om, at Østerrig havde givet sit Samtykke til den af Tydskland attraaede Forandring af Pragerfredens

¹⁾ Trykt som Nr. 1435, 1438 og 1457.

²⁾ Nr. 1472.

Artikel V, har naturligviis berørt den kgl. Regjering paa en smertelig Maade; men vi fordølge os dog derfor ikke de Motiver der fra et østerrigsk Standpunkt kunde tale for en saadan Forandring. Vi have endvidere i Deres Beretninger med Tilfredsstillelse læst Grev Andrassy's og Baron Orczy's Udtalelser til Dem om, at Tractaten af 11te October efter deres Formening ikke har afskaaret os Udsigten til, af det nu overfor Østerrig internationalt frie Tydskland at opnaae en billig Løsning af det nordslesvigske Spørgsmaal; vi slutte af disse Udtalelser, at vi hos den østerrigske Regjering finde den samme Sympathi nu som vi oftere tilforn have modtaget Beviser paa; og jeg beder Deres Hvbh. om at takke Grev Andrassy for den af [ham] saaledes udtalte velvillige Stemning mod Danmark.

Koncept med Rettelser af P. Vedel til Depeche Nr. 2.

1482. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Copenhagen, 14 février 1879.

Soyez très prudent dans votre langage, méfiez-vous des messieurs du ministère.

Koncept med Rettelse af P. Vedel til Chiffertelegram, indleveret i København 14. Februar 1879, modtaget af Falbe s. D.

1483. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 14. Februar 1879.

Af vedlagte Afskrift af en Depesche som jeg idag sender til den kgl. Gesandt i Berlin¹⁾ vil D. H. erfare baade Anledningen til det Telegram, jeg idag har afsendt til Dem²⁾, og den Maade

¹⁾ Trykt som Nr. 1485.

²⁾ Trykt som Nr. 1482.

til det Telegram, jeg idag har afsendt til Dem, og den Maade paa hvilken jeg opfatter dette Incident. Som De deraf vil see, har jeg anmodet Grev Kalnoky om at constatere hos sin Regering at den kgl. Reger. ikke til ham i nogen Maade havde antydet end sige paastaaet at den ogsaa efter Tr. af 11. Oct. havde nogen internat. ell. juridisk Ret, og confidentielt har jeg sagt ham at Anledningen til denne Anmodning var en Misforstaaelse, som i det tydske Gesandtskab i Wien var opstaaet ved Baron Orczys Referat af sin Samtale med Dem¹⁾. Jeg tvivler ikke paa at det er meget imod sin Villie at Baron Orczy har bevirket denne Misforstaaelse og jeg anseer det for hensigtsmæssigst at De forholder Dem ganske rolig og ikke berører Sagen til Nogensomhelst hverken til Grev Andrassy eller den nærmest Paagjældende. Det er vel rimeligt at man selv vil bringe den paa Bane til Dem, og det vil da være vigtigt at De med Uforbeholdenhed modtager de Explicationer som gives Dem og i det Hele undgaaer Alt der kunde see [ud] som om De nærede nogen Rancune for hvad der er skeet.

Koncept med P. Vedels Haand [til Depeche Nr. 1].

1484. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Wien, 14. Februar 1879.

Foruden de i mine foregaaende ærbødigste Rapporter meldte Udtalelser, har Grev Andrassy senest yttret sig overfor Marquis de Vogüé derhen, at man ikke maatte ansee Traktaten af 11. Oktober som en mod Danmark rettet uvenligsindet Akt. Han gik tvertimod ud fra den Anskuelse, at det var i den almindelige Interesse, at den med Art. V af Prager

¹⁾ Sml. Nr. 1435.

Freden Østrig givne Indblandingsret ophævedes, afseet fra Ønsket om at fjerne et Ansvar, som muligt engang kunde blive gjort gjældende mod Østrig selv. Han troede at kunne sige, at der stedse endnu i Berlin existerede en forsonlig Stemning mod Danmark og et Ønske om at see en billig Overenskomst tilveiebragt, idet han navnlig hentydede til Kronprindsens bekjendte Følelser i saa Henseende.

Under en diner hos Sir H. Elliot igaar havde jeg en længere og interessant Samtale med Baron Schwegel¹⁾, der selv indledede denne med almindelige Betragtninger om Forhold og Tilstande i Europa, idet han tog de i Frankrig skete Omvæltninger som Udgangspunkt. Baron Schwegel var af den Mening, at den nye Regjering i Frankrig neppe vilde have nogen Varighed; men at de yderliggaaende og revolutionnaire Tendentser stedse vilde faae større Overhaand. Selv i Tydskland var Forholdene usikre, og han frygtede, at Fyrst Bismarck tog Feil, naar han troede sig istand til at beherske paa eengang de indre Vanskeligheder, som han selv for en stor Deel havde fremkaldt, samtidigt med en fra Udlandet muligt frembrydende Revolution, som vistnok ikke vilde blive uden Gjenlyd i Tydskland. Jeg bemærkede da, at det under disse Forhold, og hvor Østrigs Opgave maatte være Befæstelsen af de conservative Principper, ligesom dets indre Tilstande ikke syntes at frembyde nogen Fare i samme Retning som i Tydskland, var mig saameget uforstaaeligere, at man havde troet, at maatte gjøre Dette Indrømmelser som skeet var ved Traktaten af 11. Okt. Baron Schwegel yttrede hertil, at han meget beklagede det *uheldige Tidspunkt*, hvor denne Afgjørelse var bleven truffet og offentliggjort, saameget mere som den ikke stod i mindste Forbindelse eller Sammenhæng med den i den kongelige Familie stedfundne Formæling. Grev Kálnoky havde ogsaa længst været istand, til at oplyse den kongelige Regjering om, hvad der maatte

¹⁾ Baron J. v. Schwegel, Sektionschef i det østrig-ungarske Udenrigsministerium.

komme og havde vistnok ikke ladet den være i Tvivl derom. Jeg svarede, at det ikke var mig bekendt, at saadanne Andytninger vare blevne gjorte af Grev Kálnoky; men maaskee havde han havt ligesaa liden Anledning til at yttre sig derom, som jeg fra min Side i de sidste 6—7 Aar, hvor jeg saa at sige ikke havde berørt Sagen; idet vi selv gik ud fra den Anskuelse, at Sagen bedst ordnedes ved en direkte Forstaaelse med Tydskland, og vi havde ventet taalmodigt paa et Signal derfra. Grev Andrassy havde i sin Tid ikke lagt Skjul paa, hvor Lidet Østrig var istand til at yde Danmark i Sagen, og at han overhovedet ikke var tilbøielig til at tage fat paa en Sag, »hvor han ikke kunde lade Handlingen følge paa Ordene«, et Argument, som vi ogsaa havde taget fuldt Hensyn til. Baron Schwegel tog derefter Anledning til at yttre sig om »det Ansvar« som kunde gjøres gjældende udenfra i første Linie mod den tydske Regjering, idet han navnlig henpegede til *Frankrig*, et Ansvar, der ogsaa kunde have bragt Østrig Forlegenheder. Iøvrigt var man af den Mening, at det tjente Sagen selv o: en mindelig Overenskomst mellem Danmark og Tydskland bedst, at Østrigs direkte Indblandingsret var ophævet, idet man ved given Leilighed meget bedre var istand til, naar man havde frie Hænder, at virke i Berlin for en saadan.

Ligesom Baron Schwegel øiensynligt ved sin Samtale med mig bestræbte sig for at formindske det saa naturlige piinlige Indtryk af 11. Okt.-Traktaten, har Grev Andrassy gjentaget i Samtaler med min Hustru saa at sige »bedt om godt Veir«, idet han søgte at afsvække Betydningen af sin Handlemaade, tilføiende: at man ikke burde bære Nag i Politikken, men vide at tilgive, naar den første naturlige Misstemning havde sat sig. —

C. Falbe.

Depeche Nr. 6, modtaget 18. Februar 1879.

1485. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 14. Februar 1879.

Igaar indfandt den keis. Chargé d'aff. Grev v. d. Goltz sig i Ministeriet og sagde mig, at »det var meldt fra det keiserl. Gesandtskab i Wien at den derværende kgl. Gesandt i en Samtale med Baron Orczy har udtalt at vi ikke betragte Danm.s Ret som bortfalden ved Trakt. af 11. Oct. og han (Grev G.) var derfor beordret til at forelægge mig det Spørgsmaal 1° hvorvidt Kmh. Falbe ved denne Leilighed havde handlet efter Instrux herfra og 2° i bekræftende Fald hvorpaa vi støttede denne Paastand.« Mit Svar var, at »Kmh. Falbe ingen Instruktion havde modtaget herfra, og at vi ikke paastod at Danmark skulde have nogen »Ret«.« —

Som D. H. vil see af vedlagte Depesche¹⁾ fra Kmh. Falbe, har denne ganske rigtigt d. 3. Febr. havt en udførlig Samtale med Baron Orczy, i Løbet af hvilken han yttrede, at »den nu trufne Overenskomst ikke kunde berøre Dm.s Rettigheder i Sagen« og Depeschen tilføier »hvilket Baron Orczy bekræftede«.«

Af Dato'en for denne Samtale er det klart nok at Kmh. Falbe under ingen Omstændigheder kunde have modtaget Instrux herfra, thi først høit op paa Dagen modtog jeg af Grev Kálnoky confid. Meddelelse om Traktaten. Under den korte Samtale, jeg ved den Leilighed havde med den keis. øster. Gesandt udtalte jeg ikke et Ord som gik i Retning af at vi ikke anerkjendte Trakt. af 11. Oct. som gyldig, og jeg har idag bedet Grev Kálnoky paa passende Maade at henlede sin Regerings Opmærksomhed paa sin Rapport om denne vor Samtale.

Herefter er altsaa den kgl. Regerings Stilling fuldkommen reen og klar. Men ogsaa Kmh. Falbe har ingensomhelst Skyld. Han taler om »Rettigheder«, men der er andre Ret-

¹⁾ Nr. 3 af 3. Februar 1879, trykt som Nr. 1435.

tigheder til end juridiske og traktatmæssige, og saalænge han kun bruger Udtrykket i Alm., kan han billigvis forstaaes som talende om moralske Rettigheder, Hensyn til Retfærdighed og Billighed. De vil endelig bemærke at han tilføier at Baron Orczy »bekræftede« Rigtigheden af hvad han havde bemærket — hvorledes kunde denne »bekræfte« det, hvis han opfattede Kmh. Falbes Ord i den førstnævnte Forstand? men tillige, hvorledes har han i det keis. Gesandtskab kunnet tillægge Falbes Ord nogen særlig Betydning, naar han rigtigt har forstaaet dem som kun alluderende til Retfærdighed og Billigheds-Hensyn? Jeg kan ikke forklare mig dette paa anden Maade end at Baron Orczy simpelthen har refereret sin Samtale med Kmh. Falbe og at man i det keis. tyske Gesandtskab har lagt en Betydning i de brugte Udtryk som hverken den ene eller den anden af de to Samtalende havde tillagt dem. Jeg tør imidl. haabe at min Forklaring til Grev Goltz har fjernet enhver Misforstaaelse, og den keis. Regering vil desuden af min ostensible Depesche af d. 12. Febr.¹⁾ (altsaa afsendt herfra Dagen før Grev Goltz henvendte sig til mig) see at jeg deri udtrykkelig udtaler at Tydskland ved Trakt. af 11. Oct. er sat istand til [at] handle »dans la plénitude de sa force et de son droit légal«, hvorved det netop anerkjendes at vi ikke kunne paastaae at Art. V endnu hjemler os nogen Ret.

Jeg har foretrukket at lade D. H. see Kmh. Falbes originale Depesche og beder mig den tilbagesendt ved Leilighed.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 5. — Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 384, 389 og Hähnsen II, Nr. 1051, 1058—59, samt Sønderj. Aarb. 1907, S. 187—96; 1908, S. 1—17.

1486. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 14. Februar 1879.

Kjære Vedell . . . Det er trange Tider og de kunne blive langt værre naar der ikke iagttages en høi Grad af Forsigtig-

¹⁾ Nr. 1472.

hed og vil jeg hengive mig til det Haab at jeg seer Faren større end den virkelig er dog forekommer det mig at man lægger an paa at frembringe »eine gereizte Stimmung« for at faae sin Modpart til at begaae en Dumhed og jeg troer, hvor haardt vi end ere komne til at føle det saa har dog Størsteparten selv af fornuftige Folk hos os ikke klart Begreb om under hvilket Overmod og Mishandling vi kunne blive trykkede og det er ikke alene foroven men ogsaa forneden at Bismarck kan ønske at divertere sit Publikum. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1487. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg.

Kjøbenhavn, 14. Februar 1879.

Deres Høivelbaarenhed har af mit Telegram af 11te ds.¹⁾ erfaret Hovedindholdet af den endelige Beslutning som den kgl. Regjering har taget med Hensyn til hvad der fra vor Side kan og bør gjøres i Anledning af den tydsk-østerrigske Tractat af 11te October f. A., nemlig: at gjøre en motiveret Forespørgsel i Berlin om hvilken Betydning den tydske Regjering tillægger denne Tractat, og ved Siden heraf ingen Anmodning om Assistance at stille til de andre Magter der i sin Tid have deltaget i London Conferencen.

Hoslagt sender jeg Dem en Gjenpart af den i Overensstemmelse hermed under 12te ds. Kammerherre Quaade tilstillede Depesche²⁾. De vil af denne blandt Andet see, at vi ikke gjøre Paastand paa at besidde nogen juridisk Ret overfor Preussen, men tvertimod anerkjende at dette ved hiin Tractat er indtraadt »dans la plénitude de son droit légal«, saaledes at vi indskrænke os til at appellere til dets Retfærdigheds og Billighedsfølelse.

¹⁾ Trykt som Nr. 1468.

²⁾ Trykt som Nr. 1472.

Med Hensyn til de andre Magter, da ville vi som anført ikke forsøge paa at fremkalde nogen Assistance fra dem i denne Sag. Men det er paa den anden Side ikke heller vor Hensigt at gjøre en Hemmelighed af det Skridt som vi nu foretage i Berlin; vi handle aabent og have Intet at skjule. Jeg beder Dem derfor om at gjøre Fyrst Gortchakow bekendt med det af den kgl. Regjering foretagne Skridt i Berlin, dog selvfølgelig i *al Fortrolighed* og paa en saadan Maade, at Fyrsten eventuelt med Rette kan sige, at der ikke af os er gjort eller af ham modtaget nogen »Meddelelse«.

Koncept med Rettelser af P. Vedel til Depeche Nr. 2. — Paategning: Sendt med russisk Courer.

1488. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron.

Wien, 15. Februar 1879.

Jeg har havt den Ære at modtage Deres Excellences Informationer i Depecher af 13de f. M.¹⁾ og 8de dennes²⁾ angaaende de først af den tydske Presse mod den kongelige Regjering rettede Angreb i Anledning af formeentlige welfiske Demonstrationer m. v. i Kiøbenhavn, og senere de med Cabinettet i Berlin og gennem Herr von Heydebrand udvelede Forklaringer. Her havde der ikke været nogen Anledning for mig til at omtale eller berigtige den tydske PresSES Insinuationer, indtil den af Pall Mall. Gaz. i Omløb satte Efterretning, om at Hr. v. Heydebrand havde forlangt sine Passer, hvilken vakte endeel Opmærksomhed, og som jeg ikke tog i Betænkning strax at betegne som falsk og vilkaarligt bygget paa Gesandts naturlige Rappel ifølge hans Forflyttelse til Stuttgart.

Samtidigt havde officiøse Blade imidlertid, idet de prote-

¹⁾ Nr. 1413.

²⁾ Nr. 1454.

stereede imod at 11te Oktober-Traktaten stod i nogensomhelst Forbindelse med Hs. Kgl. Høihed Hertugen af Cumberlands Formæling brugt Udtrykkene: »de bekjendte welfiske Demonstrationer og Deputationer i Kiøbenhavn«. Jeg henvendte mig derfor til den jourhavende Sectionschef i Udenrigsministeriet Baron Calice og bad ham at ville berigtige disse uberettigede Insinuationer i Regjeringspressen, idet jeg tilføiede, at Ministeriet sikkert i Grev Kálnoky's Rapporter vilde finde fuldkommen Stadfæstelse af deres Ugrundethed. Dette lovedes mig, og blev mit Forlangende forsaavidt opfyldt som jeg ingen senere Allusioner har truffet paa i Regjeringsbladene.

Da det maaskee kunde interessere Deres Excellence at see, hvor varmt vor Sag er bleven forfægtet i modsat Retning, tilader jeg mig i *Fortrolighed* herved at meddele Afskrift af en Rapport fra Baron Mohrenheim, som Hr. v. Novikov havde laant mig til Gjennemlæsning. C: Falbe.

Depeche Nr. 7, modtaget 18. Februar 1879. — Den bilagte Rapport fra Mohrenheim ^{24. December 1878} vil blive trykt efter Udfærdigelsen (Moskwa), der i alt væsentligt svarer til Afskriften, i E., D. og N.

1489. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til
Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellentse. *St. Petersborg, 15/3. Februar 1879.*

Jeg har i den forløbne Uge desværre været hindret ved et heftigt rheumatisk Feberanfald i at gaae ud og maa derfor beklage kun ufuldstændigt at være i Stand til at give Deres Excellentse nogen Oplysning om den Maade, hvorpaa det keiserlige Cabinet har optaget Efterretningen om Afslutningen af den tydsk-østrigske Tractat, hvorved Pragerfredens Art. 5 ophæves. Dog har jeg samme Dag Efterretningen

derom kom hertil paa et Hofbal havt Leilighed til at vexe et Par Ord med Hr. Geheimeraad Giers om denne Sag, der udtalte sig meget skarpt og uforbeholdent om det slette Indtryk denne Efterretning havde gjort paa ham. Han ansaae det for at være en ligefrem Virkning af den tydske Regjerings Misfornøielse og Nag over Hertugen af Cumberlandts Formæling. I samme Retning har Hr. v. Giers senere udtalt sig til nogle af mine Colleger udtrykkende sin Indignation og tilføiende: »cela ne portera pas bonheur à l'Allemagne«. Paa mit directe Spørgsmaal, forsikrede Geheimeraad Giers mig, at det keiserlige Cabinet Intet forud havde vidst om denne Tractats Afslutning.

Efter alt hvad jeg hører, kan jeg ei tvivle, at der ved denne Sag, for hvis retfærdige Løsning den keiserlige Regjering jo i sin Tid har interesseret sig i Berlin er føiet en ny Anledning til Utilfredshed med den Bismarckske Politik, som det keiserlige Cabinet alt siden Berlinerkongressen nærer og som i den seneste Tid end mere er bleven forøget ved de af den tydske Regjering mod Pestens Udbredelse tagne, vistnok overdrevent strænge, Forholdsregler¹⁾. Over disse er man meget forbittret og betragter dem som ligefrem udgaaede af Uvillie med andre Hensigter bag. Men ved Krigen og dens Følger har Rusland desværre bragt sig i en Tilstand, hvor det mindre end nogensinde er i Stand til at udøve nogen Indflydelse i Berlin, Noget som Hr. v. Bismarck med sin sædvanlige Hensynsløshed, som det nu viser sig, ei har ladet gaa ubenyttet hen. Med Hensyn til Prisen, som Østrig har opnaaet for sin Indrømmelse — om hvis Usselhed jeg her kun hører én Mening, da er det ei urimeligt at den bestaaer i, at Østrig af Tydskland har faaet frie Hænder til sine Udvidelsesplaner i Orienten sp. til Udvidelsen indtil det

¹⁾ Sanitære Forholdsregler mod en Pestepidemi i Rusland, der omfattede forskellige Indførselsforbud, og som blev opfattet som havende handelspolitiske Formaal. Sml. bl. a. Schweinitz, Denkwürdigkeiten, II, S. 40.

ægæiske Hav med Salonichi. Denne Mening er ogsaa Lord Loftus af.

Jeg har den Ære at anerkjende Modtagelsen af Deres Excellentses Nr. 1 og Nr. XI saavel som af Telegrammet af 11te ds.¹⁾ og kan kun i høi Grad beklage, at min Helbredstilstand hidtil har hindret mig i at give Deres Excellentse fylligere Oplysninger om denne Sag, noget jeg dog tør haabe vil kunne blive Tilfældet om et Par Dage. *E. Vind.*

Depeche Nr. 4, modtaget 21. Februar 1879.

1490. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i Paris, London og Rom.

Kjøbenhavn, 15. Februar 1879.

Herr Greve / General / Kherre,

/Tit./ har af mit Telegram af 11. ds.²⁾ erfaret Hovedindholdet af den endelige Beslutning som den kgl. Regjering har taget med Hensyn til hvad der fra vor Side kan og bør gjøres i Anledning af den tydsk-østerrigske Tractat af 11. Oct. d. A., nemlig: at vi gjøre en motiveret Forespørgsel i Berlin*) om hvilken Betydning den tydske Regjering tillægger denne Tractat, og ved Siden heraf ikke begjære nogen Assistance hos de andre Magter der i sin Tid deeltog i Londoner Conferencen.

*) [I Randen:] /Til Rom begynder saaledes:/

Jeg har rigtigt modtaget Deres Hvbhds. Depesche af 9. Februar Nr. 3^{a)}. Ligeoverfor den Stilling i hvilken den kgl. Regjering er bragt ved Tractaten af 11. October, har den kgl. Regjering besluttet at gjøre en motiveret Forespørgsel i Berlin osv.

¹⁾ Se Nr. 1450 og 1468. Nr. XI er ikke trykt.

²⁾ Trykt som Nr. 1467 og 1469.

³⁾ Trykt som Nr. 1456.

Jeg behøver ikke vidtløftigt at motivere, hvorfor vi ei stille en Begjæring om Assistance; den vilde rimeligviis være Magterne ubehagelig, maaskee blive mødt med et Afslag, og efter al Sandsynlighed forblive uden Virkning i Berlin; ligesaalidt behøver jeg at forklare hvorfor vi i Berlin maatte bryde Tausheden og see at fjerne enhver Uvished med Hensyn til vor Stilling.

Jeg sender hoslagt Copi af den til Kammerherre Quaade rettede Depesche¹⁾, om hvis Meddelelse til den tyske Regering jeg endnu er uden Underretning; og jeg henleder specielt / Tit. /s Opmærksomhed paa, at vi i den ikke gjøre Paa-stand paa at besidde nogen formel Ret overfor Preussen, men tvertimod anerkjende at dette ved hiin Tractat er indtraadt »dans la plénitude de son droit légal«, saaledes at vi indskrænke os til at appellere til dets Retfærdigheds- og Billighedsfølelse.*)

Uagtet vi som anført ei begjære nogen Assistance, er det dog paa den anden Side ei vor Hensigt at gjøre en Hemmelighed af det Skridt som vi nu foretage i Berlin; vi handle aabent og have Intet at skjule. Jeg bemyndiger Dem derfor til at gjøre Hr. Waddington /Lord Salisbury/ bekjendt med den vedlagte Depesche, dog *i al Fortrolighed* og paa en saadan Maade at det eventuelt med Rette kan siges, at der ikke af os er gjort eller af ham modtaget nogen »Meddelelse«. Hvis Hs. Excellence beder Dem om en Copi, kan De give ham en saadan, men i Deres eget Navn, og idet De paa Af-

*) [I Randen:] /:Til Rom slutes *efter* »Billighedsfølelse«: /

Denne Afskrift er kun bestemt til at tjene til Deres egen Underretning men der er Intet til Hinder for, at De til den italienske Udenrigsminister og til Deres Colleger, forsaavidt man retter Spørgsmaal til Dem desangaaende, udtaler hvorledes den kgl. Regjering har anseet det rigtigt at stille sig i Almindelighed til Sagen.

¹⁾ Trykt som Nr. 1472.

skriften selv noterer, at den er meddeelt à titre privé og under Forbehold af, ikke paa nogen Maade at blive gjort til Gjenstand for Meddelelse.

Koncept med Rettelser af P. Vedel til Depeche Nr. 3 (Paris), 1 (London og Rom).

1491. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Wien, 15. Februar 1879.

Jeg modtog iaftes det »venlige Vink« pr. Telegram¹⁾ og venter spændt paa at høre nærmere i Brev. Jeg spørger mig om det maaskee er foranlediget ved de Sarcasmer jeg havde hengivet mig til i mit Nr. 5²⁾ men som jeg beholder for mig selv her eller om Kál. har gjort nogle Antydninger, hvad Slutningen af Depechen lader formode. Jeg har ikke talt med Andrassy-Orczy om *penetrante* Materier siden d. 3die Ds., men vel om andre Materier og paa sædvanlig Maade f. Ex. om at skaffe Novikoff, den russ. Ambassade og andre Diplomater budte paa Grev Andrássys Mandags réceptions hvorfra de vare udelukkede *iaar som ifjor!* Jeg bouderer ikke, Andr. søger at aflokke mig et Smil og Reuss er paafaldende imødekommende, jeg utvungen. Reuss sendte os Middagsindbydelse til idag og vi tog imod. Skulde noget *graverende* blive refereret haaber jeg at Ministeren vil tillade mig at yttre mig forinden man besvarer Saadant.

Vanskeligt er det undertiden at forsvare sig mod de tjenstvillige Aander, der gjøre sig en Fornøielse af at fortælle mig, hvor slet et Indtryk Sagen har gjort denne- som hiin-sides Leitha, hvilket er Tilfældet og hvad der naturligviis ikke er Andr. behageligt. Maaskee tilskriver han mig Skylden, eller siger man ham, at jeg benytter min Stilling i Selskabet til at

¹⁾ Nr. 1483.

²⁾ Nr. 1457.

ægge Folk imod ham. Han troer sig jo ufeilbarlig. Dog efter hans Bestræbelser forat forsone min Kone, har jeg ondt ved at troe det¹⁾). Hun sagde ham entr'autres, naturligviis i den halvt skjemtende Tone Samtalen antog: at han kunde være glad han ikke var kommet hende nær den første Aften, for saa var han ikke sluppet saa nemt. Ligeoverfor Tydsklands Andeel i Sagen er jeg navnlig omhyggelig for at udtale mig anderledes end som jeg har refereret o: tillidsfuld om en direkte Overenskomst töt ou tard.

En indfødt Dame fortalte mig iaftes en Discussion hun havde havt med Orczy og hvorunder han dels havde anerkjendt at Trakt. var et *Vederlag for viste Tjenester**), dels anførte at han troede, at jeg nok var vred over at man ikke havde underrettet mig paa Forhaand om Sagen, men det havde været umuligt, da den største Hemmelighedsfuldhed havde maatte[t] iagttages. Dette er rent ud sagt ikke faldet mig ind noget Øieblik og har jeg ikke yttret nogensomhelst Beklagelse derover. Derimod have Personer der staae Keiseren meget nær, yttret deres Forundring over at man ikke havde taget dette Hensyn til mig idetmindste, hvortil jeg har svaret, at man jo havde instrueret Gr. Kálnoky til at avertere den kgl. Regjering itide. Hvilken Dag skete dette? det vilde interessere mig at vide, to compare dates. Jeg troer og haaber at *vi* forresten ere *safe* og at nu man har faaet sin lille Hævn og Satisfaction i Berlin, faae *vi* Ro. Men om det vil gaae saa glat for *Andre*, bliver vist et Spørgsmaal.

Gr. Taaffe renoncerede paa Dannelsen af et eget Ministerium fordi han efter sine Samtaler med Andrassy indsaae, at enten maatte han strax komme i Collision med dennes Udenrigspolitik eller, holdt han med ham — da med Kamrene. Ugjerne fandt han sig i Keiserens Forlangende at ind-

*) Bosnien? havde hun spurgt og tilføiet, at det var det skam ikke værd.

¹⁾ Sml. Nr. 1484.

træde som Indenrigsminister i Minist.t Stremayr. Apropos har jeg erfaret gj. *en Ven* i Cultusmin.t at Brandes' Chancer ere svundne, da man meente at han ikke vilde være Sproget tilstrækkeligt mægtig¹⁾.

Under Reuss' Diner idag fortalte Fst. Auersperg²⁾ min Kone hvorlunde han havde havt 11. Oct. Trakt.n i sin Skuffe i nogen Tid med Paaskrift »**sehr geheim**«, men havde vægret sig ved at sætte sit Navn under den og erklæret at det k[un]de man faae hans Eftermand til; han gjorde det ikkel Derfor er Traktaten heller ei bleven trykt og offentliggjort her endnu. Det kommer nok nu, da Minist.t vil blive installeret off. imorgen. Hofmann³⁾ der skulde være rangeret ind i den *fælles* Ob. Rechnungshof som Retraite, har atter bedre Chancer, siden Minist.t Taaffe glippede og der viste sig en saadan »Nothstand« for Minister Combinationer. Siden Andr. fik sit nye Rygstød fra Berlin ved Publ[ikationen] af sin Venskabs-traktat, har han bekjendt Farve med Bosniens Magyarisering og der skal staae stærke Batailler i den Henseende. Jeg antager ogsaa at han nu holder paa Hofm. af Frygt for Schwegel der har Keis.s fulde Tiltro i det Spørgsmaal, nemlig Bosn.s Administration. Har De læst Nat. Zeit.s Artikel om det orient. Spørgsms. Fremtid. Den stemmer med les donées jeg gav Dem i Sommer.

C. F.

Novikoff har ikke kunnet faae Andr. i Tale i over 8 Dage han har forlangt en Samtale om Orienten og hvor han maaskee ogs. kommer ind paa Art. V. Det kan blive interessant at faae ogsaa den Version der gives ham.

P. Vedels Privatpapirer.

¹⁾ Der sigtes til en paatænkt Ansættelse af Georg Brandes som Professor ved Universitetet i Wien.

²⁾ Fyrst Adolf Auersperg (1821—85), østrigsk Ministerpræsident 1871—Februar 1879.

³⁾ Baron L. F. v. Hofmann, østrig-ungarsk Finansminister 1875—80.

1492. General W. R. Raasløff til General C. A. F. Thomsen.

Baden-Baden, 16. Februar 1879.

Kjære Herr General!

Deres venlige Brev af 13. ds. var en meget behagelig Overraskelse, og jeg vil ikke opsætte at anerkjende dets Modtagelse og at takke Dem for det. — De Spørgsmaal De retter til mig tage forresten Veiret fra mig, men da jeg deler Deres Ønske om at see muligst klart i den slesvigske Sags Forbindelse med den Cumberlandiske Forlovelse vil jeg med Fornøielse yde mit lille Bidrag af Gisninger, thi *vide* gjøre kun de store Cabinetter og vi Andre kunne jo kun combinere hvad der kommer ud i Offentligheden og deraf construere os en Sandsynlighed. — Men til denne Bygning kræves Bidrag fra alle Sider, (in casu) ikke mindst fra Danmark, og jeg vil derfor med mit Svar forbinde et Spørgsmaal som De kan besvare langt bedre end jeg.

De siger »Causalnexus imellem Tractaten af 11. Octbr. og den cumb's Forlovelse synes jo ikke at være tilstede« og med Hensyn hertil vil jeg bede Dem undersøge de foreliggende Facta lidt nøiere. De veed at Dronningen og Hertugen af Nassau¹⁾ med stor Ihærdighed, i en Række af Aar, have arbeidet paa at faae denne Forbindelse istand. — Efter hvad en den hannoverske Familie meget nærstaaende Mand (der var iblandt Bryllupsgjæsterne) gjentagende har for-sikkret mig havde Hertugen af C. (dengang Kronprinds af Hannover) i 1874 friet, tilskyndet af Hertugen af Nassau²⁾. Han blev som De veed ikke dengang accepté; — min Hjemmelsmand paastaer fordi Prindsen af Wales var imod ham. — Men Sagen blev ikke derfor opgivet af de nævnte aller-høieste Vedkommende, og det er rimeligt at antage at den blev definitivt ordnet isommer paa Rumpenheim (hvis den

1) Hertug Adolf af Nassau, Broder til Dronning Sophie af Sverig.

2) Sml. Nr. 1170, III, 328 ff., Kriegers Dagbøger VI, 16 og Hähnsen II, Nr. 916.

ikke har været bestemt aftalt tidligere) efter Kongen af H's Død, da Hertugen af C. var bleven selvstændig, hvorved en af Indvendingerne imod Partiet borttryddedes. — Aviserne begyndte i October at tale om Forlovelsen, men hvis den var bleven arrangeret paa Rumpenheim saa har jo Bismarck kunnet vide Beskeed om den længe førend d. 11. October. — Troer De nu, efterat have combineret disse Data fremdeles at kunne ansee det for givet at der ingen Causalnexus er tilstede? — Mødet paa Rumpenheim imellem flere »Fürstlichkeiten« iblandt dem Kong Chr. IX, men, saavidt jeg mindes, ikke Hertugen af C. en personne, — vakte dengang endeel Opmærksomhed, og man har i Berlin vistnok vidst *Alt* hvad der forefaldt.

Forresten er det jo rimeligt nok at antage at Bismarck længe har ønsket at »beseitige« § 5 — men tillige, at det har været vanskeligt og delicat at stille en betræffende Anmodning til Østerrig. Il-y-a encore toujours un peu de pudeur même chez les plus endurcis — og det maa have kostet B. endeel Overvindelse at komme frem med et Forlangende som dette uagtet Ø. var stillet saaledes at det Intet kunde nægte ham. Det er saaledes muligt at medens B. endnu hésitait hjalp Efterretningen om Forlovelsen ham til at overvinde alle Betænkeligheder og til at gaae i Tøiet — den lettede ham saaledes maaskee Udførelsen af en forlængst fattet Beslutning. Men der var ogsaa en Factor som gjorde det lettere for Østerrig at opfylde B's Ønske eller Forlangende, og det er den, at vi ved vor Forfatningsstrid har i høi Grad svækket den Sympathi som hidtil skjænkedes os, og berøvet os den Stilling i den offentlige europæiske Mening som er saa nødvendig for en lille Stat. Hvad denne vor indre Strid angaaer da modtager jeg stadig Beviser paa at man saagodt-som Intetsteds hverken i høie eller lave Kredse, sympathiserer med vor Regjering, hvis Optræden man finder ubegribelig og fra et constitutionelt Standpunkt uværdig.

Naturligviis ligger dette deri at man ligesaalidt nu som i

de Aar der gik forud for Krigen 1864 i Udlandet forstod sig paa Sagen og Forholdene — men factum bliver der ligefuldt — den vildlede europæiske offentlige Mening. — Alt dette kan forresten læses i Aviserne, meer eller mindre, men de danske Aviser meddele det ikke til deres Læsere eller bortdemonstrere det. —

Imidlertid har denne betænkelige Mangel paa Sympathi for os viist sig paa en saa eclatant Maade da »die Beseitigung« af § 5 discuteredes, at vore Statsmænd vilde gjøre vel i at spørge sig selv om vi ikke nu, ligesom i Aarene 51—63 styre løs paa en forfærdelig Catastrophe.

Enfin pour me résumer je vous soumetts s'il n'est pas possible et même probable que l'arrangement de Rumpenheim ait décidé B. à demander la chose — et que le triste spectacle de nos dissensions intérieures ait facilité la chose en Autriche. — Det vil i dette Øieblik af alle Regjeringer indrømmes at være et Argument de bonne[!] aloi, at som Forholdene ere i Danmark vilde det være uforsvarligt at give os meer Land og flere Mennesker at raade over end vi allerede besidde — tout au contraire lader Folk til efterhaanden at betragte Danmark's Forsvinden som en naturlig uundgaaelig og maaskee endog ret ønskelig Consequents af hele Udviklingen. — De spørger »Er der Haab om at Preussen proprio motu skulde ville give os Noget tilbage« hvortil jeg kun kan svare at Intet forekommer mig saa usandsynligt — *medmindre* vi skulde bestemme os til ganske at kaste os i Armene paa denne vor Nabo. Anseer De det for muligt at denne Politik blev adopteret i Danmark? — Vi have indtil idag drevet Følelses-Politik (*udad-* og *indad-*til) og den har givet de Resultater der foreligge; — troer De at man nu vilde i den ellefte Time kunne med Bestemthed adoptere og gennemføre en Interesse-Politik som den der har gjort Preussen stort? —

Der har De kjære Herr General, som jeg lovede Dem, Svar for Svar og jeg glæder mig til ret snart igjen at høre fra

Dem og at modtage Deres Bidrag ligesom jeg ovenfor har ydet Dem mit. —

Besvarelsen af Deres øvrige Spørgsmaal maa jeg imidlertid opsætte da jeg i Øieblikket er meget beskjæftiget med Indretningen af vor nye Bolig. Dog vil jeg sige allerede nu at Heydebrand's Forflyttelse til Stuttgart saavidt jeg veed eller kan skjønne ikke har det Mindste at gjøre med § 5. —

Han ventes hertil om nogle Dage, men jeg tør ikke vente at han vil fortælle mig Synderligt af Interesse da han *er* og *bør være* tilbageholdende. —

Vi have her, foruden mig, en anden forhenværende dansk Diplomat Baron Otto Plessen, hvem jeg seer hyppigt. Han er en dygtig og erfaren Mand, Kongen og den kgl. Familie meget hengiven, og har tillige bevaret megen Interesse for vort Land og vor Udvikling.

Il-y-a donc un petit noyau danois ici à Bade, — og det er en Trøst og en Glæde for mig at der dog er en Mand her som sympathiserer med mig og som ønsker vort lille Land alt muligt Godt. . . .

W. Raasløff.

Kgl. Bibliotek. Ny kgl. Saml. 1712 fol., Breve til General Thomsen III. Brevet bærer Paategningen: besvaret ²⁷/₂ 79. Th.

1493. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellences

Berlin, 16. Februar 1879.

meget ærede Depescher Nr. 3 og 4 af 12. og 13. d. M.¹⁾ har jeg havt den Ære at modtage, og i Overeensstemmelse med det mig givne Paalæg har jeg forelæst den førstnævnte Depesche for Statssecretairen. Da jeg var færdig hermed, yttrede Herr von Bülow, at da han ikke var sikker paa at

¹⁾ Trykt som Nr. 1472 og 1478.

kunne beholde hele denne Meddelelse nøiagtigt i Erindringen, maatte han, dog med alt fornødent Forbehold, bede mig om en Afskrift deraf, hvilken jeg derefter gav ham, idet jeg anmodede ham om nu at give mig den af den kongelige Regjering attraaede nærmere Forklaring om Betydningen af Tractaten af 11. October f. A.

Det var vel nærmest med Hensyn til Opfyldelsen af denne Anmodning, at Statssecretairen havde taget det ovennævnte Forbehold; thi i hvad han derpaa yttrede betonedes han gjen-tagende det ved Pragfredens Artikel V udelukkende mellem Preussen og Østerrig stiftede Retsforhold.

Efter Afslutningen og Offentliggjørelsen af Tractaten af 11te October, sagde Statssecretairen, var ethvert Spørgsmaal om Tilbagegivelsen til Danmark af en Deel af Slesvig fuldstændig bortfaldet. Løsningen af dette Spørgsmaal paa den oprindelig paatænkte Maade var allerede bleven umulig ved de siden Aaret 1870 paa hinanden fulgte store politiske Tildragelser og Omdannelser, og den vilde desuden ogsaa staae i den aabenbareste Strid med den i Tydskland herskende Folkestemning. Med de fornødne Garantier for de tyske Indbyggere i den til Danmark aftraadte Deel af Slesvig og indenfor visse territoriale Grændser havde den maaskee været mulig paa et tidligere Tidspunkt; men efter den senere politiske Udvikling i Europa kunde den tyske Regjering ikke gaae de tyske Følelser (sentiments) imod eller gjøre Vold paa Hertugdømmernes Traditioner. I de sidste Aar, — Statssecretairen nævnte Tallet »3«, — havde der gjentagende været truende Fare for den almindelige Fred, og det var lykkedes det tyske Riges Anstrengelser at besværges denne Fare; men man kunde ikke med Ro lade en tractatlig Bestemmelse bestaae, som kunde afføde ny Fare i samme Henseende. Dette var Anledningen til Tractaten af 11. October. Men hertil kom iøvrigt, at Bestemmelsen i Pragfredens Artikel V helligede Nationalitetsprincippet, et Princip som hverken Tydskland eller især Østerrig kunde betragte

med gunstige Øine; og ligesaalidt kunde nu Tydskland være sindet at laane Haand til en politisk Ordning, som hvilede paa dette Princip.

Min Samtale med Statssecretairen var af længere Varighed; thi skjøndt hans Yttringer faldt i den Orden, hvori jeg her har gjengivet dem, fremsatte jeg, saa ofte Leilighed der-til gaves, de Modbemærkninger jeg kunde hente fra det omhandlede Anliggendes foregaaende Udvikling, og navnlig lod jeg mig være magtpaaliggende at anføre Alt hvad Deres Excellence i Depeschen af 13de d. M. Nr. 4 har foreskrevet mig deels til Motivering af den nu til den tydske Regjering rettede Forespørgsel, og deels til Belysning af den almindelige Holdning og det særlige Forhold til Preussen og Tydskland, som den kongelige Regjering uafbrudt har iagttaget efter Danmarks sidste Krig med Preussen og Østerrig. Ved at begrunde hiin Forespørgsel fremhævede jeg især, at skjøndt Danmark vel ingen Ret havde erhvervet ved Pragerfreden, var der dog ved den officielle Meddelelse af denne Freds Artikel V og den derefter førte og aldrig formelt afbrudte Underhandling stiftet et Forhold, som gav den kongelige Regjering en idetmindste paa Billighed grundet Beføielse til ikke at forholde sig rolig ved det nu Skeete, og her mødte jeg ingen Modsigelse fra Statssecretairens Side. Han indskrænkede sig til at bemærke, at den kongelige Gesandt i Wien i den heromhandlede Henseende var gaaet videre, men at han ved Forespørgsel i Kjøbenhavn havde overbeviist sig om Deres Excellences rigtigere Anskuelse. I Forbigaaende tillader jeg mig her at bemærke, at jeg, saasnart jeg atter seer Statssecretairen ikke skal forsømme at benytte Deres Excellences Depesche Nr. 5¹⁾ til nærmere at belyse den Yttring af Kammerherre Falbe, hvortil han har sigtet. — Idet jeg desuden kortelig bemærkede, at Fyrst Bismarck i tidligere Tider i Samtaler med mig havde erkjendt, at Danmark var

¹⁾ Trykt som Nr. 1485.

bleven haardt behandlet ved Fredsslutningen i Vien, dvælede jeg ogsaa noget længer ved hvad jeg anførte om den kongelige Regjerings Bestræbelser for at tilveiebringe et godt Forhold mellem Danmark og Tydskland; saaledes nævnte jeg udtrykkelig Baron Otto Plessen som den der i Foraaret 1866 havde tilbudt Fyrst Bismarck Danmarks Alliance og tilføiede hvad Rigskansleren senere i samme Aar havde sagt mig om Grunden til at hiint Tilbud ikke var bleven modtaget, nemlig at Preussen allerede dengang var traadt i det bekjendte Forhold til Italien¹).

Med Hensyn til Maaden hvorpaa Statssecretairen optog min Forespørgsel bemærker jeg at, medens han, hvad alt Væsentligt angaaer og hvor han talte om sin Regjerings Politik ved nærværende Leilighed, gav sine Yttringer et for ham usædvanligt haardt Anstrøg, — han kaldte saaledes Op hævelsen af Bestemmelsen i Pragfreden et Keisersnit, som var nødvendigt i den almindelige Freds Interesse, — holdt han dog hele Samtalen i en mod Danmark og dets Regjering særdeles velvillig Tone; og da jeg bemærkede, at skjøndt jeg forudsaae, at den mellem Tydskland og Østerrig trufne Overeenskomst, naar hermed det sidste Ord var sagt i Sagen om Nordslesvig, vilde have en aldeles uberegnelig Virkning paa Stemningen i Danmark, maatte det jo dog endnu altid, ifølge Forholdenes Natur, være den kongelige Regjerings Opgave at søge et godt Forhold til den tydske Regjering bevaret og fremmet, ihvor vanskeligt dette end paa Grund af hiin Stemning maaskee vilde blive, udtalte han sig med umiskjendelig Tilfredshed om den af mig saaledes yttrede Mening, idet han fremhævede, at et godt Forhold mellem de to Nabolande var ligesaa ønskeligt for Tydskland som for Danmark.

Her sluttede vor Samtale, idet han sagde, at han nu vilde gjøre Keiseren Foredrag om den kongelige Regjerings Henvendelse og tale derom med Rigskansleren.

¹) Se Nr. 79 og Akter I, S. 178.

Forinden jeg forlod Statssecretairen spurgte jeg ham endnu, om det havde kunnet vække Uvillie hos den tydske Regjering, at Hans Majestæt Kongen havde givet Hendes kongelige Høihed Prindsesse Thyra i Ægteskab til Hertugen af Cumberland. Dette Spørgsmaal besvarede Statssecretairen, idet han henviste til den tydske Kronprindses Skrivelse til Hans Majestæt Kongen¹⁾; og da jeg derpaa omtalte de af ham tidligere fremhævede Tildragelser ved det danske Hof under Hertugen af Cumberlands derværende Ophold, hvilke jeg jo allerede havde stillet i det rette Lys for ham, erkjendte han, at de Forestillinger man her havde havt derom, ikke havde været begrundede; men hans Yttringer ved denne Leilighed have dog ikke kunnet fjerne en Formodning hos mig om at ovennævnte Tildragelser, saaledes som de have været fremstillede af de herværende Blade, idetmindste have bidraget en Deel til Offentliggjørelsen af Tractaten af 11. October. Iøvrigt er jo for os Afslutningen af denne Tractat det ene Væsentlige; og om den end, saaledes som et Rygte fra Vien siger, skulde være afsluttet langt senere end dens Datum udviser, er der ingen Tvivl om at fuld Enighed om dens Indhold har været tilstede længe forinden der var Tale om Hertugen af Cumberlands Formæling med en dansk Prindsesse.

Den mig med meget æret Depesche Nr. 5 tilstillede Beretning fra den kongelige Gesandt i Vien,²⁾ hvoraf jeg har beholdt Afskrift, har jeg den Ære at tilbagesende hoslagt.

Quaade.

Depeche Nr. 6, modtoget 18. Februar 1879. — Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 390, 392 og Hähnsen II, S. 469 f.

¹⁾ Trykt som Nr. 1377.

²⁾ Trykt som Nr. 1435.

1494. Optegnelser af Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, om Dagene 12.—17. Februar 1879.

^{13/2} 79. Dr. Kruse¹⁾ siger at en høitstaaende herværende Embedsmand har yttret for ham, at F. B[is]mark endnu bestandig er villig til en Forstaaelse med Danmark med Hensyn til Nordslesvig, men ifølge hans Maxim »do ut des« maa Danmark give Noget derfor; og dette maatte bestaae i Udøvelsen af sin Indflydelse paa Hertugen af Cumberland med den Virkning at Hertugen forsonede sig med det tydske Rige eller Kongen af Preussen. — Dr. Kruses Udtalelse fandt Sted den 12. Febr. 1879.

^{13/2} 79. Bildt troer at vide ifølge fuldk. troværdig Kilde, og har skrevet til Kongen af Sv. at Tr. af 11. Oct. skriver sig fra Berliner Congressens Tid og at man her derfor har givet Tilsgagn om fuldkommen Neutralitet i Forhold til alle Østrigs Foretagender i Orienten²⁾. Tractatens Afslutning er derfor udsat til Oct. for at undgaae at den synes at staae i Forbindelse med Congressen. Den kunde maaskee være undertegnet langt tidligere, men man vilde da saameget naturligere kunnet slutte sig til at Aftalerne derom vare blevne trufne under Congressen. Bildt tilføier, at Oubril Intet har vidst om de paagjældende Forhandlinger, og er bleven ligesaa forundret som alle Andre, da Tractaten offentliggjordes eller de første Efterretninger kom derom fra Vien. Han bemærker endvidere at St. Vallier kan have kjendt den og at Bismarck har meddeelt ham hvad der var skeet, under hans Besøg i Friedrichsruhe, Bismarcks Motiv anseer Bildt for at have været Frygt for Frankrig og da for at det skulde lykkes Frankrig at vinde Østerrig mod Tydskland, i hvilket Tilfælde Art. V kunde bruges af Frankrig og Østerrig som vigtigt Vaaben

¹⁾ Dr. Heinrich Kruse (1815—1902), tysk Dramaturg og Publicist, Hovedredaktør af »Kölnische Zeitung« 1855—72, senere bosat som Forfatter i Berlin.

²⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 393.

eller et godt Paaskud til formel Action fra sidstnævnte Magters Side.

Men fuldstændigt har Bildt ikke gjort det klart for mig, at Østerrig behøvede at betale Preussen for Tydsklands Neutralitet i Orienten. Han er enig med mig i at i ethvert Tilfælde maa den nu begyndende intime Forbindelse mellem Østerrig og Tydskland løse det store Venskab mellem Rusland og Preussen, hvilket da forresten ikkun var grundet paa Compliciteten i Forbrydelsen mod Polen og desuden egentlig var indskrænket til Hoffet og nogle militaire Kredse.

^{17/2} 79. Jeg sagde igaar til Bucher¹⁾, hos Bleichröder²⁾, at Tr. af 11. Oct. havde gjort og vilde gjøre et overordentlig Indtryk i Danmark; og i Svar herpaa sagde han, at det Skete havde været nødvendigt; men hvorfor havde den Danske Reg. ikke grebet til i Tide; da havde den kunnet faae Törning Lehn uden Betingelser.

For nogle Aar siden havde jeg ved et Middagsselskab spurgt Bucher, om vi ikke snart igjen skulde til at tage fat paa vore Forhandlinger om Nordslesvig. Derpaa svarede han, at det afgang alene af Danmark; men vi vilde jo have formeget.

Nu gjorde han opmærksom paa, at den preussiske [Regjering] for 9 Aar siden havde begyndt at plante Fyrretræer fra Sachsen paa et Distrikt helt oppe ved Kongeaaen. Træerne vare nu saa store at de kunne bruges til Juletræer. Dette Foretagende maatte allerede den Gang have viist, at de pr. Regjering ikke havde isinde at give Danmark Noget tilbage af Slesvig³⁾.

Optegnelse med Quaades Haand. — Quaades Papirer. U. A.

¹⁾ Se Friis I, 347 f.

²⁾ Gerson Bleichröder (1822—1893), tysk Bankier, Leder af Huset »S. Bleichröder«. Han havde intim Forbindelse med Bismarck.

³⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 894—95.

1495. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Kjøbenhavn, 17. Februar 1879.

I Forbindelse med min Depesche Nr. 1 af 13de d. M.¹⁾ sender jeg Dem herved Gjenpart af den Kherre Quaade tilstillede ostensible Depesche²⁾ om hvis Meddelelse til den tyske Regjering jeg endnu er uden Underretning; idet jeg bemærker at Gjenparter ligeledes ere blevne tilstillede de kgl. Gesandter i Paris, London, St. Petersborg og Rom.

Idet jeg tillader mig at henlede / Tit. /s Opmærksomhed specielt paa, at den kgl. Regjering i denne Depesche udtrykkelig anerkjender at Preussen nu ikke længere er bunden ved nogen formel Forpligtelse i Sagen, og saaledes indskrænker sig til at appellere til Preussens Retfærdigheds- og Billighedsfølelse, — bemyndiger jeg Dem til at gjøre General Björnstjerna bekendt med den vedlagte Depesche, dog *i al Fortrolighed* og paa en saadan Maade, at det eventuelt med Rette kan siges, at der ikke af os er gjort eller af ham er modtaget nogen »Meddelelse«. Hvis Hs. Excellence beder Dem om en Copi, kan De give ham en saadan, men i Deres eget Navn og idet De paa Afskriften selv noterer at den er meddelt à titre privé og under Forbehold af, at den ikke paa nogen Maade bliver gjort til Gjenstand for Meddelelse.

Post Scriptum 18. Februar. — Efter at ovenstaaende Depesche var gjort færdig til Afgang, har Baron Beck Friis meddeelt mig en Depesche fra den svensk norske Udenrigsminister af 14. ds. angaaende det samme Spørgsmaal³⁾, og [jeg beder] D. H. at udtale for General Björnstjerna den kgl. Regjerings Tak herfor.

Koncept med Rettelser af P. Vedel til Depeche Nr. 2.

¹⁾ Trykt som Nr. 1479.

²⁾ Trykt som Nr. 1472.

³⁾ Vil blive trykt i E., D. og N.

1496. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 19. Februar 1879.

Jeg har igaar modtaget D. H.s Indberetning af 16de d. M.¹⁾ og strax meddeelt den til Kongen og til mine Colleger. Den kgl. Regering billiger ganske den Maade paa hvilken De har udført det Dem paalagte Hverv og de mundtlige Bemærkninger hvormed De efter Deres Rapport har ledsaget Meddelelsen af den ostensible Depesche. Hs. Exc. Statssecretariens Udtalelse at han skulde forelægge Depeschen for Hs. Maj. Keiseren og afgive Beretning til Rigskantsleren, lader mig formode at Hensigten er at give den kgl. Regering et formellere Svar, og jeg imødeser derfor et saadant enten gjennem D. H. eller ved den keiserl. Chargé d'affaires.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 6.

1496 a. Optegnelse i Venstres Forhandlingsbog.

19. Februar 1879.

. . . Endvidere vedtog man at svare Berg og Hørup, at man fastholder indbringelsen af forslaget til beslutning om § 5, men selvfølgelig forbeholder sin stilling på sagens videre gang.

Christensen.

R. A. — Sml. Nr. 1503 a.

/ F. Bojsen.

1497. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 19. Februar 1879.

Jeg har modtaget Ds. Hvbheds Beretninger Nr. 6²⁾ og 7. I Forbindelse med min Depesche Nr. 2 af 14de ds.³⁾ sender

¹⁾ Trykt som Nr. 1493.

²⁾ Trykt som Nr. 1484. Nr. 7 utrykt.

³⁾ Trykt som Nr. 1481.

jeg Dem herved, til *Deres egen Efterretning*, Afskrift af den til Kherre Quaade rettede ostensible Depesche,¹⁾ som nu er bleven meddeelt den tydske Regjering. Uagtet vi endnu ikke have modtaget dennes officielle Svar derpaa, giver dog Kmh. Qu.s Samtale med Hr. v. Bülow kun lidet Haab om at dette Svar vil blive synderlig gunstigt.

Koncept (de sidste Sætninger med P. Vedels Haand) til Depeche Nr. 3.

1498. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Berlin, 20. Februar 1879.

I min sidste allerærbødigste Indberetning har jeg sagt, at Statssecretair Bülow's Ytringer om Hendes kongelige Høi-hed Prindsesse Thyra's Formæling med Hertugen af Cumberland ikke havde kunnet fjerne en Formodning hos mig om, at Tildragelserne i Kjøbenhavn under Hertugens der-værende Ophold, saaledes som de vare skildrede af de her-værende Blade, havde bidraget idetmindste en Deel til Of-fentliggjørelsen af Tractaten af 11. October f. A. Dette vilde ganske vist stemme med Fyrst Bismarcks Eiendommelighed. Dersom den Tanke var opstaaet hos ham, at den danske Re-gjering begunstigede saakaldte welfiske Agitationer, da kunde han vel i et første Vredesudbrud lade sig bestemme til en Foranstaltning som den omhandlede. Man er ogsaa enig om, at den første Fremstilling af ovennævnte Tildragelser i »Norddeutsche Allgemeine Zeitung« har været ligefrem in-spireret af Rigskansleren²⁾. Men herimellem og Tractatens Offentliggjørelse ligger der dog et Tidsrum af flere Uger, og

¹⁾ Trykt som Nr. 1472.

²⁾ Sml. Nr. 1493. Den første kommenterende Omtale af Brylluppet i »Nordd. Allg. Zeit.« findes i den i Nr. 1401 omtalte Artikel 1. Januar 1879.

i denne Mellemtid maa Rigs-kantsleren have erfaret, at hine Fremstillinger ikke stemte med hvad der virkelig var skeet; og jeg kan derfor, selv om den welfiske Agitation skulde være meget farligere, end den synes, for de i Tydskland bestaaende Tilstande, ikke tænke mig, at den Opmærksomhed der fra det danske Hofs Side er viist Hans Majestæt Kongens Svigersøn, kan have været meer end et reent accessorisk Motiv for en Forholdsregel, som man maatte være sikker paa vilde i høieste Grad forstyrre Forholdet mellem Danmark og Tydskland. Statssecretairen har sagt til en af mine Colleger, at man ved denne Forholdsregel har villet forebygge parlamentariske Interpellationer. Maaskee har den saakaldte danske Agitation i Nordslesvig ogsaa været bestemmende derfor. Den nuværende Regjeringspræsident i Slesvig, Herr von Bötticher, der siges at være en vigtig Støtte for Fyrst Bismarcks nye finansielle Planer, har først nu forladt Berlin efter nogen Tids Ophold her, og ham kan der ganske naturligt tilkomme en væsentlig Andeel i det Skete. Hertil kommer, at Rigs-kantslerens Popularitet, baade som Følge af de fornævnte finansielle Planer og paa Grund af den mindre liberale Retning som den indre Politik saavel i Riget som i Preussen har taget i den senere Tid, har lidt endeel, især hos det nationalliberale Parti, saa at der vel kan have været Opfordring for Fyrst Bismarck til at søge at vinde dette Parties gode Villie tilbage.

Den sande Forklaring af hvad der er skeet, er vel iøvrigt den, at Fyrst Bismarck ved nærværende Leilighed, som ved saamange andre, har ladet sig lede af Betragtninger, som først Fremtiden vil give Oplysning om.

Hvad selve Afslutningen af Tractaten angaaer, saa vedbliver den almindelige Mening, tiltrods for hvad der kan siges derimod, at være den, at det Gjengjæld Østerrig har erholdt derfor, maa søges i de orientalske Anliggender, og da bestaaer i Tilsagn om absolut Neutralitet fra det tydske Riges Side ligeoverfor Østerrig-Ungarns Foretagender i

Oriente; og man tilføier, at Fyrst Bismarcks Motiv har været Frygt for Frankrig og for at det, om ikke just nu, saa ialfald senere, skulde lykkes dette Land at vinde Østerrig for en Alliance med Tydskland, i hvilket Tilfælde Pragfredens Artikel V kunde bruges som et vigtigt Vaaben eller Paaskud til en forenet Action. Da jeg i min sidste Samtale med Statssecretairen udtalte den Mening, at Tydskland ikke havde behøvet den østerrigske Regjerings Afkald paa dens Ret ifølge Pragfredens Artikel V, yttrede han sig enig heri, men qualificerede sin Yttring, idet han sagde »gouvernement autrichien *actuel*«. — Deres Excellence vil have bemærket umiskjendelige Symptomer paa, at den nu begyndende inderligere Forstaaelse mellem Tydskland og Østerrig allerede virker mindre gunstigt paa det gamle Forhold mellem førstnævnte Land og Rusland. Jeg veed bestemt, at den her-værende russiske Ambassadeur har været aldeles ubekjendt med Tractaten af 11. October, indtil det Øieblik, da den offentliggjordes, og at dens Afslutning saaledes er kommen ham ligesaa uventet som for alle Andre. Derimod siges Grev St. Vallier at have kjendt Tractaten tidligere; og han har da sandsynligviis erholdt Kundskab derom af Fyrst Bismarck ved sit Besøg hos denne i Lauenborg i forrige Maaned, forinden han tiltraadte den Reise til Frankrig, hvorfra han for nogle Dage siden er vendt tilbage til Berlin. Hvad der siges om, at Tractaten har været antidateret, og om at den skulde have været offentliggjort tidligere, men at dette ikke er skeet paa Grund af at Keiseren af Østerrig har ønsket en Udsættelse deraf indtil efter Hertuginde af Cumberland's Ankomst til Vien, vil være Deres Excellence bekjendt.

Lord Odo Russell har sagt mig, at da Kronprindsessen af Tydskland i forrige Uge afreiste herfra til England, og Lady Odo Russell tog Afsked med Hendes keiserlige Høihed paa Banegaarden, havde Prindsessen været i høieste Grad ulykkelig over Tractaten, hvis Afslutning ogsaa havde været hende ubekjendt.

Til hvad jeg i min allerærbødigste Indberetning Nr. 5¹⁾ har anført om, at Østerrig siden September f. A. har været enigt i Principet i Afslutningen af den omhandlede Tractat, tilføier jeg, at den østerrigske Officeer, som har bragt Meddelelsen herom til Cassel, er den herværende østerrigske Militair-Attaché, Fyrst Lichtenstein, som selv har sagt mig, at han havde havt dette Hverv.

Jeg afsender nærværende allerærbødigste Indberetning med den russiske Legationssecretair i Kjøbenhavn Fyrst Baratow, og tillader mig sluttelig den Bemærkning, at der formeentlig ingensomhelst Sikkerhed i nærværende Øieblik er for at Correspondance mellem Berlin og Kjøbenhavn, især den officielle, ikke læses paa Veien. *Quaade.*

Apostille.

Berlin, 25. Februar 1879.

Da Fyrst Baratow har maattet udsætte sin Afreise herfra til Kjøbenhavn, for til det derværende russiske Gesandtskab at overbringe Depescher m. v. fra Cabinettet i Petersborg, kan jeg først idag have den Ære at tilstille Deres Excellence nærværende allerærbødigste Indberetning, hvis Indhold jo iøvrigt ikke har trængt til hurtigere Meddelelse.

Til dette Indhold seer jeg mig endnu ikke istand til at tilføie Noget af særlig Interesse, naar undtages, at jeg, i Svar paa Deres Excellences Depesche af 19. d. M. No. 6²⁾, som jeg i sin Tid har modtaget med megen Erkjendtlighed, kan meddele, at jeg i en Samtale, jeg iforgaars havde med Statssecretairen om et andet Anliggende, har spurgt ham, om det var Hensigten at besvare den ham af mig i Afskrift givne Depesche af 12. d. M. No. 3³⁾, og at han hertil har udtalt sig bekræftende.

I samme Samtale har jeg, overensstemmende med min i

¹⁾ Trykt som Nr. 1458.

²⁾ Trykt som Nr. 1496.

³⁾ Trykt som Nr. 1472.

Beretning No. 6 af 16de d. M.¹⁾ tilkjendegivne Hensigt, gjort Herr von Bülow opmærksom paa, at den kongelige Gesandt i Wien, da han i sin Tid interPELLerede Baron Orczy om Tractaten af 11. October, ikke havde talt om en Ret for Danmark (un droit) men kun om Rettigheder (des droits). Den saaledes fremhævede Forskjel erkjendte Herr von Bülow fuldstændigt, idet han bemærkede, at Kammerherre Falbes Yttringer ved den omhandlede Leilighed jo desuden vare faldne paa en Tid da bemeldte Gesandt endnu ingen Instructioner kunde have fra Kjøbenhavn, samt derhos tilføiede, at man nu saameget mindre følte sig foranlediget til at erindre disse Yttringer, som man i alle Henseender havde fundet sig tilfredsstillet ved den loyale Udtalelse man om det omhandlede Punkt havde modtaget fra Deres Excellence.

u. i. l.

Quaade.

Depeche Nr. 7.

1499. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 20. Februar 1879.

Kjære Vedel! Ganske sikkert skal jeg saa lidet som muligt forstyrre Dem i Deres anstrængende Arbeide, men jeg tillader mig at komme tilbage til vor Samtale, at ligesaa vist som der efter bedste Evne maa stræbes efter at dække hvad der nu kunde skade enkelte Sager indenlands, saaledes ved Omtalen udadtil spare dem som endnu ikke aldeles have tabt Evne og Villie til at gjøre os Gavn hvad enten det maatte være Stater eller Personer, thi ganske sikkert har Ingen bragt os positivt gunstigt Udbytte, men for vedblivende at leve er ogsaa Velvillie fornøden, og særlig tænker jeg ogsaa paa Deres Stilling, thi hvis der Noget mishager en enkelt Personlighed og ikke er Sagen tilgavn da kommer De til at

¹⁾ Trykt som Nr. 1493.

bære Byrden som Concipient. Det er ikke Generositet men Hensynet til det almindelige Vel og at det ikke kan skade mig personlig, naar jeg kommer til at bære et Læs, thi jeg er ganske bestemt paa om meget føie Tid at gaae paa Aftægt baade politisk og i anden Forstand fordi jeg vil i den mig levnede Tid, som jeg har Grund til at antage ikke at ville blive lang, have Ro og Stilhed til at tænke over og forberede mig paa et kommende Liv, thi dette kan efter min Natur ikke lade sig iværksætte naar jeg har alt Muligt baade Andres og egne Forretninger susende i een Hurlumhei omkring. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1500. Pastor Johan Wegener til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Halsted, 21. Februar 1879.

Maatte det tillades mig *aldeles privatissime* at tilkjendegive min Mening for Dem. Jeg seer, at Flere af mine politiske Venner («Dagbladet» og den fortræffelige Kayser¹⁾ o. s. v.) ere forhippede paa at faa § 5 og den slesvigske Sag bragt frem. Jeg har nu snart i 40 Aar studeret den slesvigske Sag i alle dens forskjellige Skikkelser — og næsten førend nogen Anden tænkte paa den — og jeg formener derfor herom at kunne have en Mening. Uhyre Feil ere bestandig begaaede i Fortid som i Nutid. Jeg tier nu stille om disse. Dog er det nu min ringe Mening, at det vilde være igjen for Øieblikket en stor Feil, ifølge hele den indre og ydre politiske Constellation, at røre ved den og § 5, og allermeest i Rigsdagen. Selv diplomatisk maatte der tages mageløst vaersomt paa den. Videre at udvikle denne min Anskuelse vilde være unyttigt og blive meget for vidtløftigt; men jeg har troet at burde

¹⁾ Tømremester, Landstingsmand H. H. Kayser (1817—95).

sige Deres Excellence disse Ord. Ak! mine Forhandlinger for 30 og 31 Aar siden med sal. Grev Knuth herom staae levende for mig¹⁾.

Joh. Wegener.

Oreby.

1500 a. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron!

Wien, 21. Februar 1879.

Jeg har havt den Ære at modtage Deres Excellences Depescher Nr. 1, 2 og 3²⁾, og skal ikke undlade at holde mig de mig tilkomne Instructioner efterrettelig.

Skjønt jeg ved et Par Lejligheder har truffet sammen med Grev Andrassy og Baron Orczy har der ikke været Leilighed til nogen Udtalelse de part et d'autre. . . .

Jeg tillader mig at vedlægge et Exemplar af den her først under 18de ds. i Reichsgesetzbl. offentliggjorte Traktat af 11. Oktober 1878, ratificeret den 11. Januar sidstl. Der kan efter de mig efterhaanden tilkomne positive Informationer ikke være nogen Tvivl om, at en foreløbig Overenskomst om Ophævelsen af Prager Fredens Art: V sidste Passus alt er bleven truffet mellem Fyrst Bismarck og Grev Andrassy under Berliner Congressen. Egenlige Forhandlinger have ikke fundet Sted her, og Traktatens Afsluttelse har kun taget »fireogtyve Timer«, da det beleilige Øieblik, man havde udseet sig, var indtraadt.

Hr. Novikow tillægger navnlig Traktaten Betydning som Udtrykket for en større og intimere Alliance mellem de to Contrahenter paa Trekeiser-Forbundets Bekostning. Han anseer dens lange Hemmeligholdelse saavelsom dens pludselige Offenliggjørelse og Tidspunktet for denne samtidigt med Præsidentskiftet i Frankrig som meget vigtige Momenter og

¹⁾ Det vides ikke, hvad der sigtes til.

²⁾ Trykt som Nr. 1483, 1481 og 1497.

som et umiskjendeligt Tegn paa, at et af dens egenlige Formaal har været, at give en Advarsel til den fornygede Republik. Han har yttret til Baron Orczy at hine Omstændigheder overhovedet berettigede til de *videstgaaende Formodninger*. Ogsaa i Petersborg skal Traktaten af 11te Oktober have vakt ligesaamegen Opsigt som den har overrasket, og synes man efter Hr. Novikow's Udtalelser at dømme, kun at have ringe Tro paa, at der skulde findes nogen Disposition i Berlin til en Forstaaelse med Danmark om det nordslesvigske Spørgsmaal. Iøvrigt tilstaaer Hr. Novikow, at han ogsaa for sit Vedkommende sporer Virkningen af den nye Intimitet, idet han i Discussionen om alle forefaldende Spørgsmaal møder *identiske* Svar og Synsmaader baade i Udenrigsministeriet og hos Prinds Reuss. Det er betegnende for Situationen, at den russiske Ambassadeur, der for over fjorten Dage siden udbød sig en Samtale med Grev Andrassy, endnu ikke har faaet noget bestemt Svar paa sit Forlangende, og kun i Forbigaaende har vexlet nogle Ord med Ministeren, som ovenanført. —

C. Falbe.

Depeche Nr. 8, modtaget 1. Marts 1879.

1501. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielt.

Deres Excellence.

London, 21. Februar 1879.

Lige siden Kong Georg af Hanovers Død har Interessen for Hertugen af Cumberland stadigt her lagt sig for Dagen saavel i officielle Kredse, som i Pressen, og den har især vist sig virksom i det efterhaanden mere og mere bekjendte Initiativ, som H. M. Dronningen og H. K. H. Prindsen af Wales tidligt have taget for at staae Hertugen bi med Raad og Daad og saavidt muligt berede ham den under de

skjæbnesvangre Forhold gunstigste og mest lovende Stilling¹⁾). Det er derfor ganske naturligt, at man her med stor Beklagelse har seet Kløften, som i 1866 maatte opstaae mellem den hanoveranske Kongefamilie og Preussen, udvidet efter Kongens Død, da man netop haabede, at den vilde og troede, at den kunde om ei udfyldes, saa dog overbygges eller idetmindste formindskes.

Jeg seer mig ikke kaldet til nærmere at udtale min egen Anskuelse angaaende den nu synligt udvidede Kløft, om Aarsagen dertil etc., og jeg indskrænker mig derfor til blot at constatere den Interesse, som endnu stærkt lever her, for det Tilfælde, at Hertugen muligen skulde ville forsøge at drage sig den til Nytte, og jeg har saameget mere fundet mig pligtskyldig foranlediget hertil, som jeg netop har modtaget nyt Bevis derpaa.

Den engelske Ambassadeur i Berlin har indmeldt det der-værende Cabinets fremdeles hævdede Stemning mod Hertugen af Cumberland støttet paa Hertugens Brev til Kongen af Preussen²⁾). Lord Salisbury har troet, at den paagjældende Depeche *burde* komme Hertugen af Cumberland ihænde, for at denne derved kunde blive fuldt underrettet om Situationen; men da Lord Salisbury ikke anseer det for rigtigt selv at gjøre en Meddelelse derom til Hertugen, har han confidentielt henvendt sig til mig med Anmodning om at søge en sikker Vei for at bringe dens Indhold til Høistsammes Kundskab.

Da jeg naturligvis maatte dele Lord Salisburys Mening, at Hertugen bør kjende det preussiske Cabinets Opfattelse og Hensigt, og da han ikke vidste anden Vei at naae Maalet, end igjennem mig, saa har jeg ikke turdet undslaae mig for ved denne Leilighed at efterkomme Ønsket, og jeg tillader mig derfor herved confidentielt at tilstille Deres Excellence en

1) En Række Aktstykker, der belyser den engelske Kongefamilies Forhold til Hertugen af Cumberland, vil blive trykt i E., D. og N.

2) Se Nr. 1377.

Afskrift af Lord O. Russells Depeche med det Tilføiende, at jeg ad sikker Vei tilsender Hans Kongelige Høihed ligeledes en Afskrift, — naturligvis uden mindste Commentar fra min Side.

J. Bülow.

P. S. For Fuldstændighedens Skyld har jeg troet det rigtigt ogsaa at vedlægge Afskrift af mit Brev til Hertugen.

J. B.

Modtaget 28. Februar 1879. P. S. med Bülow's egen Haand.

1502—1503. Bilag til Nr. 1501.

1502. Bilag Nr. 1. Lord Odo Russell, engelsk Ambassadør i Berlin, til engelsk Udenrigsminister Lord Salisbury.

Confidential.

[Berlin, February 4. 1879.]

I made allusion in former despatches¹⁾ to the probable difficulties, the German authorities might throw[!] in the way of any future desire on the part of the Duke of Cumberland to reside in Germany so long as His Royal Highness did not withdraw the letter maintaining his rights to the Throne of Hanover addressed in July last to the King of Prussia²⁾.

My apprehensions I regret to say were not unfounded. Mr. de Bulow tells me that Prince Bismarck has instructed him to say that H. H. wishes in all friendliness to save the Duke of Cumberland from impending trouble. He fears that H. R. Highness does not quite realize the personal inconvenience he is exposing himself to in assuming, by advice of his political friends, the position of Pretender to the Kingdom of Hanover.

His R[oy]al Highness possibly does not know that the laws

1) Depechenumrene: 668 af 12. og 698 af 30. December 1878 findes angivet i den originale Depeche Nr. 66 i London.

2) Se Nr. 1377.

of the Empire will not admit of his passing through Germany while he continues to assume that position. Prince Bismarck therefore thinks that it would be but fair to let this be known to the Duke of Cumberland, so that H. R. Highness may not from ignorance of the laws of the Empire expose himself to the inconvenience which a disregard of them must necessarily entail¹).

I do not share the general belief here that the Duke of Cumberland's marriage, the attitude assumed by Denmark and the bestowal of Danish Decorations on members of the Guelph Party are symptoms of an Anti-Prussian conspiracy²). But I do deeply regret to perceive that the policy advocated by the Hanoverian Advisers of the Duke of Cumberland will furnish an excuse for the confiscation of H. R. Highness's property and for his exclusion from the Brunswick succession.

Both might yet be saved if H. R. Highness would consent to follow the advice of his true friends in England at once, and without another moment's delay, otherwise it will very soon be »too late«.

Udateret Kopi, vedlagt General Bülow's Depeche af 21. Februar 1879.

1503. Bilag Nr. 2. General Bülow, Gesandt i London, til Hertugen af Cumberland.

Confidentiel.

London, 22. Februar 1879.

Gnädigster Herzog und Herr!

Eure Königliche Hoheit

werden gewisz verzeihen wenn ich mit wenigen Zeilen

¹) I den originale Depeche findes derefter følgende Stykke: To me this measure appears as hard as it is unnecessary. I do not believe that the presence of the Duke of Cumberland in Germany would be a danger to the German Empire, powerful and popular as the House of Hohenzollern has made it.

²) Den originale Depeche har herefter: which the Empire could not afford to ignore.

belästige, die doch hoffentlich durch folgende Bemerkungen gerechtfertigt werden.

Lord Salisbury hat soeben von Lord Odo Russell in Berlin die in Abschrift beigelegte Depeche¹⁾ erhalten, von deren Inhalt er es seine Pflicht gefunden Eurer Königlichen Hoheit in Kenntniss zu setzen; und da er Bedenken getragen direkt darüber mit Ihnen in Communication zu treten, so hat er mich aufgefordert dies an seiner Stelle confidentiel zu thun.

Eu. Königliche Hoheit werden gewisz verstehen, und ich hoffe billigen, dasz ich, von dem wahrsten und aufrichtigsten Interesse für Hochdieselben erfüllt, mich nicht weigern konnte, ja sogar gerne bereit war, das wichtige Document zu befördern, und dies ist es, was ich mir hierbei erlaube zu thun.

Ich habe mich selbstfolglich nicht dazu berufen geglaubt meine eigene Auffassung dieses Actenstückes hinzuzufügen, wie grosz auch die Versuchung war es zu thun, wenn ich nur meinem Ergebenheitsgeföhle folgen dürfte, und ich begnüge mich daher damit die innigste Hoffnung auszusprechen, dass die Vorsehung den wichtigen Entschluss, den Eure Königliche Hoheit zu fassen haben, so leiten werde, dasz Hochderen Glück und Zufriedenheit fürs Leben dadurch begründet werde.

Ich habe kaum nöthig hinzuzufügen, dasz ich als meine Pflicht angesehen habe, diesen meinen Schritt nach Copenhagen confidentiel zu melden.

Genl. J. v. Bülow.

Afskrift, vedlagt General Bülows Depeche af 21. Februar 1879.

¹⁾ Trykt som Bilag Nr. 1.

1503 a. Beretning af Folketingsmand Fr. Bojsen om Rigsdagspartiernes Forhandling i Februar 1879 i Anledning af Art. V's Ophævelse.

[Ikke før 21. Februar 1879.]

Da efterretningen om udslettelsen af § 5 var indtruffen, traf jeg Berg i Finantsudvalget Tirsdag morgen 4. Februar og yttrede da i forbigående, »vi kan ikke forholde os stille heroverfor« — hvad B. også lod til at indrømme, uden at samtalen kom videre. Kort efter fremsatte jeg i vort partimøde forslag om at opfordre alle thingets grupper til i forening at søge oplysninger hos regeringen om forholdene, hvilket fandt udelt tilslutning, medens enkelte mente, at vi skulde tildele de andre grupper, et skriftligt forslag herom; dette antog man dog var mindre rigtigt, da man derved mere end fornødent bandt sig til en bestemt form, som hellere måtte fremgå af de foreløbige mundtlige samtaler, og jeg be- myndigedes da til personlig at henvende mig til de andre formænd for de andre grupper og da først til Berg, som formand for den største gruppe i thinget¹⁾, og når jeg havde hans foreløbige tilslutning til tanken, da til højre²⁾. Da Berg var ordfører den dag i thinget, lykkedes det mig ikke at få talt med ham førend næste morgen Onsdag, da jeg atter traf ham i finantsudvalget og fremsatte mit forslag. Han lod til at gå villig ind derpå med den bemærkning, at her forelå en folke- thingssag, som vi nok kunde forhandle med hinanden — men han måtte jo først tale med sine venner. I vort partimøde derefter refererede jeg dette svar, (hvori syntes at ligge, at i andre sager kunde en forhandling ikke finde sted). Inden mødets åbning i salen, spurgte jeg ham påny, om han havde talt med sine venner, men han syntes da at være kommen på andre tanker. Han kunde næppe have med dette at

1) Den radikale Fraktion af Venstre, som lededes af Berg og V. Hørup. Den moderate Venstregruppes Førere var F. Boisen og Grev Holstein-Ledreborg.

2) Sml. Nr. 1441 a.

gøre, da det nuværende folkething ikke duede til at behandle et stort politisk spørgsmål. På mit spørgsmål, om dette var hans svar, sagde han dog nej, han kunde ikke give noget svar. Imidlertid endte det dog med, at han ventede at kunne svare nærmere dagen efter.

Jeg bragte partiet dette svar, og man var enig om at afvente morgendagen.

Thorsdag før mødet i salen spurgte jeg ham på gangen, om han havde svaret, hvortil han sagde, at de endnu ikke vare færdige med deres overvejelser i hans parti, hvor de skulde forhandle dagen efter. Jeg bemærkede, at udsættes i det uendelige burde sagen ikke, og han opfordrede da mig til at henvende mig til højre straks, hvortil jeg var villig, forsåvidt som jeg i princippet først havde hans tilslutning, hvad han dog ikke vilde give. I et straks sammenkaldt partimøde var vi dog enige om, at vi ikke burde gå videre med sagen, førend vi havde udsigt til, at hele thinget kunde blive enigt. Under mødet i salen kom Berg derefter til mig med et skriftligt forslag, som han antog, at hans parti vilde slutte sig til, idet han tilføjede, at enten måtte sagen bæres frem af alle tre grupper eller af hans alene — med andre ord sammen med os alene vilde han ikke forhandle eller indbringe forslaget.

Efter at have modtaget vedlagte breve fra Berg¹⁾ og Bille²⁾, var vi i partiet enige om, at forhandlingerne med højre burde fortsættes for at opnå så fyldige oplysninger som muligt. Løverdag kl. 4 traf jeg Rimestad³⁾, der meddelte, at højre havde følt sig frastødt af Bergs udkast, der var ledsaget af en noget peremptorisk fordring — men det var deres ønske at fortsætte forhandlingen.

Derefter samledes jeg med Berg, der havde tilkaldt Hørup,

¹⁾ Trykt som Nr. 1451.

²⁾ Trykt som Nr. 1446.

³⁾ Højres Folketingsmand Højesteretsassessor Christian Rimestad (1830—94).

og jeg udtalte da, at jeg anså det rigtigt at fortsætte forhandlingen med højre. Berg syntes i det væsentlige at ville fastholde sit udkast, idet han dog yttrede at slutningen om betænkningens afgivelse kunde henstilles som »eventuelt«. Han var imod at foranstalte et *rigsdagsmøde* og fastholdt ønskeligheden af udvalgsformen, for at der kunde blive en forhandling i thinget og medlemmerne få lejlighed til at rejse yderligere spørgsmål til regeringen. Sagen burde hurtig fremmes, og i hvert fald vilde han indbringe forslaget Mandag kl. 1. På mit spørgsmål erklærede han ikke at ville indbringe det *sammen* med os alene, men derimod vilde han støtte det, dersom vi indbragte det samme forslag, hvortil jeg svarede, at det vilde vi næppe gøre. Da Hørup imidlertid syntes at være mere enig med mig i, at forhandlingen med højre ikke nu burde afbrydes, redigerede jeg følgende skrivelse til Bille, der underskrevs af Berg og mig og straks afsendtes.

»I anledning af Deres meddelelse om højres beslutning i det berørte anliggende, henstille vi til Dem at samles med delegerede af hver af de tre grupper på Mandag kl. 10 for at søge enighed om formen for det foreslåede skridt. Vi foreslå to delegerede fra hver side.«

I partimødet derefter billigedes dette skridt og Holstein¹⁾ valgtes til at møde sammen med mig.

Mandag 10. Febr. kl. 10 samledes Bille, Ingerslev²⁾, Berg, Hørup, Holstein og jeg i finantsudvalget, hvor det konstateredes at forslag og svar fra ingen side var at betragte som ultimatum, men man ønskede en enig optræden.

Efter nogen forhandling enedes man om at lade passussen om betænkning og indstilling udgå af Bergs forslag og omredigere slutningen noget. Forslaget skulde motiveres efter forud truffet om muligt skriftlig aftale på neutral måde og man enedes om at opfordre Krabbe til at tiltræde som 7de

¹⁾ Grev J. L. C. C. T. Holstein-Ledreborg (1839—1912). Sml. Nr. 1471 a.

²⁾ Højres Folketingsmand Godsejer H. P. Ingerslev (1831—96).

forslagsstiller og motivere forslaget i salen. Krabbe indfandt sig efter anmodning og lovede at påtage sig dette hverv og næste formiddag nærmere konferere med os om motiveringen. Højres delegerede vilde forelægge deres parti forslaget, da de ikke havde fuldmagt til at tiltræde det, men ingen nærrede tvivl om sagens ordning på denne måde.

Vi refererede i partiet, som billigede vor optræden.

Tirsdag kl. 10 mødtes vi påny, og Bille og I. meddelte da, at højre havde forkastet forslaget ved flertal, og at de bøjede sig for de rejste betænkeligheder, der hidrørte fra, at højre ikke havde nogen garanti for, hvorledes det nedsatte udvalg senere vilde blive benyttet. Derimod forelagde de et nyt forslag, der opfordrede regeringen til at meddele de ønskede oplysninger. Jeg bemærkede, at dersom dette forslag havde foreligget fra begyndelsen, kunde det næppe have forhindret enigheden om end jeg anså det for slettere i og for sig — men nu fremkom det som modforslag imod det vi alle var enige om igår, som et udtryk for mistillid — og skønt jeg ikke vilde modsætte mig det, dersom alle kunde enes derom, erkendte jeg at man ikke på dette grundlag kunde vente enighed. Berg foreslog imidlertid, at vi til forslaget fra igår endnu skulde føje den bindende aftale, at det foreslåede udvalg ikke måtte foretage sig noget skridt udadtil uden samtlige 3 grupper vare enige. Med denne ændring vilde højremændene påny forelægge forslaget for deres parti, medens Ingerslev dog nu tilføjede, at han tvivlede om, at det vilde nytte noget.

Krabbe søgte på forskellig måde at tilvejebringe enighed, men det lykkedes ikke.

Vi refererede atter i partiet¹⁾. Onsdag kl. 10 mødtes vi påny, højre havde fastholdt sit standpunkt, idet der tilføjedes til dens forslag, at meddelelsen kunde gives enten i et offentligt eller privat møde. Berg, Krabbe og jeg påviste, at derved

¹⁾ Sml. Nr. 1471 a.

blev forslaget kun endnu mindre antageligt. Forsøget opgaves, og jeg erklærede at forbeholde mig ret til offentlig at give et resumé af de førte forhandlinger hvortil Berg sluttede sig.

Efterat højres delegerede var gået henstillede Berg til os, at indbringe forslaget sammen med ham og Hørup. Jeg svarede at efter hans erklæring forleden, havde vi ingen bemyndigelse af partiet i denne henseende, men skulde forelægge det spørgsmålet. Imidlertid tilrådede jeg principielt at stille sagen i bero, og kun ved lejlighed offentlig dokumentere, at den var strandet på højres modstand. Da Berg fastholdt at ville indbringe forslaget, søgte og fik vi vort partis samtykke til at medindbringe forslaget, således som det var vedtaget af de 6 om Mandagen. Med Berg blev vi tillige enige om at ville fastholde overenskomsten fra Tirsdag, at betænkning ikke skulde afgives uden alle tre grupper derom vare enige. Berg skulde motivere forslaget for sit vedkommende, jeg for vort. Det meddeltes derefter højre, at forslaget vilde blive anmeldt¹⁾.

Efter Estrups meddelelse i landstinget²⁾ møde med de 4

¹⁾ I Folketingets Møde 12. Februar 1879 meddelte Formanden, at der var anmeldt følgende Forslag til Beslutning i Tinget: Af Berg, Bojsen, Holsten-Ledreborg og Hørup: »Thinget beslutter at nedsætte et Udvalg, bestaaende af samtlige Thingets Medlemmer, til hos Regjeringen at indhente Oplysning om Pragerfredens Art. V og de med Hensyn til samme hidtil førte Forhandlinger, samt om Danmarks Forhold til de udenlandske Magter i det Hele.« Af N. Andersen, Bille, Dinesen, Hall, Ingerslev, Klein, Rimestad og Scavenius: »Folkethinget beslutter at opfordre Regjeringen til i et offentligt eller hemmeligt Møde at meddele Thinget Oplysninger om Pragerfredens Art. V og de m. H. t. samme hidtil førte Forhandlinger samt om Danmarks Forhold til de udenlandske Magter i det Hele.« — Efter Formandens Forslag vedtoges det uden Afstemning at undergive disse to Sager een Behandling efter Reglerne for Lovforslags 2den Behandling. (Folketingstidende .Sp. 386 ff.). De kom imidlertid ikke mere paa Dagsordenen.

²⁾ I Landstingets Møde 17. Februar meddelte den fungerende Formand, at han fra Landstingsmand Kayser havde modtaget Underretning om, at denne med Landstingets Samtykke agtede at stille føl-

forslagsstillere. Jeg henstillede foreløbig at lade sagen hvile — de andre derimod. Jeg fastholdt ønskeligheden at bevare den ovennævnte betingelse om enighed i thinget — de andre mente at vi ikke burde fraskrive os retten til betænkning m. m. men heller ikke binde os til en sådan.

Efter samråd med partiet meddeltes Berg dettes svar, at når B. og H. fastholdt indbringelsen vilde vi ikke træde tilbage men måtte på ethvert følgende trin forbeholde os vor frihed under hensyn til hvad der under sagens gang måtte fremkomme.

Hvad forslaget indhold angik, yttrede jeg, at det ikke var os om formen at gøre, og at vi næppe kunde have noget væsentligt mod udkastet at indvende, medmindre det hverv udvalget skulde have at afgive betænkning eller eventuelt indstilling skulde støde på vanskeligheder, hvortil han bemærkede, at derom kunde der jo forhandles nærmere, og betænkningen kunde jo indskrænkes til en eneste linie. Herefter henvendte vi os begge til Bille, der syntes gunstig stemt for tanken og yttrede til mig, at han selv havde havt en lig-

gende Forespørgsel til Regeringen: »Agter Regjeringen at gjøre Landsthinget nogen Meddelelse om de Forhandlinger, hvortil Pragfredens Art. V har givet Anledning?« — I Landstingets Møde 18. Februar udtalte Estrup uden for Dagsordenen: »Det er i Anledning af den igaar i dette Thing anmeldte Forespørgsel, at jeg ønsker at udtale for det ærede Thing, at Regjeringen ogsaa uden at nogen Opfordring i saa Henseende rettes til den, vil meddele Rigsdagen Oplysninger angaaende de Forhandlinger, hvortil Pragfredens Art. V har givet Anledning, saa snart og i saadant Omfang, som det kan ske uden Skade for Landets Interesser. Jeg har troet det rigtigt allerede nu at fremkomme med denne Udtalelse, fordi Thingets Forretningsorden ikke vilde tilstede en Udtalelse derom, naar Spørgsmaalet om Forespørgsels Fremme kommer til at foreligge her, og Regjeringen ikke vil være i Stand til for Øjeblikket at tage Del i en Forhandling om vore udenrigske Forhold overhovedet, dersom selve Forespørgselen skulde foranledige en saadan.« — I Tingets Møde 21. Februar meddelte den fungerende Formand, at Kayser efter Estrups Erklæring ikke ønskede, at Spørgsmaalet om Tingets Samtykke til, at han stillede den af ham anmeldte Forespørgsel, sattes paa Dagsordenen. (Landstingstidende, Sp. 429 f., 436.)

nende; han fik en udskrift af udkastet og vilde forelægge det for sin bestyrelse straks og snarest muligt for sit parti. Jeg oplyste ham derpå om sagens hidtidige gang og han yttrede da, at højre også måtte have nogen tid til at overveje sagen, medens Berg synes at have forlangt svar til mødet dagen efter. Fredag morgen fik jeg brevet fra Bille¹⁾.

F. Bojsens egenhændige Nedskrift. — Sml. Hähnsen II, Nr. 1066 og »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 383, 386; Krieger VII, S. 98, 101, 104, 106 ff.

1504. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

London, 22. Februar 1879.

Pall Mall Gazette af 20. ds. har bragt en ny Artikel angaaende »the Guelph Fund«, som giver en, vistnok paa nøie Kundskab til alle derom hidtil førte Forhandlinger, baseret historisk Fremstilling af øieblikkelig Interesse, hvorfor jeg tillader mig hoslagt at fremsende samme²⁾. *J. Bülow.*

Depeche Nr. 10, modtaget 28. Februar 1879.

1505. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielt.

Stockholm, 23. Februar 1879.

I Overensstemmelse med Deres Excellences Depeche Nr. 2 af 17de dns.³⁾ har jeg i Fortrolighed gjort General Björn-

¹⁾ Fredag ☉: antagelig Fredag den 21. Februar. Billes Brev er ikke fundet.

²⁾ Den vedlagte Artikel omtaler Enkedronningen af Hannovers ubeldige økonomiske Stilling, hvis Welferfondet berøves Familien, dadler Hertugen af Cumberland's udæskende Optræden mod Bismarck og giver ham det Raad at give Afkald paa sine Rettigheder for at faa Pengene, da han ikke derved vil berøve sig Udsigten til Hannovers Trone efter en Omvæltning i Tyskland.

³⁾ Trykt som Nr. 1495.

stjerna bekjendt med den Note af 12te dns. til den kgl. Gesandt i Berlin, af hvilken en Afskrift meddeltes mig med ovennævnte Depeche¹⁾).

Udenrigsministeren, som med levende Interesse hørte denne Udtalelse, takkede mig for at være bleven gjort bekjendt med den, idet han tilføjede, at han ikke let kunde tænke sig en Affattelse, som bedre paa éngang undgik at give Anstød i Berlin og i den værdigste Tone fremholdt de for den kongelige Regering givne Synspunkter.

Ved Slutningen af mit Besøg indtraadte uformodet Hs. Majestæt Kongen, som søgte General Björnstjerna. Denne gjorde Hs. M. bekjendt med Gjenstanden for vor Samtale og sagde, at jeg havde været saa god at lade ham beholde en Afskrift af den til Berlin rettede Udtalelse, som det sikkert vilde interessere Hs. M. at læse.

Kong Oskar udtalte sig da til mig om den Overraskelse, Efterretningen om Traktaten af 11te Okt. forr. Aar havde været for ham; han tilføjede, at efter hans Mening maatte den kgl. Regering nødvendigvis udtale sig i Berlin; den kunde ikke tillade, at dens Forhold til det saa vigtige Anliggende, Tyskland og Østrig havde foretaget sig at afgjøre mellem dem, blev »tiet ihjel«; han troede at en kort Udtalelse, hvori man hævdede sin uforgængelige Ret i denne Sag, uden at dertil knyttedes udførlige Deductioner, var det, som krævedes af Omstændighederne for Øjeblikket.

Jeg indskrænkede mig til at svare, at jeg glædede mig ved at have haft Bemyndigelse til at gjøre General Björnstjerna bekjendt med Ordlyden af Deres Excellences Depeche til

¹⁾ Trykt som Nr. 1472. I Depeche Nr. 6 af 16. Februar 1879 (utrykt) meddelte Bille, at han konfidentielt havde gjort General Björnstjerna bekendt med Indholdet af Baron Rosenørns som Nr. 1479 trykte Ordre af 13. Februar, og at Björnstjerna havde m. H. t. den svensk-norske Regerings Stilling henvist til sin Depeche til Beck-Friis af 14. Februar og tilføjet, at »Ingen med større Beklagelse end han kunde see sig tvungen til at betragte Kjendsgjernerne i samme Lys som den kongelige Regjering selv.«

Kammerherre Quaade, da jeg vovede at tro, at i den, paa en heldig Maade, var bleven udtrykt, hvad Hs. M. nys havde antydet som sin Anskuelse om den kgl. Regerings Opgave.

Depeche Nr. 7, modtaget 26. Februar 1879.

F. Bille.

1506. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

St. Pétersbourg, 24 février 1879.

L'Empereur m'a dit hier soir qu'il recommande au gouv't. du Roi une (:Chifferet betyder egentl. une autre:) sage modération pour éviter de plus grands malheurs.

Vind.

Chiffertelegram, indleveret i St. Petersborg 24. Februar 1879 Kl. 4. — Der er ingen Angivelse af, om det er Fm. eller Em.

1506 a. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence. *St. Petersborg, 24/12. Februar 1879.*

Jeg har ikke undladt i Henhold til Depechen Nr. 2¹⁾ i Dag i al Fortrolighed at gjøre Fyrst Gortchacow bekendt med det af den kongelige Regjering i Anledning af Tractaten af 11te October f. A. i Berlin foretagne Skridt. Kantsleren sagde mig, at han alt var underrettet derom af Baron Mohrenheim og at han ei kunde andet end i høj Grad billige den af den kongelige Regjering ved denne Leilighed viste Moderation. Han skjulte iøvrigt ei den ubehagelige Ovraskelse som den tyske Regjerings Fremgangsmaade havde fremkaldt hos det keiserlige Cabinet, uagtet han dog aldrig havde ventet, at det nordslesvigske Spørgsmaal vilde blive løst paa en for Dan-

¹⁾ Trykt som Nr. 1487.

mark tilfredsstillende Maade. Jeg undlod ikke at bringe i Kantslerens Erindring, at Keiseren i sin Tid i Berlin havde interesseret sig for denne Sag¹⁾ og hvorledes han selv havde virket for den og at det derfor maatte forekomme hensynsløst, naar den tydske Regjering saaledes udslettede den uden at underrette det keiserlige Cabinet derom. Fyrsten svarede mig hertil, (med en vis Heftighed) at jeg blot ei maatte tro, at man her var tilfreds med Berliner Cabinettet og navnlig med dets Optræden paa Berliner-Congressen i Sommer, der kun var daarligt Gjengjæld for de Tydskland af Keiseren i sin Tid (1870) viste Tjenester, da Rusland vilde opstille 300.000 Mand paa den østrigske Grændse²⁾. Der var nu ingen Alliancer mulige i Europa; Rusland havde ingen Allierede.

Jeg har tilladt mig at telegraphere Deres Excellence de af Keiseren til mig paa Hofballet i Gaar Aftes udtalte Ord³⁾. Med en Hentydning til disse og da det var mig bekjendt, at saavel Baron Mohrenheim som Hr. v. Oubril i deres seneste Rapporter forudsætte en saadan Mulighed, sagde jeg Kantsleren, at den tydske Regjering muligvis havde videregaaende Hensigter ligeoverfor Danmark, idet jeg mindede om, hvor meget den tydske Presses seneste Optræden gjenkaldte Tiden fra 1863—64. Fyrsten svarede mig hertil, at i saa Henseende vilde Tydskland ikke glemme at Ruslands og Englands Tronfølgere havde danske Kongedøttre til Gemalinder. (Hvad Hensyn Fyrst Bismarck hidtil har taget hertil, viser Tractaten af 11te Octb. noksom.)

Paa Hofballet i Eremitagen talte Keiseren til mig om den nævnte Tractat, hvorom Baron Mohrenheim havde skrevet, sagde Hans Majestæt, tilføiende de af mig telegrapherede

¹⁾ Se bl. a. Akter II, Nr. 547; »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 217, 241.

²⁾ I Fortsættelse af mundtlige Aftaler fra 1868 lovede Zaren to Dage før den franske Krigserklæring Kong Wilhelm, at Rusland vilde besvare et østrigsk Angreb paa Tyskland med Opstilling af en Hær paa 300.000 Mand og et Fremstød mod Galicien.

³⁾ Se Nr. 1506.

Ord. Denne Baron Mohrenheims Rapport¹⁾, der skal være meget gunstig for Danmark, synes at have gjort stærkt Indtryk her. Keiseren sagde mig ogsaa, at han vel forstod det smertelige Indtryk Tractaten havde maattet fremkalde i Kjøbenhavn, i hvilken Anledning jeg tillod mig at minde Keiseren om den Interesse, han tidligere havde vist denne Sag. Jeg tilføiede, at det iøvrigt ei var den kongelige Regjerings Hensigt at gjøre nogen Henvendelse til Magterne i saa Henseende.

Af min Samtale med Fyrst Gortchacow som og med Hr. v. Giers er det mig klart, at man her i det Hele taget er meget lidet tilfreds med Berliner Cabinettet, som man ligefrem tillægger Utaknemlighed og ond Villie mod Rusland, og efter hvad jeg fra anden Side har erfaret, begynder Keiseren personlig at faae Øinene op for den tyske Alliances Upaalidelighed. Men ligesaa klart er det mig, at Rusland ligeoverfor Tydskland staaer og selv har Følelsen af at staae magtesløs, og at det for Øieblikket, da — som Fyrst Gortchacow sagde mig — Venskabet mellem Østrig og Preussen er saa varmt — er det russiske Cabinet magtpaaliggende at undgaae enhver Anledning til Splid. I et nylig afholdt Statsraad skal man ogsaa være kommen til det Resultat, at Rusland nu efter Krigens Slutning kun maa være betænkt paa at ordne sine indre Anliggender og paa at læge de modtagne Saar. [*Den russiske revolutionære Bevægelse.*] E. Vind.

Depeche Nr. 6, modtaget 3. Marts 1879.

1507. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 24. Februar 1879.

Jeg har siden den 20de havt en Rapport færdig til at afsendes med Pr. Baratow²⁾, men da denne Sidste endnu hol-

¹⁾ Flere Rapporter fra Mohrenheim og Oubril om Art. V's Op-hævelse vil blive trykt i E., D. og N.

²⁾ Fyrst Nicolaus Baratow, russisk Legationssekretær i København.

des her tilbage, og jeg ikke vil betroe Rapporten til Posten, maa jeg lade den ligge indtil B. rejser. Forresten kan den godt taale at vente, saameget meer som det eneste Vigtige og af actuel Interesse, som jeg for Øieblikket kunde tilføie til dens Indhold, det kan jeg godt sige Dem her: nemlig at det Svar, det ifølge Depeschen Nr. 6 af 19de¹⁾ formodes at man vil give, vil, efter hvad B.²⁾ igaar paa min Forespørgsel har sagt mig, blive givet. Jeg antager gjennem Goltz.

De maa ikke troe, at man her viser Kulde /:vid. Sagen om Slesvigeren Olesen Dahl³⁾:/: Det er netop det Modsatte; hiin Sag f. Ex., og idetmindste alle Sager af lignende Betydning, tager man sig meget gjerne af; og gaaer det da ikke efter Ønske, saa vil det ene og alene kunne tilskrives de locale Autoriteter, som jo nu engang ikke saa godt kunne komme os nær uden i Smaating, og fra hvis Side vi derfor sikkert ikke kunne vente Stort.

Men hvad kan der i nogen Retning, udenfor den kjøbenhavnske Læsekreds, vindes med et saadant Udbrud af den nuværende, om end nok saa forklarlige, Stemning som det der findes i nogle Vers i det sidste Nr. af den danske Punch?⁴⁾

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1508. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

London, 25. Februar 1879.

Først igaar kunde Lord Salisbury see mig, og jeg havde da Leilighed til overenstemmende med Ordre i Skrivelse Nr. 1

¹⁾ Trykt som Nr. 1496.

²⁾ B. 5: Bülow.

³⁾ Peter Olesen Dall var født i Slesvig 1852, havde 1870 faaet dansk Indfødsret, men ønskede nu at tage varigt Ophold i sit Fødesogn. Depeche til Quaade 15. Februar 1879 Nr. XII. Geheime Registraturen.

⁴⁾ »Civilisation og Barbari« i »Punch« Nr. 8 for 20. Februar 1879.

af 15. Februar¹⁾) at gjøre ham bekjendt med den mig tilstillede Afskrift af Noten af 12. ds. til Kammerherre Quaade i Berlin²⁾). Lord Salisbury lyttede med Opmærksomhed til min Oplæsning og læste den derefter igjennem for sig selv. Han bevidnede derefter sin Tak for udvist Opmærksomhed ved at meddele ham Noten og sagde: »Je comprends parfaitement que votre gouvernement a cru son devoir de faire une telle démarche qui cependant, je crains, n'aura pas de résultat, c'est à dire elle ne changera en rien les desseins du prince Bismarck.«

Da jeg paa hans Spørgsmaal derom svarede, at det ikke endnu var mig bekjendt, at Berliner-Cabinettet havde givet noget Svar, bemærkede Lord Salisbury, at da Aviserne netop havde meddelt, at Keiseren havde svaret en Deputation af tyske Slesvigere, at Traktaten af 11. Oktober afgjorde Sagen, og at ingen nye Underhandlinger vilde finde Sted med Danmark³⁾), saa var vistnok dermed ogsaa antydet, hvilket Svar, vor Forespørgsel vilde møde. »Sans doute«, sluttede Ministeren, »c'est bien triste pour vous que l'affaire finisse d'une telle manière, mais l'Allemagne est si puissante, elle peut faire ce qu'elle veut. Vous avez, je n'ai pas besoin de vous le dire, nos plus vives sympathies, mais au-delà nous ne pouvons rien faire.«

Da Ministeren saa opmærksomt havde gjort sig bekjendt med Noten og gav mig den tilbage uden i mindste Maade at antyde Ønsket om at beholde den medbragte Afskrift, saa antog jeg det mest overenstemmende med Deres Excellences Instruction ikke at paanøde ham en saadan af min »private Meddelelse«. —

I Underhuset har igaar det liberale Medlem for Newcastle, Mr. Cowen⁴⁾), forespurgt, om Regjeringen kunde give nogen

1) Trykt som Nr. 1490.

2) Trykt som Nr. 1472.

3) Se Nr. 1511, Mackeprang, S. 116 og Kriegers Dagbøger VII, 116.

4) Joseph Cowen (1831—1900).

Meddelelse angaaende Traktaten af 11. Okt. mellem Preussen og Østerrig betræffende Art. V af Prager Freds-Traktaten. Understats-Sekretair Bourke¹⁾ svarede som følger, dermed angivende Regjeringens fulde Passivitet: »Ophævelsen af Prager-Fredens Artikel V er ikke bleven Hds. Majestæts Regjering meddelt fra de to Regjeringer. Hds. Majestæts Repræsentanter i Wien og Berlin have indberettet factum; men det er ikke paatænkt at svare derpaa, og der vil derfor ikke blive fremlagt Papirer derom.«²⁾

J. Bülow.

Depeche Nr. 11, modtaget 1. Marts 1879.

1509. General W. R. Raasløff til Etatsraad C. F. Tietgen.

Kjære Ven!

Baden Baden, 25. Februar 1879.

[*Om de behagelige Forhold i Baden-Baden.*] Man kan med Sandhed sige at vi her ere i Læ for de Storme der hjem-søge de omliggende Regioner. Det er ret Stedet for en contemplativ Existents, thi der er Intet i Luften der fremkalder

¹⁾ Robert Bourke (1827—1902), Understatssekretær i det engelske Udenrigsministerium 1874—80.

²⁾ Hansard's Parliamentary Debates, 3. series, vol. 243, 1878—79, p. 1649 f. (24. Febr. 1879): Mr. J. Cowen asked the Under Secretary of State for Foreign Affairs, If the Government has received official notification from the Government of Austria and Germany, or either of them, of the abrogation, in the month of October last, of the 5th Article of the Treaty of Prague of August 23rd, 1866, and any communication on the subject from Her Majesty's representatives at the Courts of Vienna and Berlin; and, if so, whether the Government will lay Copies of the Papers, together with any replies on the part of the Government, upon the Table of the House.

Mr. Bourke: Sir, the abrogation of the 5th Article of the Treaty of Prague has not been notified officially to Her Majesty's Government either by the Government of Austria or Germany. Information of the fact of the abrogation has been received from Her Majesty's Representatives at Vienna and Berlin, but it is not intended to answer those communications, and, therefore, no Papers will be laid on the Table.

Lyst til Virksomhed, og den Energi en Mand maatte medbringe hertil vilde vist ikke længe modstaae Clima'et. Derfor vrimler her ogsaa af Ex-Ministre etc. Saaledes traf jeg forleden hos Plessen den forhenv. tyske »Botschafter« i Constantinopel Baron von Werther — og min nærmeste Nabo i min nye Bolig bliver en Hr. v. Richthofen late Prussian & German Envoy to Hamburg and Stockholm. Werther syntes jeg ikke om — hvorimod Richthofen er en elskværdig gammel Mand. — Han fortalte mig forleden at Carl Plessen i grunden blev skubbet meget tilside og ingenlunde nød den Anseelse eller øvede den Indflydelse paa Provindsen's Forvaltning som de andre Overpræsidenter — tildeels fordi man aldrig ret havde fattet Tillid til ham. Hvo som har kjendt Carl Plessen vil let forstaae dette, og deri ligner hans Broder Otto ham at man aldrig veed (eller troer at vide) hvad hans egenlige Mening er. — Han »professes« megen Interesse for og Kjærlighed til Danmark, men egentlig troer jeg dog at hans Hengivenhed concentrerer sig paa den kongelige Familie. Han taler vel om Alle i Danmark uagtet han har god Grund til at beklage sig over Nogle — und das macht mich irre an ihm. Da jeg sidst tilskrev Dem var Heydebrandt netop reist til Kjøbenhavn. og som jeg hører er han nu igaar Aftes atter ankommen hertil fra Berlin, men jeg har endnu ikke seet ham. Den sidste Tid hos os maa have været meget ubehagelig for ham paa Grund af de imidlertid indtrufne Begivenheder over hvilke hans Hustru ligefrem sørger¹⁾, men derved er jo Intet at gjøre. — Er det sandt hvad der fortælles at Prindsesse Thyra i grunden aldrig ret havde Lyst til denne Forbindelse, men lod sig overtale til den af Dronningen? — Hvis dette forholder sig rigtigt bliver Dronningens Ansvar virkelig et meget alvorligt — thi at Preussen vilde tage en saadan Forbindelse *meget ilde* op kunde jo Enhver sige sig selv, og dog synes hun allerede før 1874 — men

¹⁾ Se f. Eks. Kriegers Dagbøger VII, S. 103.

især efter den Tid (da Hert. af C. fik sit Afslag i Kjøbhvn.) at have utrætteligt arbeidet paa at bringe denne sin Plan til Udførelse. Hvorledes opfattes denne hele Sag, navnlig Hof-fets Optræden, af det store Publicum i Danmark? — Jeg fremsætter Spørgsmaalet uden at nære synderlig Haab om at det vil blive besvaret, men endnu vil jeg dog ikke gjerne definitivt renoncere paa fra Dem at modtage et af disse Breve som i faa Ord sige saa Meget, og som altid pleiede at indeholde Svar paa Alt hvad jeg havde spurgt om. . . .

Jeg formoder at Estrup sidder meget fast i Sadlen og at det nærværende Regimente vil komme til at vare længe. Her møder jeg Ingen som forstaaer hvorledes et Ministerium i et constitutionelt regjeret Land kan blive siddende som vort gjør det, men det ligger vel, som ved saamange tidligere Leiligheder, deri, at Udlandet ikke kjender og ikke kan bedømme de danske Forhold. — Did Estrup or Holstein-Ledreborg come out second best of their recent rencontre?¹⁾ — Dinesen synes at blive en meer og meer betydelig Politiker, medens man hører kun Lidt om Termansen. Begge bedes venligt hilsede hvis De endnu pleier at see dem i Deres Huus. . . .

W. Raasløff.

Tietgens Papirer. R. A.

1510. Cand. jur. Christian Quaade til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 25. Februar 1879.

NB. *Afleveres til Fader uden at læses.*

Kjære Fader!

. . . I første Øjeblik var Folk meget oprørt over Formen især; thi enhver erkjendte, at man ikke kunde bygge nogen reel Forhaabning paa § 5; men efterhaanden tager man det ret roligt. Det var især de gamle Nationalliberale og Skan-

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 110.

dinaver, der vare ulykkelige, og at Bitterheden hos dem endnu ikke har sat sig, ses af den i Lørdags fattede vanvittige Beslutning at gjøre Universitetsfesten til en skandinavisk Fest! Det er Madvig og Krieger, der have sat det igjennem. At enkelte fornuftige, f. Ex. Prof. Panum, have protesteret og forlangt enten en dansk eller en europæisk Fest, nyttede naturlig ikke. Kongen var fortvivlet, og hans Sorg lettedes ikke ved at Prindsesse Thyra skrev det ene fortvivlede Brev efter det andet. . . . Han vilde have Dig og Falbe, men især denne, slagtede og talte om Forandringer, hvad Bysladderen naturlig ogsaa gjorde. Herimod optraadte Vedel strax med stor Bestemthed, sagde, at Dig kunde man under alle Omstændigheder intet bebrejde, omend Falbe har været lidt uforsigtig overfor Andrassy og dennes Creatur; (jeg forudsætter, at Du har hørt om Falbes Ytringer til en Hr. Orsi eller saadan noget¹⁾) og henviste til Tractaten om Cypren²⁾ og Alliancen 1866 mellem Preussen og Italien som Bevis paa, at slikt kan gaa hemmeligt af. Denne Henvisning har han ogsaa, paa Schøllers Spørgsmaal om hvad han skulde svare i Byen, naar han blev spurgt, anmodet denne om at benytte sig af. — Alle Blade have faaet Instrux om at forholde sig saa roligt som mulig.

Som et Rygte, han havde hørt i Byen, ikke i Ministeriet, fortalte Schøller³⁾, at Grev Frijs skulde sendes i en overordentlig Mission til Berlin; hvad han skal der siges dog ikke, og S. mente, at det som sædvanlig var en Phantasie, og det ligger jo nær da at føre F. frem.

Vedel er fløv, og Rosenørn i Vinden for, hvad han skal sige i Rigsdagen.

Sagen bliver i Korthed den: I Begyndelsen Forbittrelse,

¹⁾ o: Orczy.

²⁾ Den engelsk-tyrkiske Overenskomst om Englands Okkupation af Cypren, der var afsluttet før Berlinerkongressen 1878, men først blev bekendt under denne.

³⁾ Schøller, Niels Staal († 1890), Fuldmægtig i Udenrigsministeriet.

men senere, efter rolig Overvejelse, en vis Tilfredshed over at være kommet til en Afgjørelse, dog selvfølgelig stadig en bitter Stemning paa Grund af Formen. . . .

Quaades Papirer. U A.

C. Q.

1511. **Kejser Wilhelms Svar til Deputationen fra Nordslesvig.**

26. Februar 1879.

Der Kaiser erwiderte etwa Folgendes:

»Er freue sich überaus, die Deputation bei sich zu empfangen¹⁾. Er habe bedauert, dass die Sache der Aufhebung des Artikels V. vom Prager Frieden so lange habe auf sich warten lassen, ehe sie zum Abschluss gekommen. Jetzt seien die Umstände günstiger gewesen zur Aufhebung des durch einen längst heimgegangenen Souverain in den Vertrag hineingekommenen Passus. Versuche zur Einigung seien vielfach gemacht worden, hätten aber zu keinem Resultat geführt. Er freue sich aufrichtig, dass die Angelegenheit jetzt abgemacht sei, und bitte er, den Einwohnern Nordschleswigs seinen Kaiserlichen Gruss zu entbieten.«

Udklip af Nordd. Allg. Zeitung, 26. Februar 1879 (Eftertryk af Provinzial-Correspondenz). Vedlagt utrykt Depeche fra Quaade af 27. Februar 1879 Nr. XXXVIII.

1512. **Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til General Bülow, Gesandt i London.**

Copenhagen, 28 février 1879.

Je vous prie de vous abstenir complètement de servir d'intermédiaire ou de vous occuper des affaires du duc de Cumberland.

R. L.

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, paategnet: (Afsendt i Chiffre) den 28. Feb. 1879.

¹⁾ Se Mackeprang, S. 116. Jfr. Nr. 1508.

1513. Lensgreve C. E. Frijs, til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 28. Februar 1879.

Kjære Vedel! Da jeg rimeligviis ikke faaer Leilighed til mundlig at samtale med Dem, forinden vi træffes hos Sir Charles¹⁾, troer jeg at have Grund til at gjøre opmærksom paa at vi maae være særdeles vaersomme i at omtale russiske Forhold, thi det er dog vistnok tvivlsomt om Angrebet paa os ikke er Forløberen for en større og mere udstrakt Erobringspolitik (eller om man vil tage det som en Beskjæftigelsespolitik) for det tydske Folk klædt i Staal og Harnisk og der ere enkelte Momenter i den Henseende som jeg paa vor samlede Hjemmarsch kan meddele. —

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1513 a. Grev Moltke Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Monsieur le Baron,

Paris, 28 février 1879.

J'ai cru devoir ajourner l'envoi de ce rapport, jusqu'à ce qu'il me fût possible de le faire parvenir à Votre Excellence par voie sûre.

Conformément aux instructions contenues dans la dépêche de Votre Excellence du 15 courant²⁾, j'ai donné confidentiellement lecture à M. le ministre des affaires étrangères de la note, adressée par Votre Excellence en date du 12 février au ministre du Roi à Berlin³⁾. M. Waddington m'ayant demandé si j'étais autorisé à lui en laisser une copie, je lui dis que je la lui transmettrai, mais à titre privé; aussi est-il inscrit en tête de ce document: »Communiquée à titre privé et sous la réserve de ne faire l'objet d'aucune communication«.

¹⁾ Den engelske Gesandt i Kjøbenhavn, Sir Charles Lennox Wyke.

²⁾ Trykt som Nr. 1490.

³⁾ Trykt som Nr. 1472.

Ainsi que j'ai déjà eu l'honneur de le mander à Votre Excellence¹⁾, M. Waddington pense que le traité du 11 octobre est le prix de l'assistance accordée par l'Allemagne à l'Autriche dans la question de la Bosnie; M. Waddington me l'a encore répété la dernière fois que je le vis, et il ajouta que selon toute vraisemblance la conclusion du traité avait déjà été résolue en principe lors de la réunion du congrès de Berlin. Le ministre ne croit d'ailleurs pas que le prince de Bismarck soit disposé à nous faire aucune concession; en exprimant cette opinion, il me fit part d'une conversation qu'il avait eue, l'année dernière à Berlin, avec le chancelier de l'Empire et dans laquelle M. de Bismarck s'est exprimé dans les termes suivants: »L'unité de l'Allemagne a été le but des efforts de toute ma vie et j'avoue avoir usé de tous les moyens en mon pouvoir afin de l'atteindre. Les résultats acquis ont cependant dépassé quelquefois mes désirs, car je voudrais que l'Allemagne ne renfermât que des coeurs battant tous pour la patrie. Aussi je considère comme des difficultés l'annexion de la Lorraine, qui a eu lieu contrairement à mon avis et seulement parce que le parti militaire l'a exigée, celle du Slesvig danois et même la possession de provinces polonaises. C'est vous dire combien sont dénués de tout fondement les projets que l'on m'attribue à l'égard des Pays-Bas dont je ne voudrais pas quand même ils s'offriraient spontanément à nous L'annexion ou la possession de ces éléments étrangers est, je le répète, une difficulté qu'il faudra chercher à vaincre.«

Ces paroles dont la sincérité paraît à M. Waddington fort sujette à caution n'a pas laissé à ce ministre l'impression qu'il y eût dans l'esprit du prince de Bismarck la moindre velléité de résoudre les difficultés dont il parle, par voie de restitution.

Moltke-Huitfeldt.

Depeche Nr. 10, modtaget 4. Marts 1879.

¹⁾ Se Nr. 1476.

1514. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til General
Bülow, Gesandt i London.

Hr. General.

Kjøbenhavn, 1. Marts 1879.

Det gjør mig ondt at maatte sige D. E. at jeg ikke kan bilige at De har indladt Dem paa at oversende til Hs. Kgl. Høihed Hertugen af Cumberland den Depesche som den engelske Ambassadeur i Berlin har tilstillet Grev Salisbury¹⁾. Hs. Kgl. Høihed er engelsk Prinds og den tyske Statssecretair har officielt rettet sin Meddelelse gjennem den engelske Ambassade til det engelske Udenrigsministerium. Det maatte af begge disse Grunde være Lord Salisburys egen Sag at bringe den modtagne Meddelelse til dens Bestemmelse, hvad enten han vilde vælge den officielle Vei gjennem Gesandtskabet i Wien, eller den private, eller endelig lade Hertugen den fornødne Underretning tilflyde gjennem en af det engelske Kongehuses Medlemmer eller en af Hans egen Familie. Men hverken ligeoverfor Hertugen eller ligeoverfor den tyske Regering havde det danske Diplomati nogen Adkomst til at være Mellemand i Sagen. Erfaringen har desto værre kun altfor meget viist, hvorledes endog det uskyldigste Skridt af den danske Regering, vedrørende Hertugen af Cumberland, opfattes i Berlin som en Fornærmelse, og naar Lord Salisbury endog driver sin Forsigtighed saa vidt, at han ikke ønskede at udføre det ham af Tydskland selv overdragne Hverv, er der al Grund for os til ikke, uanmodet af de rette Vedkommende, frivilligt at paatage os det. Som jeg allerede igaar telegrapherede til D. Exc.²⁾, maa jeg derfor ansee det for nødvendigt, at De ganske afholder Dem for Fremtiden fra at tjene som Mellemand eller overhovedet at udfolde nogensomhelst Virksomhed i de cumberlandske Anliggender.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 2.

1) Se Nr. 1501—03.

2) Nr. 1512.

1515. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Privat.

Deres Excellence.

London, 1. Marts 1879.

Jeg har igaaftes modtaget et Chiffer-Telegram fra Deres Excellence saalydende:

»Je vous prie de vous abstenir complètement de servir d'intermédiaire ou de vous occuper des affaires du Duc de Cumberland.«¹⁾

Jeg skal naturligvis strængt holde mig denne Instruction efterrettelig; men da jeg maa ansee den som foranlediget ved det confidentielle Brev, som jeg gav mig den Ære at fremsende d. 21. Febr.²⁾, saa kan jeg ikke tilbageholde min Beklagelse, at mit deri meldte Skridt kan have givet Anledning til Hvad jeg kun kan opfatte som en Reprimande, der endog er fundet saa paatrængende, at den maatte telegrapheres uden at noget mildnende Ord kunde finde Plads dertil[1].

Uagtet jeg maa fastholde Overbeviisningen om i denne Sag at have handlet — »som Oversender af Lord O. Russell's Noter« — fordi Overveielse, Discretion og det bedste Motiv bød mig at handle saaledes, saa er jeg naturligviis fuldkommen villig til at indrømme, at der kan haves en anden Anskuelse i saa Henseende, for hvilken jeg har at bøie mig, og det falder saaledes af sig selv, at jeg herefter ikke skal gjentage en Villighed, som den jeg troede det min Pligt at vise Lord Salisbury i det omhandlede Tilfælde. — Men jeg skylder mig selv at bemærke, at dette *enestaaende* Exempel paa min Mellekomst i Hvad angaaer H. K. H. Hertugen af Cumberland ganske vist ikke synes mig at give mindste Anledning til at frygte min ukaldte og skadelige Indblanding; tvertimod tør jeg vel troe at mit Brev til Hertugen fuldt viser,

¹⁾ Sml. Nr. 1512.

²⁾ Nr. 1501.

at jeg har erkjendt den rette Grændse for min Action samt at jeg ikke har overskredet den. —

Naar Deres Excellence i Telegrammet tilføier en Ordre om »ikke at beskæftige mig med Hertugen af Cumberland's Affairer«, saa seer jeg deri en Antydning af Frygten, at jeg i det Hele skulde have viist, eller idetmindste have Tilbøielighed til at blande mig i en ligesaa vigtig som mig uvedkommende Sag, en Forudsætning som jeg imidlertid ikke tør undlade at berigtige. —

Jeg har ikke i nogen Indberetning, heller ikke i noget privat Brev udtalt nogen Mening om Hertugens Affairer; Intet kan i den Retning bebreides mig. Man bebreider mig ialmindelighed at være for forsigtig, taus og tilbageholdende, i min Dom og i Udtalelsen af min Mening om andres Færd, saa at der a priori er al Grund til at antage at jeg ogsaa i denne Sag har fulgt mit Instinct eller min principmæssige Vane. — Og det er saa; thi jeg kan med Tilfredsstillelse udtale, at min Samvittighed ikke føler sig truffet ved Deres Excellences Advarsel, idet jeg ganske sikkert ikke vilde have syndet derimod. Mit Brev til Hertugen af Cumberland giver desuden, synes mig, fuldt Beviis for at jeg mindst af Alt ønsker at blande mig i hans Sager, medens min Beredvillighed og formeentlige Pligt at opfylde Lord Salisbury's Ønske kun afgiver Beviis for min naturlige, men *discrete* Hengivenhed for Hans Kongl. Høihed.

At gjøre Nogen bekjendt med en truende Fare, kan under alle Omstændigheder næppe ansees for utidig Indblanding, og Andet har jeg ikke gjort; thi jeg har kun efter Opfordring befordret en formeentlig rigtig Efterretning, men uden at udtale nogensomhelst Mening eller Dom, og endnu mindre har jeg tilladt mig at give Raad i denne Anledning. —

Idet jeg selvfølgelig skal lægge mig Deres Excellences Telegram paa Hjerte, tør jeg haabe at foranstaaende Bemærkninger have overbeviist om, at min Handlemaade i denne Sag har været og fremdeles vil være saa discret som det kan

og bør forlanges, saa at Deres Excellence vil beroliges for hver Frygt, der i saa Henseende maatte have været.

J. Bülow.

Modtaget 4. Marts 1879. — Paategning af P. Vedel: ad acta.

1516. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 1. Marts 1879.

Ved at tænke over vor Samtale igaar med Sir Charles¹⁾ og hans Forslag om at være den handlende Person i det paa-tænkte Forsøg paa Formildelse tvivler jeg ikke om at dette Forslag var fuldstændig ærlig ment og egentlig paa en vis Maade Hovedsagen, thi jeg har aldrig seet et saadant levende Spil i hans Øine tidligere, thi han kom i de faa Øieblikke virkelig til fuldstændig at ligne gamle Papa; og en lykkelig sortie paa den Maade kunde dog tilsmile baade en gl. Diplomat, en Hofmand og et Led af Familien²⁾; og skulde dette forholde sig saaledes kunde man være sikker paa at han anvendte hele sin Energie og ved at see Manden igaarftes i de faa Øieblikke hvor han berørte sin Mulighed er det blevet mig indlysende at der endnu slumre Kræfter i ham. —

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1517. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielt.

Stockholm, 2. Marts 1879.

Iforgaars, ved en Soirée hos Grev Platen, gjorde Hans Majestæt Kong Oskar mig den Ære at samtale med mig og

¹⁾ Se Kriegers Dagbøger VII, 123.

²⁾ Det er ikke lykkedes at opklare, hvad der menes med Omtalen af Sir Charles Wyke som »et Led af Familien«.

yttrede med Hensyn til Deres Excellences Note af 12. Februar¹⁾ til den kongelige Gesandt i Berlin, at han med stor Interesse havde læst dette Aktstykke, hvis Sprog og Holdning han fuldt anerkjendte; dog kunde Hans Majestæt ikke tilbageholde den Bemærkning, at det vilde have forekommet ham heldigere, hvis man havde undgaaet det *Spørgsmaal*, hvortil Noten concluderer. Idet Hs. Mt. gik ud fra, at der ikke var noget Haab om, at der paa dette Spørgsmaal om den kejserlige Regerings Opfattelse af Oktoberkonventionens Betydning og om dens Hensigter for Fremtiden kunde komme det Svar, som han, ikke mindre end den kongelige Regering, ønskede, mente Kong Oskar, at det kunde have anbefalet sig blot at hævde den Sags Retfærdighed, for hvilken den kongelige Regering var den kaldede Ordfører. Jeg yttrede, at Spørgsmaalet i Noten formentlig var den *Form*, Deres Excellence havde valgt, for at sikkre sig mod en skarp Afvisning, hvis Følger kunde gjøre det diplomatiske Forhold til vor mægtige Nabo endnu mere penibelt end det var; Kong Oskar mente dog, at man i Berlin ikke vilde miskjende den kongelige Regerings Stilling til Sagen, men at man dér, uden at saares eller tirres, vilde modtage en mandig Udtalelse af den svagere Magt.

Hans Majestæt syntes at tro, at man derved bedre havde holdt sig Fremtiden aaben; medens derimod Spørgsmaalsformen mere henstillede til Tydskland at slutte Debatten²⁾.

Min Kollega, den franske Minister, M. de Tamisier³⁾, har i Fortrolighed fortalt mig, at da han i afvigte Uge havde Audients hos Kongen, havde Hans Majestæt blandt mange andre Spørgsmaal ogsaa bragt det paa Bane, som jeg her omhandler. Kong Oskar havde derved yttret sig i samme Retning som tidligere til mig selv om det Indtryk, Begiven-

1) Trykt som Nr. 1472.

2) Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 393.

3) Marquis R. de Tamisier, fransk Gesandt i Stockholm.

heden havde gjort paa ham og den Stilling, hvori den danske Regering var bleven bragt.

Hvad der ved denne Leilighed havde frapperet Marquis de Tamisier, som gik ud fra en hos Kong Oskar fremherskende Sympathi for Tydscklands politiske Rolle i Europa, — var den Uforbeholdenhed, hvormed Kongen havde bedømt og beklaget dets Optræden i det slesvigske Anliggende; og han havde i Udviklingen af dette Thema endog yttret en Bekymring for de fjernere skæbnesvangre Følger, der kunde ligge i den indtrufne Begivenheds Skjød: man saa undertiden de mest overraskende Reaktionen af en unaturligt vidt dreven Spænding, og den danske Nation kunde muligt — »se voyant, persécutée et poussée, — à bout de ses forces« — føle sig fristet til at kaste sig i Armene paa sin mægtige Nabo.

Marquis de Tamisier bad mig ikke at omtale disse Yttringer, der jo vare fremkomne i en Samtale af meget fortrolig Karakter, ligesom han selv ikke agtede at tage dem for meget au sérieux; han frygtede vistnok med Rette for, at de ved at blive gjentagne kunde blive misforstaaede og misbrugte. Imidlertid kunne de muligt for Deres Excellence have Interesse nok til at jeg ikke bør unnlade aldeles confidentielt at meddele dem.

F. Bille.

Depeche Nr. 8, modtaget 5. Marts 1879. — Sml. Depeche fra Tamisier Nr. 8 af 26. Februar 1879, Paris, trykt i Europa og det nordslesvigske Spørgsmaal II.

1518. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Direktør
P. Vedel

Kjære Directeur!

Wien, 2. Marts 1879.

Jeg takker Dem uendeligt for de opmuntrende Ord De sendte mig d. 14de¹⁾ og som gjorde godt i den trykte Stemning man var i. Hverken Grev Andrassy eller Orczy have

¹⁾ Der er ikke fundet noget Privatbrev fra P. Vedel til Falbe af 14. Februar. Sml. Nr. 1481—1483 samt Nr. 1491.

talt til mig om det i Kbhvn. forefaldne Incidents, mine Udtalelser om 11. Okt.-Trakt. vedkommende, skjøndt flere Leiligheder tilbød sig. Nu ere de begge reist til Pest til Delegationen, og haaber jeg at overhovedet Sagen ikke har havt videre ubehagelige Følger for Ministeren. Jeg vil ogsaa indskrænke mig til kort at recapitulere Situationen. Da jeg talte med Orczy d. 3. Febr.¹⁾ var jeg jo endnu uvidende om Traktatens Indhold og dens *portée*. Min Yttring blev fremkaldt dels ved at O. betonedede, at man *alene* havde gjort Afkald ved den nys afsluttede Traktat paa den Østrig tilkommende *Ret* if. Art. V. Min Yttring, der skjulte et Spørgsmaal, var rettet paa at faae at vide, hvormeget vort Forhold til Art. V berørtes ved den nye Traktat, eller om denne maaskee stillede en direkte Udsoning mel. os og Preussen i Udsigt. Samtidigt maatte jeg vel have Lov til i Ord og Holdning at lade O. føle at Sagen ikke kunde være os behagelig. Iøvrigt kan en saadan Samtale vel neppe falde under en tredie Magts Control. Skulde mine Ord tillægges nogen Vægt, saa maatte ialfald kun den Samtale jeg *samme Aften* havde med Gr. *Andrássy selv* være »massgebend«. Til ham rettede jeg det samme Spørgsmaal og i *Spørgsmaalsform*: »om og hvorvidt vore Rettigheder berørtes af 11. Okt. Trakt.« og hans Svar var: at dette paa ingen Maade var Tilfældet at der kun var Tale om en Renonciation for Østrigs Vedkommende, som ikke berørte Danmarks Forhold til Sagen. Skulde man fra Berlin mod Forventning have fortsat Discussionen, var det vistnok det Rigtigste at *forlægge samme herhen*, ved at bede Fst. Bismarck og Reuss om at informere sig nøiere hos Gr. Andr. selv om mine Udtalelser, til hvilke ogsaa maa regnes, at da denne tilføiede, at der i Berlin vilde vise sig Disposition til en direkte Forstaaelse med os, jeg udtalte mit Haab om, at der ogs. derfra maatte blive gjort Antydninger i saa Henseende, og at saadanne i høi Grad vilde lette Regjeringen

¹⁾ Se Nr. 1435.

i den vanskelige Stilling der beredtes den ved den nye Traktat.

Som jeg erfarer ad anden Vei, har nok den tyske Regj. slet ikke gjort nogen Meddelelse i Kbhn. om 11. Okt.-Trakt. fra første Færd. Gr. Goltz er saaledes falden med Døren ind i Huset med sine Spørgsmaal, der vel vare beregnede paa at intimidere og »cut short« ethvert Haab om en direkte Forstaaelse¹⁾. Jeg tilstaaer at da jeg lærte selve Ordlyden af Trakt. at kjende, svandt alt mit Haab i saa Henseende. Da jeg ikke fik Leilighed til at udtale mig til Gr. Andrassy i Henhold til Dep. Nr. 2²⁾ har jeg i disse Dage talt i den Aand til Baron Braun, Keiserens Cab.chef med hvem jeg ogsaa i de første Dage af Febr. havde talt om Trakt., om hvilken han havde været *aldeles uvidende* hidtil. Ogsaa han berørte at samme naturligviis ikke i nogen Maade kunde forandre tredie Mands Forhold til Sagen eller de af Preussen engang overfor os overtagne Forpligtelser, om de nu maa kaldes moralske eller legale.

Fra Petersbg. erfarer jeg ad østerr. Kilde at Keiseren og St. Thronfølgeren ville have Fred à tout prix under Indtrykket baade af den finansielle Misère og af de usikre indre Tilstande. Gortchakoff skal trække sig tilbage til Paaske. Derimod skal Schouvaloff *ingen* Chancer have som hans Efterfølger, hvortil Labanoff³⁾ i Constant[inopel] skal være udseet. 11. Okt. Trakt. har gjort et meget uhyggeligt Indtryk, ligesom Bismk.s Pestcordons⁴⁾, hvorved han vil tiltvinge sig Toldindrømmelser om hvilke han længe har underhandlet uden Held. Russerne ville ikke høre Tale om at opgive deres Prohibitivsystem. Da samtidigt England, ogsaa under Indtrykket af 11. Okt. Trakt., gjør betydelige Avancer i Petersbg.,

1) Se Nr. 1485.

2) Trykt som Nr. 1481.

3) Alexei Borissovitich Lobanow, Fyrst L.-Rostovskij (1825—96), russisk Gesandt i Konstantinopel 1878—79, derefter i London 1879—82.

4) Sml. Nr. 1489.

kommer man det derfra halvveis imøde. Man antager at dette er Grunden til at Bismk. paa sin Side gjør Avancer i Paris, for at holde Frankrig og England fra hinanden, og opmuntre hiint til Modstand mod Engld. i Egypten som i Constant[inopel]. Layards¹⁾ skjulte Rappel samtidigt med Loftus's fra Petersbg.²⁾ har der gjort det bedste Indtryk og bidrager til Forsoningen. Men hvorhen vil hele denne Situation føre? Der kan tænkes forskjellige Muligheder f. Ex. den at naar først Rusld. og Engld. ere forsonede, men hver især brouillerede resp. med Østrig og Frankrig, Bismk. da vender tilbage til sin gamle Allierede *Rusld.* og imod den ene eller den anden af disse eller mod begge tilsammen, da han i saa Fald ogsaa kan regne med Italien som sin Allierede. Mais enfin, l'homme propose et Dieu dispose!

C. Falbe.

Wadd. har skrevet til Vogüé at Alt gaaer godt i Paris. De vanskelige Spørgsmaal ville snart være beseirede og saa er der kun løbende Sager paa Dagsordenen, saa at han seer en lang og jevn Fremtid imøde. Samtidigt har V. faaet sine Rappelskrivelser, desværre!!

P. Vedels Privatpapirer.

1518 a. Hertug Ernst August af Cumberland til Kong
Christian IX.

Theuerster Papa. *Penzing bei Wien, 3. März 1879.*

Schon längst hätte ich Dir ein Lebenszeichen von mir geben sollen — aber bei der bekannten Leichtigkeit mit der ich gewohnt bin Briefe zu antworten, bin ich bisjetzt nie dazu gekommen Dir zu schreiben, weil ich sehr viel noch

¹⁾ Sir Austen Henry Layard (1817—94), engelsk Gesandt i Konstantinopel 1877—80.

²⁾ Lord Augustus William Frederick Spencer Loftus (1817—1904), engelsk Gesandt i St. Petersborg 1871—79.

zu ordnen und zu regeln vorgefunden habe. Durch den Jaeger wollte ich schreiben, aber er reiste mir viel zu rasch von dannen. Und so thue ich es dann endlich heute und spreche Dir vor Allem aus wie sehr tief ich mit Dir und Euch Allen fühle in alle dem so Traurigen und Unerhörten was Ihr habt durchmachen müssen in der kurzen Zeit seit dem wir uns nicht gesehen haben. Dein treues liebendes landesväterliches Herz muss bluten, wenn es bedenkt was jetzt wieder mit einem Strich vernichtet ist. Mich schmerzt neben allem übrigen noch besonders, dass Oesterreich und dessen Kaiser besonders es sein musste, die bei dieser heillosen Geschichte die Hauptrolle spielt. — So schlimm auch überall die Zeiten und Verhältnisse aussehen, und jetzt eher noch alles schlechter als wie besser wird, so kann ich doch nie die Hoffnung aufgeben, dass sich doch alles noch wieder ganz zum Guten wenden wird. Ich sage immer: Recht muss doch Recht werden und bleibt Recht; und es lebt der gerechte Gott, und wenn der erst einmal Sein Veto spricht, dann liegen die anderen doch alle mit einemmal auf dem Bauch. — Es ist aber unaussprechlich wie man sich *hier* hat wieder brauchen und hineingreifen lassen um Unrecht zu vermehren. Es ist aber diese wieder ein neuer Beweis für die Richtigkeit meines Satzes: Man muss schauen auf der rechten Bahn zu bleiben, und darf sich durch nichts von der rechten Bahn abbringen lassen, denn kommt man einmal auf die schiefe Ebene so ist es furchtbar schwer und kaum möglich wieder auf den alten und rechten Pfad zu kommen. Dieses letzt geschehene, ist das letzt geschaffene Glied der Kette, die man hier zu Lande sich hat langsam um den Hals schnüren lassen, und die man selbst sich geschmiedet hat um sich damit zuschnüren zu lassen. Wäre doch Oesterreich 64 nicht mit gegangen, so wäre es an der ganzen Geschichte auch unbetheiligt geblieben, und so hätte es freie Hand behalten — so aber hat es sich Schritt für Schritt, mehr und mehr, in diese unaussprechliche Geschichte hineinziehen

lassen. In den Kreisen die ich kenne ist man entrüstet darüber, und weiss keine Worte dafür zu finden. Es ist aber das merkwürdigste bei der Sache, dass eigentlich kein Mensch den wahren Grund herausbekommen kann, warum man sich hier auf einmal hat breitschlagen lassen diesen Punkt fallen zu lassen. Den einzigen Grund den ich gehört habe, und den ich wahrscheinlich halte, ist der, dass man den Punkt hat fallen lassen aus Angst Welsch-Tirol dann einbüßen zu müssen. Oesterreich konnte den *Art 5* nur zur Durchführung bringen wenn es in Schleswig auf *Allgemeine-Abstimmung* drang. Sowie es das dort gethan hätte, so hätten sofort die Italiener dadrauf gedrungen, dass dieses Princip auch für Welsch-Tirol zur Anwendung gebracht würde, und dann wäre Oesterreich sicher das Welsch-Tirol los. Sei nun auch der Grund wie er wolle die Sache selbst wird dadurch um kein Haar besser. Du kannst überzeugt sein, dass wir in dieser Zeit viel, recht viel, Eurer in wehmütiger Theilnehmen gedacht haben. Alle Menschen werden bei Euch in einer [keiner?] angenehmen Stimmung sein das kann ich mir lebhaft vorstellen.

Wir leben hier sehr still, Thyra . . . fühlt sich im allgemeinen recht wohl; die traurigen Nachrichten über Euch haben sie natürlich sehr angegriffen, so dass ich fürchtete sie könnten bei ihr schädlich wirken, es ist aber gut vorübergegangen. . . .

Dein Dir treu ergebener

Sohn

Ernst August.

Kongehusets Arkiv. — Paa samme Brevark, i umiddelbar Fortsættelse af det ovenstaaende Brev, findes følgende Brev fra Prinsesse Thyra.

1518 b. Hertuginde Thyra af Cumberland til Kong
Christian IX.

Min engle Papa!

3. Marts 1879.

. . . Gud give Fremtiden maa blive lysere end den for Øieblikket seer ud. Jeg sagde ogsaa til Ernst at det i Grunden slet ikke er Tilfælde hvad han bilder sig ind »dass es gut vorübergegangen ist«, jeg sagde til ham, det gaaer slet ikke saa let over hos mig, tværtimod det gjør mig sommetider frygtelig ulykkelig, naar jeg tænker paa Dig min Papa. Gud hjælpe os og give, at det ikke bliver værre. . . .

Thyra.

1519. Statssekretær Bülow, Berlin, til Grev Goltz, tysk Chargé
d'Affaires i København.

Auswärtiges Amt. Berlin, 5 mars 1879.

Monsieur le Comte,

Monsieur de Quaade m'a donné lecture et m'a laissé copie d'une dépêche que monsieur le baron de Rosenørn-Lehn lui a adressée au sujet du traité conclu le 11 octobre dernier entre l'Allemagne et l'Autriche-Hongrie et qui a été récemment publié par les journaux officiels de Berlin et de Vienne. En présence du fait accompli de la résiliation de l'article V du traité de Prague qui visait l'éventualité d'une cession de quelques districts du nord du duché de Sleswig, monsieur le ministre des affaires étrangères se fonde dans sa dépêche sur certaines considérations, prises en dehors du droit des traités, pour arriver à la conclusion que le véritable sens du pacte du 11 octobre ne serait que de déblayer le terrain en vue de nouvelles négociations entre l'Allemagne et le Danemark. — Monsieur le ministre désire connaître les sentiments du gouvernement impérial à cet égard.

Vous n'ignorez pas, Monsieur, que dès l'année 1867, nous avons essayé de nous mettre d'accord avec le gouvernement

danois sur certaines conditions préalables auxquelles devait être subordonnée la mise en exécution de la seconde partie de l'article V. — Les démarches que nous avons faites en ce sens sont restées infructueuses parce que les demandes, formulées alors par le gouvernement danois, dépassaient, selon nous, la portée du sus-dit article et méconnaissaient les intentions dont on s'était inspiré lors de sa rédaction. — Depuis cette époque et en présence des événements qui se sont produits dans l'intervalle, nous avons toujours attendu de voir poindre des indices qui nous auraient fait comprendre, que le gouvernement danois ne se refusait pas à tenir compte de la nouvelle situation de l'Allemagne telle que les événements l'ont créée. En ce cas il aurait été possible d'aborder, sans froisser l'opinion publique en Allemagne, la question d'une transaction relative aux districts limitrophes. — De semblables indices ne se sont pas produits; il y a eu, au contraire et tout dernièrement encore, comme une recrudescence dans les dispositions du Danemark vis-à-vis de l'Empire d'Allemagne. Je n'ai donc pas hésité de répondre affirmativement à monsieur de Quaade lorsque, dans le cours des explications verbales dont il a bien voulu accompagner la lecture de la dépêche, il m'a demandé si le gouvernement allemand considérait la question laissée ouverte par l'article V du traité de Prague, comme définitivement close.

Je suis chargé par Son Altesse Sérénissime le Chancelier de l'Empire de vous prier, Monsieur le Comte, de donner lecture du présent office à monsieur le ministre des affaires étrangères et de lui en laisser copie s'il le désire.

v. Bülow.

Depeche Nr. 4, med tilhørende Følgeskrivelse trykt i »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, S. 466 f. Kopi modtaget af det danske Udenrigsministerium 12. Marts 1879.

1520. Redaktør C. St. A. Bille til H. A. Krüger.

Kjære Kryger!

Kjøbenhavn, 6. Marts 1879.

Deres Brev af 3die har rigtig naaet mig. Ligeoverfor Højre i Folkethinget behøves der ingen særlig Paavirkning eller Opmuntring for at faae den omhandlede Lov vedtagen¹⁾. Det har bestandig været vor Overbevisning, at den burde passere Rigsdagen, helst uden Omtale. Anderledes stiller det sig med Venstrepartierne. Jeg har idag talt saavel med Berg som med Holstein-Ledreborg. Begge have for mig yttret, at den blotte Opfordring fra Deres Side uden at være ledsaget af nærmere Forklaring af Deres Grunde eller Oplysning om de af Dem paatænkte Skridt ikke kunde vente at ville gjøre Udslaget. Det er en her meget stærkt fremtrædende Anskuelse, at der for Tiden ikke vilde kunne tilføjes vor og Nordslesvigs Sag nogen større Skade end ved at bringe den frem til Behandling i den tyske Rigsdag og særlig ved at indgaae Alliancer med eller modtage Understøttelse fra det hannoveranske Parti eller andre Partikularister. Jeg har endog Indtrykket af, at man, dersom De ønsker hin Lov gennemført for at vinde Windthorst og Ligesindede, kunde være tilbøjelig til netop at gjøre Vanskeligheder, idet man ikke paa nogen Maade ønsker Solidaritet med hin welfiske Opposition. Det bedste Middel, De kan anvende til at paavirke Venstre herhjemme, vil derfor være en Udtalelse fra Dem om, at De, saafremt Loven vedtages, ikke vil bringe Konventionen af 11. Oct. 1878 under Debat i den tyske Rigsdag og ganske særlig ikke søge nogen Alliance med hannoveranske Partikularister. For mit Vedkommende dølger jeg ikke den Anskuelse, at det hannoveranske Giftermaal, som kunde være blevet Midlet til et antageligt Forlig med Tydskland, nu i den valgte Form har været uheldigt, og at Hertugen af Cumberland, der er under Indflydelse af

¹⁾ Vel Udstyrslovsforslaget, jfr. Kriegers Dagbøger VII, 119.

meget uheldige Raadgivere, handler saavel imod sin som vor Interesse ved den Holdning, han indtager.

Paa det gjennem Deres Søn til mig rettede Spørgsmaal har jeg svaret, at jeg ingen saadan Mand kjender. Maaske kunde jeg dog nævne Dem en: Sir Charles Wyke, den herværende engelske Minister. Men til ham kunde De vistnok kun henvende Dem igjennem mig som Mellemand.

Bille.

H. A. Krügers Privatarkiv. R. A.

1520 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 6. Marts 1879.

Den kgl. Regjering har vel paa sin Forespørgsel i Berlin endnu ikke modtaget noget andet Svar end det som Statssecretair v. Bülow gav Kammerherre Quaade da denne meddelte ham Depeschen af 12. Februar¹⁾; men Statssecretairen, som erholdt en Copi af denne, for derefter at forelægge Sagen for Keiseren og afgive Beretning til Rigskansleren, har ved en senere Leilighed overfor Kammerherre Quaade bekræftet, at det var Hensigten at give os et formelt Svar²⁾; saasnt det er modtaget, vil /Tit./ blive underrettet om Indholdet deraf. Jeg har Anledning til at troe, at den tyske Regjering fra først af stod i den Formening, at den kgl. Regjering vilde søge at tilveiebringe en europæisk Aktion mod Tydskland, og at dette var Grunden til, at Herr v. Bülows Udtalelser til Kammerherre Quaade ved den nævnte Leilighed vare prægede af en for os saa ugunstig Stemning. Nu det imidlertid har viist sig at hiin Formening var ganske ugrundet, har vort Forhold til Tydskland antaget en mindre spændt Charakter.

Jeg har allerede tidligere takket Ds. Hvbhd. for Deres Be-

¹⁾ Se Nr. 1493.

²⁾ Se Nr. 1498.

retning Nr. 5 af 9de f. M.¹⁾ Til de Antydninger som De deri fremsætter om Muligheden af hemmelige Aftaler og mere vidtgaaende Planer, finder jeg efterhaanden Tilknytningspunkter i hvad der meddeles mig at være Gisninger eller Formodninger i flere af de store politiske Centrer i Europa; og jeg vil derfor være Dem taknemlig for, hertil at indberette Alt hvad De fremdeles maatte erfare i den angivne Retning.

Imidlertid maa jeg, da der er Grund til at troe at Breve ikke sjældent aabnes under Postbefordringen i Udlandet, anbefale Dem stor Forsigtighed i Benyttelsen af Posten, saa at De, naar De ikke har en sikker Leilighed at sende et vigtigt Brev med, benytter Chiffer.

Koncept til Depeche Nr. 4.

1521. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Kjøbenhavn, 7. Marts 1879.

Jeg har med stor Interesse læst D. H.s confid. Dep. Nr. 8 af 2. d. M.²⁾

Kong Oscar har ganske vist Ret i at ansee det som ønskeligt for os, hvis vi havde kunnet afgive en Erklæring til den tyske Regering, i hvilken vi holdt Spørgsmaalet om Nord-Slesvigs Tilbagegivelse aabent for vort Vedkommende, uden dog at fremkalde noget Svar fra tysk Side, men jeg troer at Hs. Maj. skuffer Sig naar Han troer at det havde været muligt at naae dette Maal. En simpel Erklæring, i hvilken den

¹⁾ Trykt som Nr. 1457.

²⁾ Trykt som Nr. 1517. I Depeche til Bille Nr. 3 af 6. Marts 1879 (utrykt) udtalte Baron Rosenørn sin Tilfredshed ved at se, at »General Björnstjerna deler den kgl. Regjerings Opfattelse af den ved Traktaten af 11te October fremkomne Situation og af det Skridt som vi meente i den Anledning at burde gjøre i Berlin.« Samme Depeche indeholder en Meddelelse om Statssekretær v. Bülow's Udtalelser ved Modtagelsen af den danske Depeche af 12. Februar.

kgl. Regering udtalte at Dmk. har Retfærdighedskrav paa det danske Slesvig, som bestod før og uafhængigt af Art. V og altsaa ikke heller berøres ved Tr. af 11. Oct., vilde nødvendigvis blive opfattet i Berlin som en Protest og hvor forsigtig den end maatte være holdt, vilde den dog ikke blot have fremkaldt et Svar, men et meget irriteret Svar, og maaskee have ført andre Consequentser med sig, der kunde forstyrre Forholdet mellem de to Regeringer i høi Grad. I Depeschen af 12. Febr. til Kmh. Quaade¹⁾ troe vi fuldstændigt at have opnaaet den første Deel af det ovenangivne Formaal, nemlig at holde Spørgsmaalet aabent for vort Vedkommende ved at stille det uafhængigt af Art. V og Tr. 11. Oct. men ved at gjøre dette i Forbindelse med et Spørgsmaal, har denne Reservation kunnet fremtræde som Motiv til dette, og altsaa i en meget blødere Form end hvis den var fremsat direkte, og vi have derved forøget Udsigten til at Svaret bliver mindre categorisk eller i alt Fald mindre irriteret end Tilfældet ellers sikkert vilde være blevet. At Svaret bliver afvisende, have vi selvfølgelig altid forudset men det er ikke uden Interesse for Fremtiden, om det bliver mere eller mindre afgjørende, og for den nærværende Stilling er det af stor Vigtighed at det ikke forværrer Forholdet. Kong Oscar bedømmer vist neppe Stemningen i Berlin rigtigt, naar han troer at »man der uden at saares eller tirres vilde modtage en mandig Udtalelse af den svagere Magt« og naar han frygter for at vort Spørgsmaal vil give Tydskl. Leilighed til at »slutte Debatten« saa troer jeg at dette altid vil staae i Berliner-Cabinetts Magt, og desuden laae jo en fortsat Debat for Tiden aldeles udenfor Hensigten.

Hvor erkjendtlig jeg end er for den varme Interesse for os som Kong Oscars Udtalelse til D. H. bærer Præget af, og hvor stor Agtelse jeg end har for Hs. Maj.s Kjendskab til diplomatiske Forhold, har jeg altsaa dog ikke kunnet over-

¹⁾ Trykt som Nr. 1472.

bevise mig om at den af Ham foreslaaede Vei vilde have været bedre end den som vi, allerede før vi vare blevne bekendte med Hans Anskuelse, havde fulgt og jeg kan tilføie at de andre Magter som confidentielt have erfaret hvad vi have gjort i Berlin, efter moden Overveielse ganske have billiget vor Beslutning. [*Betragtninger i Anledning af Billes Samtale med Tamisier.*]

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 4.

1522. A. F. Krieger til Stadslæge P. A. Schleisner.

Kjære Schleisner.

7. Marts 1879.

Jeg vilde meget gjerne troe Dig, naar jeg blot havde nogen Anelse om hvad det er, Du siger. Men Du taler endnu dunklere, end det dunkleste Orakel. Behag at tale lidt tydeligere!

Har Du faaet noget Telegram der er statsvigtigt, bør Du ikke vise det til Estrup alene, men og til *Vedel*. Det kan heller ikke skade, at Du sender *mig* en Gjenpart med fornøden Forklaring. . . .

Fr. Krieger.

Cand. phil. O. A. Schleisners Papirer.

1523. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 8. Marts 1879.

Det gjør mig ondt af Deres Brev af idag¹⁾ at see at vore vestind. Recruiter have givet Anledning til saameget Besvær for de preussiske Autoriteter. URM. har naturligvis telegraferet saasnart vi fik Underretning fra Finantserne, men jeg kan nok tænke mig hvorfor det gik saa langsomt dermed.

¹⁾ 3: af 6. Marts, utrykt, i P. Vedels Privatpapirer.

Thi d. 1. Marts skrev Caroc¹⁾ til mig at man endnu ikke havde faaet Tallet paa de Hvervede completeret, og saaledes mistvivlede om at faae Afdelingen afsted med det Dampskib der skulde afgaae fra Hamburg — jeg troer d. 7de. I sidste Stund er det da imod Forventning skeet og da man ellers skulde vente indtil Slutningen af Maaneden da det næste Dampskib afgaaer, har man maattet tage Sagen noget knebent. — Kjedeligt er det forresten thi jeg deler ganske Deres alm. Betragtning om at det er lidet behageligt at skulle modtage extraord. Tjenester under nærværende Omstændigheder. Ønsker De en Depeche hvori vi særlig bemyndiger Dem til at takke vedkommende Direktør (Philipsborn) eller har De allerede gjort det?²⁾

Her begynder Bevægelsen efterhaanden at sætte sig lidt skjøndt Slaget selvfølgelig ikke endnu er forvundet. Rigsdagen lader til at være bleven lidt bange for at tage fat paa Sagen og vi forberede her i Ministeriet en Meddelelse som man har forlangt af Sagens hele Hergang lige fra 1866 — selvfølgelig er det et strængt Arbejde for mig at levere en saadan samtidig med den betydelige Correspondance og med idelige Samtaler med Diplomaterne. Hvis en Forhandling finder Sted, vil den naturligvis blive for lukkede Døre. De har engang skrevet mig til om Pressen³⁾, det bringer mig til at fortælle Dem et lille Incidents. D. 24. Febr. kom Goltz op til mig og spurgte om jeg havde læst Fædrelandet for d. 22. ds. — Nei, jeg læste ikke regelmæssigt Fædreland. fordi jeg

¹⁾ Christian Alexander Caroc (1823—1910), Kontor-, senere Departementschef i Finansministeriet.

²⁾ Udenrigsministeriet havde i Berlin anmodet om, at en Afdeling Rekrutter med Officerer og Underofficerer, som hurtigst muligt skulde sendes til Forstærkning af Tropperne i Dansk Vestindien, maatte rejse i Uniform gennem Tyskland for at indskibe sig i Hamborg. Direktør Philipsborn havde vist megen Imødekommenhed ved Ordningen af denne Sag. Se Depeche til Quaade Nr. XIII af 18. Februar 1879 (Geheime Registraturen) og Quaades ovenfor nævnte Brev af 6. Marts.

³⁾ Sml. Nr. 976, III, S. 17 f.

ærgrede mig over dens Taktløshed. — Ja, saa bad han mig at læse det Nummer der indeholdt et Brev fra »Sønder Jylland«, som indeholdt Fornærmelser mod Keiseren og Bis-marck«. — Jeg fik da Avisen fra Bureauet og efterat have læst den, sagde jeg at han havde været her saa længe at han vist havde læst ligesaa slemme og maaskee værre Artikler imod den danske Regering, og at man maatte indsee at i det første Øjeblik kunde en uafhængig Presse let forledes til at bruge usømmelige Udtryk. Regeringen var fuldstændig berøvet Midler til at influere derpaa, den havde kun Loven og Domstolene, og disse kunde kun optræde naar vedkomm. Regering udtrykkelig forlangte Tiltale. — Dermed gik han, idet han tilføjede at han saa sig nødt til at indsende Avisen. — Senere have vi Intet hørt til Sagen der altsaa formodentlig er endt¹⁾). Nellemann gik nu op til Ploug og advarede ham. Ved denne Leilighed har han formodentlig fortalt Ploug det Foregaaede og med sædvanlig Takt har Ploug da fortalt det videre indtil det kom i Morgenbladet at der var forlangt Tiltale mod ham. Hvad skal man kunne udrette under saadanne Omstændigheder. Allerede i Begyndelsen af Febr. havde jeg i Anledning af en efter mit Begreb meget værre Artikel ladet ham advare gennem Krieger, men hvad hjalp det?

Det bringer mig til en anden Bemærkning. Taler Nogen til Dem om Ægteskabstractaten, saa har De vel seet at Gotha-Calenderen udtrykkelig taler om »branche royale de Hanovre«, ligesom om »branche royale de Naples«, »branche impériale des Bonaparte« etc. og selv om Welfefonden havde været omtalt som Sikkerhed for Enkepension, -- hvad den jo ikke var — saa vilde det jo godt have kunnet modtages af os, saasandt den kun er sequestreret men ikke confisceret og vår Sikkerhed selvfølgelig kun blev praktisk naar dette Sequester af Preussen maaske engang efter et Arrangement med Hertugen blev hævet. —

1) Sml. Hähnsen II, Nr. 1066, 1069.

Har De ikke talt med Heydebrand, da han var i Berlin? Jeg haaber han har mildnet endeel det ganske vist forkeerte Indtryk man der havde af vore Tanker og Hensigter. Ved *Leilighed* vilde jeg takke Dem for at sige mig Deres fulde Mening om St. Vallier.

P. Vedel.

Det har lykkedes mig hidtil at holde Krüger fra at reise til Berlin idet jeg havde fundet en Kilde som jeg i saa Henseende kunde benytte¹). Men længere end til Udgangen af Febr. var det ikke muligt at holde ham trods alle Forestillinger om at det var af Vigtighed at i alt Fald Svaret paa Dep. af 12. Febr. kunde komme upaavirket af hans Interpellationer og Demonstrationer. Jeg haaber at idetmindste Bülow fra tidligere Tid veed at vi ere meget langt fra at have nogen Deel i hans Handlinger.

Quaades Papirer. U. A.

1524. Kammerherre F. Kiær, Gesandt i Rom, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Extr.

Rom, 8. Marts 1879.

Efter at have modtaget D. E.s ærede Skrivelse af 15. f. M.²) har jeg havt *Leilighed* til saavel til Hr. Depretis³) som til mine Colleger at omtale paa hvilken Maade Danmark stiller sig overfor Tydskland efter at have erholdt Meddelelse om Wienertraktaten af 11. Oktober. Alle have været enige i at erkjende, at den valgte Henvendelse til Berlin var den eneste Vei, der var at følge for vort Vedkommende, og man har

¹) Sml. Nr. 1480.

²) Trykt som Nr. 1490.

³) A. Depretis (1813—87), italiensk Førsteminister og Udenrigsminister (ad interim) December 1878—Juli 1879.

funden den værdige, moderate Form i hvilken Henvendelsen er skeet saa passende og correct som mulig.

(Undert.) *Fr. v. Kiær.*

Uddrag (af Depeche Nr. 4) skrevet paa blaaf Papir; modtaget 14. Marts 1879.

1525. Joseph Friedländer, dansk Konsul i Breslau, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Vertraulich!

Ew. Excellenz

Wien, 9. März 1879.

wollen geneigtest entschuldigen, wenn ich Ihre Aufmerksamkeit durch Nachstehendes in Anspruch mehmel —

In Geschäften hier zufällig anwesend, erfahre ich von Personen, welche angeblich Sr. Königl. Hoheit dem Herzog v. Cumberland nahe stehen, dass Bemühungen stattfinden um einen Ausgleich mit der Kaiserl. deutschen Regierung herbeizuführen. — Von Personen nun, welche hierin thätig sind, bin ich ersucht worden, mich diesen Bemühungen anzuschliessen, um gewissermassen als geschäftl. Vertrauens Person in Berlin mitzuwirken. —

Man hält mich von dieser Seite als Königl. dänischer Consul u. Kais[er]lich deutscher Unterthane, und weil[?] auch geschäftskundig, für geeignet. — *Bevor* ich jedoch in einer so delicates Sache einen Entschluss fasse, wollte ich mir erlauben von Ew. Excellenz zu hören, ob Sie Nichts dagegen einzuwenden haben, wenn ich mich den genannten Bemühungen anschliesse. — Natürlich würde u. könnte ich das nur in meiner Eigenschaft als Geschäfts-Vertrauensmann thun, mein Charakter als Consul käme hierbei *nicht* in Betracht; Nun weiss ich zwar von einer Seite, welche den Interessen des Königl. dänischen Hofes treu u. warm ergeben, dass Se. Majestät der König höchstselbst einem Ausgleich nicht abgeneigt ist, ihn sogar vielleicht wünscht, aber

nicht destoweniger glaubte ich mir von Ew. Excellenz als Ihr Untergebener eine Direktive erbitten zu müssen, um keinen Anstoss zu begeben! — Seit einer längeren Reihe von Jahren von Ew. Excellenz bekannt, und durch mancherlei Beziehungen zu hervorragenden Personen des dänischen Staates, darf ich mir wohl schmeicheln, auch das Vertrauen des Königl. dänischen Hofes u. Staates zu verdienen, und dürfte es sich zur Förderung der Angelegenheit — vorausgesetzt dass sie dort Zustimmung findet — empfehlen, mich von Seiten des Königl. dänischen Hofes vertraulich, nicht offiziell, an Ihre Königl. Hoheit Frau Przessin Tyra zu empfehlen! —

Ich stelle Ew. Excellenz ganz ergebenst anheim, ob Sie diesen von mir hier vorgeschlagenen Weg für den geeigneten und den Interessen des *Königl. dänischen Hauses* dienenden halten, u. ob Sie mich mit einer solchen Empfehlung ausstatten wollen. — Dass die ganze Angelegenheit mit der allerstrengsten Discretion behandelt wird, wie dies schon ihr delicateser Character bedingt, davon dürfen Ew. Excellenz versichert sein!

Ich habe meinerseits die Sache nur in Erwägung gezogen, weil ich dem Interesse des Königl. dän. Hofes stets treu ergeben, glaubte, ihm auch hierin dienen zu können!

Sollte ich mich in dieser meiner Auffassung irren, dann wollen Ew. Excellenz mich gütigst darüber aufklären!

Im anderen Falle würde eine Empfehlung an Ihre Königl. Hoheit die Frau Herzogin v. Cumberland, oder auch an den Herrn Herzog selbst die Angelegenheit in ein rascheres Tempo bringen!

In *jedem* Falle bitte ich Ew. Excellenz mein heutiges Schreiben, und dass ich Ihre Zeit in Anspruch nehme, hochgeneigtest entschuldigen zu wollen, u. mich mit einer geneigten Antwort nach *Breslau* begünstigen zu wollen, wohin ich morgen zurückkehre! —

Friedländer,
Kgl. dän. Consul.

Entschuldigen Ew. Excellenz auch mich, dass ich in meiner Landessprache zu schreiben mir erlaubt habe! —

Vedlagt Sagen Udenrigsmin. Journal A 6908. — Uden paategnet Journalnummer.

1526. General W. R. Raasløff til General C. A. F. Thomsen.

Baden Baden, 9. Marts 1879, afs. d. 10/3.

Kjære Herr General!

Deres venlige Brev af 27. f. M. har jeg havt den Fornøielse rigtig at modtage og vil ikke opsætte at besvare det. . . .

Da De synes at antage at der er personlig Antagonisme imellem Estrup og mig og at den gjør mig tilbøielig til at finde Feil ved hans Styrelse vil jeg bestemt udtale at en saadan Svaghed troer jeg at være fri for. E.s og min Antagonisme har altid været tout de principe, idetmindste fra min Side, men *der* er den ogsaa complet. Vore personlige Relationer have derimod altid været meget gode om end maaskee ikke senere hen saa cordiale som i Begyndelsen.

I Ministeriet Frijs var han min Modstander fordi han ikke kunde finde sig i at Forsvarsvæsnet tillagdes saa megen Betydning, — at han hader det vilde være for meget sagt, men han vilde have det trykket ned som det nu er, og jeg betragter det som en af hans største succès at han har forhindret Anvendelsen af Penge paa Forsvarsvæsnet — og det tilhørende naturlige complément — Indkomst- eller Formuesskatten, — et la comédie a été bien jouée. De vil maaskee mene at jeg gjør E. Uret — det er naturligviis heelt muligt — men jeg er absolut overbeviist om Rigtigheden af dette mit Syn paa hans Forsvarsvæsenspolitik. — Dette er naturligviis en stor Anke jeg har imod hans Styrelse, men det er ikke den eneste, thi under den er den constitutionelle Maskine blevet dreven over i et aldeles forkeert Spoer — har allerede siddet saa fast at kun et Brud paa Grundloven kunde

sætte den igang igjen, og er nu — for at blive i Lignelsen — kun netop istand til at slæbe sin egen Vægt men ikke til at udrette nyttigt Arbeide; — imidlertid voxer Antagonismen imellem By og Land med hvert Valg — og last but not least have vi nu Ophævelsen af § 5 og det cumberlandske Giftermaal — og afgjort slette Relationer med Tydskland. — Det er paa Frugterne at man skal kjende Træet, og disse synes mig bittre nok. Man kan om man vil skyde Skylden for Alt dette paa »det forenede eller adskilte Venstre« men det er ikke consequent da det altid vil — og med Rette — regnes et Ministerium til Fortjeneste naar Alt gaar roligt og godt og der overalt er en tilfredsstillende Fremgang og Udvikling. —

Jeg vil her sige et Par Ord om min Opfattelse af »Parlamentarismen« — ikke for at vinde Dem for den, men blot for at vise hvorpaa den er begrundet. — Maaskee har jeg Uret i overhovedet at inklade mig paa en Behandling af dette store Spørgsmaal da jeg dog kun vil kunne berøre det flygtigt, men da jeg troer at vi igrunnen kun ere i Uovereensstemmelse paa et eneste Punkt er det dog muligt at jeg kan faae Dem — eller De mig — til at vinde et andet Syn paa Sagen. —

Den i alle virkelig constitutionelle Monarkier anerkjendte Theori og Praxis er som jeg opfatter den at et Ministerium som ikke i Hovedsagen har Majoritet i *begge* Kamrene ikke længer er istand til at løse sin Opgave tilfredsstillende — og altsaa ikke længer har nogen raison d'être. — Det var ogsaa Theori og Praxis hos os i over 30 Aar. —

Den nye Theori er — som af Dem angivet — at Majoriteten i Folkethinget bør lære at den ikke kan fortrænge et Ministerium medmindre den ogsaa er istand til af sin Midte at præstere de fornødne Ministeræmner; og en attendant — og indtil Oppositionen har lært og erkjendt Rigtigheden af denne nye Theori — bør et Ministerium vedblive at regjere støttende sig til *det* af Tingene i hvilket det har Flertal for

sig. — (Efter flere Dages Afbrydelse). Saa som mange kloge og erfarne Mænd (De selv iblandt dem) anseer denne nye Theori for den bedre eller ialfald for den der bør adopteres i Danmark maa jeg antage at den ved at betragtes og overveies paa Stedet tager sig anderledes ud end fra en outsider's Standpunkt, men De vil vist indrømme mig, at da den er i afgjort Modsætning til hvad man i andre constitutionelle Monarkier anseer for fundamentalt rigtigt, saa er, hvad der nu udføres i Danmark, et Experiment som — as far as it goes — sandelig ikke har givet opmuntrende Resultater. Skulde en politisk Crise indtræffe saa vil den finde os i en saadan Tilstand af Opløsning og indre Modsætninger at man vel kan blive ilde tilmode ved at tænke derpaa. — Jeg vil imidlertid ikke her prøve paa at bekjæmpe Deres Opfattelse men kun paa det ene Punkt gjøre en lille Indsigelse hvor De — hvis jeg forstaaer Dem ret, — gaaer ud fra, at Oppositionen bør være forberedt paa af sin Midte at danne et Ministerium. (En passant vil jeg dog bemærke at da man ikke har trøstet sig til at gjøre Forsøget veed man heller ikke hvorledes den vilde have løst den, maaskee havde den været klog nok til at søge Ministeræmner ogsaa udenfor sin Midte.) — Men er der ikke en Middelvei og er den Omstændighed at man ikke vil betræde denne tilstrækkelig til at retfærdiggjøre at et Ministerium som »anerkænnterwise« (!) ikke kan løse *sin* Opgave og ikke har nogensomhelst *raison d'être* (constitutionellement parlant) dog vedbliver at styre? — Et Ministerium som er saaledes situeret bør efter alle Fornuftens og Erfaringens Regler træde tilbage og ikke lade sig afholde derfra ved den urigtige Anskuelse at det derved paatager sig et Ansvar for hvad der kommer efter. Det bliver Kongens Sag at finde (og søge) nye Ministre — det er *hans* Opgave, som han, maaskee efter nogle forgjæves Forsøg ogsaa nok vil løse tilfredsstillende naar han kommer til en rigtig Forstaaelse af Situationen. Kongen staaer over Partierne, eller maa idetmindste forudsættes at gjøre det og han har Midler til at forsone Mod-

sætningerne, som ingen Anden. Opgaven vil ogsaa falde lettere for ham end man troer naar han sættes i den *Nødvendighed* at løse den og naar den offentlige Mening klarer sig derhen, at ingen samvittighedsfuld Politiker bør *overtage* el. *modtage* det Hverv at danne et Ministerium uden i den Hensigt at tilveiebringe en Forsoning af Modsætningerne og uden nogen rimelig Udsigt til at kunne iværksætte dette. Kongen synes nu fortiden at være afgjort utilbøielig til at paatage sig denne Virksomhed som dog er »seines Amts« men det er in casu Estrup's Skyld som istedetfor at paanøde ham den paatager sig selv at vedblive at styre uden at besidde Forudsætningerne for en heldig Styrelse og som desuden *kun* tilsyneladende bærer et Ansvar der i Realiteten bliver Kongens. Dette ene Punkt er for mig Knudepunktet d'où découle tout le reste et qui est une »conditio sine qua non« pour le jeu libre et satisfaisant des institutions. — Men jeg seer at jeg bør standse her ellers skriver jeg Dem en heel Afhandling.

Kommende tilbage til vor Stilling i det Hele taget, som den er under Ministeriet Estrup vil jeg altsaa kun endnu bemærke at den første Betingelse for at nyde nogen Anseelse i Udlandet og for at blive behandlet med nogen Hensynsfuldhed vil altid være den at Regjeringen er stærk og anseet hjemme, og at den støttes af Landet, — hvilket ikke kan siges om den Estrup'ske, hvortil endnu kommer, at den har paa-begyndt et efter almindelig Opfattelse uheldigt politisk Experiment som udenfor Danmark ikke forstaaes og altsaa for-dømmes. At dette har sin store Betydning m. H. til den nærværende Situation og de seneste Begivenheder seer De ligesaa godt som jeg. Men ganske bortseet fra Udlandet (som Estrup ignorerer ligesom han har en ligefrem Foragt for de stakkels Diplomater.[!]) Derved falder mig ind hvad Frijs engang sagde om ham da vi talte om E. som mulig temporair Udenrigsminister og altsaa om hans eventuelle Forhold til Diplomaterne — »ja ham pisser de s'gu ikke opad« meente

Fr. og deri havde han vist Ret — men det var bedre om de havde havt Leilighed til at p. opad ham end, ignorerende ham og ladende ham ganske ligge til Siden, at p— opad Landet).[!]

Hvilken Indflydelse har E. udøvet m. H. til det cumberlandske Giftermaal? — og har han *der* løst sin Opgave eller har hans hele falske Stilling ogsaa der udøvet en fordærvelig Indflydelse? — De hører til de Udvalgte. De vil à l'heure qu'il est vistnok have modtaget Regjeringens paagjældende Meddelelse — og da vil De vide om jeg har Ret naar jeg forudsætter at E. har været aldeles uvidende om at der arbejdedes paa denne Forbindelse, og at han altsaa heller ikke har kunnet varetage Landets Tarv ligeoverfor Hoffet (der ikke har kunnet see Consequentser som en Statsminister strax vilde have seet) og ikke har kunnet vende denne hele Sag til det Gode — for alle Parter — hvilket af Kyndige og Indviede ansees for at have været om ikke let saa dog ingenlunde ugjærligt — tvertimod. — En *virkelig* Regjering vilde heller ikke være bleven holdt udenfor som jeg bestemt antager at E. har været det — ja den vilde i hvert Fald have faaet Meddelelsen fra Berlin hvor man vistnok overordentlig gjerne havde seet Sagen arrangeret paa en for alle Parter antagelig Maade. — Det er nu heller ikke i mindste Maade forunderligt at Hoffet ikke har troet at burde raadføre sig med E. og hans Udenrigsminister thi hvad Stilling have d'Hrr. ligeoverfor *det* — de holdes kun af Kongen og ere kun »Kongens Ministre«. —

Men sæt at jeg tager fejl og at E. *har været holdt* au courant med hvad der forberedtes — som det var i sin Orden at han skulde være — hvorledes har han *da* løst sin Opgave? —

De siger at E.s Ministerium bør løbe Linen ud — hvilket jeg beder Dem forklare mig lidt nærmere. Mener De dermed at det som man siger maa først gaae helt slet førend det kan blive bedre? — Men gaaer det ikke slet nok? — og hvad bli-

ver det til hvis Linen endnu er lang? og vil det da kunne blive bedre, eller er der blot nogen Udsigt til at der da vil komme bedre Tilstande? —

Som en væsentlig Grund til Alt dette — idetmindste som stærkt medvirkende Aarsag — betragter jeg E.s Mangel paa den rette Følelse for hvad der sømmer sig for en Regjering og hvad der er foreneligt med en ledende Ministers Værdighed. Der er her en radical Forskjellighed i Opfatningen tilstede som forklarer min Bedømmelse af E. som Minister — og denne behøver man altsaa ikke at tilskrive en personlig Antagonisme som heller ikke eksisterer idet der tvertimod er meget hos E. som tiltaler mig.

De berører den chinesiske Mission¹⁾ og jeg vil derfor sige et Par Ord om den.

Den havde — hvad ogsaa Udenrigsministeriet ubetinget anerkjendte — hele Tiden holdt sig afgjort correct udelukkende paa Statens Standpunkt — og der forelaa uafviselige gode Grunde for at den var kommen til at vare længer end oprindelig forudsat og paatænkt, og at den som Følge deraf havde kostet Mere end oprindelig bevilget. At jeg ikke vilde komme til at betale hvad der manglede vidste jeg meget vel, men jeg ansaa det for stemmende med Statens Værdighed at den betalte hvad dens Gesandtskab havde kostet, og jeg plaiderede for denne Opfatning meget imod Etatsr. Tietgen's Ønske. Jeg skal nu ikke kunne sige om det var (en forresten begribelig) Utilbøielighed til at forlange disse Penge af Rigsdagen — eller personlig Antagonisme imod Tietgen (og hvem der kjender E. vil vide at han meget — alfor — hyp-pigt har ladet sig lede af sine personlige Følelser) — vist er det at vi opfattede forskjelligt hvad der sømmer sig for en Regjering og — at det Store Nordiske kom til at betale en Deel af hvad det kgl. Gesandtskab havde kostet, hvilket det gjorde med største Beredvillighed, men hvad det efter min Mening aldrig burde have havt Lov til at gjøre. —

¹⁾ Se Akter III, Nr. 1143.

Som den der har arbeidet Mere og med større Authoritet og Dygtighed end nogen Anden for vort Forsvarsvæsen har De kjære Herr General sandelig ikke Grund til at ønske E. en lang Line at lade løbe ud — men ogsaa fra et almindeligt Standpunkt maa dette Ministerium, som dræber vort Forfatningsliv og gjør fiasco paa alle Kanter betragtes som en »unmitigated calamity«. Dermed maa jeg imidlertid slutte for denne Gang thi imorgen flytte vi til Rhein-Strasse Nr. 8 hvor det vilde være mig en stor Fornøielse engang i Tiden at kunne byde Dem velkommen. Min Hustru haaber bestemt at det er vor sidste Flytning og det Haab deler jeg thi — som Plessen siger — Baden er Stedet for Folk som have afsluttet med Livet — det active — og det har jeg, om jeg end bevarer en varm Interesse for vort lille Fædreland.

W. Raasløff.

De vil have fundet et Spørgsmaal i mit Brev hvilket jeg anbefaler til Deres venlige Opmærksomhed.

Det var en curios communiqué som jeg læste igaar i Dagbladet for Torsdag d. 6. ds.¹⁾ Meningen forekom mig at være at Bismarck ikke var vred paa os fordi § 5 var bleven »be-seitigt« og at man haabede at faae et nogenlunde høfligt Svar paa vor »i en rolig Tone (parbleu) holdte Note« — det er dog vist meget problematisk om vi faae et Svar. Men det er jo allerede al Ære værd og skyldes vistnok Regjeringens rolige og værdige Holdning at Ploug ikke er forlængst sat under Tiltale. Forresten anseer jeg det slet ikke for umuligt

¹⁾ En Notits »Danmark og Tyskland«, hvor forskellige Rygter om »Karakteren af Danmarks Forhold til Tyskland og Forlangender og Forslag fra dettes Side« erklæres for ugrundede. Sandheden er, at den danske Regering i en »i en meget rolig Tone holdt Note« har forespurgt i Berlin om Betydningen af Traktaten af 11. Oktober. Paa denne Note er der endnu ikke indløbet skriftligt Svar, »men hvordan dette end maatte blive, er der al Grund til efter den Stemning, som hersker hos de vedkommende Regeringer, at antage, at det ikke vil have nogen Indflydelse paa det hidtilværende Forhold imellem Danmark og Tyskland og de hidtil bestaaende statsretlige Forbindelsers Karakter«.

at der kan blive underhandlet imellem de to Regjeringer om den hele Situation og om et muligt Arrangement. Hert. af C. er i hvert Fald nu langt stærkere end han var førend Forbindelsen mais aux dépens de qui?

W. R.

Kgl Bibliotek. Ny kgl. Saml. 1712 fol., Breve til General Thomsen III.

1527. A. F. Krieger til Stadslæge P. A. Schleisner.

9. Marts 1879.

Kjære Schleisner.

Hvorfor bliver Oraklet saa stumt?

Du har vel seet Apotheker Padels Angreb paa Din Misregierung i gamle Dage?¹⁾

Fr. Krieger.

Paategning antagelig med P. A. Schleisners Haand: Besv. ved et langt privatissime Brev 11/3 79. — I A. F. Kriegers Papirer paa R. A. findes ingen Breve fra P. A. Schleisner. — Cand. phil. O. A. Schleisners Papirer.

1527 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg.

Kjøbenhavn, 10. Marts 1879.

Den Underretning som D. H. i Dep. Nr. 6 af 24de Febr.²⁾ har givet mig om den russiske Regerings Stemning og Udtalelser har været mig meget behagelig og stemmer fuldkomment med hvad Baron Mohrenheim har meddeelt mig. Jeg troer deraf at kunne slutte, at man i Petersborg for Fremtiden vil skiænke Udviklingen her i Norden en større og mere vedholdende Opmærksomhed end Tilfældet var saalænge Forholdene i Orienten i en saa overveiende Grad beskæftigede det russiske Cabinet. Jeg beder Dem ved Leilighed takke Cantsleren for de Forsikringer som jeg har mod-

¹⁾ P. A. Schleisner havde fra 1853—1864 været Medicinalinspektør i Slesvig.

²⁾ Trykt som Nr. 1506 a.

taget gjennem Baron Mohrenheim, og paa hvilke Hs. Maj. Kongen har sat den største Priis.

Fra Berlin har Regeringen endnu Intet erfaret. I den Samtale som Kmh. Quaade havde med Statssecretairen, da han meddeelte denne min Depesche af 12. Febr. udtalte Hr. v. Bülow i en temmelig brusque Tone at det nordslesv. Spml. maatte ansees for ganske bortfaldet efter Traktaten af 11. Oct.¹⁾; men jeg antager, at det formelle Svar, som han senere har sagt Kmh. Q. at vi vilde modtage²⁾, vil være affattet i en moderatere Form, om det end i Realiteten omtrent vil indeholde det Samme som Hr. v. Bülow udtalte. Saasnart jeg modtager dette endelige Svar, skal jeg ikke tøve med at meddele Dem det.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 3.

1527 b. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris.

Monsieur le Comte,

Copenhagen, 10 mars 1879.

J'ai eu l'honneur de recevoir votre rapport No. 10 du 28 février³⁾ et lu avec beaucoup d'intérêt ce que vous me mandez de la conversation que M. Waddington a eue l'été dernier à Berlin avec M. de Bismarck. Qu'il y ait tout lieu de suspecter la sincérité des paroles prononcés à cette occasion par le chancelier, et que ce dernier n'ait pas le moindre velléité de résoudre par voie de restitution les difficultés qui semblent le préoccuper, je suis en cela parfaitement d'accord avec M. Waddington et, sans parler de tout le reste, je ne puis qu'être confirmé dans cette opinion en me rappelant les propos tout différents et autrement énergiques que

¹⁾ Se Nr. 1493.

²⁾ Se Nr. 1498.

³⁾ Trykt som Nr. 1513 a.

M. Busch lui prête au sujet de la Lorraine¹⁾. D'ailleurs, en ce qui nous concerne, M. de Bülow a très nettement déclaré à M. de Quaade que le gouvernement prussien considérait la question du Slesvig-Nord comme définitivement vidée par le traité du 11 octobre. Cette déclaration, il est vrai, peut avoir été faite sous l'impression des fausses rumeurs des journaux et notamment du télégramme envoyé au Moniteur par M. Hansen²⁾, et d'après lequel le gouvernement du Roi se disposerait à adresser une protestation aux grandes puissances; mais, bien qu'on sache à présent à quoi s'en tenir là-dessus à Berlin, il est très peu probable que la réponse formelle qui sera faite à ma note du 12 février, si elle est moins raide dans la forme, soit plus conciliante quant au fond.

Vous m'avez mandé dans une de vos précédentes dépêches³⁾ que M. Waddington a formellement nié que le gouvernement français eût été informé des négociations relatives au traité du 11 octobre. Cependant, d'après ce qu'écrit M. de Quaade, l'ambassadeur de France à Berlin en aurait été instruit et c'est lors de sa visite à Friedrichsruhe que M. de Bismarck l'aurait mis dans sa confiance⁴⁾.

On prétend que des efforts se font d'un certain côté afin d'éloigner la France de l'Angleterre et d'empêcher ainsi que ces puissances ne s'opposent ensemble à des desseins dange-

¹⁾ Der sigtes antagelig til Moritz Busch, »Graf Bismarck und seine Leute während des Krieges mit Frankreich«, I—II, 1878.

²⁾ Jules Hansen havde fra København telegraferet til »Moniteur«, hvis Medarbejder han var, og bebudet, at den danske Regering i Anledning af Art. V's Ophævelse vilde henvende sig til den tyske Regering og, hvis det ikke hjalp, til Stormagterne. Berl. Tid. 7. Febr. 1879 Tillæg.

³⁾ Trykt som Nr. 1455.

⁴⁾ Herefter er flg. Stykke overstreget: Quels sont, dans ce cas, les motifs qui peuvent avoir empêché M. de St. Vallier de faire connaître cette communication à son gouvernement, c'est ce que j'ignore; mais, en tout état de cause, je crois utile de vous faire connaître cette circonstance. — Sml. Nr. 1498.

reux pour le repos de l'Europe, qui seraient mis à exécution dans le courant de l'été prochain, et l'on ajoute que la question égyptienne serait surtout exploitée dans ce but. Je vous prie, M. le Comte de me mander ce que vous pourrez apprendre à ce sujet.

Koncept med Rettelser af P. Vedel til Depeche Nr. 4.

1528. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Direktør Vedel,

Tirsdag, 11. Marts 1879.

. . . Jeg er Dem særdeles erkjendtlig for Deres Brev af 7de.

Jeg tilstaar at i mit forsagte Hjerte er jeg forberedt paa næsten Alt, og hvilket Omfang af Forvirring og Ulykke, Begivenhederne i Europa end maatte medføre, vil jeg sige, at Varslerne manglede da ikke. Imidlertid er der noget for mig ikke ganske forstaaligt i den Situation, De nærmest omtaler, hvori vi synes at være Gjenstand for en saa overordentlig Irritation i Berlin, at en endog overhængende Fare har været forbunden dermed. Hvis vi havde forsøgt — for ikke at tale om hvis det var lykkedes os — at sætte en europæisk Agitation eller en diplomatisk Pression i Værk, eller hvis vi havde udstødt »Smertes-Skrig« og Protester, — vel, saa maatte vi naturligvis vente og tage Følgerne; men nu! — Saavel i den hele cumberlandske Affaire som i denne Sag forekommer Misforholdet mellem Aarsag og Virkning mig saa stort, at det leder mig til at tro, at naar man i Berlin synes saa vred, bruger man Grimacen og den grove Stemme blot for uvenskabeligst at erindre om, at Jorden, vi gaa paa, er brændende. Maaskee refererer den Spænding og den Fare, De hentyder til, sig imidlertid netop til Tidspunktet da man i Berlin frygtede for, at vi skulde gjøre Ufred og Støj; det er her bleven mig sagt, at man i Berlin ikke uden Paaskjøn-

nelse havde seet Regeringens Holdning i Noten af 12. Febr. — Nu skal der vel snart gjøres Front mod Interpellationen og Debatten i Rigsdagen, som sagtens ikke kan modstaa Fristelsen til at gjøre Kapital af det slesvigske Spørgsmaal? — . . .

P. Vedels Privatpapirer.

F. Bille.

1529. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til
Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Rosenørn-Lehn *St. Petersborg, 15. Marts 1879.*

. . . M. H. t. Tractaten af 11te Octbr. (som Falbe forøvrigt skriver mig at være arrangeret ved Nytaartid) har jeg Intet at meddele Dig, da man, efter hvad Bn. Jomini i Forgaars sagde mig, ingen nyere Efterretninger har fra Berlin om denne Sag. Det er ret en vakker Rolle min gamle Chef B. B.¹⁾ spiller ved denne Leilighed. Renegater blive jo, som bekjendt, gjerne Zeloter og Andet var neppe at vente fra hans Side. — Jeg har nylig talt med Storfyrstinden der er meget bedrøvet og forbittret. Hun gaaer saavidt, at hun tilskriver B[ismarck] at have fælleds Planer med vore Naboer mod Øst, der gaae ud paa det Nævnte²⁾. Og hvem vilde vel i dette Øieblik modsætte sig Sligt? . . .

E. Vind.

P. Vedels Privatpapirer.

1530. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kongen.
Allerunderdanigst Forestilling.

Udenrigsministeriet, 19. Marts 1879.

I Overeensstemmelse med hvad Deres Majestæt Aller-
naadigst behagede at billige i Statsraadet den 11te f. M. har

¹⁾ Vind havde 1857—61 været Legationssekretær i Frankfurt a/M. hos Bernhard v. Bülow.

²⁾ I den udeladte Del af Brevet findes intet, som dette Udtryk kan sigte til. Antagelig hentydes til formodede Planer om en Deling af Danmark mellem Sverige og Tyskland. Rygter om en svensk-tysk Overenskomst med dette Formaal dukkede ofte op i disse Aar.

jeg under 12te f. M. tilstillet Kammerherre Quaade den i Afskrift allerunderdanigst vedlagte Depesche¹⁾). Den 15de Februar meddeelte Kammerherre Quaade denne til Statssecretairen for det tydske Udenrigsdepartement og anmodede ham ved denne Leilighed om at give ham den af Deres Majestæts Regjering attraaede Forklaring af Betydningen af Traktaten af 11te October 1878. Som Deres Majestæt allernaadigst vil erindre svarede Herr v. Bülow, at efter Afsluttelsen og Offentliggjørelsen af denne Traktat var ethvert Spørgsmaal om Tilbagegivelsen til Danmark af en Deel af Slesvig fuldstændigt bortfaldet; paa et tidligere Tidspunkt kunde en Løsning af Spørgsmaalet, under visse Betingelser, maaskee have været mulig; men den var allerede bleven umulig ved de siden 1870 foregaaede politiske Tildragelser, og vilde ogsaa staae i Strid med Folkestemningen i Tydskland. Han tilføiede, at Pragerfredens Art. V havde affødt Fare for den almindelige Fred, og at det deri anvendte Nationalitetsprincip ikke blev seet med gunstige Øine af Tydskland og især af Østerrig²⁾).

Samtidigt hermed erholdt de øvrige kongelige Gesandter Gjenpart af Depeschen af 12te Februar til deres egen Efterretning, og tillige bleve Regjeringerne i Rusland, England, Frankrig, Italien og Sverig-Norge i den mest fortrolige Form gjort bekjendt med det saaledes i Berlin foretagne Skridt. Disse Regjeringer have samtlige skjænket dette Skridt deres fulde Bifald, og tillige udtalt, at det var det eneste mulige. En særligt anerkjendende og betydningsfuld Udtalelse heraf fremkom fra russisk Side i en Depesche af 22de Februar fra Fyrst Gortchakow til Baron Mohrenheim³⁾), som denne i privat Form og aldeles fortroligt har gjort mig bekjendt med, og som jeg tillader mig at vedlægge i Gjenpart.

Under Samtalen med Kammerherre Quaade stillede Statssecretair Bülow et formellere, skriftligt Svar i Udsigt, naar

1) Trykt som Nr. 1472.

2) Se Nr. 1493.

3) Vil blive trykt i E., D. og N.

Depeschen af 12te Februar, af hvilken han erholdt en Copi, havde været forelagt Hans Majestæt den tyske Keiser, og Beretning afgivet til Rigskansleren.

Det ventede Svar meddeelt mig den 12te dennes, af den herværende tyske Chargé d'affaires, ved en Depesche fra Statssecretairen til ham af 5te dennes¹⁾, af hvilken jeg i dybeste Underdanighed vedlægger Afskrift.

Dette Svar indeholder, med Hensyn til Realiteten, en ligesaa udtrykkelig Udtalelse, som Herr v. Bülow's mundtlige Svar, af, at ethvert Spørgsmaal om Tilbagegivelse til Danmark af en Deel af Slesvig nu er bortfaldet. Med Hensyn til Svarets Form vil Deres Majestæt bemærke, at det ikke fremtræder som det forventede, formellere Svar, men kun som en Meddelelse i skriftlig Form af det Kammerherre Quaade den 15de f. M. af Statssecretairen givne mundtlige Svar. Men dernæst vil Deres Majestæt sikkert dele Ministeriets Overraskelse over den i Depeschen fremsatte Motivering, der gaaer ud paa, at den tyske Regjering forgjæves har ventet at see Tegn paa, at Danmark ikke vægrede sig ved at tage Hensyn til den nye Stilling, som Begivenhederne have skabt for det tyske Rige. Den kongelige Regjering er sig nemlig bevidst uafbrudt siden 1864 at have viist den største Opmærksomhed imod Tydskland, og Udenrigsministeriets Archiver indeholde talrige Udtalelser af Fyrst Bismarck og af Herr v. Bülow, der anerkjende dette.

Naar jeg nu skal tillade mig, efter Overveielse med mine Colleger, at bringe i allerunderdanigst Forslag, hvorledes Deres Majestæts Regjering bør forholde sig overfor dette Svar, forekommer det mig givet, at det vilde være ikke blot unyttigt men endogsaa farligt, om Deres Majestæts Regjering vilde møde det med en Udtalelse til den tyske Regjering om det Utilfredsstillende i Svarets Indhold eller Motivering eller om den ovenfor paapegede Mangel ved dets Form. Paa den

¹⁾ Trykt som Nr. 1519. Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 392, 394 og Hähnsen II, Nr. 1072.

anden Side turde det dog heller ikke anbefale sig ved sin Taushed at faae Udseende af at anerkjende den fremsatte Paa-stand om den danske Regjerings Miskjendelse af Tydsklands Magtstilling i Europa. Under disse Omstændigheder troer jeg derfor i dybeste Underdanighed at burde foreslaae, at det paalægges Kammerherre Quaade ved Leilighed overfor Stats-secretair Bülow at udtale, at den kongelige Regjering er sig bevidst, fuldstændigt at have erkjendt den store Stilling som Tydskland har erholdt ved Begivenhederne i 1866 og 1870, og at den havde haabet, at det var lykkedes den at overbevise den tydske Regjering herom; dog saaledes, at Kammerherre Quaade ikke gaaer ind paa en Realitets-Discussion af dette Spørgsmaal.

Jeg tillader mig dernæst i lige Underdanighed at foreslaae, at de øvrige kongelige Gesandter erholde Afskrift af Svaret fra den tydske Regjering, dels til deres egen Efterretning og dels til aldeles fortrolig Meddelelse til de Regjeringer, som alt ere gjort bekjendte med det af Deres Majestæts Regjering foretagne Skridt i Berlin.

I Overeensstemmelse hermed vover jeg saaledes i dybeste Underdanighed at indstille:

at jeg Allernaadigst bemyndiges til at foretage de ovenfor angivne Skridt.

Udenrigsministeriet, 19. Marts 1879.

Allerunderdanigst

O. D. Rosenørn-Lehn.

Indstillingen bifaldes.

Christian R.

/ O. D. Rosenørn-Lehn.

Amalienborg, 21. Marts 1879.

1531. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielt.

Deres Excellence,

London, 20. Marts 1879.

Ligesom jeg fandt det min Pligt at meddele Deres Excellence mit Brev af 22. f. M. til H. K. H. Hertugen af Cumberland samt Foranledningen dertil¹⁾, saa har jeg ikke villet undlade nu at underrette om, at denne Korrespondance har fundet sin Afslutning i et fra Kammerherre v. Bothmer²⁾, ifølge Hans Kongelige Høiheds Ordre, mig tilsendt Brev, dateret Penzing bei Wien, af 11. ds., hvis væsentlige Passus siger:

»Ew. Excellenz bin ich befehligt auszusprechen, wie Seine Königliche Hoheit der Herzog von Cumberland und zu Braunschweig und Lüneburg mit dem grössten Interesse von Ihrem Schreiben, datirt London den 22. Febr. 1879, und dessen Anlage Kenntniz genommen haben und Ihnen für Ihre freundliche Vermittelung von ganzen Herzen dankbar sind.« —

J. Bülow.

Depeche Nr. 14, modtaget 26. Marts 1879.

1532. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 20. Marts 1879.

Der er Adskilligt i Deres Brev af 8de³⁾, hvorpaa jeg endnu ikke har svaret. Sagen er at jeg, især i denne Tid, ikke kan ansee Posten for sikker; og desuden har jeg i over 8 Dage lidt af en voldsom Hoste, som grasserer i denne Tid og som berøver mig al Nattero, saa at jeg om Dagen duer til Ingenting. Imidlertid vil jeg ikke tøve længere med, ifølge Deres

¹⁾ Se Nr. 1501—03.

²⁾ Kammerherre hos Hertugen af Cumberland Albert v. Bothmer.

³⁾ Trykt som Nr. 1523.

Anmodning, at sige det lidet jeg kan sige om den Person¹⁾ De nævner allersidst, nemlig efter Heydebrand, i Deres Brev. Meget, eller noget videre bestemt kan jeg nemlig ikke sige.

Bemeldte Person har fra det første Øieblik da jeg saa ham, viist sig overordentlig empresseret og opmærksom. —

Under almindelige Omstændigheder vilde jeg have fundet dette ret paafaldende. Men i Betragtning af Personens Nationalitet, og da jeg desuden ingen Vished havde for at han ikke viiste Andre samme Empressement som mig, lagde jeg ingen synderlig Vægt derpaa før ifjor Foraar, da jeg hørte fra Dem, at han havde sagt, at han havde Brug i Kbhn. for en Landsmand af ham, der dengang stod i Begreb med at begive sig derhen. Dette maatte ganske naturligt atter fremkalde nogen Agtpaagivenhed fra min Side; og jeg har derfor i længere Tid, samt ifølge hvad der ogsaa er Dem bekjendt om Personens Antecedenter, tænkt mig at der paa visse Steder var Planer i Gjære, hvortil vi paa en eller anden Maade skulde benyttes. Men saa kom den Begivenhed som omtales i Ministeriets Depescher af 12te og 13de Febr.²⁾, og hermed forstyrredes mine Betragtninger for saavidt som jeg nu herefter maatte tænke mig, at hvis vi skulde bruges til Noget, saa maatte det skee anderledes end jeg hidtil havde tænkt mig.

Efterat hiin Begivenhed blev bekjendt her, har jeg ikke seet Personen meer end een Gang ved en stor Leilighed, hvor der ikke var Mulighed for mere indgaaende Iagttagelser; thi han havde været fraværende fra Berlin indtil Slutningen af Febr., og jeg har, paa Grund af min Forkjølelse, ikke turdet gaae ud siden Begyndelsen af forrige Uge. Derfor seer jeg mig nu ikke istand til at udtale mig med større Bestemthed. Men Saameget vil jeg dog sige, at naar jeg tager Hensyn til hvad jeg, som ovenfor anført, i sin Tid hørte fra Dem, og derhos, ligesom De, veed at Personen idetmindste

1) I Marginen tilføjet med P. Vedels Haand: St. Vallier.

2) Trykt som Nr. 1472, 1478.

har Ord for at være remuant, saa kan jeg, tiltrods for hvad der er skeet, dog nok endnu tænke mig, at ialfald han har Planer med os, om end disse Planer ikke længere, i deres Udførelse, kunne være identiske med dem jeg tidligere har forestillet mig.

Jeg saae Heydebrand under hans Ophold her og har Indtryk af at han har virket alt det Gode for os, som han har kunnet.

Hvad betyder vedlagte¹⁾ Efterretning efter »Dagens Nyheder«? Maaskee faaer jeg nogen Oplysning derom i Eftermiddag, naar andre danske Blade ankomme her.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1533. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, Lørdag 22. Marts [1879].

Kjære Kammerherre.

Tak for Oplysningerne om den omtalte Person²⁾, der interesserer mig fordi jeg er noget usikker m. H. t. hvorledes hans herværende Landsmand skal forstaaes. Goltz har beholdt Depechen i en heel Uge her, hvorfor, veed jeg ikke. Vi opfatte den som meget tør og noget haard, og lidet overensstemmende med hvad Bülow f. Ex. ifjor Foraar sagde til Dem da De spurgte ham om hvilken Holdning Tydskland vilde indtage i Tilfælde af en Krig mellem England og Rusland³⁾. De har jo nok lagt Mærke til hvad Nord. Allg. Zeit. iforgaars skrev om en Toldforbindelse i Anledning af en

¹⁾ Findes ikke vedlagt. Maaske drejer det sig om en Notits i »Dagens Nyheder« 16. Marts, om at Krüger og Skau opholder sig i København. Sml. Nr. 1533.

²⁾ St. Vallier, sml. foregaaende Nr.

³⁾ Se Nr. 1344.

Art. i Le Nord¹⁾). Krüger har været her i Byen²⁾) og efter hvad jeg har erfaret er han som sædvanlig rebelsk og, jeg frygter for, i Berlin cajoleret af Centrumspartiet. Jeg har prøvet paa, ved Hjælp af Trediemænd, at gjøre ham begribeligt at vi slet Intet have at gjøre med Cumberland og Welferne og kun ønske at denne skal arrangere sig med Preussen og opgive sin latterlige Modstand, men det kan vel ikke nytte til Noget.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1534. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 22. Marts 1879.

Det af Hs. Exc. Statssecretairen ifølge D. Hs. Beretning af 20de f. M. Nr. 7 i Udsigt stillede Svar paa den af Dem meddelte Dep. af 12. Febr. har jeg for nogle Dage siden modtaget i en til Grev Goltz rettet Dep. af 5te d. M.³⁾) og jeg vedlægger en Afskrift af dette Aktstykke til Deres Efterretning.

Uagtet Hr. v. Bülow i Realiteten indskrænker sig til at referere det Svar, han gav Dem dengang De d. 15de f. M. meddelte ham den kgl. Reg.s Depesche⁴⁾), er Motiveringens dog her væsentlig forskjellig fra hvad han ved hiin Leilighed yttrede til Dem og den har ikke kunnet Andet end overraske os. Hvad den egtl. Mening deraf er, forekommer mig ikke ganske klart, men hvis man maa see Mere deri end Udtrykket af en reent subjektiv og forbigaaende Sindsstemning, synes det rigtignok som om den tyske Regering havde ventet at Dmk. skulde have nærmet sig, mere end skeet er, til Tydskland i Retning af en Tilslutning og en Imødekommen af en ikke nærmere betegnet Charakter.

¹⁾ Se Nr. 1539.

²⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VII, 130.

³⁾ Trykt som Nr. 1519.

⁴⁾ Se Nr. 1493.

Efter at Sagen igaar har været Kongen refereret i Statsraad har det behaget Hs. Maj. at beslutte at Correspondancen med den keis. Regering om denne Sag ikke skal fortsættes, idet den ikke alene vilde være unyttig men endog let kunde blive farlig ved at føre længere end vi ønske det. Men paa den anden Side kan den kgl. Reg. heller ikke ganske tie til en saa ubillig Characteriseren af dens Holdning i de sidste 12 Aar og ved sin Taushed ligesom anerkjende den mod Dmk. rettede Bebreidelse. Det er derfor hensigtsmæssigt at D. H., saasnart Leiligheden dertil byder sig, udtaler til Statssecretairen, at vi vel efter Deres Samtale med ham d. 15de f. M. ikke havde kunnet nære noget synderligt Haab om at den keis. Reg. vilde slutte sig til den Anskuelse som laae til Grund for vor Depesche men at vi ikke destomindre have følt os pinligt berørte ved den Maade, paa hvilken Svaret er motiveret i Dep. til Hr. v. Goltz. Den kgl. Reg. er sig nemlig ikke bevidst nogensinde at have ladet det mangle paa Anerkjendelse af den store Stilling som Tydskland indtager i Europa efter Begivenhederne i 1866 og 1870 og den troede netop ved begge disse Leiligheder og ligeledes senere nok som at have beviist dette ved sine Udtalelser og sine Handlinger. Den havde saameget mindre frygtet for at dens Anskuelser i denne Henseende havde kunnet misforstaaes i Berlin som den tvertimod havde glædet sig ved, til forskjellige Tider, at modtage Antydninger og Udtalelser fra den keis. Regerings Side, som den opfattede som en Anerkjendelse.

Jeg troer at en saadan Bemærkning kun kan blive optaget af Hr. v. Bülow som et Bevis paa den Priis, vi sætte paa et godt Forhold til Tydskland, men jeg ønsker ikke at D. H. skal indlade Dem paa en Realitets-Discussion af dette Punkt, og skulde Statssecretairen søge at komme ind derpaa, vil De paa passende Maade lade Samtalen falde.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 7.

1534 a. Konseilspræsident J. B. S. Estrup til Formændene for Folketinget og Landstinget.

Konseilspræsidiets, 22. Marts 1879.

Jeg undlader ikke herved at meddele Hrr. Formanden, at Regeringen ønsker at gjøre Rigsdagens Medlemmer en Meddelelse ang. de Forhandlinger, der have fundet Sted i Anl. af Pragerfredens Art. V, og tillader mig at henstille til DHrr. Formænd, om det ikke maatte være hensigtsmæssigt, at en saadan Meddelelse gives begge Things Medlemmer samtidigt.

Jeg imødeser nærmere Tilkjendegivelse fra DHrr. Formænd om hvorledes og naar Meddelelsen ønskes gjort.

Koncept. R. A. Konseilspræsidiets Arkiv. Journalnr. 126.

1534 b. Christopher Krabbe, Folketingets Formand, til Konseilspræsident J. B. S. Estrup.

22. Marts 1879.

I Anledning af at Deres Excellence i behagelig Skrivelse af Dags Dato¹⁾, næst at underrette mig om, at Regjeringen ønsker at gjøre Rigsdagens Medlemmer en Meddelelse angaaende de Forhandlinger der have fundet Sted i Anledning af Pragerfredens Artikel V, har henstillet, om det ikke maatte være hensigtsmæssigt, at en saadan Meddelelse gives begge Things Medlemmer samtidig, kan jeg ikke undlade at bemærke, at da der for Folkethinget foreligger to Forslag vedrørende saadanne Oplysningers Meddelelse, hvilke Forslag begge gaa ud fra Forudsætningen om andre Maader for Oplysningernes Modtagelse end den af Deres Excellence antydede²⁾, vilde jeg vanskelig kunne besvare den nævnte Henstilling. Derimod kan jeg meddele, at naar jeg fra Deres Excellence maatte modtage Meddelelse om, at Regjeringen

¹⁾ Trykt som Nr. 1534 a.

²⁾ Se Nr. 1503 a.

ønsker at give en Meddelelse som den omhandlede til begge Things Medlemmer samtidig, vil jeg ikke undlade at søge den til dette Øiemeds Opnaaelse fornødne Aftale truffen med Landstingets Formand samt derefter uden Ophold at give Deres Excellence Meddelelse om Resultatet heraf.

Christopher Krabbe.

/D. Dessau.

R. A. Konseilspræsidiets Arkiv. Journalnr. 126.

1535. Justitsminister J. M. V. Nellesmann til Udenrigsminister
Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Collega.

24. Marts 1879.

Der er faldet mig et Par Punkter ind vedrørende Meddelelserne til Rigsdagen.

1) Vinds chiff. Depesche om Keiserens Raad til Regjeringen¹⁾ fandtes vist ikke. Kan den ikke medtages? Jeg anseer det nemlig for vigtigt at meddele Alt, hvad der kan retfærdiggjøre, at vi have *indskrænket* os til det, der blev giort.

2) Den russ. Depesche, De oplæste i Statsraadet, eller dog Uddrag af den²⁾.

3) Det er mig ikke ret klart, at den sidste Statsraadsindstilling skal meddeles, eller om der overhovedet skal meddeles Rigsdagen noget om, hvad der er besluttet i Anledning af Bismarcks Svar. Jeg udtaler ingen Mening herom, men gør blot opmærksom paa, at der til imorgen maa være Klarhed tilstede om, hvad der skal gøres i disse Punkter, da der vist vil blive spurgt.

J. Nellesmann.

Oreby.

¹⁾ Trykt som Nr. 1506.

²⁾ Sml. Nr. 1530.

1536. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

Berlin, 25. Marts 1879.

Jeg skal herved have den Ære at meddele Indholdet af en Samtale jeg nylig har havt med den herværende franske Ambassadeur om den mellem Tydskland og Østerrig afsluttede Tractat af 11te October f. A.

Grev St. Vallier foretog i Begyndelsen af dette Aar en Reise til Paris, hvorfra han først er vendt her tilbage i Slutningen af forrige Maaned; og siden den Tid har jeg ikke seet ham uden een Gang ved en stor Hoffest, saa at jeg ingen Leilighed havde havt til, overeensstemmende med det mig i saa Henseende givne Paalæg¹⁾, at udtale mig for ham om ovennævnte Tractat.

En saadan Udtalelse blev ogsaa nu overflødig, idet Ambassadeuren selv begyndte Samtalen med at sige, at han fra Paris, ifølge de der af Grev Moltke gjorde Meddelelser, havde erholdt Kundskab om den Holdning den kongelige Regjering havde indtaget i Forhold til hiin Tractat, og navnlig kjendte han saaledes Indholdet af den Depesche, jeg havde havt det Hverv at forelæse for Statssecretairen. Han maatte i alle Henseender billige den Maade hvorpaa den kongelige Regjering havde stillet sig ved den omhandlede Leilighed. Han var ogsaa bekjendt med den Stilling det først havde været paatænkt at vælge fra dansk Side, men i denne Henseende maatte han tilstaae, at hans Billigelse var mindre ubetinget; thi han kunde ikke antage, at der havde kunnet opnaaes Noget ved en Appel til Magterne, og en saadan havde kun kunnet virke skadeligt, naar den overhovedet skulde have nogen Virkning. Efterat jeg her havde indvendt, at hvad den kongelige Regjering i det første Øieblik havde havt isinde, dog egentlig ikke kunde betragtes som en Appel til Magterne, eftersom det kun havde været Hensigten dermed

¹⁾ Se Nr. 1478.

at formaae vedkommende Cabinetter til, naar Tractaten af 11te October meddeelttes dem fra tydsk Side, ikke at forholde sig tause ved denne Meddelelse, fortsatte Ambassadeuren, idet han bemærkede, at han ingen Tvivl havde om at det virkelige Øiemed med Afslutningen af hiin Tractat havde været at bortrydde hvad man antog kunde blive Anledning til fremtidig Ufred. Heri yttrede jeg mig enig, forsaavidt det maatte antages at den tydske Regjering ikke var villig til at opfylde Pragfredens Artikel V; men under denne Forudsætning forekom Tractaten af 11te October mig mere rettet mod de store Magter end mod Danmark; thi dette Land kunde ikke bevirke Udførelsen af hiin Artikel uden ved fredelige Midler. Dette indrømmede Ambassadeuren, og han sagde derpaa, at han aldrig havde tænkt sig, at den tydske Regjering efter Ophævelsen af fornævnte Artikel vilde findes villig til en Tilbagegivelse af Nord-slesvig, fordi den, naar den bestemte sig til en saadan Transaction uden at være bunden dertil ved en tractatlig Bestemmelse, ikke vilde have nogen tilstrækkelig Grund til ikke ogsaa at tilbagegive Elsas og Lothringen til Frankrig.

Ved denne sin Yttring har Grev St. Vallier ikke sagt Meer end at, efterat Tractaten af 11te October var afsluttet, maatte Hensynet til Elsas og Lothringen være til Hinder for Tilbagegivelsen af Dele af Slesvig; men det forekommer mig at dette samme Hensyn maaskee ogsaa kan have udgjort et af Motiverne for selve Afslutningen af den nævnte Tractat. Ialfald maatte det, hvis Grev St. Valliers ovenanførte Mening er rigtig, og dette synes mig utvivlsomt, være et afgjørende Motiv for Tractatens Offentliggjørelse.

Sluttelig bemærker jeg at jeg troer at kunne ansee som afgjort, at Grev St. Vallier ikke, saaledes som det har været paastaaet, har kjendt Noget til Tractaten af 11te October tidligere end Andre, eller ialfald har havt Anledning til før dens Afslutning at yttre sig om dens Gjenstand. Thi han sagde under Samtalens Løb at hvis han var bleven opfordret her-

til, vilde han ikke vel have kunnet erklære sig enig i Ophævelsen af Pragfredens Artikel V, og gav mig ogsaa Ret i at denne Artikel var og forblev vedtaget under Frankrigs Auspicer, da i sin Tid Napoleon III var Frankrig. *Quaade.*

Apostille. Den til tysk Gesandt i Kjøbenhavn udnævnte Baron Magnus var netop hos mig og begiver sig, efter dertil erholdt Paalæg, om faa Dage til sin Post.

u. i. l.

Depeche Nr. 10, modtaget 29. Marts 1879.

Quaade.

1537. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne
i St. Petersborg og Stockholm.

Kjøbenhavn, 25. Marts 1879.

Den Samtale som Kmh. Quaade havde med Hr. v. Bülow ved Overleveringen af min Depesche af 12. Febr.¹⁾ kunde ikke efterlade nogen Tvivl hos mig om at den keis. tyske Regering jo vilde erklære det slesvigske Spørgsmaal for bortfaldet med Art. V. Da den tyske Chargé d'aff. for nogle Dage siden meddelte mig den i Afskrift vedlagte Depesche²⁾, blev jeg derfor ikke overrasket ved i den at finde en bestemt Benægtelse af at dette Spørgsmaal længere eksisterer, og selvfølgelig er dermed enhver yderligere Discussion til Ende. Den keis. tyske Regering synes imidlertid at glemme at Spørgsmaalet om Nordslesvigs Tilbagevenden til Dmk. bestod før Pragerfreden og derfor ogsaa overlever Traktaten af 11. Oct., fordi det hviler paa Befolkningens Nationalitet og paa det Princip, hvorpaa den tyske Eenhed selv er bygget. Men det er nu Tiden og Erfaringen, der skulle vise, hvorvidt den tyske Regering har Ret i at troe at disse Principer kunne vilkaarlig undertrykkes ved et Magtsprog.

¹⁾ Se Nr. 1493.

²⁾ Trykt som Nr. 1519. Sml. Nr. 1530.

Men hvis Conclusionen i Hr. v. Bülow's Note ikke har kunnet overraske mig, saa har dette derimod desto mere været Tilfældet med de Præmisser, hvorpaa han støtter den. I sin Samtale med Kmh. Quaade d. 15de Febr. havde han anført den lange Tid, der var hengaaet, de store Begivenheder der havde fundet Sted, den offentlige Mening i Tydskland osv., men i sin Depesche søger han Grunden i den Omstændighed, at Dmk. siden 1867 skal have vægret sig ved at tage Hensyn til den Stilling, som Tydskland nu indtager i Europa. Have vi da ikke lige siden 1864 beviist den største Vaersomhed ligeoverfor Regeringen i Berlin? Selv Rigsdagen og Pressen have i de forløbne Aar saagodtsom uden Undtagelse modstaaet de mange Fristelser, som den preussiske Regerings Optræden i Slesvig i fuldt Maal frembød, og den danske Regering har ved enhver Leilighed, i 1866, i 1870, sidste Foraar da en Krig mellem England og Rusland syntes at forestaae, søgt at bevare det bedste Forhold til Tydskland. Den kgl. Familie har endelig ikke ladet det mangle paa de personlige Opmærksomheder, som man sætter saa stor Priis paa i Berlin, 5 Gange har Hs. kgl. Høihed Kronprindsen været der¹⁾, Hs. Maj. Kongen har paa Gjennemreisen besøgt Keiser Vilhelm i Baden²⁾, en kgl. Adjudant bragte en særlig kgl. Lykønskning til den keis. Prindsesses Bryllup³⁾ osv. Og den tyske Regering har selv ved mange Leiligheder udtalt sin Paaskjønnelse heraf, og jeg kunde anføre en heel Række af Yttringer, som mindst af Alt lode mig forudsee Muligheden af at man skulde rette saadanne Bebreidelser til os, som dem der nu for første Gang fremsættes i Hr. v. Bülow's Depesche. Ganske vist har Hds. kgl. Høihed Prinds. Thyra's Bryllup med Hertugen af Cumberland været Gjenstand for beklage-

1) Sml. Friis I, S. 225 ff.; Akter I, Nr. 199 f., 207 ff., 211 ff.; III, Nr. 1122, 1126, 1166.

2) Se Akter III, Nr. 1006, S. 69 f.

3) Kronprins Friedrich Wilhelms Datter Charlottes Bryllup med Bernhard af Sachsen-Meiningen 18. Februar 1878.

lige Misforstaaelser i Berlin men uden her paany at ville gjenoptage denne Sag, kan jeg indskrænke mig til at erindre om at denne Begivenhed ikke vel kan anføres som Motiv til Tr. af 11. Oct., som endog gaaer tilbage til Juli Maaned forrige Aar, altsaa til en Tid hvor der endnu slet ikke var Tale om dette Ægteskab.

Under disse Omstændigheder bliver det mig kun muligt at forstaae denne Deel af Hr. v. Bülow's Depesche paa een af to Maader. *Enten* er den et ureflecteret Udbrud af Rigskanslerens onde Humør, *eller* den antyder at man havde ventet paa at Dmk. skulde have taget Initiativet til en meget intimere Tilslutning til Tydskland end vi havde tænkt paa, og til politiske Forbindelser, som ikke nærmere specificeres. I begge Tilfælde vilde det være lidet hensigtsmæssigt for os at indlade os paa en Forhandling om Betydningen af den Bebreidelse som rettes til os — i første Tilfælde vilde vi kun opnaae at irritere Rigskansleren, i sidste Tilfælde vilde vi udsætte os for at Discussionen førte os videre end vi kunde ønske. Paa den anden Side vilde det imidlertid heller ikke være rigtigt ganske at tie og ved sin Taushed ligesom at anerkjende Rigtigheden af Tydsklands Bebreidelser. Den kgl. Regering har derfor valgt den Mellemvei at instruere Kmh. Quaade saaledes som D. H. vil see af vedlagte Exrakt.¹⁾

Jeg bemyndiger D. H. til ganske paa samme Maade som det skeete med min Dep. af 12. Febr. at gjøre Fyrst Gortchakow (General Björnstjerna) bekendt med Hr. v. Bülow's Depesche, idet De tilføier, hvorledes Kmh. Quaade er bleven instrueret til at udtale sig derom til Statssecretairen. Jeg tør holde mig overbeviist om at den keis. russ. (den sv. norske) Regering altfor vel kjender den forsonlige og i enhver Henseende hensynsfulde Holdning som vi have indtaget ligeoverfor Tydskl. i de sidste 15 Aar, til at der skulde behøves

¹⁾ Af Depeche 22. Marts 1879, trykt som Nr. 1534.

nogen yderligere Paavisning fra vor Side af det absolut Ubegrundede i den af Hr. v. Bülow fremsatte Paastand, men i alt Fald er jeg vis paa at D. H. vil være fuldt istand til at fjerne enhver Misforstaaelse, dersom en saadan imod Forventning m. H. t. noget Punkt skulde være tilstæde hos den keis. russ. (den sv. norske) Regering.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 4 (St. Petersborg), 5 (Stockholm). — I det væsentlige enslydende Depecher udfærdigedes 31. Marts til Gesandterne i Paris og Wien (Nr. 5), den sidste dog kun til Falbes egen Underretning.

1537 a. Konseilspræsident J. B. S. Estrup til Formanden for Folketinget.

25. Marts 1879.

Foranlediget ved Herr Formandens bh. Skr. af 22de d. M.¹⁾ undlader jeg ikke at meddele, at det er Regjeringens Ønske at give den i KPr.s Skr. af 22. d. M.²⁾ omhandlede Meddelelse samtidig til begge Things Medlemmer.

Koncept. R. A. Konseilspræsidiets Arkiv. Journalnr. 126.

1538. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Monsieur le Baron,

Paris, 26 mars 1879.

Dans Sa dépêche du 10 de ce mois³⁾, Votre Excellence m'a fait l'honneur de me mander que l'on prétend que des efforts se font d'un certain côté, afin d'éloigner la France de l'Angleterre et d'empêcher ainsi, que ces puissances ne s'opposent ensemble à des desseins dangereux pour le repos de l'Europe, qui seraient mis à exécution dans le courant de l'été

¹⁾ Trykt som Nr. 1534 b.

²⁾ Trykt som Nr. 1534 a.

³⁾ Trykt som Nr. 1527 b.

prochain, et que la question égyptienne serait surtout exploitée dans ce but.

Afin de pouvoir donner à Votre Excellence, au sujet de ces bruits, une réponse émanant d'une source aussi autorisée que possible, j'ai cru en devoir entretenir M. le ministre des affaires étrangères, avec qui j'ai eu l'occasion de causer dernièrement. M. Waddington m'a dit être convaincu que l'on ne nourrit pas à Berlin des projets tendant à l'extension des frontières de l'empire allemand; il a ajouté que des desseins dans ce sens pouvaient évidemment s'y produire un jour, si les difficultés intérieures prenaient un caractère d'intensité tel, qu'une diversion en dehors dût paraître le seul moyen de les surmonter; la situation actuelle ne justifie toutefois pas, aux yeux de M. Waddington, les appréhensions en question, et ce ministre qui considère l'âge et l'état de santé de l'Empereur Guillaume comme étant une circonstance très rassurant pour le repos de l'Europe, m'a dit qu'il pouvait parler avec autorité, étant en possession de renseignements très-intimes venant de Berlin et qui ne lui venaient pas seulement de M. de St. Vallier. Quant au fait allégué, que la question égyptienne serait exploitée aux fins de séparer la France et l'Angleterre, M. Waddington m'a répondu que les rapports entre les gouvernements anglais et français étaient certainement trop intimes, pour qu'ils puissent être vus de bon oeil à Berlin, mais que rien n'avait été fait de la part du prince de Bismark, pour chercher à y porter atteinte. »Ce qui avait peut-être donné lieu à la rumeur en question«, ajouta le ministre, »c'est qu'il y a quinze jours ou trois semaines, le prince de Bismark en causant avec M. de St. Vallier, a exprimé des craintes (évidemment fort peu sincères) sur la divergence d'opinion existant à Paris et à Londres sur la nécessité du maintien au pouvoir de Nubar Pacha¹⁾.

¹⁾ Nubar Pascha (1825—99), der som ægyptisk Førsteminister havde samarbejdet med England og Frankrig, var blevet styrtet i Februar 1879.

— Les deux cabinets n'ont, en effet, pas été du même avis sur cette question, mais le fait était sans grande importance, et le marquis de Salisbury a fini par se ranger à notre avis.

Je me félicite de pouvoir faire connaître à Votre Excellence l'opinion émise par M. Waddington à l'égard de ces projets attribués au cabinet de Berlin. A en juger, par ce qui m'a été dit ici, les appréhensions dont il s'agit, sont dues aux rapports du ministre des Pays-Bas à Vienne, qui a réveillé à la Haye des inquiétudes datant de loin et se renouvelant d'ailleurs, pour ainsi dire, tous les ans. Le baron de Zuylen de Nyewelt, ministre des Pays-Bas à Paris, ne partage nullement ces inquiétudes qui ont trouvé leur expression dans un article inséré dans le dernier numéro de l'Europe Diplomatique et signé «un vieux diplomate», lequel n'est autre que le représentant des Pays-Bas à Vienne. —

Ainsi que l'annonce un télégramme de Londres, inséré dans le Journal des Débats de ce matin, les différents cabinets de l'Europe échangent actuellement leurs idées sur la nécessité d'établir une transition entre le régime provisoire qui va finir avec l'évacuation et l'organisation définitive de la Roumélie Orientale. — Le prince Orloff¹⁾ a remis plusieurs notes à M. Waddington sur cette question qui semble être d'une importance capitale, car on affirme que des massacres sont inévitables, si les troupes russes évacuent la Roumélie Orientale le 3 mai, date fixée par le traité de Berlin, sans que les mesures nécessaires soient prises pour les empêcher. Jusqu'à présent, aucune résolution n'a été adoptée, mais il se pourrait que l'idée d'une occupation mixte finisse par prévaloir. Avant le 31 janvier, il a été sérieusement question d'une occupation de cette nature et faite par des troupes autrichiennes, anglaises et françaises, l'Allemagne ayant refusé à y prendre part. Le comte Andrassy qui avait écarté l'idée d'une occupation de la Roumélie par l'Angleterre et

¹⁾ Fyrst Nikolaj Alexejewitsch Orloff (1820—85), 1872—80 russisk Ambassadør i Paris.

l'Autriche comme pouvant amener des complications sérieuses avec la Russie, avait au contraire accepté le projet de procéder à l'occupation avec des troupes autrichiennes, françaises et anglaises, cette combinaison ayant, à ses yeux, un caractère européen propre à rassurer toutes les puissances.

Depuis la retraite du Maréchal de Mac Mahon, il n'est toutefois plus question de la participation de la France à une occupation éventuelle, et ce fait vient à l'appui de ce qui m'a été dit par des personnes très compétentes, savoir que depuis les derniers changements qui se sont accomplis ici, l'état des choses actuels en France n'inspire plus confiance à aucun homme politique, par suite de l'instabilité des pouvoirs. — En présence de cette situation, le comte Andrassy s'appuie naturellement plus que jamais sur l'Allemagne; toute sa politique consiste à être l'instrument du prince de Bismark, et il est très probable que s'il existe une entente écrite entre l'Autriche et l'Angleterre au sujet des affaires d'Orient, ainsi que l'affirme le marquis de Harcourt, ex-Ambassadeur de France à Londres, cette entente est connue du chancelier de l'Empire d'Allemagne.

Depeche Nr. 12, modtaget 2. April 1879.

Moltke-Hvitfeldt.

1539. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Berlin, 27. Marts 1879.

Under det Besøg, som den til tydsk Gesandt i Kjøbenhavn udnævnte Baron Magnus, saaledes som alt indberettet, nylig gjorde mig¹⁾, yttrede han sig, ikke alene om de personlige Dispositioner med hvilke han vilde indtræde i sin nye Stilling, men ogsaa om den Opgave han havde at løse i denne Stilling, paa en Maade der forekom mig i alle Henseender

¹⁾ Se Nr. 1536.

saa tilfredsstillende, at jeg heri saae en Anledning til at underholde mig med Statssecretairen om hvad bemeldte Gesandt havde udtalt for mig; og jeg fandt saa meget mindre at burde lade denne Anledning upaaagtet, som jeg, ved at følge den, kunde vente ogsaa at faae en Leilighed, som ellers muligen vilde frembyde sig mindre snart, til at knytte de Bemærkninger til den tyske Depesche af 5te denne Maaned,¹⁾ som Deres Excellence foreskriver mig ved meget æret Depesche Nr. 7 af 22de samme Maaned.²⁾

Da jeg derefter igaar traf Herr von Bülow i Udenrigsdepartementet, yttrede jeg, at ligesom jeg overhovedet ansaae det for særdeles heldigt, at Baron Magnus havde erholdt Paalæg om netop nu at begive sig til Kjøbenhavn, saaledes havde det fremfor Alt og i Særdeleshed været mig kjær, af Baron Magnus at erfare, at det udtrykkeligt og særligt var bleven gjort ham til Opgave, paa enhver Maade at bidrage til Opretholdelsen og den yderligere Befæstelse af et godt Forhold og en god Forstaaelse mellem Danmark og det tyske Rige. Det forekom mig nemlig i høieste Grad ønskeligt, at det i nærværende Øieblik kom til at staae aldeles tydeligt og klart frem, at den tyske Regjering attraaede og satte Priis paa et godt Forhold til Danmark, ligesom jeg vidste, at den kongelige Regjering satte stor Priis paa et saadant Forhold til Tydskland.

Efterat Statssecretairen herpaa havde svaret, at det var hans Regjerings oprigtige Ønske at bevare og yderligere fremme en god Forstaaelse mellem de tvende Nabolande, og at dette Formaal havde været det ledende ved Affattelsen af Instructionerne for Baron Magnus, ligesom det ogsaa skulde blive gjentagende indskjærpet Gesandten før hans Afreise til Kjøbenhavn, sagde jeg at jeg var saa meget erkjendtligere for denne yderligere Bekræftelse af hvad Baron

¹⁾ Trykt som Nr. 1519.

²⁾ Trykt som Nr. 1534.

Magnus havde udtalt, som jeg, ifølge hvad der paalaae mig, ikke kunde undlade at gjøre Statssecretairen opmærksom paa at den kongelige Regjering havde følt sig piinligt berørt ved den Maade hvorpaa den af mig Hans Excellence nylig meddeelte Depesche var bleven besvaret, og jeg forklarede derhos dette Indtryk nærmere i Overeensstemmelse med den mig af Deres Excellence givne Anviisning. Ligesom jeg ved denne Leilighed ikke fremsatte noget Spørgsmaal om hvad der havde været meent med de Vidnesbyrd om Anerkjendelse fra dansk Side af den Stilling Begivenhederne havde givet Tydskland, som man forgjæves havde ventet skulde fremkomme, saaledes berørte Statssecretairen heller ikke dette Punkt, idet han indskrænkede sig til den Bemærkning, at ovennævnte Meddelelse til den tyske Chargé d'affaires var affattet saaledes som skeet, fordi man havde meent paa denne Maade bedst at gjøre Ende paa enhver videre Discussion om Hovedsagen; men anden Hensigt havde man ikke havt dermed, og navnlig skulde denne Meddelelse ikke berøre Fremtiden. Forholdene mellem Danmark og Tydskland havde jo længe i det Hele været gode og tilfredsstillende, og man ønskede kun at det fremdeles maatte forblive saaledes, ligesom man ogsaa gjerne vilde bidrage hertil; og Alt hvad der angik den omhandlede Correspondance maatte nu helst udelukkende tilhøre Fortiden.

Da jeg derpaa sagde, at hvad jeg havde havt for Øie med min nærværende Samtale med Statssecretairen, var at blive sat istand til at constatere at det gode Forhold som nu i lang Tid havde været fremherskende mellem Danmark og Tydskland, fremdeles bestod uforandret, saaledes at de tvende Lande, uberørte af hvad der var skeet, stode frit ligeoverfor hinanden i en Stilling hvori det ene ikke forlangte Noget af det andet, svarede Herr von Bülow sluttelig at alt dette kunde jeg med fuld Sikkerhed udtale.

Jeg bemærker at min her sidst anførte Yttring til Statssecretairen var foranlediget ved den her i Udsnit vedlagte

Artikel¹⁾ af »Norddeutsche Allgemeine Zeitung«, der blandt Andet omtaler en rygteviis Opfordring til Danmark om at slutte sig til det tyske Toldsystem.

Quaade.

Depeche Nr. 11. — Sml. Hähnsen II, S. 474 Noten.

1540. Baron Mohrenheim, russisk Gesandt i København, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielle.

Monsieur le Baron,

27 mars 1879.

Bien que je sois parfaitement sûr que Votre Excellence ne fera que l'usage le plus discret des communications que j'ai eu l'honneur de lui faire, sous toute réserve, au sujet des réflexions suggérées à ma Cour par les incidents relatifs à la suppression de l'art. V., — je Lui demande la permission d'attirer particulièrement son attention sur certaines expressions, telles que: »la France Républicaine dirigée par M. Waddington«, — et »nous ne nous faisons aucune illusion sur la politique opportuniste du cabinet de Berlin«, etc. etc. etc., qui, cela va sans dire, ne sont pas de nature à être reproduites. Cette observation de ma part est, sans doute, superflue; néanmoins il s'agit d'une chose si éminemment délicate que Votre Excellence trouvera certainement comme moi que l'on ne saurait y apporter trop ni assez de circonspection.

B. de Mohrenheim.

Det drejer sig om en Ordre fra Gortchacow til Mohrenheim af 10/22. Februar 1879, som vil blive trykt i E., D. og N. En — bortset fra en Henvisning til en Indberetning fra den russiske Gesandt i Stock-

¹⁾ Artiklen [i »N. A. Z.« 19. Marts 1879] angriber bl. a. »Le Nord«, der Juli 1870 skulde have tilraadet Danmark at søge en varig Tilnærmelse til Tyskland paa Basis af et fast Told- og Handelsforhold, men nu fraraader saadant sigende, at det danske Folk aldrig vil føre Selvfornægtelsen saa vidt, at det indlader sig paa selv den ringeste Grad af Solidaritet med Sejrherrerne fra 1864.

*holm og en Bemærkning om Sveriges Stilling, som er udeladt — fuld-
stændig Afskrift af Depechen, foretaget af Baron Mohrenheim selv,
blev sendt af denne til Baron Rosenørn-Lehn med et Brev af 3. Marts,
hvori det bl. a. hedder: . . . Faisant le plus large usage de mes
pouvoirs discrétionnaires, je veux les étendre jusqu'à leurs limites
extrêmes, en donnant à Votre Excellence à titre de confiance toute
privée, une copie textuelle de cette pièce, qui contient la pensée
intime de mon gouvernement. . . . Afskriften og Baron Mohrenheims
Brev findes i U. A., Læg mrkt. 7 B 6. Sammesteds findes en ordret
dansk Oversættelse af den nævnte Afskrift, skrevet paa samme Papir
som de Afskrifter af Depecher, der er indhæftet i de to Eksemplarer af
Beretningen til Rigsdagen (se Nr. 1541). Paa Oversættelsen er, tildels
i Overensstemmelse med Baron Mohrenheims ovenfor trykte Brev,
ved Hjælp af Blyantsparenteser og Overstregelser angivet forskellige
Udeladelser, formentlig med Henblik paa en Oplæsning i det hemme-
lige Rigsdagsmøde: »Det republikanske, af Herr Waddington styrede
Frankrig« er ændret til: »Det republikanske Frankrig«; »Hvis den
tydske Regjering havde i Baghaanden den mindste Smule god Villie«
er ændret til: »Hvis den tydske Regjering havde god Villie«; *Sætning-*
»Den kan snarere være en Afspænding i Danmarks faktiske Stil-
ling« er udeladt; »Deres Excellence konstaterer selv, at fraregnet nogle
»enfants perdus« i Journalismen have Pressens alvorlige Organer« er
ændret til: »Deres Excellence konstaterer selv, at Pressens alvorlige
Organer have«; *ud for Afsnittet:* »Baron Rosenørns Depesche til Herr
v. Quaade er fuldendt. Den Omsigt han anbefaler denne ved Ud-
førelsen er ligeledes meget klog« er med Blyant skrevet: »vort fulde
Bifald«, og *Stykket:* »Vi ville hemmeligholde denne Meddelelse. Vi
gjøre os ingensomhelst Illusion med Hensyn til Berliner-Cabinetets
opportunistiske Politik« er dels overstreget, dels sat i Parentes. —
I den i Udgiverbemærkningerne til Beretningen til Rigsdagen (se Nr.
1541) omtalte Optegnelse af C. Berg hedder det, vistnok om Baron
Rosenørns Meddelelse af Gortchacows Depeche: »Læste ikke Slut-
ning[en] men ref[ererede].« — Sml. Kriger VII, 133.*

1541. Meddelelse fra den danske Regering til Rigsdagen om,
hvad der siden 1866 var foretaget i det slesvigske Spørgsmaal.

28. og 29. Marts 1879.

Meddelelsen, der blev givet i lukkede Møder af den forenede Rigs-
dag, vil blive trykt i det 5. og afsluttende Bind S. 1—96, som Nr. 1617.

Sml. Nr. 1534 a, 1534 b og 1537 a.

1542. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Meget fortrolig.

Deres Excellence!

Berlin, 28. Marts 1879.

Den Samtale med Statssecretairen hvorom jeg igaar har havt den Ære at indberette¹⁾, var af længere Varighed, og den indeholdt saaledes endeel Meer end hvad jeg ved fornævnte Leilighed har meddeelt; men da dette yderligere Indhold ikke staaer i nødvendig Forbindelse med hvad der var Samtalens egentlige Øiemed, og desuden tildeels var af fortrolig Natur, har jeg anseet det rigtigt at give det Plads i en særskilt Meddelelse.

Efterat under Samtalens Løb Herr von Bülow havde besvaret mine Bemærkninger om det Indtryk, den tyske Depesche af 5te denne Maaned²⁾ har gjort paa den kongelige Regjering, og da jeg derpaa fremhævede den mindre venkabelige Tone, hvori denne Depesche er holdt og hvortil jeg fandt at der ikke var givet Anledning fra dansk Side, bemærkede han at dette dog, efter hans Mening, til en vis Grad havde været Tilfældet; og han nævnte da først, og som oprindelig Anledning til Misstemning, det i Kjøbenhavn under Hertugen af Cumberland's derværende Ophold Forefaldne. Herimod indvendte jeg, at om det end kunde forstaaes, at Bladenes Skildringer af det saaledes Forefaldne for et Øieblik havde vakt Anstød, saa var jo dog disse Skildrings Urigtighed bleven oplyst, og dette indrømmede Statssecretairen ogsaa; men han fastholdt ikke desto mindre sin Paastand for en Deel, idet han yttrede, at der af et engang gjort uheldigt Indtryk, selv om dette viste sig ugrundet, altid blev Noget tilbage, som uvilkaarligt vedblev at gjøre sig gjældende, og desuden var der Decorationerne, som de Paa-gjældende ikke kunde søge om Tilladelse til at bære.

¹⁾ Se Nr. 1539.

²⁾ Trykt som Nr. 1519.

Dernæst bemærkede Statssecretairen, at det ikke havde kunnet være uden Indflydelse paa Affattelsen af den omhandlede Depesche, at Henvendelsen i den danske Depesche af 12. f. M.¹⁾) var bleven støttet paa en Slags moralsk Ret for Danmark. Dette troer jeg har været den væsentligste Grund til Misstemning, og det saa meget meer som jeg er overbeviist om at Vedkommende i Hjertet maa erkjende, at en saadan moralsk Ret, ja maaskee endog noget Meer, i Virkeligheden er tilstede. Jeg vilde derfor ikke undlade ved nærværende Leilighed, idetmindste tildeels, at paavise denne Ret; og jeg paaberaabte mig da, idet jeg forresten bemærkede, at jeg her talte i største Fortrolighed, de mig tidligere og allerede umiddelbart efter Afslutningen af Fredstractaten af 30te October 1864 af Fyrst Bismarck gjentagne Gange givne Tilsagn om hans personlige Villighed til at tilbagegive Danmark endog betydelige Dele af Slesvig. Exempelviis anførte jeg navnlig hvad jeg i Øieblikket erindrede af de Samtaler med Fyrst Bismarck, hvorfor jeg har gjort Rede i mine allerærbødigste Indberetninger af 25. Mai 1865 Nr. 2²⁾) og af 18. Mai 1866 Nr. 28³⁾). Jeg ansaae disse Exempler for tilstrækkelige og omtalte derfor ikke den mig i Slutningen af Marts 1868 af den daværende Understatssecretair Herr von Thile gjorte fortrolige Meddelelse, som førte til Keiseren af Ruslands Indblanding i Sagen om Nordslesvig⁴⁾).

Jeg kan ikke positivt angive om, eller hvilken Virkning disse mine Bemærkninger have havt paa Statssecretairen; men jeg kjender hans Retfærdigheds- og Billighedsfølelse for godt til at kunne antage at de have været uden Virkning paa ham; og han modsagde mig heller ikke, men indskrænkede sig til at bemærke, at han ogsaa troede, at Fyrst Bismarck personlig i sin Tid havde været stemt for en Tilbagegivelse

¹⁾ Trykt som Nr. 1472.

²⁾ Akter I, 22—26.

³⁾ Akter I, 176—80.

⁴⁾ Se Depeche af 27. Marts 1868 Nr. 17, Akter I, 819—21.

til Danmark af Dele af Slesvig; men en saadan Transaction var i Tidens Løb bleven vanskeligere og vanskeligere, og efter Krigen med Frankrig og denne Krigs Udfald havde der ialfald aldrig kunnet være Tale om en Afstaaelse af en saadan Udstrækning, at den blev af mindste Værd for Danmark.

Denne sidste Udtalelse af Statssecretairen benyttede jeg til, om muligt, ved ham at erfare, om der, ifald Tractaten af 11. October f. A. ikke var bleven offentliggjort, havde været nogen Udsigt til en deelviis Tilbagegivelse af Slesvig paa et andet Grundlag end Pragfredens Bestemmelse. Dette Spørgsmaal er jo for saa vidt ikke uden Interesse, som det er klart, at en Overenskomst med Danmark ikke havde været saa vanskelig før hiin Offentliggjørelse som den nu af flere Grunde virkelig vilde være.

Noget bestemt Svar gav Statssecretairen mig ikke; men idet han bemærkede, at det af mig fremsatte Spørgsmaal jo nu egentlig var et reent academisk Spørgsmaal, indrømmede han, at det ganske vist ikke havde været absolut nødvendigt at offentliggjøre Tractaten af 11. October. Man havde gjerne kunnet lade den henligge gjemt i Archiverne, for kun at tage den frem, naar det Tilfælde indtraadte hvis farlige Virkning den var bestemt til at afværge. Herved vilde Sagen imidlertid ikke i nogen væsentlig Grad have været anderledes for Danmark; thi efter den franske Krig havde der aldrig kunnet være Tale om meer end en Strimmel Land, og hvorledes, spurgte Statssecretairen, havde Danmark kunnet stille sig til et Tilbud som f. Ex. det, Tyrkiet i dets seneste Grændseforhandlinger med Grækenland har gjort dette Land?¹⁾ —

Depeche Nr. 12.

Quaade.

¹⁾ Paa Konferencen i Preveza Februar—Marts 1879 førtes resultatløse Forhandlinger om den Udvidelse af Grækenland paa Tyrkiets Bekostning, som der var truffet Bestemmelse om paa Berlinerkongressen.

1543. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel.

Berlin, 28. Marts 1879.

Jeg antager at Baron Magnus vil indtræffe i Kbhvn. kort efter dette Brev. Han sagde mig, at han vilde være der saa betimeligt at alle med hans Installation forbundne Formaliteter kunde være afsluttede før den 8de April¹⁾, og paa Bülow har jeg forstaaet, at han skulde være der ved Udgangen af Maaneden.

Magnus har ogsaa sagt mig, at Heydebrand har givet ham det Raad, ved alle Leiligheder og i Alt at holde sig nær til Dem; og jeg anbefaler Dem ham hermed paa det Bedste. Jeg har kjendt ham i længere Tid som en meget brav og loyal Mand, med hvem vi i det Hele kunne være godt tjente. Maaske har han ikke nogen meget stor Vægt her; men han har dog, især ved sin Holdning og Opførsel i Mexico under Katastrofen med Kaiser Maximilian²⁾, skaffet sig en Stilling i den herværende Regjerings Omdømme og Velvillighedsfølelse, som mangen Anden, der ellers i andre Retninger kunde staae over ham, ikke har.

Han veed og er fuldkommen belavet paa, at hans Stilling hos os i nærværende Øieblik ikke kan blive let; men herom siger han selv, at han ikke vil lade sig forstyrre derved. Tvertimod, da det nu engang er saa, siger han, vil han ansee det for det værdigste Formaal for ham, af al Evne at hjælpe til at lægge Tingene saaledes tilrette, at det snart kan blive bedre, og i dette Øiemed vil han blot have at handle efter sine Instructioner, som netop foreskriver ham hvad han selv ønsker at arbeide hen til.

Hvad iøvrigt vore Forhold til Tydskland angaaer, saa er

1) Kong Christian IX's Fødselsdag.

2) Baron Magnus havde som Gesandt i Mexico søgt at udvirke Kejser Maximilians Benaadning, efter at han var taget tilfange af Oprørerne i 1867. Se. bl. a. Schmit v. Tavera, Geschichte des Kaisers Maximilian I, Bd. II.

det min Mening, at vi ikke skulle lægge for megen Vægt paa Depeschen af 5te Marts¹⁾). Den Sag er i mine Øine forbi, efter at vi have sagt vor Mening derom; og saaledes som Forholdene ere, forekommer det mig den bedste Politik at lade som Intet var passeret. Dette er ogsaa udentvivel det man her helst vil. Men forresten har jeg jo Grund til at antage, at dette ogsaa er Hensigten i Kbhvn.

Naar vi saaledes lade det Forbigangne ligge, er der dog imidlertid een Ting hvorpaa jeg maa henlede Deres Opmærksomhed. De vil let forstaa, at jeg ikke skriver officielt derom; men jeg anser det ogsaa for tilstrækkeligt at jeg omtaler Sagen for Dem.

Vi maae med største Omhu vogte os for Alt hvad der kunde udtydes som Tilbøielighed fra vor Side til at holde til med Welferne, eller til at fremme deres Sag.

Jeg troer man er endnu her generet af denne Sag; ialfald er man meget opbragt paa Partiet, hvis Virksomhed, efter hvad Bülow's Yttringer uvilkaarligt lade mig formode, maaske er intensivere og derfor virkelig farligere, end den synes. Da jeg sidst forlod Bülow, spurgte han i en spøgende Tone, om jeg vidste om Hertugen af Cumberland kom til Kbhvn. til den 8de April, og da jeg svarede at jeg Intet havde hørt derom, og ikke troede det, navnlig paa Grund af Aars-tiden, yttrede han, at man her var nødsaget til at være opmærksom paa Hertugens Foretagender.

Til Krüger har jeg hverken seet eller hørt Noget her. Men jeg finder ikke at vi under nærværende Omstændigheder behøve at forurolige os videre ifølge hvad han foretager.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

¹⁾ Nr. 1519.

1544. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Stockholm, 28. Marts 1879.

Jeg har den Ære at indberette, at jeg i Henhold til Deres Excellences Depeche Nr. 5 af 25de dns.¹⁾, idag har gjort General Björnstjerna bekendt med det Svar, den keiserlig tyske Regering i en Note til Chargé d'affaires, Greve Goltz, dateret den 5te d. M.²⁾, har afgivet paa Deres Excellences Depeche af 12te Februar til den kongelige Gesandt i Berlin³⁾.

Udenrigsministeren kunde naturligvis ikke undlade at fæste en særlig Opmærksomhed ved den Passus i Noten, hvori det Motiv til den keiserlige Regerings Handlemaade fremhæves, som Deres Excellence har kommenteret i Depechen af 25de dns. til dette Gesandtskab; men General Björnstjerna syntes forgjæves at søge en fyldestgørende Forklaring af disse Yttringer, — og kunde vanskeligt gjøre sig Rede for deres egentlige Mening og Bærevidde.

Jeg fik derved Anledning til at anføre, hvorfor den kongelige Regering paa sin Side med pinlig Overraskelse havde maattet see en Bebreidelse af denne Natur fremkomme fra den keiserlig tyske Regering, og hvorledes den som en Følge deraf havde instrueret Kammerherre Quaade til at udtale sig.

Da General Björnstjerna ikke ved denne Leilighed udtrykkelig anmodede mig om en Afskrift af den tyske Regerings Note, indskrænkede jeg mig til den mundtlige Meddelelse.

F. Bille.

Depeche Nr. 11, modtaget 1. April 1879.

1) Trykt som Nr. 1537.

2) Trykt som Nr. 1519.

3) Trykt som Nr. 1472.

1545. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til General
Bülow, Gesandt i London.

Kjøbenhavn, 31. Marts 1879.

Den Samtale som Kherre Quaade havde med Herr v. Bülow ved Overleveringen af min Depesche af 12te f. M. kunde ikke efterlade nogen Tvivl hos mig om, at den kaiserl. tyske Regjering jo vilde erklære det slesvigske Spørgsmaal for bortfaldet med Pragerfredens Artikel V, 2det Membrum. Da den tyske Chargé d'affaires for nogen Tid siden meddelte mig den i Afskrift vedlagte Depesche¹⁾, blev jeg derfor ikke overrasket ved i den at finde en bestemt Benægtelse af at dette Spørgsmaal længer existerer. Men hvis Conclusionen i Herr v. Bülows Depesche ikke har kunnet overraske mig, saa har dette derimod destomere været Tilfældet med de Præmisses hvorpaa han støtter den, nemlig at Danmark siden 1867 skal have vægret sig ved at tage Hensyn til den Stilling som Tydskland nu indtager i Europa.

Efter at Sagen havde været Kongen refereret i Statsraad, har det behaget Hs. Majestæt at beslutte, at Correspondancen med den kaiserlige Regjering om denne Sag ikke skal fortsættes, idet den ikke alene vilde være unyttig men endog let kunde blive farlig ved at føre længere end vi ønske det. Men paa den anden Side kunde den kgl. Regjering heller ikke ganske tie til en saa ubillig Charakteriseren af dens Holdning i de sidste 12 Aar og ved sin Taushed ligesom anerkjende den mod Danmark rettede Bebreidelse. Den kgl. Regjering har derfor valgt den Mellemsvei, at instruere Kherre Quaade saaledes som D. E. vil see af vedlagte Extract²⁾.

Jeg bemyndiger D. E. til, ganske paa samme Maade som det skeete med min Depesche af 12te Februar, at gjøre Lord Salisbury bekendt med Herr v. Bülows Depesche, idet De

¹⁾ Nr. 1519.

²⁾ Tilføjelse i Randen: Extract af Depesche af 22. Marts. [Trykt som Nr. 1534.]

tilføier, hvorledes Kherre Quaade er bleven instrueret til at udtale sig derom til Statssecretairen¹⁾). Jeg tør antage at den engelske Udenrigsminister kjender den Holdning som vi ligesiden 1864 har bevaret ligeoverfor den preussiske og keis. tyske Regering, tilstrækkeligt til at vide hvor fuldkommen ubegrundet Fyrst Bismarks Bebreidelse er, men skulde der være noget Tidspunkt i de forløbne Aar, paa hvilket vort Forhold til Tydskl. imod Forventning kunde forekomme Lord Salisbury mindre klart og tilfredsstillende, vil det vistnok let kunne lykkes Deres Exc. med Deres nøie Kjendskab til Begivenhederne at fjerne enhver Misforstaaelse hos Hs. Herlighed.

Koncept, for sidste Afsnits Vedkommende med P. Vedels Haand, til Depeche Nr. 3.

1546. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til
Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellentse. *St. Petersborg, 31./19. Marts 1879.*

I Overensstemmelse med de i Deres Excellentse's Depeche Nr. 4 af 25de ds. indeholdte Instructioner, som ere komne mig ihænde den 29de har jeg i Dag gjort Rigskantsleren bekendt med den kongelige Regjerings Opfattelse af det tyske Cabinets Svarnote af 5te ds. samt med den Maade, hvorpaa den kongelige Gesandt i Berlin er bleven instrueret til at forholde sig i denne Anledning.²⁾ Jeg behøvede ikke at udvikle for Kantsleren, hvor ugrundet det tyske Cabinets Beskyldning for Mangel paa Hensyn fra vor Side til det tyske Riges forandrede Stilling var og han var fuldkommen bekendt med de Anstrængelser som uafbrudt ere gjorte af os for at komme i et godt Forhold til vor sydlige Nabo. Han var der-

¹⁾ Herfra med P. Vedels Haand.

²⁾ Se Nr. 1537.

for fuldkommen enig med mig, da jeg yttrede, at Tydsklands Optræden mod os var et Sidestykke til Fablen om Ulven og Lammet.

Jeg har ei undladt at bede Kantsleren meddele H. M. Keiseren hvor stor Pris H. M. Kongen har sat paa de Forsikkringer som Baron Mohrenheim er bleven instrueret til at afgive. —

Under den Samtale jeg ved denne Leilighed havde med Kantsleren forekom denne mig iøvrigt lidet tilfreds med den Udvikling, det orientalske Spørgsmaal har taget senest siden Grev Schouvaloffs Ankomst hertil og han yttrede gjentagne Gange at der ingen Logik var deri. Paa denne sidstes Tilskyndelse siger man mig, har det keiserlige Cabinet, tvertimod dets Optræden paa Berliner-Congressen — selv optaget det af Grev Andrassy der stillede Forslag om en blanded Occupation af Øster Roumelien efter de russiske Troppers Afmarsch. I Principet skal dette Forslag være antaget af de forskjellige Magter, men Detaillerne ved Udførelsen ere endnu ikke fastsatte. Kun veed man, at Tydskland har vægret sig ved at afgive Tropper til Occupationen. — Kantsleren gjentog, hvad han allerede engang tidligere havde sagt mig, at han kun høist ugjerne og nødtvungen var gaaet til Congressen i Berlin og at han dengang havde sagt til Keiseren, at han hellere end at gjøre dette vilde med Armeen være gaaet over Balkan. Med Lord Dufferin¹⁾, yttrede Kantsleren til mig, var han særdeles tilfreds og, efter hvad jeg fra andre Sider hører udtale, har jeg al Anledning til at troe, at det keiserlige Cabinet Intet hellere ønsker end at komme paa en god Fod med England, hvis dette maatte vise nogen Imødekommen.

Grev Andrassy, sagde Kantsleren mig, var aldeles i Tydsklands Ledebaand. Han forstod ikke Grev Andrassy. Noget

¹⁾ Frederick Temple Hamilton-Temple Blackwood, 1. Marki af Dufferin and Ava (1826—1902), engelsk Ambassadør i St. Petersborg 1879—81.

bestemt Løfte troede han ikke at Østerrig havde faaet for sit Samtykke til Art. V's Udslettelse: det var en Følge af Østerriigs Afhængighedsforhold af Tydskland.

Det turde maaske være et Bevis paa at man her har aabne Øine for visse Eventualiteter at der, efter hvad jeg erfarer, er givet de sydvestlige Baner Ordre til at have deres Materiel i complet Stand til større Transporter. —

Men at Rusland ogsaa har Øinene henvendte paa Rigets østlige Grændse viser, dels at man med stor Iver tager fat paa Telegraphliniernes Udvidelse ad denne Kant ved et Cabell over det Kaspiske Hav fra Bakou til Krasnovodsk med Fortsættelse østpaa ad Attrekalden, dels at Tropepestyrken øst for det Kaspiske Hav bliver forstærket med 17000 Mand under General Lazarews Commando, der, saaledes er det sagt mig, i to Colonner skulde rykke henad Merv til, hvis Nærhed med Afgahnistan eventuelt vil kunne blive af Betydning for Englændernes Stilling i dette Land. Planen til disse Foretagender er bleven lagt under Storfyrst Michaels Ophold her i Vinter og Udførelsen paaskyndes stærkt siden Storfyrstens Tilbagekomst til Tiflis. . . .

E. Vind.

Depeche Nr. 8, modtaget 9. April 1879.

1546 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Formændene for Folketinget og Landstinget.

1. April 1879.

I Henhold til hvad jeg har havt den Ære at udtale i Rigsdagen undlader jeg ikke herved at tilstille /Tit./ nogle Depecher og Beretninger vedrørende, hvad der efter $\frac{3}{2}$ d. A. er forefaldet m. H. t. det nordslesvigske Spørgsmaal med Anmodning til Dem om at give -thingets Medlemmer Adgang til at gennemlæse disse Actstykker dog saaledes, at dette

skeer under Tilsyn af Secretærerne, der ville vaage over at der ikke tages Afskrifter eller gjøres Uddrag deraf. Efter 4 Dages Forløb tør jeg udbede mig Actstykkerne tilbage.

Afskrift. Geheime Registraturen. — 2. April gav Krabbe i Folketinget og Krieger i Landstinget Meddelelse om, at de nævnte Aktstykker var modtaget og vilde være tilgængelige for Medlemmerne paa de ovenfor nævnte Betingelser (Folketingstidende Sp. 1885, Landstingstidende Sp. 673). Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 396, S. 471.

1547. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til
Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. *St. Pétersbourg, 2. April 1879.*

Med den herfra i Morgen afgaaende engelske Courreer tillader jeg mig at sende et Par Depecher til Udenr. Min., som jeg lader aabne, om det kunde interessere Dem at gennemløbe dem og som jeg beder Dem om at befordre videre. De vil formodentlig allerede kende det russiske Cabinets Opfattelse af Tractaten af 11te Octbr. der jo forsaavidt er tilfredsstillende nok. Over H. v. Bülow's Depeche er man her meget indigneret og Prætextet er virkelig ogsaa aldeles grebet ud af Luften. Man opfordrer os her meget varmt til at undgaae enhver Anledning til Strid og vistnok med Rette; thi hvem skulde hindre Tydskl. fra at rykke ind i Jylland? Efter den ulyksalige Krig ifjor har jo Rusland vistnok tilsat den Rest af Indflydelse det havde i Berlin. Men heldigvis begynder man — endog Keiseren selv — at faae Øinene op for Betydningen af Venskabet med Berlin og hvis en Tilslutning til England, som jeg troer man her ønsker, kommer istand, faaer vi vel foreløbig Lov til at existere. Man troer her i de høieste Kredse (Palais Anitchkoff¹⁾) paa en Aftale mellem Preussen og Sverig om en eventuel Deling af Dmk., hvilket

¹⁾ Zarens Palæ.

skulde være bleven aftalt under Kg. Os. Ophold i Berlin¹⁾. Jeg veed ei, om der er nogen virkelig Grund dertil. Saa ganske let, vilde Sagen ialfald ei gaae, men sørgeligt er det at see, at man hjemme har saa liden Følelse af den Fare, der truer os, saa at man, medens vi af alle Kræfter skulde væbne os, nægter det nødvendigeste til Forsvar endog af et enkelt Punkt af Landet. —

Vi leve iøvrigt her som paa en Vulkan, som De af Aviserne vil have seet. Mord og Drab høre næsten til Dagens Orden og man spørger sig, hvem der skal være den næste. Tilstanden er her i det Hele meget betænkelig, mest ved Regjeringens Mangel paa Energie og endnu sees intet Tegn til at man vil tage alvorlig fat i den ene eller den anden Retning.

Quaades Papirer. U. A.

E. Vind.

1547 a. Christopher Krabbe, Folketingets Formand, til
Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

7. April 1879.

De med Deres Excellences behagelige Skrivelse af 1ste dennes²⁾ modtagne Depecher og Beretninger tillader jeg mig, efter at de i 4 Dage og under det af Deres Excellence betegnede Tilsyn have været til Gjennemlæsning for Folkethingets Medlemmer, herved at tilbagesende.

Christopher Krabbe.

/D. Dessau.

Kopibog for Folketinget. Rigsdagens Arkiv. — En Kopibog for Landstinget foreligger ikke, men en tilsvarende Skrivelse er utvivlsomt afsendt fra Landstingets Formand.

¹⁾ Sml. Nr. 1529.

²⁾ Trykt som Nr. 1546 a.

1547 b. Optegnelse i Venstres Forhandlingsbog.

7. April 1879.

Lf. om Prinsesse-Styret¹⁾ forhandlede og de tilstedeværende ønskede, at ingen udtalte sig paa Partiets Vegne, da flere Medlemmer maatte forbeholde sig deres Stilling.

R. A.

Sofus Høgsbro.

1548. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til General Bülow, Gesandt i London.

Kjøbenhavn, 8. April 1879.

Den nye tyske Gesandt ved det herværende Hof, Baron Magnus, er nu ankommen, og hans Optræden bærer ganske Præget af, at de ham af hans Regjering medgivne Instructioner, ikke mindre end de personlige Dispositioner med hvilke han er indtraadt i sin nye Stilling, gjøre ham det til Opgave at bidrage til Opretholdelsen og Befæstelsen af et godt Forhold mellem Danmark og det tyske Rige²⁾). Dette stemmer ogsaa med hvad Statssecretairen for det tyske Udenrigsdepartement udtalte, da Kammerherre Quaade fremsatte for ham de til den tyske Depesche af 5te f. M. knyttede Bemærkninger hvortil Instructionen i Afskrift medfulgte min Skrivelse til Deres Excellence af 31. f. M. Nr. 3³⁾). Herr v. Bülow sagde ved denne Leilighed, at Forholdene mellem Danmark og Tydskland jo længe i det Hele havde været gode, at det var hans Regjerings oprigtige Ønske at bevare og yderligere fremme en god Forstaaelse mellem de to

¹⁾ Forslag til Lov om Medgift og Brudeudstyr til Prinsesse Thyra. Ved 3. Behandling i Folketinget 7. April 1879 vedtoges Forslaget med 65 Stemmer mod 1.

²⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 1073.

³⁾ Trykt som Nr. 1545.

Nabolande, og at dette Formaal havde været ledende ved Affattelsen af Instructionerne for Baron Magnus.¹⁾)

Jeg kan nu ansee Discussionen med den tydske Regjering angaaende Tractaten af 11te October som afsluttet.

Jeg beder D. E. at betragte denne Depesche som alene bestemt til Deres egen Efterretning.

Koncept til Depeche Nr. 4. — Koncepten har Paategning om, at Depechen sendes gennem Gesandten i Paris.

1549. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 8. April 1879.

Den nye tydske Gesandt ved det herværende Hof, Baron Magnus, er nu ankommen hertil, og hans Optræden bærer ganske Præget af, at de Instructioner der ere medgivne ham, ikke mindre end de personlige Dispositioner med hvilke han er indtraadt i sin nye Stilling, gjøre ham det til Opgave at bidrage til Opretholdelsen og Befæstelsen af et godt Forhold mellem Danmark og det tydske Rige. Dette stemmer ogsaa med hvad Statssecretairen yttrede, da Kammerherre Quaade fremsatte for ham de til den tydske Depesche af 5te f. M.²⁾) knyttede Bemærkninger hvortil Instructionen i Afskrift medfulgte min Skrivelse til Ds. Hvbh. af 31te f. M. Nr. 5.³⁾) Herr von Bülow sagde ved denne Leilighed, at det var hans Regjerings oprigtige Ønske at bevare og yderligere fremme en god Forstaaelse mellem de to Nabolande, og at dette Formaal havde været det ledende ved Affattelsen af Instructionerne for Baron Magnus. Med Hensyn til Depeschen af 5te Marts indskrænkede han sig til at udtale, at den var affattet som skeet, fordi man havde meent paa denne Maade bedst at

¹⁾ Sml. Nr. 1539, 1542.

²⁾ Trykt som Nr. 1519.

³⁾ Se Nr. 1545.

gjøre Ende paa enhver videre Discussion om Hovedsagen; anden Hensigt havde man ikke havt dermed, og navnlig ikke den Hensigt at berøre Fremtiden; Forholdene mellem Danmark og Tydskland havde jo længe i det Hele været gode, og man haabede og ønskede at de fremdeles maatte forblive saaledes.

Ved samme Leilighed fremgik det iøvrigt af Statssecretarens Yttringer, at den kgl. Regjerings Henvendelse i Depeschen af 12te Februar¹⁾ er bleven optaget med en vis Mistemning i Berlin, idet den er bleven opfattet som en Protest, hvad vor i den forsigtige Form af en motiveret Forespørgsel holdte Henvendelse jo ogsaa netop skulde være.²⁾

Discussionen om Traktaten af 11te October kan jeg nu betragte som afsluttet. Herefter ligger Sagen da saaledes, at den kgl. Regjering har gjort sit for at holde det nordslesvigske Spørgsmaal aabent, medens den tydske Regjering har erklæret det for bortfaldet. Hvorvidt den har Ret heri, maa det være Fremtiden forbeholdt at vise.

Nærværende Meddelelse er alene til D. H.s egen Efterretning.

Koncept, rettet af P. Vedel, til Depeche Nr. 7. — Depecher af lignende Indhold afgik til Gesandten i Wien 18. April (Nr. 7), Stockholm 22. April (Nr. 6) og St. Petersborg 24. April (Nr. 5).

1550. Grev Knuth, Legationssekretær i Paris, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Paris, 8 avril 1879.

Reçu dépêche du 31 mars.³⁾ Dois-je la communiquer ou attendre arrivée du cte de Moltke.

Knuth.

Chiffertelegram, indleveret i Paris 8. April 1879 Kl. 1.49 Efterm. — Forneden staar med P. Vedels Haand og dateret 11. April 1879 følgende Koncept til Svar: Attendez plutôt R. L.

¹⁾ Trykt som Nr. 1472.

²⁾ Sml. Nr. 1539, 1542.

³⁾ Se Nr. 1545.

1551. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til
J. Friedländer, dansk Konsul i Breslau.

Kopenhagen, 8. April 1879.

Mittelst eines aus Wien am 9n. v. M. datirten Briefes¹⁾ ist es Ew. Wohlgeboren gefällig gewesen, mit Rücksicht auf gewisse angeblich stattfindende Bemühungen, um einen Ausgleich zwischen S. K. H. dem Herzoge von Cumberland und der Kaiserlich Deutschen Regierung herbeizuführen, denen Sie ersucht worden sind, Sich als geschäftliche Vertrauensperson anzuschliessen, Sich meinerseits eine Aeusserung darüber zu erbitten, ob ich Ihre natürlich ganz private Betheiligung bei den betreffenden Bemühungen gutheissen und Ihnen eine behufige Empfehlung an die Frau Herzogin von Cumberland oder an den Herzog selbst erwirken zu können glauben möchte.

In dieser Veranlassung beehre ich mich, indem ich Ew. Wohlgeboren meinen verbindtlichsten Dank für Ihre Vorfrage ausspreche, Sie hierdurch davon zu benachrichtigen, dass ich irgend welche Betheiligung Ihrerseits bei den bezüglichen Verhandlungen vom Standpunkte des Dänischen Hofes und Staates aus durchaus nicht wünschen kann und Sie daher geb.[?] ersuchen muss, Sich, solange Sie mit der Stellung eines Königl. Dänischen Consuls bekleidet sind, von derlei Unternehmungen ganz fern halten zu wollen.

Koncept. Udenrigsmin. Journal A 6908.

1552. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg.

Kjære Kammerherre,

Berlin, 11. April 1879.

Det har været mig meget kjært at modtage Deres venlige Linier af 2. d. M.,²⁾ og jeg har med særdeles Interesse læst de

¹⁾ Trykt som Nr. 1525.

²⁾ Trykt som Nr. 1547.

tvende dermed fulgte Depecher, som jeg derefter har befordret videre til Kbhvn.

Det er en sørgelig Virkning de orientalske Forviklinger altid have for os. Næppe var Krimkrigen endt, saa kom de tydske Magters Indvendinger mod Fælledsforfatningen af 1855. Indvendingerne vare ganske vist ikke ugrundede, men var Rusland ikke bleven svækket ved hiin Krig, var navnlig Kaiser Nicolaus ikke død, er det dog maaskee et Spørgsmaal om det Tydske Forbund havde faaet Lov til at gaae saaledes frem mod os som det gjorde, medens maaskee paa den anden Side, vi selv, hvis Kaiser N. havde levet, ogsaa havde været lidt mindre kjæphøie. Og nu er næppe den seneste tyrkiske Krig endt, saa maa vi atter føle vor Nabos Overmod, og det paa en Maade som er saameget mere ydmygende for os, som vi, saaledes som hele Europa er stillet efter hiin Krig, ikke engang tør sige eller vise at vi ere vrede. De kan troe, det har været et muntert Carneval for mig med at maatte lade som Ingenting og gaae ud i de kjedelige utaknemmelige Selskaber Aften efter Aften, uden anden Trøst end den jeg ganske vist snart fik ved at erfare at man i Kbhvn. tog Sagen paa den eneste, rette Maade, men en Trøst der dog i og for sig var meget ringe, da den kun vidnede om vor Afmagt og Forladthed.

I Grunden er det jo den Form man har iagttaget, der er det Værste ved Sagen. Thi noget Ordentligt og som det var værdt at modtage og at vise Erkjendtlighed for, havde vi jo aldrig faaet med det Gode; men at faae sagt lige i Ansigtet, at man ikke bryder sig om Ens Venskab, det er mere end ubehageligt. Nu siger jo vel vor Ven B. B. at man Intet heller ønsker, end at være paa en god Fod med os, og at det som er skeet i samme Grad er i Alles velforstaaede Interesse, som det var nødvendigt for den almindelige Freds Opretholdelse; og det kan hellerikke nægtes at Situationen for os nu er fuldkommen klar, hvad den aldrig har været i den lange Tid jeg nu har tilbragt i Berlin; men det er mig dog

umuligt andet, end bestandig at have Polens Skjæbne for Øie, og det især af 2 Grunde, nemlig dels fordi det er umuligt at vide hvad Bismarck vil, — jeg troer ikke engang at B. B. veed det, — denne bruges kun til at smøre Folk om Munden, — og dels fordi vore indre Forhold, om de end, som jeg troer, takket være Estrup, ere i Bedring, dog maae forekomme alle Udenforstaaende i høieste Grad elendige.

Det gjør mig ondt, at jeg ikke efter denne Jeremiade kan meddele Dem noget interessant Nyt. Jeg veed Ingenting. . . .

Det er maaske ikke uden Nytte for Dem, at jeg siger Dem, at den franske Courreer, som Udenrigsministeriet sandsynligviis har meddelt Dem gaaer herfra til Kbhvn., forlader Berlin om Aftenen den 23de i hver Maaned.

Quaade.

Koncept med Quaades Haand. — Quaades Papirer. U. A.

1553. General W. R. Raasløff til General C. A. F. Thomsen.

Kjære Herr General!

Baden Baden, 14. April 1879.

. . . Det glædede mig meget af Deres Brev¹⁾ at see at vi i Hovedsagen ere saa enige. At De ikke seer nogen Udvei af den cul de sac i hvilken vi i Øieblikket sidde fast er jo vist nok bedrøveligt, men Forholdene kunne dog hurtigt forandre sig, og en attendant vil vel ogsaa den offentlige Mening klare sig m. H. til what is really wanted.

Da jeg ikke har modtaget det paagjældende Nr. af Dagbladet saa veed jeg endnu ikke hvad der blev sagt under Forhandlingen om de 6 Kanoner²⁾, men tilskriver idag Buddet Madsen for at bede ham sende mig Rigsdagstidende til Gjen-

¹⁾ Af 6. og 7. April, foreligger ikke. General W. R. Raasløffs Papirer har forgæves i 1921 været eftersøgt hos hans Søn H. Raasløff, New York.

²⁾ Sml. Thorsøe, Grundrids af den danske Rigsdags Historie, S. 53 f.

nemlæsning. — 6 Kanoner fordeelt paa 3 Aar! — det er imidlertid ikke nogen virkelig succès — men der kan jo overhovedet ikke være Tale om en virkelig Udvikling af vort Forsvarsvæsen førend denne Sag atter betragtes — af Alle — som den vigtigste. Kommer der engang igjen en saadan Luftning, saa ville ogsaa Alle være enige om at glemme at man i 1879 førte en stor Discussion om 6 Kanoner i 3 Aar! — i de høieste Regioner vil vel imidlertid de 6 Kanoner meget styrke Kauffmann's¹⁾ Stilling, og saaledes forskaffe ham nogle glade Timer som det var Synd at misunde ham. — De Oplysninger m. H. til hvad der forefaldt i 1873/74 og den Stilling De indtog ved Dannelsen af det Fonnesbech'ske Ministerium interesserede mig meget, — og glædede mig som De nok kan tænke, da jeg deraf seer, hvormeget vi ere enige i vor almindelige Opfattelse af de paagjældende Forhold.

Men jeg maa stoppe her ellers kommer jeg umærkelig ind paa en Besvarelse af Deres Brev som jeg gjør bedre i at opsætte til jeg kan ganske concentrere mig paa den hvilket jeg ikke kan gjøre idag.

W. Raasløff.

Deres Collega Dinesen beder jeg Dem ved Leilighed at ville hilse venligt fra mig.

W. R.

Kgl. Bibliotek. Ny kgl. Saml. 1712 fol., Breve til General Thomsen III.

1554. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 15. April 1879.

. . . Magnus har her gjort et meget godt Indtryk og hans Program synes at være at behage og at finde Alt her behageligt. Han taler om at købe Eiendom her, saa at der ikke

¹⁾ Krigsminister W. F. L. Kauffmann.

lader til at have været noget sandt i det Rygte som her gik om at han om meget kort Tid skulde afløses her af Wesdehlen¹⁾).

Idag skriver jeg netop et Par Ord til Falbe for at forberede ham paa at han vil faae et Lykønskningsbrev til Keiserens Sølvbryllup — dette var nemlig det høieste der kunde være Spørgsmaal om da man i Wien har erklæret at man hverken ønskede at see fremmede Prindsere eller Missioner. Men det minder os jo om Keiser Wilhelms Guldbryllup. Hvad er Deres Mening om hvad vi ved den Leilighed kunne gjøre? Keiser Alexander skal jo komme, ved De om Prindsen af Wales kommer? Kronprindsen maa vel tage derned? . . .

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

1555. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

London, 18. April 1879.

Lord Salisbury kom til Byen igaar for nogle Timers Ophold og modtog mig, saa at jeg kunde ifølge Instrux af 31. Marts meddele ham det fra Berliner-Cabinettet under 5. Marts givne Svar²⁾ paa Kammerherre Quaades Forespørgsel af 12. Februar tilligemed de i samme Anledning under 22. Marts i Berlin givne oplysende og berigtigende Bemærkninger³⁾).

Med Hensyn til at Lord Salisbury jo kun har beklædt sin nuværende Post i en kort Deel af det lange Tidsrum 1866—1879, i hvilket Correspondance og Forhandling med Berliner-Cabinettet har fundet Sted i Anledning af Prager-Fredens Art. V, antog jeg, at det vilde være af Interesse for ham og i

¹⁾ Tysk Ambassaderaad i Paris.

²⁾ Trykt som Nr. 1519.

³⁾ Se Nr. 1534, 1539, 1542, 1545.

det Hele tjenligt at give ham en Udsigt over det Væsentligste i de førte Forhandlinger, saa at han med Lethed kunde under Et oversee den kongelige Regjerings consequent beredvillige Imødekommen og de fra Berlin stadigt skabte uovervindelige og kun af eensidig Predisposition imod Artiklens Udførelse motiverede Vanskeligheder.

Jeg havde derfor udarbejdet et kort characteriserende Résumé af alle de mig bekjendte Noter om denne Sag, hvilket jeg i min Samtale dels oplæste, dels henviste til.

Idet det saa længe aabne Spørgsmaal nu har faaet en saa brat, af Overmagten dikteret Afslutning, er maaskee det her-værende Cabinet tilfreds med, at en af de mange Skyer, der i saa lang Tid have hængt over den politiske Horizonth, er bortjaget. Paa den anden Side er det vel neppe tvivlsomt, at den passive Deltagelse for vor Sag, som stadigt har fundet Udtryk her hos de forskjellige Udenrigsministre, for saavidt har været ærligt og varmt ment, at man ønskede og haabede det Bedste for os, medens man beklagede kun at kunne støtte os med Følelser. Og forsaavidt kunde det ikke overraske, at Lord Salisbury modtog mine Meddelelser og Bemærkninger med samme delte Følelse og Forsikring, som saa ofte er skeet. Han takkede for Opmærksomheden at holde ham au courant med det Passerede og beklagede med Skuldertræk, at Fyrst Bismarck kunde og vilde handle egenraadigt, saa at desværre navnlig Danmark havde maattet lide derunder.

Depeche Nr 22, modtaget 22. April 1879.

J. Bülow.

1555 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 18. April 1879.

Jeg takker Deres Hvb. for Deres Beretninger Nr. 11 og 12¹).

¹) Trykt som Nr. 1539 og 1542.

Baron Magnus har nu i nogen Tid opholdt sig her, og hans hele Optræden har ganske svaret til de Forventninger derom, som jeg efter Deres Hvb.s Indberetning om Deres Samtale med ham var berettiget til at nære, idet den bærer Præget af, at de personlige Dispositioner med hvilke han er indtraadt i sin nye Stilling, ikke mindre end de ham af hans Regjering medgivne Instruktioner, gjøre ham det til Opgave at bidrage til Opretholdelsen og Befæstelsen af et godt Forhold mellem Danmark og det tydske Rige. Han har hverken berørt Oktober Traktaten eller Formælingen, og jeg har paa min Side naturligvis ikke bragt disse Spørgsmaal paa Tale, om hvilke vi nu maa betragte Discussionen som afsluttet.

I Herr v. Bülow's, i D. Hvbd.s Beretning Nr. 11 meddelte, Udtalelser til Dem har jeg med Tilfredsstillelse constateret en Stræben efter væsentlig at afsvække Indtrykket af den tydske Depesche af 5te Marts¹⁾, hvorved det vil blive den kgl. Regjering lettere at glemme det Pinlige i denne Depesches Form.

Med Hensyn til hvad De i Beretning Nr. 7 af 20. Februar d. A.²⁾ har meddelt om, at den franske Ambassadør i Berlin sagdes at have havt Kundskab, sandsynligviis ved directe Meddelelse fra Fyrst Bismarck, om Tractaten af 11te Oktober forinden dennes Offentliggjørelse, troer jeg at burde tilføie, at jeg, efter Meddelelser jeg har erholdt³⁾, har god Grund til at antage, at dette ikke forholder sig saaledes, og at den franske Udenrigsminister virkelig ikke har kjendt den[ne] Traktat forinden den var offentliggjort.

Koncept til Depeche Nr. 9.

¹⁾ Trykt som Nr. 1519.

²⁾ Trykt som Nr. 1498.

³⁾ Se Nr. 1455.

1556. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 22. April 1879.

De vil let indsee, at jeg vil længes efter at erfare hvorledes man hos os stiller sig til den i min Rapport Nr. 14¹⁾ omtalte Henstilling eller Begjæring; og denne Kundskab maa naturligviis ogsaa Vedkommende her ønske at erholde jo før jo heller. Hvis vi gaae ind paa Tingen, kan den heller ikke gribes for tidligt an.

Min Mening er, at efterat vi have indtaget den maadeholdne Stilling som var den eneste der var os levnet, naar vi ikke vilde boudere eller vise os vrede, hvilket vilde været uden Nytte, saa bør vi følge det givne Vink. Jeg kan ikke troe at der ligger Finter derunder eller den Hensigt der ved at berede os fremtidige politiske Vanskeligheder; men jeg indrømmer at der kan være andre Betæneligheder der ved, saasom at, naar vor Mægling ikke lykkes, og i denne Henseende er der jo maaskee Grund til Tvivl, saa kan, hvis ond Villie er tilstede, Skylden derfor skydes paa os; men herimod mener jeg vi kunne værges os ved, idet vi følge Opfordringen, udtrykkelig at gjøre opmærksom paa, at vi ikke kunne indestaae for Resultatet. Den værste Betænelighed er den, at, hvis man har Bagtanker, man maaskee, naar ikke engang vor Mægling bærer Frugt, vil fare endnu haardere, end ellers, frem mod Hertugen.

Hvad ceremoniel Opmærksomhed fra vor Side angaaer i Anledning af Guldbrylluppet²⁾, saa maae jeg endnu forbeholde mig en yderligere Yttring. For Øieblikket er det min Mening, at vi vel maae gjøre Noget, men ikke Formeget, og et Besøg af Kronprindsen vilde jeg finde at være formeget. Vi skulle vel ikke vise os vrede, men, især i den første Tid, hellerikke empresserede. Jeg veed ikke om Prindsen af

¹⁾ Trykt som Nr. 1556 a.

²⁾ Det tyske Kejserspars Guldbryllup d. 11. Juni 1879.

Wales kommer hertil, da jeg endnu ikke har kunnet faae spurgt Odo Russell derom. Han veed det forresten maaskee hellerikke. Jeg har spurgt Baron Nothomb¹⁾ om Greven af Flandern kan ventes. Han veed det ikke, men han haaber »Nei«, da han nødig seer den belgiske Thronfølger blandet ind imellem de mange Vasaller. Saasnart jeg erfarer noget bestemt i de omhandlede Henseender, skal jeg skrive derom. Foreløbig sender jeg Dem en Artikel af Kreuzzeitung,²⁾ hvorpaa De forresten maaskee Selv allerede har været opmærksom. Ifølge den vil man jo være en familie, ialfald kun have Vasaller om sig. Saasnart jeg kan, skal jeg sige Dem, om denne Artikel kan ansees for inspireret eller ikke. Egentlig mener jeg at et Gratulationsbrev fra Kongen, som jeg leverede Bülow, og hvori jeg altsaa ikke nævntes, vilde være nok. Men ogsaa herom Meer senere.

Jeg skrev engang i Vinter en Rapport³⁾, hvori jeg udtalte den Mening, at vi burde virke paa Pressen, hvad Nordslesvig angaaer. Jeg indseer vel hvor store Vanskeligheder der er forbundne dermed. Paa den ene Side maa man ikke her kunne mistænke os for Reptiliekunster, og paa den anden Side er jo Pengespørgsmaalet af stor Betydning. Thi der maa mange Penge til. Men for Penge kan ogsaa Meget udrettes, — her i Berlin idetmindste, veed jeg, kunne saavel Personer som Ting kjøbes, — og den Streg der er bleven spillet os med Tractaterne, har gjort et saadant Indtryk i hele det øvrige Europa, at det dog mulig kan være os til Nytte engang i Tiden, ikke at have forsømt hiint Middel; og om end October Tractaten har ophævet Bestemmelsen i Art. V, saa har den dog ikke ophævet det Factum, at denne Bestemmelse engang har bestaaet.

¹⁾ Baron Jean-Baptiste Nothomb (1805—81), belgisk Gesandt i Berlin 1845—81.

²⁾ Et Udsklip, med en Korrespondance fra Berlin af 21. April, findes vedlagt.

³⁾ Trykt som Nr. 1458.

Det har været mig kjært at høre at Magnus convenerer. Dette have ogsaa Yttringer af Kalnoky, som bragte mig Despeschen Nr. 9¹⁾, bekræftet.

Jeg vilde være Dem erkjendtlig for Opgivelsen af en Adresse, til hvilken jeg kunde rette Breve til Dem, naar jeg vilde være nogenlunde sikker paa at de ikke læstes underveis. . . .

G. Quaade.

Koncept med Quaades Haand. — Quaades Papirer. U. A.

1556 a. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence

Berlin, 23. April 1879.

vil af de offentlige Blade have seet, at der for nogen Tid siden har fundet en Sammenkomst Sted hos den tyske Rigskantsler mellem denne og Hr. Windhorst, Føreren for Centrumspartiet i den tyske Rigsdag og i den preussiske Landdag. Hr. Windhorst, som tidligere var Justitsminister i Hannover, ansees, som bekjendt, i Almindelighed ogsaa for en af Hovedmændene i den hannoverske Opposition mod den nu i det tyske Rige bestaaende Tingenes Orden.

Under et Besøg jeg nylig gjorde en herværende Privatmand, sagde denne mig, uden iøvrigt at være foranlediget dertil ved mig, eller ved vor foregaaende Samtale, at hiin Sammenkomst var bleven indledet og bragt istand af ham. Han meddelte mig derhos at Hr. Windhorsts Øiemed ved den omhandlede Leilighed havde været at vinde Rigskantsleren for et ogsaa af den Sachsen-Altenborgske Regjering støttet Andragende om at et aarligt Beløb af 60,000 Thaler, som ifølge Ægteskabscontract tilkommer Dronningen af Han-

¹⁾ Trykt som Nr. 1555 a.

nover efter Kong Georg V's Død, tilligemed nogle Apanagebeløb hvorpaa de tvende Prindsesser af Hannover have Krav, udrededes af det saakaldte Welfefond, samt at Fyrst Bismarck havde viist sig gunstig stemt for dette Andragende, og herfra gik han over til at omtale det spændte Forhold, hvori Hertugen af Cumberland staaer til den preussiske og det Tydske Riges Regjering.

Ifølge dette Forhold, sagde han, som først var foranlediget ved de Skrivelser, hvorved Hertugen af Cumberland havde meddeelt den tydske Keiser og andre Souverainer Kong Georg V's Død¹⁾, havde der allerede i den forløbne Vinter været Tale om Forholdsregler af den meest indgribende Betydning for Hans Kongelige Høihed, baade i politisk og i oeconomisk Henseende. En ved de bestaaende Forfatningsforhold given og altsaa af Administrationens Beslutning uafhængig Anledning til at saadanne Forholdsregler saa at sige af sig selv udviklede sig af Situationen havde i lang Tid været tilstede, idet den preussiske Finantsminister efter Kong Georg V's Død ikke længere havde anset sig beføiet til at disponere over Welfefondets Indtægter med samme Bemyndigelse som tidligere. Denne Minister behøvede derfor, efter Forandringen i det paagjældende Eiendomsforhold, en ny legislativ Bemyndigelse, og hertil udfordredes den preussiske Landdags Medvirkning. Naar altsaa denne Forsamling i October d. A. atter traadte sammen, maatte en parlamentarisk Forhandling med Hensyn til Welfefondet finde Sted, og det var at forudsee som uundgaaeligt, at Resultatet af denne Forhandling, medmindre den nu paa alle paagjældende Steder raadende Stemning til den Tid var forandret, vilde blive en Resolution som gik ud paa at hvis Hertugen af Cumberland ikke inden en vis Tid gav formeligt Afkald paa enhver Ret til Kongeriget Hannover, vilde den af den preussiske Regjering beslaglagte Deel af Kong Georg V's

¹⁾ Sml. Nr. 1377.

Formue blive definitivt inddragen under de preussiske Finantser, og denne Foranstaltning vilde da blive ledsaget af Hans Kongelige Høiheds Udelukkelse fra Arvefølgen i det tydske Hertugdømme Brunsvig paa Grund af den yderligere konstaterede Ikke-Anerkjendelse af de i det Tydske Rige gjældende statsretlige Tilstande.

Jeg er ikke bemyndiget til at navngive den Person, som gjorde mig foranstaaende Meddelelse, men jeg veed, at han staaer i et meget nært Tillids- og Fortrolighedsforhold til Fyrst Bismarck, saa at jeg maa lægge en meer en almindelig Betydning i hans Meddelelse. Han har ogsaa hertil knyttet den Forsikring, at alle Paagjældende her paa Stedet oprigtigt ønske en Forsoning med Hertugen af Cumberland og derfor i høi Grad vilde paaskjønne enhver paa Opnaaelsen af dette Øiemed rettet Bestræbelse; og da jeg saameget meer maa ansee denne Forsikring for ærligt meent, som det forekommer mig klart, at det i alle væsentlige Retninger maa være tjenligere for de Paagjældende, at den omhandlede Sag forliges i Mindelighed end at den drives til Yderlighed, har jeg ikke kunnet Andet end følge hans indtrængende Opfordring til mig om at forelægge Deres Excellence det Spørgsmaal, om det ikke skulde være muligt for den kongelige Regjering, og navnlig for Hans Majestæt Kongen at anvende den Allerhøistsamme tilkommende lige saa beretigede som naturlige Indflydelse til at formaae Hans Kongelige Høihed Hertugen til at foretage Skridt hvorved den nu bestaaende Spænding kunde hæves. Den omhandlede Person lagde ikke Skjul paa, at det her nærede Ønske om en Forsoning med Hertugen af Cumberland tildeels var motiveret ved Hensyn til Vigtigheden af i en nærmere Fremtid og uden Anvendelse af strengere Midler at faae Ende paa de i flere Henseender hæmmende indre Vanskeligheder i Hannover; men dette kan formeentlig ikke være nogen Grund til at tvivle om Oprigtigheden af hiint Ønske i det Hele; og det forekommer mig fremdeles at bemeldte Person ikke har

havt Uret, naar han i Slutningen af vor Samtale bemærkede, at han ikke indsaae, at en Forsoning med de bestaaende Tilstande, hvilken jo i alle Tilfælde vilde sikkre Hertugen af Cumberland Successionen i Brunsvig og Bevarelsen af den fædrene Formue, iøvrigt kunde medføre noget virkeligt Tab for Hans Kongelige Høihed. Thi vedbleve disse Tilstande at bestaae, maatte Hertugens Modstand mod dem ufejlbarlig vise sig frugtesløs, og bestode de ikke, bleve de f. Ex. omstyrtede ved en Krig, hvad man jo altid kunde forudsætte, vilde Hertugen være Tronfølgen i Hannover lige saa nær efter et Afkald, som om et saadant ikke havde været givet.

Jeg maa vel endnu sluttelig erkjende, at jeg ikke kan afgjøre, om det eventuelt vilde være muligt at inddrage Welfefondet under de preussiske Finantser; thi det er mig ikke bekjendt, om den Formue som udgjør dette Fond er Fideicommiss eller ikke; men i denne Henseende skal jeg bemærke, at den ovenbetegnede Person sagde mig, at Hr. Windhorst, der dog som tidligere Medlem af den hannoverske Regjering maa vide Besked med fornævnte Spørgsmaal, interesserer sig for og er virksom for en Forsoning mellem Hertugen af Cumberland og de paagjældende Regjeringer.

Quaade.

Depeche Nr. 14. — De som Nr. 1556 a, 1566 b, 1566 c og 1570 a trykte Depecher er ikke optaget i Udenrigsministeriets Register over indgaaede Sager for 1879 og bærer hverken Modtagelsesdato eller Journalnummer paategnet.

1556 b. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til General Bülow, Gesandt i London.

Kjøbenhavn, 24. April 1879.

Af D. Exc.s Indberetning Nr. 22 af 18de d. M.¹⁾ har jeg seet, at De har havt Leilighed til at gjøre Lord Salisbury be-

¹⁾ Trykt som Nr. 1555.

kjendt med de Samtaler, som have fundet Sted mellem Kmh. Quaade og Statssecretair Bülow om Meningen af det pr. Cabinets Depesche af 5. Marts, samt at De har troet det hensigtsmæssigt at recapitulere for Hans Herlighed det nord-slesvigske Spørgsmaals Udvikling fra Pragerfredens Afslutning indtil Tractaten af 11. Oct. f. A. Jeg kan kun finde denne Tanke meget heldig, men efter den Discretion, som den kgl. Regering har anseet det for nødvendigt at udvise under de nærværende Omstændigheder, vilde jeg have foretrukket, at D. Exc. havde indskrænket Dem til at give Lord Salisbury en mundtlig Fremstilling af det Passerede. Jeg forstaaer nemlig Deres Indberetning saaledes, at De har meddeelt Lorden en skriftlig Resumé, og det vilde da ikke være umuligt, at dette Aktstykke kunde omtales og opfattes navnlig af Personer, der hørte om det og ikke selv havde Leilighed til at læse det, som en Memoire, ved hvilken den kgl. Regering søgte at gjenoptage Sagen ved den engelske Regerings Hjælp. For at undgaae Mistydning i denne Henseende turde det derfor anbefale sig at D. Exc. forsaavidt De ikke allerede udtrykkelig har fremhævet det for Lord Salisbury, ved passende Leilighed gjør ham opmærksom paa, at den af Dem meddeelte Resumé er aldeles personlig og ikke fremkaldt eller affattet af den kgl. Regering.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 5.

1557. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

[Kjøbenhavn,] 26. April 1879.

Jeg er ganske enig med Dem at vi ikke kunne afslaae Opfordringen men tillige i at vi maae gjøre Alt for at sikre os mod Bebreidelser for et eventuelt daarligt Udfald, som jeg næsten anseer for vist, og dernæst imod at skade Her-

tugen. Mit Forslag til Baron Rosenørn er som følger, vil De nu sige mig om De billiger det. Han skal foreslaae Kongen: 1. At De bemyndiges til at tale til Bülow og sige ham at De har modtaget en Ouverture i den angivne Retning, at Pr. vilde mod en Renonciation paa Hannover, give Hertugen Welfefonden og Brunsvig og at hvis dette forholder sig saa, og Pr. ønsker Kongens Mellekomst, er Han villig til at yde den af bedste Evne men et Resultat vil vist være meget usikkert. Siger Bülow ja, skriver Kongen til Hertugen et Brev, hvoraf De faaer Copie som De confident. viser Bülow. Hertugens Svar i sin Tid meddeles confid. Bülow (det følger af sig selv at Kongen iforveien siger Hertugen at dette vil skee, for at han kan menagere sine Udtryk derefter). Spørgsmaalet til Hertugen skal indskrænke sig til Forhandlingsbasis som ovenfor angivet og forlange Svar paa om han accepterer denne Basis i Principet. Siger han nei, er Sagen endt, antager han er dette Stadium af Sagen sluttet og vi komme ind paa Forhandlingens Detail. Men forinden jeg gaaer over til den vil jeg henstille om det ikke var rigtigt at De tillige sagde strax til Bülow, at da Kongen oprigtigt ønsker at Hans Initiativ skal lykkes, ønsker Han at De om muligt skulde sikkre Dem Windhorsts Indflydelse hos Hertugen, forsaavidt den pr. Regering er enig i at De søger at vinde ham. Siger Bülow ja, fremstiller De for Windhorst Planen og discuterer den med ham. — Af Deres Depeche¹⁾ slutter jeg at han er enig deri, men jeg er ikke vis paa 1) om han ikke bilder sig ind at en Overenskomst kan naaes uden en formelig Renonciation paa de hannoveranske Pretentioner — og mig er det tydeligt at Pr. absolut vil have ikke blot en Renonciation men ogsaa et Aktstykke som kan publiceres for at nedslaae de welfiske Agitationer, og 2) er jeg meget uvis om Windh. virkelig har en afgjørende Indflydelse hos Hertugen, thi Notificationsbrevet fra Juli f. A.²⁾ kan ikke være billiget af ham.

¹⁾ Trykt som Nr. 1556 a.

²⁾ Se Nr. 1377.

og jeg er bange for at Maxen betyder mere hos Hertugen og hverken hans Forstand eller Ærlighed indgyde mig synderlig Tillid. Og efter alt hvad jeg hører fra de bedste Kilder er jeg overbevist om at Hertugen vil behøve en meget stærk Impuls ved Siden af Kongens Brev, hvis han skal kunne bestemme sig til en Renonciation. — Men altsaa det andet Stadium: 2. De siger da, naar Hertugen har accepteret Principet, til Bülow at vi ere fremdeles villige til at yde vore bona officia, ved Dem i Berlin og Falbe i Wien, om den nærmere Form for Afgjørelsen — hvorved det navnlig gjælder at finde en Redaktion af Akten som skaaner Hertugens Susceptibilitet saameget som muligt, paa samme Tid den giver Preussen tilstrækkelig Sikkerhed, og dernæst en Tilsikkring fra Preussen der giver Hertugen hvad der tilkommer ham. Men vi maae ansee det for meget nyttigt at paa dette Stadium den engelske Regering deeltager i Forhandlingen. Min Grund er at det er godt for os at dele Ansvarret med en stor Regering hvis der senere skulde opstaae Misligheder af Overenskomstens Fortolkning og Opfyldelse, saaledes at ikke vi event. skulle bære Hertugens Bebrejdelser eller Preussens Vrede. Det er muligt at Pr. ikke vil inlade sig derpaa, det er endvidere muligt at Hertugen ikke vil — og det er ikke usandsynligt — det er endelig muligt at England ikke vil, men hvad der end skeer, have vi en bedre Stilling i Fremtiden, naar vi have gjort et saadant Forslag.

Saaledes tænker jeg mig Sagen foreløbig. Skriv mig nu, kjære Kammerherre saasnart som muligt Deres Mening herom, thi før jeg har Deres Svar, vil jeg ikke gjøre endeligt Forslag til Ministeren og først da taler han om Sagen til sine Colleger og til Kongen, idet han maa have sin bestemte og detaillerede Mening om hvad han skal foreslaae, hvis der skal komme Noget ud af Sagen. Jeg er slet ikke vis paa at Kongen vil være meget tilbøielig til nu at gaae Preussens Ærinde efter at vi ere blevne behandlede saaledes. Men netop derfor er det dobbelt vigtigt at Ministeren selv be-

stemt veed hvad han kan raade med Tillid til at han ikke raader forkeert.

Om de øvrige Punkter i Deres Brev forbeholder jeg mig at skrive en anden Gang med det Første. Hvis De vil kjende den nøiagtige Adresse saa er den: Jomfru Saande, Rosen[væn]gets Tværvei Nr. 3. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — Til ovenstaaende Brev findes efterfølgende Koncept: Nr. 1557 a.

1557 a. Koncept til Brev fra P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, Søndag 26. April [1879].

Kjære Kammerherre.

Jeg maa vel være enig med Dem i 1) at vi ikke kunne vægre os ved at følge den os rettede Anmodning og 2) at vi maae være meget varsomme for ikke at paadrage os Bebrejdelser for Resultatet og for ikke at forværre Hertugens Stilling.

Saaledes som jeg tænker mig Sagens Gang falder den i to Afsnit. Jeg mener da: 1. At De siger til Deres »Privatmand«, at De ikke kan foretage Noget efter en Opfordring, der ikke kommer officielt, og at De maa vente til Bülow taler til Dem. Naar B. da paa den pr. Regerings Vegne anmoder os derom, skulde De bemyndiges til at erklære ham at Kongen er villig til at interesse sig for en Ordning, men han maa nøiagtigt vide, hvad Han kan foreslaae Hertugen og dernæst vil Han iforveien udtale at Han ikke i mindste Maade kan indestaae for Resultatet. Gaaer Bülow saa ind derpaa, skriver Kongen til Hertugen et Brev hvori Han forlanger Svar om Hertugen gaaer ind paa den Forhandlingsbasis (naturligvis med passende anbefaling om at komme til et positivt Resultat) og dette Brev meddeles Dem i Copie til confident. at vises Bü-

low. Hertugens Svar vises i sin Tid ligeledes til Bülow confid. og Kongen maa altsaa iforveien sige Hertugen at dette er Hensigten.

Jeg frygter meget for at Hertugen siger nei, efter hvad han her har sagt til *Alle*, maatte jeg ansee det for næsten vist. Jeg vilde altsaa foreslaae at vi Intet forsømme for at understøtte Sagen hos Hertugen og har i den Henseende tænkt mig at De maaskee kunde vinde Windhorst. Han er nok for Tiden i Wien. Jeg er imidl. ikke sikker paa at han har saa stor Indflydelse som man troer, det er snarere Maxen paa hvis Forstandighed og maaskee Ærlighed jeg ikke sætter stor Priis. Men det er dog altid værd at vinde Windhorst. Af Deres Rapport synes at fremgaae at han er vel stemt for en Overenskomst men jeg troer at han idetmindste tidligere har smigret sig med at den kunde opnaaes paa billigere Vilkaar end en formelig Renonciation paa Hannover. Dette er aabenbart en Illusion, Preussen maa have en Renonciation og det i en Akt som kan publiceres til at nedslaae Agitationen i Hannover. Alt hvad jeg i saa Henseende troer at der kan forhandles om er Formen for at denne nemlig saavidt muligt kan skaane Hertugens Følelser. Vil nu Windhorst anbefale Sligt?

Men jeg mener at hvis De sætter Dem i Forbindelse med ham, kan det kun være med Preussens Samtykke og maa altsaa være betinget af De har tilbudt Bülow at gjøre det og at han har modtaget det med den Erkjendtlighed for vor gode Villie, som et saadant Tilbud fortjener.

2. Siger Hertugen ja til Kongens Brev, mener jeg at saa er i alt Fald Kongens personlige Rolle endt. Ved at melde Hertugens event. Modtagelse af Basis meente jeg dog at De kunde sige B. at Regeringen var villig til at være Mægler ved den yderligere Forhandling, der altsaa vilde dreie sig om Redaction af Renonciationen og af de Fordele som tilsikkres Hertugen. Denne Mægling vilde da væsentlig skee ved Dem i Berlin og Falbe i Wien. Men her er nu en stor Fare for at en af Parterne senere skal betragte sig som forfordelt ved

Udførelsen, navnlig kunde Hertugen ville klage over Affattelsen og den derved aabnede Leilighed for Preussen til gjennem Fortolkningkonster at snige sig fra hvad han havde antaget som ham lovet. Af alle Grunde vilde jeg da foreslaae at vi skulde anbefale Englands Deeltagelse i disse Forhandlinger. Det er muligt, at Hertugen, eller Preussen eller England afslaaer det, men selv da vil det være en Fordeel at vi have foreslaaet det.

Saaledes har jeg tænkt mig Sagens Gang. Vil De nu være saa god snarest muligt at sige mig Deres Mening herom. Ministeren maa være vis paa hvorledes han vil foreslaae sine Kolleger og Kongen før han bringer Sagen paa Bane, thi ellers bliver det vanskeligt at faae ordentlig Gang paa den. Jeg er heller ikke vis paa at Kongen vil være synderlig villig til hvad Han maaskee vil kalde at gaae Preussens Ærinde efter at være bleven saaledes behandlet som han er bleven. Det er derfor dobbelt nødvendigt at have en bestemt Mening om hvorledes Sagen i det Hele skal tages.

Som sagt, gjør mig den Tjeneste at svare mig saasnart De kan, thi længe kan Baron Rosenørn jo ikke vente med at forelægge Depechen. Destoværre har jeg først idag kunnet skrive fordi jeg maatte tale med Baron R. for at skrive til Dem.

Om det øvrige Indhold af Deres Privatbrev skal jeg skrive siden. — Den forlangte Adresse er: Jomfru Saande Rosenvængets Tværvei Nr. 3.

P. Vedel.

Postscr. Jeg nægter ikke at jo mere jeg tænker over Sagen, desmere koger Blodet i mig ved den Tanke at vi der er blevne saaledes behandlede skulle strax springe, saasnart Pr. vil værdiges at lade os trække Kastanierne ud af Ilden for det. Og hvad maa Hertugen ikke tænke om Kongen der saaledes lader sig bruge? Ganske vist var det værdigere at kunne sige til Pr. at det maa red[d]e sig selv som det bedst kan. Imidlertid erkjender jeg ogsaa at vort Forhold til Pr.

maaskee vil blive meget daarligt hvis vi vægre os og det kan jo ogsaa siges at Kongen ogsaa gjør sin Svigersøn en Tjeneste. Dersom saa idetmindste »le courtier honnete« fik Art. V tilbage i Courtagel!

Quaades Privatpapirer. U. A. — Koncept; hvorledes den er kommen i Quaades Privatpapirer kan ikke oplyses.

1558. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

London, 28. April 1879.

Anerkjendende Modtagelsen af Deres Excellences Note Nr. 5 af 24. d. M.¹⁾ undlader jeg ikke strax at give den beroligende Forklaring, som jeg beklager ikke alt at være fundet i min ærbødige Indberetning Nr. 22 af 18. d. M.²⁾

Ifølge Deres Excellences Instruktion af 31. Marts maatte jeg i min Samtale med Lord Salisbury være belavet paa »at fjærne hver Misforstaaelse« angaaende »noget Tidspunkt i de forløbne Aar, paa hvilket vort Forhold til Tydskland kunde forekomme mindre klart og tilfredstillende«.

Da dette Forhold strækker sig over et Tidsrum af 12 Aar, i hvilket en Deel vigtige Noter ere vexlede, da i de fleste Tilfælde selve Ordlyden af disse Noter har stor Interesse og Vigtighed, og da det, idetmindste for mig, vilde være umuligt at give nogen fyldestgjørende Forklaring uden Hjælp af selve Noterne, saa fandt jeg det nødvendigt og hensigtsmæssigt, som indmeldt, at uddrage af alle bemeldte Noter de Punkter, som turde ansees for i Almindelighed at have Interesse, og som specielt kunde oplyse Lord Salisbury, der jo maatte forudsættes ei at kjende de Noter, der falde forud for hans Tiltrædelse af sin nuværende Post.

Det saaledes udarbejdede Uddrag medbragte jeg og be-

¹⁾ Trykt som Nr. 1556 b.

²⁾ Trykt som Nr. 1555.

nyttede i min Samtale, men at tilbyde eller overlade samme til Lord Salisbury, derom kunde der fra min Side ikke være Tale, selv om han skulde have yttret noget Ønske i saa Henseende, hvilket han ikke gjorde.

J. Bülow.

Depeche Nr. 24, modtaget 1. Maj 1879.

1559. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

28. April [1879].

. . . Det lod til efter Baron Magnus' Samtale med Ministeren at han er vel fornøiet med den Maade paa hvilken han slap fra den Quehl'ske Historie¹⁾, skjøndt man rigtignok aldrig kan vide hvor man har ham, da han altid taler Honning men ved Siden deraf kan bære paa megen Galde²⁾. Han er i det Hele taget altid i en chronisk Stødtheds-Tilstand og jeg troer at have bemærket at han stadig taber mere Terrain hos sine Colleger. . . .

å propos, har De ikke erfaret hvorfra »Berlin und Petersburg« stammer?³⁾ De har vel seet at deri omtales at vore »demokratiske« Tendentser fra 1863 i det polske Spørgsmaal havde sin Deel i Ruslands Holdning i 1864 — det var vist især Fru Hall's heldige Forsøg i den høiere Politik, at hun sendte 50 Daler under Navn til den polske Comité, uden at Hall vidste et Ord deraf, før han læste det i Avisen⁴⁾.

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

¹⁾ Sml. Nr. 1416.

²⁾ I Randen med Quaades Haand: Slaaer nok til, men man maa finde sig deri.

³⁾ I Randen med Quaades Haand: Eckardt? eller Forfatteren til »Aus der Petersb. Gesellschaft«, men dog uvist. Forbeholdt nærmere Oplysning. [Titlen paa nævnte Værk er: Berlin und St. Petersburg. Preussische Beiträge zur Geschichte der russisch-deutschen Beziehungen. Leipzig 1880.]

⁴⁾ Sml. Neergaard, Under Junigrundloven II, S. 663.

1560. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 28. April 1879.

Der kan ingen Tvivl være om at den Artikel af Kreuzzeitung jeg nylig sendte Dem, er af officiel Oprindelse¹⁾.

Jeg haaber De vil ikke have misforstaaet hvad jeg ogsaa nylig sagde om et vist ceremonielt Besøg, men derimod vil have indseet at det saaledes Sagte gjaldt et spontant eller ikke ved Indbydelse foranlediget Besøg. Kun et saadant spontant Besøg har jeg villet fraraade, hvorimod det jo er en ganske anden Sag ifald Besøget er eller bliver foranlediget fra vedkommende Sted, hvilket det kan være eller blive overensstemmende med hiin Artikel.

Naar De forresten i Deres Brev af 15de²⁾ spørger mig om min Mening, saa er det, saaledes som jeg nu seer Tingen, mit Raad at De sender mig en kongelig Lykønskningsskrivelse med Paalæg om at befordre den til Bestemmelsen, men i hvilken jeg *ikke nævnes*; thi nævnes jeg i Skrivelsen, er det en extraordinair Mission, og jeg er overbeviist om at man, da extraordinaire Missioner, hvad enten de betroes de residerende Gesandter eller Andre, altid volde Uleilighed, helst er fri for saadanne.

Om Prindsen af Wales troer jeg ikke der vides noget bestemt endnu. Ligesaalidet kan jeg sige Noget om Greven af Flandern³⁾. Denne er jo gift med en Hohenzollern, og Hohenzollerne ville gjerne markere deres Slægtskab med Vedkommende, men Baron Nothomb veed Intet og jeg troer han haaber Nei. Derimod siger Bildt mig, at han venter Kronprindsen af Sverrig. Denne er jo imidlertid ude at reise, og gjør altsaa, ved at lægge Veien over Berlin, kun en lille Omvei paa sin Hjemreise, hvis det forresten er en Omvei.

¹⁾ Se Nr. 1556.

²⁾ Trykt som Nr. 1554.

³⁾ Leopold II's Broder, Grev Filip af Flandern, var gift med en Datter af Fyrst Karl-Anton af Hohenzollern-Sigmaringen.

Naar jeg ovenfor har talt om en Indbydelse og naar Artiklen i Kreuzz. ogsaa nævner Indbydelse, saa maa dog her ved ikke forstaaes en formelig Indbydelse. Saadanne gjøres nemlig ikke, ialfald ikke i Reglen. Derimod gives der en »avis«: det vil sige, man underretter den man ønsker at see, om at Festlighederne forestaae, og tilføier, at, hvis den Paa-gjældende ønsker at være tilstede, vil han være velkommen, og der vil blive truffet Anstalt til Modtagelsen. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1560 a. Optegnelse af Direktør P. Vedel.

30. April 1879.

1. Kan man tilraade Kongen, efter at Preussen er optraadt som det er, dels i Anledning af Hertugens Ægteskab dels ved Tr. af 11. Oct., nu saasnart Preussen troer at kunne bruge os, at paatage sig at gaae dets Ærinde, uden at vi opnaae Noget derved og efter al Sandsynlighed med Udsigt til at Hertugen afslaaer Kongens Opfordring, at man maaskee fra Preussens Side giver os Skylden derfor, og at Bismarck til Efteraaret støtter sig til dette forgiæves Forsøg fra vor Side for at foreslaae Landdagen at gaae saa skarpt som muligt frem mod Hertugen.

2. Antages det imidlertid at være altfor skadeligt for vort Forhold til Preussen at afslaae (eller correctere sagt at lade uanset) denne uofficielle Opfordring, og mener man endvidere at kunne gjøre Hertugen selv en Tjeneste, saa at man af disse to Grunde bestemmer sig til at optræde, bliver Spørgsmaalet om hvorledes dette kan skee paa den for os og for Hertugen meest sikkrende Maade.

I saa Henseende meente jeg at vi i alt Fald maatte forlange at Preussen officielt skulde begiære Kongens bona officia, før Han erklærer sig villig, og at Q. altsaa skulde be-

gynde med at sige Privatmanden at Ministeriet selvfølgelig ikke kan forelægge Sagen for Kongen, før Preussen officielt gennem Bülow har henvendt sig til Q. derom. Q. mener derimod at man skal lade sig nøie med af Privatmanden at fordre Legitimation for at han har handlet efter tilstrækkelig Bemyndigelse.

Hvad enten det nu derefter blev Privatm. eller Bülow med hvem Q. altsaa skulde have at gjøre, vilde han da have at erklære at Kongen nok vil paatage sig at virke men 1) maae vi have en authentisk Underretning om Vilkaarene for et event. Arrangement og 2) maae vi paa Forhaand erklære at vi intet Ansvar kunne paatage os for Resultatet.

Yderligere havde jeg tænkt mig at Kongens Brev i Copie meddeltes Bülow (eller efter Q. Privatm.), ligesom ogsaa Hertugens Svar (selvfølgelig maatte han da iforveien vide at det var Hensigten). Endvidere havde ieg meent at Q. skulde foreslaae den preuss. Mellemandler (Privatm. eller Bülow) at han (Q.) taler med Windthorst for gjennem ham at virke paa Hertugen, men Q. maa selvfølgelig ikke indlade sig paa en Forhandling, som kunde kaste Mistanke paa vor Ærlighed, uden Preussens Vidende og Ønske.

Siger Hertugen Nei er Sagen endt. Erklærede han derimod at han antager de antagne Vilkaar som en passende Forhandlingsbasis, indtræder Sagen i det andet Stadium. Enten forhandle de Interesserede direkte, og det er det bedste, *eller* vi anmodes om at være Mellemandlere med Hensyn til de nærmere Bestemmelser og Redaction. I sidste Fald vilde Q. i Berlin og Falbe i Wien føre disse Forhandlinger, men i alt Fald vilde det da være af stor Vigtighed for vort Ansvar og fremtidige Stilling til Sagen at England deltog i Mæglingen sammen med os.

^{30/4} 79.

P. V.

Egenhændig Optegnelse af P. Vedel. U. A. 1 P 5. — Uden paategnet Journalnummer.

1561. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 30. April 1879.

Deres Brev af 26de¹⁾ har jeg modtaget igaar Aftes, og jeg skal nu meddele Dem mine Bemærkninger dertil, som jeg haaber De vil modtage imorgen.

Jeg forudsætter naturligviis at Intet foretages i Sagen, førend Kongens Beslutning er truffet.

Det er da klart, at, gaaes der ind paa Sagen, maa vi atter binde an der hvor vi sidst slap: Jeg maa gjennem Privatmanden som jeg vil kalde A søge dennes Opfordring gjort officiel. Men dette kan skee paa to Maader; nemlig enten ved at jeg for A, saaledes som af Dem angivet, gjør Ks Beredvillighed afhængig af at først B taler til mig, eller ved at jeg opfordrer A til at legitimere sig selv saaledes at Regjeringen kan ansee hans Opfordring som officiel. De vil let see Forskjellen og ligesaa let forstaae, at jeg nødig vil have Skin af in limine at ville forlade den Vei Vedkommende selv først er slaaet ind paa. Maaskee bringer A, naar mit sidste Forslag følges, selv af egen Drift B strax ind i Sagen og da gaae vi videre frem som af Dem angivet under 1; men dette mener jeg, saaledes som jeg anseer As Forhold til rette Vedkommende for at være, at vi ogsaa kunne gjøre uden Bs Deeltagelse.

Altsaa, efterat As oprindelige Opfordring er bleven legitimeret som officiel, siger jeg til A, eller, hvis denne, som ovenfor forudset muligt, strax bringer B ind i Sagen, til Sid[st]nævnte, at K vil interessere sig for en Ordning, efter først at have erholdt nøiagtig Kundskab om hvad der skal foreslaaes H, hvorfor jeg da tilføier Bemærkninger om at man ikke kan indestaae for Resultatet.

Meer end det for Anførte meener jeg ikke at der vil være at foretage af os paa Sagens første Stadium, og jeg troer der-

¹⁾ Nr. 1557 a eller 1557.

for saameget heller at kunne undlade at yttre mig om Deres Brevs øvrige Indhold, navnlig det under Nr. 2 Anførte, som jeg gjerne vil afsende mit Brev allerede i Formiddag. Forresten er jeg i det Hele enig i bemeldte sidste Indhold i og for sig; og det er godt at vi beholde det Billede af Sagens mulige senere Gang for Øie; men jeg anseer det for tænkeligt, at vor hele Virksomhed kan ophøre, naar det er skeet som De omtaler under Nr. 1. Resultatet af Ks Skrivelse vil jo blive enten Ja, og dette med en meer eller en mindre positiv Charakter, eller Nei. I sidste Tilfælde ere vi da egentlig færdige med det Samme, medens det i første Tilfælde altid vil være et Spørgsmaal, om ikke Vedkommende vil foretrække selv at føre Sagen videre, ialfald kun med vor Understøttelse. Men selv om man vilde ønske at vi førte Sagen til Ende, vil det jo altid være muligt, at Tingene, efter Tilbagelæggelsen af det første Stadium, stille sig anderledes end vi nu kunne forudsætte, og derfor finder jeg ikke at vi i Forveien kunne med Nytte opstille hele det Program vi eventuelt maa følge.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1562. Jules Hansen til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence

Paris, 1. Mai 1879.

har jeg den Ære herved at tilstille tvende Beretninger, der vistnok ville interessere Dem. Tidligere har jeg tilstillet Geheimelegationsraad Vedel alt Sligt; men jeg har erfaret, at han skal være syg, hvilken Efterretning er bleven mig bekræftet derved at jeg intet Svar har faaet paa et Brev, jeg for længere Tid siden har tilskrevet ham.

Jeg beder Dem blot at give mig det tydske Brev (oversat paa Fransk) tilbage ved min Hjemkomst til Kjøbenhavn, der formodentlig vil finde Sted henimod den 12te Mai. . . .

Oreby. — Intet Bilag forefindes nu ved Brevet.

J. J. Hansen.

1563. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 2. Mai 1879.

Da jeg ved at tænke over den mig igaar meddeelte Sag har faaet en Deel Betæneligheder, saa kan jeg ikke undlade at fremhæve disse, fordi det naturligviis maa være af fremtrædende Vigtighed at man sikkrer sig imod at blive fanget i en Snare, hvortil *Gjenpart* bestandig har viist Tilbøielighed ligefra det Øieblik af da *han* begyndte Underhandlinger om Pragfreden 1867 — anderledes har man aldrig kunnet be-
tragte denne Forhandling — og der er saaledes Sandsynlighed for, at han vedbliver i samme Dur. Med al min Respekt for Quaades Dygtighed, saa er det givet at en Mand, som opholder sig stadig under Keisersolens varmeste Straaler, ikke kan bevare sin fulde Objectivitet : ikke klart see den fulde Trædskhed hos Herren og Mestersvenden, og naar jeg skal sammenfatte min personlige Overbeviisning, saa kan jeg kun sige at jeg vilde i Deres Sted ikke sætte mig i Bevægelse, naar jeg ikke kjendte Navnet paa den høitstaaende Mand og i hans Respectabilitet havde en Garanti for at han ikke lader sig bruge som Hjælpers-Hjælper i Ovensævntes Nederdrægtighed, og jeg vil pointere min personlige Stilling ved at sige at jeg ikke vilde fordriste mig til at gaae »on«, naar Vedkommende var Bülow — jeg er ikke saa indbildsk at jeg troer at kunne see klart i hvad jeg kun mundlig har hørt men jeg vilde bebreide mig — hvad saa end Udfaldet maatte blive, — naar jeg ikke fuldtud havde meddelt de Betæneligheder som ere fremkomne hos mig efterat have havt Ro til at overveie Sagen, thi Intet vilde forekomme mig ærgerligere end om Konge og Land skulde udsætte sig for mindste Risiko for den hannoverske Seminarist, der jo endnu i de aller-
sidste Dage ved sit Undladen af Besøg hos Dronning Vic-

toria har viist sin efter min Formening ridicule Stædighed.¹⁾ —

C. E. Frijs.

Undskyld dette frygtelige Hastværk.

Oreby.

1564. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 4. Mai 1879.

Kjære Rosenørn! Efter at have gjennemlæst den mig tilsendte Depeche²⁾, som herved tilbagesendes, maa jeg endnu bestemtere fastholde min Paastand, at naar jeg skulde have nogen Indflydelse p: naar jeg var i Deres Sted, da vilde jeg med Hænder og Fødder modsætte mig enhver Indblanding fra vor Side, enten man tænker sig denne udført gennem Udenrigsministeriet eller som en privat Familiesag som i dette Tilfælde meget let kan komme til at afficere særlig Statsforholdene, da alle Chancer ere for at et slikt Forsøg som det paatænkte vil mislykkes.

Forsaaavidsom jeg kan efter mit personlige Kjendskab til dem, der have Interesse i den welfiske Sag, tænke mig den omtalte Personlighed i fuld Virkelighed og af den angivne Betydning, da kan jeg ikke tænke mig anden Personlighed meent end *Bennigsen*³⁾ og jeg kan da ikke undlade at fremhæve, at han ligefra Burscheaarene har været den meest fremtrædende »Dänenfresser«, saa at han personlig udtalte ved Turnforeninger etc. før 48, at die »Dänen« maatte som Rotter drives ud af Jylland, saa at der kun blev Tale om »Inseldänen«, og den magesløse naive Maade hvorpaa han nu discuterede med den danske Minister om Fordelen og Vigtigheden for Hertugen af Cumberland af et Compromis inden Efteraaret uden engang at pointere end sige berøre den

¹⁾ Se Nr. 1564.

²⁾ Formodentlig den som Nr. 1556 a trykte Rapport Nr. 14 fra Quaade.

³⁾ Se Kriegers Dagbøger VII, 141.

danske Konges Stilling og Vanskeligheder, forekommer mig tydelig at vise at han i de mellemliggende 30 à 40 Aar ikke har skiftet Sind med Hensyn til Opfattelsen af »die dummen Dänen«. Da jeg igjennem anden Mund har hørt den samme Tale og Opfattelse som her i Depechen er fremsat, angivet at være Bennigsens kan jeg ikke tvivle. — Efter hvad der senere er passeret, nemlig Hertugen af Cumberland's Undladelse af at hilse paa Dronning Victoria i Norditalien synes jeg at man har større Berettigelse til at slutte om en fortsat Stædighed og der forekommer mig derfor at være størst Sandsynlighed — at der uden Resultat udøves en Paavirkning paa Hertugen — hvoraf kun det relativ Gode naaes, at han føler sig mindre fristet til at gjæste Landet, fordi han vil føle sig mindre hyggelig ligeoverfor sin Svigerfader Kongen, og at den middelbare Følge heraf vil være, at den ulykkelige Mægler kommer til at bære sin Part af Ubehagelighed ved det mislykkede Forsøg, thi jeg vil slet ikke omtale det, der staaer for mig som det rimeligste, naar jeg tager Hensyn til de politiske Kjæltringer der sætte Sagen i Gang, at naar man muligt ved den Mæglendes Tryk har opnaaet en Indrømmelse saa benytter man sig heraf for ret grundig at snyde og gjøre Nar af begge Vedkommende — med andre Ord jeg vilde ikke stikke Hovedet ind i den Bennigsen-Bismarckske Slynge — komme hvad som komme vilde. Naar man holder sig klart for Øie, Bismarcks Depeche og den Maade hvorpaa han søger herigjennem al dansk Regjering baade i Fortid og i Nutid nedsat og hans gjentagne Udtalelser baade til russiske, engelske og tydske Statsmænd om at vi genere ham ved vor Socialisme, Democratisme etc. etc., — saa er det umuligt at være blind for, at han kun søger et Paaskud eller en fjern Anledning for at tilføie os ondt og det forekommer mig derfor umuligt at nære Illusioner med Hensyn til Velvillie, selv om man kunde tjene deres Øiemed, til Tak, thi slig Følelse er utænkelig hos en Preusser. C. E. Frijs.

1565. Direktør P. Vedel til [Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn].

Kjære Excellence.

10. Mai [1879].

Hoslagt sender jeg Dem efter Deres Ønske Instruxen til Quaade¹⁾. Som De vil see, har jeg skærpet Udtrykket af den Passage, hvorved Quaade til Privatmanden udtaler Kongens Løfte om at optræde. De vil erindre at De lagde Vægt derpaa som Noget, De havde aftalt med Kongen.

Jeg har ladet Lund indrette Expeditionen saaledes at De, hvis De foretrækker det, kan sende Depechen direkte til Quaade uden at lade den gaae tilbage hertil.

Forresten er Verden rolig og Ministeriet med!

Oreby.

P. Vedel.

1566. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 10. Mai 1879.

Da De naturligvis kan blive lidt utaalmodig over at det varer saa længe før De faaer Svar paa Depechen af 23. April²⁾, skynder jeg mig nu med at sige Dem at De nu meget snart faaer Svaret. Kongen har nemlig nu taget sin Beslutning og er beredt til at skrive til Hertugen saasnart der haves den fulde Vished der behøves for at vi ikke skulle risikere at løbe med Limstangen. Det har holdt meget haardt fordi Kongen føler sig dybt krænket ved hvad der foregik i Vinter og han vilde længe slet ikke høre tale derom. De maa derfor ikke forundre Dem over at vi i den Skrivelse som De en af Dagene faaer, vil have at Bülow skal bringe Sagen frem til Dem. Aarsagen er dels at Kongen vil forlange den Opreisning at Preussen skal anmode derom i den correcte Form, dels for at faae den fornødne Sikkerhed for at man virkelig

¹⁾ Trykt som Nr. 1566 a.

²⁾ Trykt som Nr. 1556 a.

ogsaa vil give Hertugen Brunsvig og Welfefonden, hvis han gaaer ind paa en Renonciation. Det er saagodtsom utvivlsomt at han vil være meget utilbøielig til et saadant Skridt — og i saa Henseende gjælder det jo ikke om hvorledes Sagen stiller sig for os, men kun om hvorledes han indbilder sig at den staaer — men i alt Fald vil han ikke kunne tage Initiativet til i Berlin at tilbyde Renonciation mod at faae Br. og Wf., uden at have officiel Sikkerhed for at den preuss. Regering vil modtage et saadant Tilbud heelt. Thi vi maae vel lægge Mærke til at det man forlanger i Berlin er at Hertugen skal »gjøre Skridt« til en Overenskomst, og tage Initiativet. Giorde han nu det og fremkom med et saadant Tilbud, kunde man i Berlin trække sig bort fra Modpræstationerne, eller gjøre saadanne Vanskeligheder ved deres Ydelse at de væsentlig tabte deres Betydning, saa at Sagen strandede. Men saa var han compromitteret ligeoverfor Hannover ved at have tilbudt Renonciation, og Preussen havde vundet Alt hvad det omtrent kunde ønske, uden at have givet Noget. Hvis altsaa Kongen overhovedet skal kunne troe at burde anbefale Hertugen Noget i Sagen maa den preuss. Regering virkelig, saavidt muligt, have bundet sig til mod Renonciationen at give ham Brunsvig og Wf. Som sagt, selv da er det meget lidet sandsynligt at Hertugen kan løsgjøre sig for den Indflydelse som Andre maaskee øve paa hans Selvbestemmelse og for sine egne Fordomme, men Kongen vil dog gjøre Forsøget for at bevise Pr. at han ikke deler Hertugens Illusioner. — Jeg tilstaaer at det forekommer mig lidet rimeligt at man selv mod en Renonciation vil lade Hertugen faae Brunsvig.

Kommer Sagen videre, vil Kongen her handle med den yderste Forsigtighed for at undgaae enhver Medansvarlighed for Resultatet og det er en yderligere Grund hvorfor Bülow maa blive den, med hvem De har at gjøre, thi Kongens Brev og event. Hertugens Svar kunne dog ikke vel vises og betroes til en Privatmand. Det er vel ogsaa muligt at man slet ikke

har tænkt sig at Privatmanden skulde gjøre Andet end skaffe Underretning om hvorvidt en saadan Avance gjort af Bülow vilde kunne regne paa ikke at blive afvist. Den Underretning faaer man nu da De skal bemyndiges til at lade ham *forstaae* at Kongen eventuelt vil skrive til Hertugen, naar Sagen fremkommer i den fornødne Form og med de nødvendige Detailler.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1566 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 10. Maj 1879.

I Dep. af 23. f. M.¹⁾ har D. H. indberettet en Samtale som De havde havt med en Privatmand, af hvilken det fremgik at den preussiske Regering ønsker at Hs. Maj. Kongen skal benytte Sit personlige fortrolige Forhold til Hertugen af Cumberland for at raade Denne til at træffe en Overenskomst med Keiseren, hvorved han vilde kunne opnaae Successionen i Hertugdømmet Brunsvig og Nydelsen af den fædrene Formue, mod at give Afkald paa enhver Fordring paa Hannover.

Uagtet de Erfaringer, som vi have havt Leilighed til at gjøre i Vinter, ikke indeholde nogen Opmuntring til at indblande sig i det politiske Mellemværende mellem Hertugen af Cumberland og den preussiske Regering, og uagtet Resultatet af et Skridt som det ovenomtalte maa ansees som særdeles tvivlsomt, har Kongen dog troet at burde overvinde disse Betænkeligheder for at give den preussiske Regering et yderligere Bevis paa Sin Tilbøielighed til saavidt muligt at imødekomme dens Ønsker og Hs. Maj. har derfor besluttet Sig til at henvende en saadan Opfordring til Hs. kgl. Høih. Hert. af Cumberland, saasart den preuss. Regerings

¹⁾ Trykt som Nr. 1556 a.

Ønske herom foreligger i den fornødne autentiske Form og der haves tilstrækkelig Sikkerhed for de Betingelser, hvorunder den preuss. Regering vil være villig til at indgaae paa en Overenskomst med Hertugen. I Overensstemmelse hermed bemyndiger jeg herved D. H. til at besvare den Andtydning som er fremkommet til Dem, derhen at De har tilstrækkelig Anledning til at troe at Hs. Maj. Kongen vil være villig til at raade Hertugen til at indgaae paa en Overenskomst under de til Dem angivne Betingelser, og at De altsaa venter at Hs. Exc. Statssecretairen vil bringe Sagen paa Bane til Dem og meddele Dem de fornødne autentiske Data. Naar Statsminister v. Bülow da eventuelt udtaler til D. H. den preuss. Regerings Ønske og Hensigter, vil De kunne erklære til ham at Kongen er villig til paa de angivne Betingelser at virke hen til at Hertugen bestemmer Sig til at opgive de Fordringer som Han nu troer at kunne gjøre paa Hannover, men at Kongen allerede nu troer udtrykkelig at maatte erklære det for meget tvivlsomt om Hans Anbefaling vil kunne frembringe det forønskede Resultat. Af den største Vigtighed i saa Henseende vil det være at Hs. Maj. i Sit eventuelle Brev til Hertugen vil være istand til saa nøiagtigt som muligt at angive, hvortil Hertugen ved en saadan Overenskomst skulde forpligte Sig, og hvilke Fordele, han derved vilde opnaae. Jeg tillader mig derfor at henstille til D. H. at sikre Dem mod enhver Misforstaaelse i saa Henseende ved i Forveien at forelægge Hr. v. Bülow hvad De i sin Tid indberetter mig om disse Punkter.

Jeg har grundet Haab om at Hs. Maj. strax vil fremme Sagen saasnart D. H.s fornødne Indberetning foreligger, og at jeg da vil blive sat istand til at meddele Dem Afskrift af Kongens Brev.

Koncept af P. Vedel til Depeche Nr. 10. U. A. 1 P 5. — Uden paa-tegnet Journalnummer.

1566 b. **Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.**

Deres Excellences

Berlin, 14. Maj 1879.

meget ærede Depesche af 10de d. M. Nr. 10¹⁾) er kommen mig tilhænde iforgaars Aftes; og derefter har jeg idag med den i min allerærbødigste Indberetning af 23. f. M. Nr. 14²⁾) omtalte Privatmand havt en Samtale, i hvilken jeg har udtalt mig overensstemmende med den mig givne Anviisning. Da imidlertid Samtalens Gjenstand ikke ved denne Leilighed er bleven udtømt, maa jeg tillade mig at udsætte min egentlige Indberetning om det omhandlede Anliggende, indtil jeg atter har seet Vedkommende, hvilket først vil kunne skee om circa 8 Dage.

Quaade.

Depeche Nr. 16. U. A. 1 P 5. — Sml. Udgiverbemærkninger til Nr. 1556 a.

1566 c. **Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.**

Deres Excellence!

Berlin, 16. Maj 1879.

Efterat have modtaget den meget ærede Depesche af 10de d. M. Nr. 10³⁾), har jeg, som meldt ved allerærbødigst Indberetning af 14de s. M.⁴⁾), paa sidstnævnte Dag indfundet mig hos Vedkommende for at meddele ham Hans Majestæt Kongens Bestemmelse i Anledning af den mig i sin Tid gjorte og i min Beretning af 23. f. M. Nr. 14⁵⁾) nærmere omhandlede Antydning vedrørende det spændte Forhold mellem Hans Kongelige Høihed Hertugen af Cumberland og den her-værende Regjering.

¹⁾ Trykt som Nr. 1566 a.

²⁾ Trykt som Nr. 1556 a.

³⁾ Trykt som Nr. 1566 a.

⁴⁾ Trykt som Nr. 1566 b.

⁵⁾ Trykt som Nr. 1556 a.

Ovennævnte Person begyndte selv Samtalen, idet han heelt gjentog hvad han tidligere havde udtalt for mig om hiint Forholds Beskaffenhed og nuværende Stilling, og i saa Henseende har jeg nu kun at tilføie, at han fremfor Alt og med største Eftertryk henviste til den, som uundgaaelig, til Efteraaret forestaaende parlamentariske Forhandling om det saakaldte Welfefond og denne Forhandlings Følger, samt fremhævede hvor udelukkende og i hvor høi en Grad Hertugens egen Interesse fordrede, at hine Følger undgikkes, og især at dette skete, forinden det imperative Tryk, som en af den preussiske Landdag fastsat Termin maatte medføre, kom til at hvile paa Hans Kongelige Høiheds Selvbestemmelse.

Jeg sagde derefter at jeg havde i sin Tid med stor Udførlighed indberettet om vor tidligere Samtale og at, efterat det jeg saaledes havde meddeelt, havde været forelagt Hans Majestæt Kongen, havde Allerhøistsamme nu taget sin Beslutning. Dette havde dog ikke kunnet skee uden stor Betænkelighed. Det omhandlede Anliggende var allerede i og for sig yderst delicat; det var derhos svævende mellem den preussiske eller den tyske Regjering og Kongens Svigersøn, og til begge Sider maatte Hans Majestæt vise sig fuldkommen upartisk, og hertil kom, foruden hvad der, som bekjendt, var passeret i den forløbne Vinter under og efter Hertugen af Cumberland's Ophold i Kjøbenhavn, endelig ogsaa at, skjøndt Sagen ganske vist berørte Kongens Person meget nær, var den dog fremmed for Allerhøistsammes Land og Regjering. Imidlertid havde jeg, ifølge hiin Beslutning, tilstrækkelig Grund til at troe, at Hans Majestæt vilde være villig til at raade Hertugen af Cumberland saaledes som man her havde ønsket, men forinden dette skete, var det — hvad formeentlig maatte være indlysende ifølge hvad jeg netop havde yttret om den omhandlede Sag — nødvendigt, at denne i authentisk Form og med fornøden Omstændelighed bragtes

paa Bane for mig af Statssecretairen. Jeg for min Person kunde selvfølgelig have Tillid til en Mand, hvis Forhold og Stilling var mig velbekjendt; og jeg kunde, hvad jeg ogsaa havde gjort, udtale for min Regjering, at jeg nærede denne Tillid; men mit Skjøn i saa Henseende kunde dog ikke tilstrækkelig bedømmes af Andre, saalænge den Paagjældende var disse ubekjendt.

Min her ovenfor anførte Erklæring viste sig imidlertid ikke svarende til hvad Vedkommende havde tilsigtet ved sin oprindelige Henvendelse til mig. Idet han atter henviste til Sagens virkelige Stilling, og fremhævede at det ifølge heraf ikke var den preussiske eller den tyske Regjerings, men udelukkende Hertugens Interesser der havde været bestemte for hiin Henvendelse, gjorde han opmærksom paa, at det vilde være at præjudicere den saaledes givne Stilling eller at gaae i en Cirkel, at bringe den herværende Regjering ind i Sagen som første Skridt til dens Fremme. Det var ikke af særlig Vigtighed for denne Regjering som saadan eller endog for Rigskansleren personligt, at Sagen udviklede sig enten i den ene eller den anden Retning; her kom det alene an paa at den kom til Afslutning, og skjøndt han vel vidste og X altsaa kunde forsikre, at det laae baade den tyske Keiser og Kronprindsen oprigtigt paa Hjertet at en mindelig Afgjørelse opnaaedes, var det dog ikke Mening i dette Øiemed at afvige fra den reent fortrolige Vei. Denne Opfattelse af Sagen havde man uafbrudt holdt fast ved, og efterat, som Følge heraf, meer eller mindre officielle Skridt, som tidligere vare blevne foretagne hos Rigskansleren, først ved Lord Beaconsfield ifjor paa Congressens Tid og en Tid derefter ved Lord Odo Russel, havde maattet lades upaaagtede, kunde det heller ikke nu være Mening, at Kongen af Danmark eller den danske Regjering skulde gennem det omhandlede Anliggende, — der jo, som jeg havde bemærket, ikke kunde vedkomme Danmark, — træde i Forhold til den

herværende Regjering. Alt hvad man havde ønsket var et personligt Raad givet af Kongen til Allerhøistsammes Svigersøn i den Form og med den Styrke, som Hans Majestæt Allerhøistselv maatte finde passende, og saasnart dette Raad var givet, hørte ogsaa den Andeel op, som man, ialfald for Tiden, havde villet tiltænke Hans Majestæt i Sagens Udvikling.

Herefter bemærkede Vedkommende, at Hr. Windthorst var den som ved sit Forhold, paa den ene Side til Hertugen, og paa den anden Side til herværende Personer, holdt Traaden i det omhandlede Anliggende i sin Haand, saa at det sandsynligviis vilde tilfalde ham, eventuelt at lede den yderligere Udvikling. Derfor ønskede han nu, forinden hans nærværende Samtale med mig fortsattes, at raadføre sig med Herr Windthorst, og da der kunde hengaa flere Dage før dette kunde skee, foreslog han mig at fortsætte Samtalen i Midten af næste Uge.

Ved Afsendelsen af min sidste allerærbødigste Indberetning vidste jeg endnu ikke, at der idag vilde tilbyde sig en sikker Leilighed til at tilskrive Deres Excellence. Men da jeg nu hertil kan benytte Grev Wl. Moltke Hvitfeldts¹⁾ Afreise til Danmark, har jeg saameget mindre troet at burde tøve med at give den i det Ovenstaaende indeholdte nærmere Skildring af hvad man har meent med Antydningen i min allerærbødigste Indberetning af 23. f. M. Nr. 14, som denne Skildring muligen kan bidrage til at fjerne en Deel af de Betæneligheder, som hidtil have viist sig ved at tage bemeldte Antydning til Følge.

Quaade.

Depeche Nr. 17. U. A. 1 P 5. — Sml. Udgiverbemærkninger til Nr. 1556 a.

¹⁾ Formentlig Grev Wladimir Moltke-Hvitfeldt (1834—1894), Broder til den danske Gesandt i Paris.

1567. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 16. Maj 1879.

Efterat have læst min Rapport af idag¹⁾, vil De vistnok være enig med mig i at det man har ønsket af os ikke er saa farligt som det maaskee har seet ud til. For det Første har den omhandlede Antydning været gjort os i en Form som, da den var reent privat, gav os Frihed til, eftersom vi selv vilde, enten at følge den eller at vægre os derved; og om vi end muligen ikke have været tilstrækkelig opmærksomme herpaa tidligere, saa viser det sig ialfald nu for det Andet, at det paa ingen Maade har været Meningen, at noget stort Apparat skulde bringes til Anvendelse fra vor Side.

Under disse Omstændigheder kan jeg ikke nægte at jeg vilde ansee det ønskeligt at erholde Bemyndigelse til at sige Vedkommende, — som fremdeles ikke tillader mig at nævne sig, — at Kongen i sin private Egenskab, under Forudsætning af at det ønskes af de herværende Interesserede, er villig til, naar passende Leilighed frembyder sig, at give Hertugen det Raad at vise sig rede til Forsoning; og naturligviis, jo før jeg kunde faae denne Bemyndigelse, desto bedre.

Endnu er jeg ikke paa det Rene med om Pengene i Welferfondet eller Dele deraf ere Fideicommis. Men jeg troer det ikke. Tr. af 29. Sept. 1867 /:14de Bind Aegidi og Klauhold:/ synes mig ikke at tale derfor²⁾.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

¹⁾ Trykt som Nr. 1566 c.

²⁾ Den nævnte Traktat mellem Preussen og Hannover om Georg V's Formue er trykt i Das Staatsarchiv. Sammlung der officiellen Aktenstücke zur Geschichte der Gegenwart. Hrsg. von L. K. Aegidi und A. Klauhold. Bd. XIV, Nr. 1868, S. 393 ff.

1567 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 19. Maj 1879.

D. H.s Dep. af 16de d.¹⁾ har stillet den deri omhandlede Sag i et andet Lys end jeg hidtil har seet den. Det viser sig nemlig at den preuss. Regering ikke selv har nogensomhelst Interesse af at Hs. Maj. Kongen gjør Sin Indflydelse hos Hertugen af Cumberland gjældende i den angivne Retning. Havde dette været Tilfældet — og saaledes opfattede jeg hidtil Forholdet — vilde Kongen forat bevise Preussen en Tjeneste være villig til at tilsidesætte alle Betænkeligheder som kunde tale mod at Allerhøistsamme indblander sig i en ham uvedkommende og saa vanskelig Sag, men det vilde da ogsaa have været nødvendigt at Ønsket derom fremkom ad officiel Vei samt at de nærmere Betingelser for en eventuel Overenskomst meddeeldes Kongen, da Hs. Maj. selvfølgelig uden denne Kundskab ikke vilde kunne tilraade Hs. Kgl. Høihed Hertugen at gaae ind paa dem. Endelig vilde det under den nævnte Forudsætning have været naturligt at Kongen meddeelte den preuss. Regering Sin Beslutning og at Hs. Maj., for at undgaae enhver senere Mistydning, lod sig det være magtpaaliggende at lade den nævnte Regering kende Maaden, paa hvilken Kongen havde udført Sin Beslutning, samt eventuelt Hertugens Svar.

Men Alt dette bortfalder, saasnart det har vist sig, at Deres Hjemmelsmand, som fremdeles vil forblive anonym, kun anbefaler det omhandlede Skridt af Hensyn til Hertugen, uden at den preuss. Regering har nogen Interesse af at det skeer. En saadan velvillig Antydning og Henstilling kan Hs. Maj. kun optage med Paaskjønnelse og selvfølgelig ikke forlange nogen officiel Udtalelse derom eller nogen autentisk og bindende Angivelse af de nærmere Betingelser. Men paa den anden Side er Kongen ganske upaavirket i Sin eventuelle

¹⁾ Trykt som Nr. 1566 c.

Beslutning af noget politisk Motiv. Hvis Hs. Maj. beslutter sig til at følge Henstillingen, kan Allerhøistsamme selvfølgelig ikke give Hertugen et bestemt positivt Raad om at modtage en Overenskomst hvis Betingelser ikke foreligger i nogen nærmere Affattelse, og endelig bortfalder al Anledning til at gjøre vedkommende Privatmand bekendt med hvad Kongen gjør, hvorledes Hs. Maj. eventuelt udtaler Sig til Hertugen og hvad Denne i saa Fald svarer.

I Overensstemmelse hermed beder jeg altsaa D. H. om at takke Deres Bekjendt for den velvillige Interesse, der har dikteret ham hans Henvendelse til Dem, med Tilføielse af at De har al Anledning til at troe, at Hs. Maj. vil tage al det Hensyn til hans Antydning, som maatte forekomme Allerhøistsamme passende, og at man selvfølgelig ikke længere venter nogen officiel Udtalelse fra Statssecretairen. Hermed antager jeg at alle videre Forhandlinger om denne Sag ere tilende. Skulde Deres Bekjendt fremdeles bringe den paa Bane for Dem, ønsker jeg vel at De med Erkjendtlighed skal høre paa hvad han meddeler, men uden at indlade Dem videre derpaa og idet De bemærker, at Sagen efter sin Natur er aldeles privat og ene afhænger af Kongens Dem ubekjendte Beslutning.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 11. U. A. 1 P 5. — Uden paategnet Journalnummer.

1568. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 20. Mai [1879].

Efter at Ministeren igaar havde forelagt Kongen Deres Depeche¹⁾ var han saa ivrig efter at faae vor Skrivelse²⁾ afsted endnu igaar at jeg ikke fik Tid til at skrive Dem et Par

¹⁾ Trykt som Nr. 1566 c.

²⁾ Trykt som Nr. 1567 a.

Linier til. Jeg forudseer at vor Holdning i denne Sag ikke stemmer med Deres Opfattelse, men jeg kan sige Dem at de Faae her som kjende Noget til denne Episode ere saagodt-som eenstemmigt af den Mening at vi ikke skulde blande os i den. Saalænge imidlertid Sagen havde en politisk Betydning, æ: at Preussen bad Kongen gjøre sig en Tjeneste, kunde Nogle gaae ind paa at vi ikke vægrede sig[!]. Men naar det Moment falder bort, er der slet ingen Anledning for Kongen til at blande sig videre i det Mellemværede, idetmindste ikke saaledes at Han gjør Preussen i nogen Maade Regnskab derfor. Jeg antager at Kongen meddeler Hertugen at et saadant Raad er Kongen givet af en ubekjendt Privatmand, til hvem De imidlertid har Tillid, og at Vedkommende har talt om at Brunsvig og Welfefonden kunde opnaaes mod Renonciation paa Hannover, men at han (Hertugen) formeentlig vil kunne faae nærmere Underretning fra Windhorst. Jeg antager endvidere at Kongen vil antyde Ønskeligheden af en Overenskomst ganske i Alm., navnlig ogsaa før Efteraaret. Men Alt det er kun min egen Antagelse, og i alt Fald vil det neppe blive Tilfældet at Deres Interlocuteur faaer Underretning gjennem Dem om hvad Kongen gjør.

Egentlig troer jeg at vi slippe ret vel ud af en mislig Historie. Thi vi have erklæret os villig til, hvis Preussen havde ønsket det at vise Keiseren vor Beredvillighed til at gjøre ham en Tjeneste. Man har i Berlin ikke villet anmode Kongen, skjøndt man nu underhaanden havde faaet at vide at man i saa Fald ikke havde været udsat for et Afslag, eller man har ikke villet engagere sig ved officiøst at angive Betingelserne for en Overenskomst, og saaledes falder Sagen, men vi have dog altid viist at vi hverken er Welfer eller i det Hele Reichsfeinde. Hvorfor bruger man ikke England? Det laae dog nærmere.

P. Vedel.

1569. General W. R. Raasløff til General C. A. F. Thomsen.

Kjære Herr General!

Baden Baden, 21. Mai 1879.

D. 14. f. M. havde jeg den Fornøielse foreløbigt at takke Dem for Deres indholdsrige Brev af 6. April,¹⁾ og efterat have idag paany gjennemlæst det, maa De tillade mig endnu engang at udtale for Dem hvormeget Interessant, og for mig Oplysende jeg har fundet i det. — De viser desværre meget klart at og hvorfor der ingen Udsigt er til — idetmindste i en nogenlunde nær Fremtid — at faae tilveiebragt bedre politiske Tilstande og Deres résumé af Situationen har fuldkommen overbeviist mig. —

De udtaler iblandt Andet, at hvis vi fik et Ministerium som regjerede *imod* Landstinget, kom vi fra Dynen i Halmen, og at gjentagne Opløsninger af Landstinget vilde være endnu uheldigere end do. do. af Folkethinget, — og dette overraskede mig; men De kjender jo Situationen saa vel, at jeg maa antage De har Ret ogsaa heri. — Anseer De det forresten for afgjort at de Kongevalgte's Mandater ikke rammes af en Opløsning? — det Spørgsmaal vil vel engang komme frem practisk, og det forekommer mig at det er vanskeligt nok at besvare.

Jeg har nu gjennemlæst Debatten om de 6 Kanoner²⁾ i Rigsdagstidende og maa være ganske enig med Dem deri at Kauffmann har gjort det end vanskeligere for en Eftermand at opnaae de fremskudte Forter. For sit eget Vedkommende maa man vel antage (at han) qu'il en a fait son deuil og i det Hele taget vil være tilfreds med at opnaae Noget selv om han derfor offerer sit militair-politiske Standpunkt. Hvad der senere er forefaldet i Anledning af Forkortningen af Leirtiden er mig ikke ganske forstaaeligt, men jeg formoder at Sagen har sin lille hemmelige Historie. Naar Sessionen er forbi vil K. maaskee selv erkjende, at han har betalt sine, ialfald ikke store, succès meget dyrt. —

¹⁾ Se Nr. 1553.

²⁾ Sml. Nr. 1553.

Ministeriets Holdning under 1ste Behandling af Finantsloven i Landstinget tager sig — en distance — ud som Træthed, men den afværger ganske vist nye Discussioner. —

Det vilde interessere mig meget at erfare hvad den hjemvendte Commission fortæller om Vestindien.¹⁾ — Efter en Artikel at dømme som nylig fandtes i Dagbladet er Tilstanden derude ret daarlig d. e. for de Hvide — og hvorledes det gaaer de Sorte derom taler den paagjældende Correspondent ikke. Bestyrelsen af vore vestindiske Øer har siden Scholten's Undergang²⁾ været en stor Prostitution for os, og bliver det meer og meer da man i Danmark aldeles ikke synes at have Blik for at der siden Emancipationen foreligger en meget vanskelig Opgave, — den efterhaanden at omordne Forholdene nogenlunde i Overeensstemmelse med Udviklingen paa de engelske Øer og i de Forenede Stater. — Ligeoverfor de vestindiske Forhold synes Regjeringen ogsaa at være fuldkommen afmægtig. Imidlertid er jo »Ordenen gjenoprettet« og Vestindien kan vel atter skjøtte sig selv i nogle Aar tant bien que mal. — Ordensuddelingen til Hannoveranerne — i Anledning af Hrt. af C's Bryllup — som findes i Statskalenderen synes Mere end noget Andet at have forstemt den gamle Kaiser, som nødig vil give de paagjældende, der betragtes som rebelske Undersaatter, Tilladelse til at bære de danske Ordener (hvis de ansøge derom) og som heller ikke kan forsone sig med den Tanke at de bære dem uden Tilladelse. Han betragter derfor denne Ordensuddeling — som ganske vist ikke var nødvendig, da man dog ikke behøver at decorere Folk blot fordi man har indbudt dem til en Familiefest — som en uvenlig Demonstration fra Kongens Side. — Bernstorff og nogle Andre har man ganske vist, af Hensyn til Berlin, ikke decoreret, men da Navnene paa de Decorerede ikke dengang bleve publicerede, og Quaade ikke

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VII, 139.

²⁾ Peter Carl Frederik Scholten (1784—1854) var 1836—47 Generalguvernør paa de vestindiske Øer; han afskedigedes efter Negeropstanden i 1847.

maatte sige et eneste Ord til Forklaring — vidste man ikke i Berlin at slige Hensyn vare blevne tagne. — Brevet fra den tyske Kronprinds til Kongen synes heller ikke at have indeholdt det beroligende Tilsagn som man i det første Øieblik troede at have fundet i det. — Er det dog ikke curiøse Tilstande at en for Landet saa vigtig Sag aldrig har været meddeelt Ministrene? — saa at disse aldrig have havt Leilighed til at udøve den mindste Indflydelse, hverken paa selve Sagen eller paa den Maade hvorpaa den er bleven bragt til Udførelse og sat i Scene? — og det à tel point, at Udenrigsministeriet har maattet sende Bud til — jeg formoder Trap eller Hofmarschallen — for dog idetmindste at faae en Seddel med Navnene paa de Hannoveranere der vare blevne decorerede?¹⁾ — De vil indrømme, at Alt dette er betegnende for Estrup's Opfattelse af et Ministerium's Stilling, Pligter og Værdighed; og det er dette jeg bebrejder ham. Var han lige saa stærk i andre Retninger som han er det ligeoverfor Grundloven vilde jeg være mindre tilbøielig til at kritisere hans Forhold. Der synes forresten nu at være nogen Udsigt til at et Forlig kommer istand imellem Hertugen af Cumberland (der naturligviis er langt stærkere nu end han var det førend han gjorde dette for ham fortrinlige Parti, som den afd. Konge derfor ogsaa altid havde ønsket) og Berlin, saaledes at C. arver Brunsvig; men dog er Sagen endnu langt fra iorden. — Det vil nu ogsaa snart vise sig om ikke Windthorst anden Gang lader sig narre af den store Kantsler. — Jeg læser i denne Tid Busch's — »Graf Bismarck u. seine Leute«²⁾ — og finder meget Interessant i Bogen, — men man maa efter min Mening læse den nøiagtig da man ellers let overseer characteristiske Smaabemærkninger. De bør nu vel snart gjøre Regning paa Deres Rigsdags-Ferie, og faar

¹⁾ Sml. Nr. 1426—27.

²⁾ Graf Bismarck und seine Leute während des Krieges mit Frankreich nach Tagebuchblättern von D. Moritz Busch, 1.—2. Bd. 3. Aufl. Leipzig 1878.

da maaskee ogsaa Tid og Lyst til at studere Busch's Bog om hvilken jeg er overbeviist at den ikke er Bismarck ubehagelig, da den i det Hele taget dog er meget discret og stiller ham paa en høi Piedestal. At han for et Syns Skyld quasi desavouerede Bogen ligesom den var udkommen er fuldkommen begribeligt og betyder Intet. — »Steuerreformen« vil — troer jeg — blive fordærlig i økonomisk Henseende og fremkalde stor Utilfredshed i Landet — men den vil styrke Rigsregjeringen og Rigets Enhed. Mais à quel prix! . . .

Otto Plessen er reist til Vichy hvorfra han pleier at komme forynget tilbage. — Broderen Carl synes dog ikke at have opgivet Oberpræsidiets i Hertugdømmerne — og det uagtet en med Forholdene bekjendt høitstaaende preuss. Embedsmand forleden fortalte mig, at C. Pl. aldrig havde havt den Stilling, eller udøvet den Indflydelse paa Forvaltningen, som andre Oberpræsidenter. Den preuss. Embedsstand, som ganske vist er meget exclusiv og difficil, synes saaledes aldrig at have ret fattet Tillid til ham, og igrunnen altid at have betragtet ham som en intruder.¹⁾ . . . *W. Raasløff.*

Jeg har læst Dinesen's Artikel i Folkets Avis — om Krigsminister Kauffmann²⁾ — og beder Dem hilse ham venligt fra mig naar De møder ham i Rigsdagen. W. R.

P. S. ^{22/5}. Efterat have skrevet Ovenstaaende har jeg i Dagbladet læst at De har havt en livlig Rencontre med Krigsministeren who lost his temper³⁾; — tillige, at Udvalget er eenstemmigt imod de af ham foreslaaede Forandringer i

¹⁾ Overpræsident Carl Scheel-Plessen fratraadte sin Stilling 1. Oktober 1879.

²⁾ Det drejer sig formentlig om en ledende Artikel i »Folkets Avis«, 15. Maj 1879, der kritiserer nogle Officersudnævnelser og Krigsministerens Imødekommenhed overfor Venstre i Spørgsmaalet om Lejrtidens Forkortelse. — Lars Dinesen deltog ivrigt i alle Forhandlinger om militære Forhold.

³⁾ I »Dagbladet« 19. Maj 1879 refereres Debat i Folketinget 17. Maj angaaende Lejrtidens Forkortelse.

Aldersgrændse-Bestemmelserne. Dette seer ud som et afgjort Nederlag. Hvis Betænkningen behandler Sagen »ein-gehend« og ikke blot henviser til 1ste Behandling vilde De glæde mig meget ved at sende mig et Exemplar af den — eller ved at lade Madsen sende det. Rigtigheden af Aldersgrændse-Principet tør vel nu betragtes som almindelig erkjendt, om end Bestemmelserne kunne ønskes forandrede noget. — Aviserne fortælle nu ogsaa paany at Carl Plessen træder tilbage. —

Dette Brev er nu blevet saa langt at jeg skynder mig med at afsende det, ellers risikerer jeg at komme ind paa den ret interessante Forckenbeck'ske Episode i Berlin¹⁾. Hvorledes kom dog Prinds Valdemar til at lade sig opstille som Candidat i Bulgarien?²⁾ — imod den Candidat som det var in confesso at Kaiseren ønskede? —

W. Raasløff.

Kgl. Bibliotek. Ny kgl. Saml. 1712 fol., Breve til General Thomsen III.

1570. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 22. Maj 1879.

Tak for Deres Brev af 20de³⁾, som har været mig meget velkomment til yderligere Forstaaelse af den umiddelbart for-

¹⁾ Max von Forckenbeck (1821—92), tysk nationalliberal Politiker, Præsident for den tyske Rigsdag 1874—79, Overborgmester i Berlin fra 1878. Han agiterede kraftigt mod den Bismarck'ske protektionistiske Toldtarif af 1879, bl. a. paa den d. 17. Maj 1879 sammentraadte tyske »Städtetag« i Berlin.

²⁾ Den 29. April valgte den bulgarske Nationalforsamling Prins Aleksander af Battenberg, der var Nevø af Zar Aleksander II, til Fyrste af Bulgarien under Navn af Aleksander I. I forskellige Bladmeddelelser, bl. a. gengivet i »Dagbladet« 30. April 1879, omtales, at England skulde have støttet Prins Valdemar af Danmarks Kandidatur. Prins Valdemar havde ikke givet Tilsagn om at ville optræde som Kandidat; der var, efter Meddelelse af 24. Oktober 1877 fra H. kgl. H. Prins Valdemar, overhovedet ingen Henvendelse sket til ham tidligere end i 1886.

³⁾ Nr. 1568.

udgaaede Depesche.¹⁾ Jeg vilde skrive yderligere idag baade privat og officielt; men da Lægen har beordret mig i Seng paa Grund af en Mavecatarrh, som dog ikke har videre at betyde, maae jeg udsætte det en Dag eller to. *G. Quaade.*

P. Vedels Privatpapirer.

1570 a. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Berlin, 25. Maj 1879.

Overeensstemmende med den i saa Henseende truffene Aftale har jeg, med den i min allerærbødigste Indberetning af 16de d. M. Nr. 17²⁾ omtalte Person, i Midten af den forløbne Uge fortsat den Samtale, hvorom jeg har havt den Ære at indberette ved fornævnte Meddelelse.

Deres Excellences meget ærede Depesche af 19de d. M. Nr. 11³⁾ var allerede da i min Besiddelse.

I Mellemtiden havde bemeldte Person seet Herr Windthorst, men var dog ikke herefter istand til at føie nye Momenter til Betragtningen eller Bedømmelsen af det mellem os tidligere omhandlede Anliggende. Idet han bemærkede, hvad ogsaa fremgaar af vedlagte Avisudklip⁴⁾, at Sagen angaaende Dronningen af Hannovers Livgeding og de hannoverske Prindsessers Apanager er en gunstig Afgjørelse nær, fremhævede han iøvrigt gjentagende de af mig tidligere anførte og af ham som udeblivelige betegnede Følger, som hiint Anliggende vil have, ifald det overlades til sin egen selvstændige Udvikling, og det eneste Nye han ved denne Leilighed yttrede, var at Hds. M. Dronningen af England personligt var meget virksom hos den nærmeste Inter-

¹⁾ Trykt som Nr. 1567 a.

²⁾ Trykt som Nr. 1566 c.

³⁾ Trykt som Nr. 1568 a.

⁴⁾ Intet findes vedlagt.

esserede, for at formane denne til at give fornævnte Anliggende en forandret Retning i Udviklingen.

Samtalen endte med at jeg, overensstemmende med det mig givne Paalæg, takkede Vedkommende for den Interesse han havde lagt for Dagen ved sin Henvendelse til mig samt tilføiende at Afgjørelsen af den mellem os omhandlede Sag, ifølge dennes Natur, alene afgang af H. M. Kongens Beslutning, der var mig ubekjendt.

Quaade.

Depeche Nr. 18. U. A. 1 P 5. — Sml. Udgiverbemærkninger til Nr. 1556.

1571. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 25. Maj 1879.

De vil erindre at jeg ligefra Begyndelsen ikke har været saa lidet betænkelig ved den Sag som nu i nogen Tid har beskjæftiget os, og forsaavidt kan jeg altsaa nu godt finde mig i den Stilling vi sluttelig have indtaget i Forhold dertil. Vel betragter jeg det egentlig kun som sagt »for arguments sake«, naar man har yttret til mig, at Rigskantsleren personlig ikke interesserer sig for Sagen, og det især fordi man i samme Aandedræt har tilføiet, at Kaiseren og Kronprindsen interesserer sig meget derfor; og jeg troer ogsaa, bortset fra dette Sidste, og tiltrods for hiin Yttring, at man her paa mange Steder, ja endog indenfor Regjeringen ønsker Sagen bilagt i Mindelighed. Men, som jeg alt har bemærket, ved den aldeles private, ja endog anonyme Form hvori man har encamineret Sagen, har man jo netop givet os fuld Frihed i vor Beslutning, og derfor haaber jeg ogsaa, at vor Holdning ikke vil blive os til Skade.

Men have vi ogsaa Ret i at ansee Sagen for aldeles fremmed for os? Saaledes som den nu stiller sig kan der ingen Tvivl være om at, naar den udvikler sig selvstændigt, ville

de for os betegnede Følger indtræde¹⁾, medens det ikke er mindre vist, at det Modsatte vil indtræde, naar der gives Udviklingen en anden Retning; og hvad vil i første Tilfælde Forholdet blive for os, det vil sige for Regjeringen og Landet, fremfor hvad det vilde blive i det andet Tilfælde? Spændingen maae, saaledes som den viiste sig sidste Vinter, stadig og i al Fremtid virke paa vore Forhold til den anden Part; ialfald vil den ildesindede Presse, som maaskee endnu ikke er tilfreds med den Lemlæstelse, den allerede har været saa virksom til at tilføie os, hvergang Vedkommende kommer til Danmark, med Glæde kaste sig over de ringeste Ubetydeligheder for at sætte yderligere ondt Blod ind i hine Forhold, og vi ere altsaa ved saadanne Leiligheder altid udsatte for en Gjentakelse af de allerede udstaaede Ubehageligheder.

De vil see af min Rapport²⁾ at Dronningen af England gjør, hvad De i Slutningen af Deres Brev mener netop skulde gøres af hende. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1572. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel.

Berlin, 29. Maj 1879.

. . . De veed vel, det er afgjort, at Kronprindsen af Sverrig ikke kommer til Guldbrylluppet³⁾. Som jeg har sagt Dem, er en Lykønskningsskrivelse, som jeg leverer B[ülow], nok.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

¹⁾ En Koncept i Quaades Papirer. U. A. har i Stedet for denne Sætning: mister H. 16 Millioner og Brunsvig.

²⁾ Trykt som Nr. 1570 a.

³⁾ Sml. Nr. 1560.

1573. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 29. Mai [1879].

Ja ganske vist har vi ogsaa Interesse af at Hert. af Cumberlands Forhold til Tydskland bringes i Orden og hvad Kongen kan gjøre derfor uden at blande sig i Sagen paa nogen compromitterende Maade vil Han vist ogsaa gjøre. Men Kongen kan blot ikke raade til en bestemt Overenskomst uden bestemt at kjende de Betingelser som Preussen byder og Han kan ikke føre Sagen videre med en Privatmand. Jeg har alt før De skrev og atter idag foreslaaet Ministeren meget indstændigt at bevæge Kongen til privat at tilskrive Hertugen og meddele denne hvad der sandsynligen forestaaer til Efteraaret hvis han ikke forinden arrangerer sig, og iøvrigt at henvise til Windhorst der jo bedst kan give Oplysning.

Da De ikke senere har udtalt Dem anderledes om Guldbryllupsfesten, tør vi antage at De fremdeles fastholder Deres Tidligere, saa at der ikke bliver Spørgsmaal om Andet for vor Side end et Brev fra Kongen, hvori De ikke særlig nævnes. Er det ikke saaledes De foreslaaer?¹⁾

A propos om Festen! Der kommer til Berlin til Festen en Hr. A. Lütken²⁾, Søn af den forrige Assessor L. som De vist kjendte. Han er Correspondent for Avisen og et ret net Menneske. Hvis De kan skaffe ham nogen Adgang til at see og høre Noget, tillader jeg mig at anbefale ham til Deres Godhed.

Det var en kort Fornøielse med Tiby, som nu er forflyttet til Haag og afløses af Grev Croy, Secretair ved Ambassaden i Vaticanet.³⁾ De franske Damer kunde slet ikke trives her —

¹⁾ Se Nr. 1560.

²⁾ Forfatteren A. G. H. Lütken (1843—1916).

³⁾ Den franske Gesandt Victor Tiby's Rappelskrivelse udstedtes 27. Maj 1879 og overleveredes 11. August. Hans Efterfølger, René Pierre Vicomte de Croy, overrakte sit Akkreditiv 1. September 1879.

som det gik Mad. Duchâtel saaledes er det ogsaa gaaet Mad. Tiby.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1574. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 31. Maj 1879.

Skjøndt De vil have fundet Deres Spørgsmaal med Hensyn [til] Guldbryllupsfesten besvaret ved mit Postscript af iforgaars,¹⁾ vil jeg dog ikke undlade atter at præcisere mit tidligere Forslag: nemlig et Brev fra Kongen, hvori jeg ikke nævnes og som sendes mig med Posten med Paalæg om at befordre det til Bestemmelsen. Jeg leverer det da enten brevi manu til B., eller sender ham det med en Skrivelse.

Jeg forudsætter naturligviis stadigt at ingen Anledning er givet os fra vedkommende Side til at forholde os anderledes.

Jeg skal med Fornøielse gjøre hvad jeg kan for Herr A. Lütken; men der bliver overhovedet meget lidet at see.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1575. [Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron] Rosenørn[-Lehn].

[Berlin,] 1. Juni 1879.

Skjøndt jeg ved forskjellige Leiligheder har udtalt mig til Directeuren om den her forestaaende Guldbryllupshøitid og om hvad der i denne Anledning efter min Mening maatte være at iagttage af os vil jeg dog nu sende dette under Eet tilligemed hvad jeg videre kan have at tilføie, og det saameget heller som jeg derved faaer Leilighed til efter saa lang Tids Forløb atter at henvende mig directe til Dem.

¹⁾ Se Nr. 1572—73.

Jeg har i sin Tid meddeelt at de forestaaende Festligheder vel vilde blive overværede af en stor Mængde Fyrstelige Personer, men at dog ingen saadanne Personer vilde indfinde sig her uden formlig Indbydelse samt at der ikke vilde udgaae Indbydelser til andre end Familien. Dette Program er opstillet af Kaiserinden, efterat det havde været Kaiserens oprindelige Hensigt at udstrække Indbydelserne noget videre, og Kaiserindens Program er endnu bestandig gjældende om end med en Modification, som er en Følge af, at Reglen om Slægtskabsforholdene som afgjørende med Hensyn til de tilstedev. Fyrsteligheder ikke har kunnet overholdes, hvad de tyske Fyrster angaaer.

Kongen af Sachsen har nemlig havt den Idee, at de tyske Fyrster skulde i Anledning af Høitiden overrække den tyske Kaiser en Æregave, og da denne Idee tiltraadtes af de øvrige Fyrster, saa skeete altsaa herved strax et Brud paa hiint Princip, eller rettere sagt et saadant Brud var i Begreb med at skee. Meningen var at Gaven skulde overrækkes af den fornemste tyske Fyrste, nemlig Kongen af Baiern, som ikke er i Slægt med Hohenzollerne. Men bemeldte Majestæt vilde ikke, og saa kom Raden til Kongen af Württemberg, hvorved man altsaa atter vilde være kommen ind under Principet, da Dr. Olga¹⁾ er Kaiserens Niece, og han havde, saavidt jeg har hørt, hellerintet derimod; men Dronning Olga vilde ikke; hvorefter da, naar man ikke strax vilde gaae til Ideens Ophav, Kongen af Sachsen, som ikke er Slægt, Storhertugen af Baden stod for Tour; men da man ikke meente at kunne overdrage det omhandlede Hverv til Svigersønerne, maatte Kongen af Sachsen endelig tilbyde sig, og dette er Grunden til at Kongen og Dronningen af Sachsen komme til Berlin. Desforuden komme, foranlediget ved hvad der havde været Tanken med Kongen af Württemberg, ogsaa Prinds og Prindsesse Wilhelm af Württemberg hertil,

¹⁾ Datter af Kejser Nikolaj I af Rusland.

og saaledes er Principet om Slægtsskabsforholdet fraveget af særlige Grunde for de tyske Fyrstehuses Vedkommende. Forresten ere af saadanne Huse flere forbigaaede, som ellers kunde regne sig i Slægt, f. Ex. Anhalterne. K. og D. af Sachsen blive kun den 11te Juni i Berlin, da de tidlig om Morgen den 12. afgaae til Dresden i Anledning af en der forestaaende stor katholsk Fest.

Men iøvrigt staaer hiint Princip ved fuld Magt, og derfor er ogsaa Forespørgslen om hvorvidt man maatte ville ønske at Kronprindsen af Sverrig Norge paa sin Hjemreise lagde Veien over Berlin og saaledes overværede Festlighederne, paa den forbindtligste Maade bleven besvaret med, at saa kjært det end vilde være at see H. K. H., saa kunde det dog ved denne Leilighed ikke skee uden Brud paa Reglen; og Kronprindsen af Sverrig er altsaa ikke mellem de Indbudte.

Jeg har endnu ikke kunnet sige om Greven og Grevinden af Flandern komme hertil. Den herv. belgiske Gesandt veed det ikke; men han har sagt mig, at han for nogle Dage siden har talt herom med Vice-Ceremonimesteren Grev Eulenburg. Kaiserinden har for nogen Tid siden sagt til Greven af Flandern, at hun haabede at see ham ved Festlighederne, men dette, har Gr. Eul. bemærket, var ikke tilstrækkeligt; Greven af Flandern kunde ikke komme uden en formelig Indbydelse fra Kaiseren. Om en saadan Indbydelse var afgaaet, eller vilde afgaae vidste Baron Nothomb idag ikke. Baron Nothomb har viist mig en Skrivelse, som han alt har modtaget, fra Kongen af Belgien til Kaiseren. Det er en almindelig fransk Complimentsskrivelse i qvart Format ledsaget af sædvanemæssig Afskrift, og som Gesandten, der ikke er nævnt deri, har Paalæg om at befordre til Bestemmelsen gennem Statssecretairen og denne Skrivelse er aldeles uafhængig af og beforders uafhængigt af om Greven af Flandern kommer eller ikke.

Det er en saadan Skrivelse fra Kongen, jeg tillader mig at foreslaae at ogsaa jeg maa erholde Paalæg om at befordre,

og hvis H. K. H. Kronprindsen ikke er formelig indbudt eller bliver formelig indbudt til Berlin, vil altsaa det Eneste der fra dansk Side vilde være at foretage udover hiin Kgl. Skrivelse, hvilken som antydet, skulde være uafhængig af om Kronprindsen indbydes eller ikke, formeentlig ikke have at bestaa i Andet, end at H. M. Kongen paa selve Dagen den 11. Allerhøistselv directe telegrapherede en Lykønskning til Kaiseren. Dette har Baron Bildt henstillet til Kongen af Sverrig og Norge at gjøre, og han venter den samme Complimentsskrivelse til Befordring som Baron Nothomb har erholdt. Den italienske Ambassadeur, Grev Launay har raadet til at man fra italiensk Side forholder sig paa samme Maade, det vil sige, at han modtager en Kgl. Lykønskningsskrivelse til Befordring og at K. af Italien telegrapherer directe til Kaiseren.

Bladenes Tale om østerrigske Erkehertugers, eller endog Kaiseren af Østerrigs Komme er, ialfald hidtil, aldeles ugrundede og uhjemlede. Derimod kommer Prinds Fr.¹⁾ af Nederlandene.

Koncept med Quaades Haand. — Quaades Papirer. U. A.

1576. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 7. Juni 1879.

. . . Universitetsfesten er gaaet fortræffelig, trods de Misregninger som Kongens Lumbago og det daarlige Veir lagde i Veien for den.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

¹⁾ Antagelig Prins Wilhelm Friedrich Karl, der havde været gift med en Datter af Kong Friedrich Wilhelm III af Preussen.

1577. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 13. Juni 1879.

. . . Festlighederne her ere da nu vel overstaaede; og vi have været fuldkommen correcte. Kaiserinden har blandt Andet sagt baade mig og min Kone, at hun havde været meget erkjendtlig for et Telegram hun havde modtaget fra Kronprindsen den 11te, ligesom det havde glædet hende særdeles meget at see H. K. H. i London. Kronprindsen havde altid og ogsaa da behaget hende meget.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1578. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigs-
minister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 14. Juni 1879.

Jeg troer vi kunne være fuldkommen tilfredse med hvad der er iagttaget af os i Anledning af de nu saa vel overstaaede Festligheder, og dette har, efter hvad jeg har kunnet skjønne, det høie Brudepar ganske sikkert ogsaa været. Navnlig har Kaiserinden, der altid viser sig særdeles forekommende og opmærksom, tydeligt viist det. Hun omtalte gjentagende baade for mig og min Kone, hvormegen Sympathie hun nærrede for den danske Kongefamilie i det Hele og fremhævede i Særdeleshed, hvormeget hun paaskjønnede den Opmærksomhed Kronprindsen havde viist hende først under det nylige fælleds Ophold i London, og dernæst ved at have telegraferet til hende den 11te d. M. Kaiseren saae ualmindelig vel ud og bevægede sig, trods det endnu syge Knæ, med langt mere Lethed end man havde tænkt sig muligt, — maaskee endog med endeel mere Frihed end Lægerne havde ønsket. . . .

G. Quaade.

Oreby.

1579. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 16. Juni 1879.

Kjære Hr. Kammerherre!

. . . Og dernæst maa jeg takke Dem meget for Deres sidste Brev. Det har altid staaet klart for mig, at vi, i hvad vi i Anledning af de berlinske Guldbryllupshøitideligheder burde gjøre, maatte see at indskrænke os til det mindst muelige, og jeg var fuldstændig enig med Dem i Deres Forslag om at lade det blive ved en Haandskrivelse fra Kongen til Keiseren. Men saa kom Rygterne frem om de tvende andre Keiseres Besøg i Berlin, ligesom der her var al Grund til at troe at Kongen af Grækenland vilde indfinde sig, og disse Omstændigheder gjorde mig lidt vaklende, da man jo dog ikke heller vilde gjøre sig skyldig i nogen Forsømmelse. Dette var Grunden til min sidste Henvendelse, der jo af Dem blev besvaret saaledes, som det nu har viist sig at være det ene rigtige. Den gamle Keiser maa dog vist være faldet en heel Deel af, siden man har maattet indskrænke Festlighederne saameget.

Med Hensyn paa den Cumberlandske Sag maa jeg tilstaae, at jeg havde haabet, at der vilde være kommet Noget ud af de i Udsigt stillede Pourparlers, og jeg havde glædet mig dertil, baade for Kongens og for Hertugindens Skyld, ligesom jeg ogsaa fandt det ret heldigt for vort Land, dersom dette fatale Spørgsmaal kunde være blevet bragt ud af Verden, og det allermeest, naar vi havde deeltaget i Forhandlingerne derom. Men naar den Ubekjendte hverken vilde legitimere sig som befuldmægtiget Forhandler og heller ikke kunde opgive bestemte Betingelser som Grundlag, maatte man jo bryde af. Det forekommer mig iøvrigt aldeles nødvendigt at Kongen underretter Hertugen om hvad der er forefaldet, og det har han ogsaa lovet mig at ville gjøre, men jeg befrygter rigtignok at han paa Grund af hans Sygdom, ikke har gjort det endnu. Det gaaer nu dog stadig fremad med denne og i

Fredags ere de høie Herskaber flyttede paa Landet, hvor den nu indtraadte temmelig stærke Varme nok vil borttage de sidste Rester af Smerterne. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

1580. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre!

Kjøbenhavn, 17. Juni 1879.

Deres sidste Brev¹⁾ modtog jeg igaar, netop som jeg havde sendt mit afsted til Dem; — De maa derfor ikke undres over at De atter idag faar Brev fra min Haand, først og fremmest for at sige Dem Tak for samme Deres sidste Skrivelse, og for de Underretninger, det indeholdt. Det er mig meget beroligende at De udtaler, at De har fundet det bekræftet for alle Tider, at vi havde grebet den rette Middelvei ved at formane Kongen til at telegraphere til Keiseren og sende en Haandskrivelse igjennem Dem i Anledning af d. 11te og at De formoder, at det høie Par ogsaa er tilfreds med den Opmærksomhed, der er vist dem herfra, og det saameget mere, som Kongen er noget misfornøiet over, at der Intet Svar er indløbet til Ham fra Keiseren paa hans telegraphiske Hilsen. Jeg tænker mig nærmest at der er kommet en saadan Masse Telegrammer, at man ikke har faaet Tid til at svare. Imidlertid har jeg maattet love at tilskrive Dem et Par Ord, forat bede Dem paa en eller anden Maade skaffe Lys i Sagen, hvad De vel nok vil kunne gjøre. Det kommer jo vel kun an paa, at faae constateret, at Telegrammet virkelig er kommet til sit Bestemmelsessted. At tale til Bülow derom, som Kongen syntes at finde naturligt tør jeg ikke tilraade, da man derved gav sin Misfornøielse tilkjende. . . .

Quaades Papirer. U. A.

O. D. Rosenørn-Lehn.

¹⁾ Se Nr. 1578.

1581. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 19. Juni 1879.

Det er ganske vist meget forstaaeligt, at det har vakt Anstød, at den telegraphiske Depesche af 11te ikke er bleven besvaret.¹⁾ Imidlertid er jeg overbeviist om at man ikke har *villet* være uhøflig. Det vilde paa ingen Maade ligne Vedkommende, som i Forhold som det heromhandlede altid viser sig meget opmærksom og hensynsfuld. Men der er naturligviis indkommen en Masse Telegrammer, og det ikke alene fra Private, som faae deres Tak under Eet ved en Erklæring i en Avis, men fra Souverainer, Medlemmer af souveraine Huse og andre Fyrsteligheder; og alle disse Telegrammer kunne ikke besvares i Bureauerne, og derfor blive de ogsaa, saavidt jeg veed, ubesvarede, idet man gaaer ud fra at Takken, som Svaret skulde udtale, forstaaer sig af sig selv. En Collega, med hvem jeg i Fortrolighed har talt om Sagen, har sagt mig, at han har havt at befordre autographiske Breve fra sit Hof til Kaiseren og Kaiserinden, og at, om han end anseer det for muligt at Kaiserinden svarer og da maaskee ogsaa takker paa Kaiserens Vegne, saa venter han dog ikke at Kaiseren svarer, fordi han bogstavelig mangler Tid dertil. Nu er det jo vel sandt at der er Forskjel paa at svare paa et Telegram og paa at besvare et Brev; det første er meget let og det sidste kan være vanskeligt nok; men i det Væsentlige ere de to Ting dog temmelig eens.

Jeg har godt forstaaet, at man i Kbhvn. ikke har villet staae tilbage for hvad der gjordes af Andre i Anledning af Guldbrylluppet; og der var jo virkelig Tale om Saameget der paatænkte fra forskjellige Sider, at vi havde god Grund til at belave os paa noget meer end Almindeligt. Men den gamle Kaiser er, hvad hans Person angaaer, i høi Grad bramfri, og jeg troer det har været hans oprigtige Ønske, at Festlig-

¹⁾ Se Nr. 1580.

hederne holdtes indenfor meget snevre Grændser, medens derhos hans Omgivelse ønskede, at han ikke skulde have Anledning til at trætte sig. Dette har han da forresten dog gjort, om end, idetmindste tilsyneladende, uden nogensomhelst Skade; thi han seer meget vel ud og reiser nu en af Dagene til den sædvanlige Cur i Ems.

Hvad den Cumberlandiske Sag angaaer, saa troer jeg det Væsentlige vil være udrettet, naar blot Hertugen erholder Underretning om hvad der er skeet, især hvis denne Meddelelse var ledsaget af et Raad til Forsoning. Herved vilde egentlig alt det være gjort, som man har ønsket af os. . . .

Oreby.

Quaade.

1582. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 4. Juli 1879.

Jeg maa idag komme tilbage paa den Cumberlandiske Sag.

Siden jeg efter Modtagelsen af Depeschen af 19de Mai Nr. 11¹⁾ saae den omhandlede ikke navngivne Person, har jeg ikke truffet ham før igaar, da jeg tilfældigviis mødte ham paa en Spadseretur. Han kom da hen til mig og, idet han sagde at Sagen om Dronningen af Hannovers Livgeding og de hannoverske Prindsessers Apanager nu var endelig ordnet, tilføiede han at det kun stod tilbage, at ogsaa Sagen om Hertugen af Cumberland Stilling blev endeligt og tilfredsstillende ordnet. Han gjentog derefter de af mig tidligere [omtalte] alternative Følger, paa den ene Side af Ordningen, til hvilken jo hører Renunciationen paa Hannover, og paa den anden Side af en udeblivende Ordning, og idet han anmodede mig om atter at søge at virke til at muligen en Ordning fandt Sted, fremhævede han Vigtigheden af at dette

¹⁾ Trykt som Nr. 1567 a.

skeete i en nærmere Fremtid, da der nu ikke er lang Tid til den preussiske Landdag i October træder sammen.

Jeg svarede ham at, som jeg tidligere havde sagt ham, afhang Alt hvad der fra dansk Side kunde foretages i den omhandlede Henseende, udelukkende af Hs. M. Kongens Beslutning; men forresten kunde jeg for mit Vedkommende ansee det for muligt, at Kongen havde underrettet Hertugen om hvad der var passeret i Sagen, og det kunde da ogsaa antages at Hs. M. havde givet eller vilde give et Raad til Forsoning. Dog maatte han indsee at der var Grunde som gjorde det vanskeligt for Hs. M. at blande sig i Sagen. Jeg skulde imidlertid ikke undlade at skrive til Kbhvn. om hvad han nu havde anført for mig; og derpaa yttrede han sig omtrent som følger: »Ja skriv til Kbhvn., at Herr von Bleichröder¹⁾ har sagt Dem, hvor ønskeligt det vilde være, at Sagen kom ud af Verden. Jeg for min Person er jo ikke særlig interesseret heri, og hvad den herværende Regjering angaaer, saa er det maaskee meest i dens Interesse, at Preussen faaer 16 Millioner Th. til Indtægt; men det er dog Alles Ønske, at der kommer en anden og for de nærmest Interesserede bedre Ende paa Sagen, saaledes at Hertugen nu faaer hiint Beløb og derhos bevarer Udsigten til Successionen i Brunsvig.«

Dette er, i Korthed gjengivet, hvad der forefaldt ved den omhandlede Leilighed. I Realiteten indeholder det jo ganske vist intet Andet end hvad jeg allerede har meddeelt ifølge Vedkommendes tidligere Anmodninger. Men der kommer dog det Nye til, at Vedkommende nu selv har nævnt sig saaledes i Sagen, at jeg ikke længer tager i Betænkning ogsaa at navngive ham. Jeg har ikke spurgt ham om jeg var bemyndiget hertil, men hans ovenanførte Udtalelse faldt saaledes, at jeg maa opfatte den som medførende hiin Bemyndigelse.

Hvad Betydning der forresten maa være at tillægge den nu skeete Navngivelse, veed jeg ikke, men jeg maa sige, at jeg

¹⁾ Sml. Nr. 1494.

troer, at Herr v. Bleichröder (:Chefen for det bekjendte Bankierhuus S. Bleichröder :) mener det ærligt saavel med os som med Hertugen, og jeg anseer det ikke for en forkastelig Antagelse, at hans første Henvendelse til mig i Sagen skyldes en Andens Initiativ.

Quaade.

Oreby.

1583. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Orebygaard, 10. Juli 1879.

Jeg sender Dem herved et Brev fra Kammerherre Quaade¹⁾, som jeg beder Dem gjennemlæse, idet jeg iøvrigt tænker mig, at De vil være enig med mig i, at der efter hvad der er passeret i Sagen, ikke vil være videre at foretage, uagtet vi nu have faaet at vide hvem den Anonyme er. Det eneste skulde da være at vi ved Leilighed kunde meddele Kongen Brevets Indhold. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1584. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Fredag [11.7 Juli 1879].

Mange Tak for Deres Brev med vedlagte Brev fra Quaade²⁾. Saa det var Jøden Bleichröder som var Bismarcks Agent i den Sag! Der er ganske vist Intet at gjøre mere i den Sag, men hvis Kongen imod Forventning endnu ikke har skrevet til Hertugen vil det jo være meget heldigt at han faaer Quaa- des Brev at see. Jeg gjemmer det her til Deres Tilbagekomst.

Tiby er kommen for at presentere sin Rappel. Jeg har sagt

¹⁾ Trykt som Nr. 1582.

²⁾ Trykt som Nr. 1582—83.

ham at det maa vente indtil De kan tale med Kongen — jeg vilde nemlig af flere Grunde ikke gjerne have at han skulde faae Audients før De havde talt med Kongen. Det var Tiby ligegyldigt at vente lidt da han skal ordne alle sine Sager.

Forresten er her en velgjørende Stilhed. P. Vedel.

Oreby. — Indlagt et med P. Vedels Haand skrevet kort Resumé af de med Bleichröder førte, i Nr. 1556 ff. omtalte, Forhandlinger.

1585. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel!

Frijsenborg, 21. August 1879.

. . . At det har gjort mig meget ondt at erfare Halls Sygdom¹⁾ vil De forstaae og jeg kan heller ikke efter saaledes som jeg kjender ham ønske ham en svækket Alderdom, hellere Døden, thi han er meget jaloux ligeoverfor dem som han holder af og han vil meget let føle og trykkes deraf naar han seer at han er til Byrde; i politisk Henseende udenfor hans Vennekreds er det ogsaa et stort Tab, thi han var altid men meest i de sidste Aar skabt til at mitigere og for den Slags Evner og Kræfter er der altid Brug under Forhold der ere saa smaa som vore.

. . . Vist er det at det seer trist ud ikke alene her tillands men allevegne og Sandsynligheden synes at tale for at denne lumre qualme Tilstand er Forløberen for en større Krise, og da maae nok de smaae Stater skjælvethi hidindtil har man levet paa deres Bekostning, Gud maa vide hvem Bismarck skal overfalde først enten Rusland eller England, det Sidste vilde være det profitableste, men det kan nok være at Rusland staaer først for Touren isaafald vil jeg haabe at Preussen og England holde sammen, thi da bliver det ikke dubieust til hvad Side vi skulle søge vor Frelse selv om Sympa-

¹⁾ C. C. Hall blev i Sommeren 1879 ramt af et alvorligt apoplektisk Anfald, men døde først 1888.

thierne maatte vise andetsteds hen, thi jeg kan ikke nægte at for at Sympathien for Tydskland atter kunde blive mulig for mig, maatte den decidere sig mere for Foederationen og derigjennem indre Frihedsudvikling og opgive Hæderen eller Cæsarismen, som naturligviis i Længden ogsaa for selve Folket er dyrt og efter mine Begreber Forløber for den endelige Opløsning da jeg ikke tiltroer denne Form af Regjering noget langvarigt Udviklingsstandpunkt men kun betragter det som en pis-aller. Skulde saadanne Forhold indtræde som jeg har antydnet, da kan jeg forstaae at De vil være beroliget ved at savne Bülow's Oplysninger men det er mig et Spørgsmaal om den Andens blive paalideligere¹); vist er det at dersteds er der nogen Bevægelighed og Anstrængelse. Jeg vil dog endnu see om Agitationen fra den Billeske Slægt[s] Side og fra Generalen selv ikke ville være istand til at bevirke, at Kongen tilbagetager sit Samtykke, men jeg har rigtignok gjentagende gennem min Søn erfaret at Kongen rasede imod Generalinden, under Paavirkning saavel af Prindsen som af Prindsessen af Wales. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1586. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 31. August 1879.

Kjære Hr. Kammerherre!

De Meddelelser, De var saa god at gjøre mig i Deres sidste Brev, navnlig om hvem den hemmelighedsfulde Mand, der havde talt til Dem om de hannoveranske Affairer, [var], have interesseret mig meget. Jeg tillægger det ingen ringe Betydning, at det er en Mand, som Hr. v. Bleichröder, der staaer Fyrst

¹) General Bülow afskedigedes 25. September 1879 som Gesandt i London. Hans Efterfølger var fra 24. April 1880 Kammerherre Falbe, tidl. Gesandt i Wien. Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 179. Hans Hustru var Frederikke, f. Riegels (1825—1911).

Bismarck saa nær, er saa godt inde i alle Forhold og specielt har havt med Forvaltningen af Guelferfonden at gjøre, der har gjort os denne Meddelelse; men saalænge, der ikke kom Noget frem, der kunde gjælde som Beviis for at det var den tydske Regjerings Ønske at vi — (eller Kongen) — paatog os en Mæglers Rolle, og man heller ikke vilde stille bestemte Løfter op imod de bestemte Fordringer, var der jo ikke andet for mig at gjøre end igjennem Kongen at holde Hertugen au fait med hvad der var skeet. Men selv dermed maatte man jo være noget forsigtig, og skjøndt jeg jo ikke kunde være ganske tilfreds med, at Sagen trak noget i Langdrag, maatte jeg paa den anden Side ganske billige, at den betroedes til en saa paalidelig Mand, som Kongens Broder Wilhelm, der paa den Reise han for nogen Tid siden foretog til Wien, medtog en kort Fremstilling af det Passerede til Hertugen. Har jeg nu ladet saa lang Tid hengaae, kjære Hr. Kammerherre! inden jeg har besvaret og takket Dem for Deres Brev af 4de f. M.¹⁾ har det kun sin Grund i at [jeg] gjerne ønskede at kunne meddele Dem, hvorledes Hertugen havde optaget Meddelelsen, og hvad Virkning den havde gjort paa ham. Men Prindsen udsatte sin Reise, skulde først gjøre et Besøg i Slesvig og er da nu endelig vendt tilbage. Noget egentlig Svar har han ikke bragt, men saavidt jeg forstaaer, fastholder Hertugen ganske sin Status quo ante — imidlertid sagde han mig dog at Sagen var lagt i Windhorsts Haand, og at man antog at han havde temmelig udstrakte Fuldmagter. Jeg vilde meget ønske at dette Spørgsmaal i en eller anden Form maatte finde sin Løsning, om ikke af anden Grund saa for Forholdet til Thyra, hvis Besøg her, saalænge de nuværende Tilstande vedvare, om ikke umuliggjøres, dog ville være forbundne med større eller mindre Vanskeligheder og volde Ubehageligheder. . . .

Quaades Papirer. U. A.

O. D. Rosenørn-Lehn.

¹⁾ Trykt som Nr. 1582.

1587. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 3. September 1879.

Det har været mig meget kjært at modtage Deres venlige Linier af 31te f. M.¹⁾)

Jeg erfarer herved, hvad jeg forresten kunde vente vilde skee, at der i den omhandlede Sag er gjort hvad der med tilbørlig Afveielse af de paagjældende vanskelige Forhold kunde gjøres, og jeg maa sige, jeg troer ikke man kunde forlange Meer af os. Dette mener jeg ogsaa at Vedkommende vil erkjende, naar jeg atter faaer Leilighed til at tale med ham. Han er nemlig for Tiden fraværende fra Berlin.

Hvad Resultatet af vort Skridt angaaer, saa er det vel, i sit Udseende, ikke videre lovende, men da vi ved Siden heraf nu have faaet at vide at Sagen er lagt i W.'s Haand, og da den af denne modtagne Fuldmagt vel næppe kan være af saa ganske ringe Udstrækning, kunne vi jo vel antage, at Virkeligheden tilsidst vil vise sig bedre end Skiønnet. Men i alfald have vi gjort hvad vi have kunnet.

Her i Berlin har det i lang Tid været meget øde, da ikke alene saagodt som alle preussiske Ministre, men ogsaa næsten alle fremmede Missionschefer have været bortreiste og endnu ere fraværende; og dette maa være min Undskyldning for at jeg i Maaneder, meget imod min Villie har været ude af Stand til at meddele Nogetsomhelst af politisk Interesse. Sligt erfares jo altid meget vanskeligt her paa Stedet, og foruden hiin Omstændighed kommer maaske i nærværende Øieblik ogsaa den til, at der i Virkeligheden intet egentlig Nyt er, idet vedkommende Store endnu ikke vel kunne tænke paa nye Foretagender, men foreløbig have nok at bestille med Udjevningen af de i 1864 begyndte Forstyrrelser af alle Forhold og især med, saavidt de kunne, enten

¹⁾ Trykt som Nr. 1586.

at bjerge Frugterne, eller at bøde paa de andre Følger af denne Forstyrrelse.

Nu har da den tydske Kaiser ogsaa et Møde med Kaiseren af Rusland¹⁾. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1588. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 17. September 1879.

Kjære Kammerherre.

Uagtet De ikke er tilbøielig til strax at fæste Lid til Aviserens dristige Phantasier, kan det dog maaskee interessere Dem at faae positiv Bekræftelse for at Orloffs Besøg her kun er fremkaldt derved at Storfyrsten ved hans Afskedsaudients i Petersborg indbød ham til at lægge Tilbagereisen herover for at besøge Bernstorff. At Reisen ikke kunde have noget politisk Maal idetmindste ligeoverfor os, fremgaaer tydelig nok deraf at Orloff under sit Ophold her slet ikke har seet eller søgt at faae at see Conseilspræsidenten eller Udenrigsministeren og at begge ganske roligt ere tagne paa Landet Dagen efter hans Ankomst hertil²⁾.

I Haab om snart at see Dem her.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1589. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Berlin, 19. September 1879.

Kjære Vedel,

Tak for Deres Brev af 17de.³⁾ Jeg havde vel selv tænkt mig at Orloffs Besøg i Kbhvn. ikke var fremkaldt ved nogen po-

¹⁾ 3. September i Alexandrovo. Se om de dermed sammenhængende Begivenheder Hauser, Histoire Diplomatique de l'Europe I, S. 173 ff.

²⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 179.

³⁾ Trykt som Nr. 1588.

litisk Grund, idet Storfyrstens Ophold der maatte være en fuldkommen tilstrækkelig Anledning dertil. Men i saadanne Sager er det altid godt at have fuld positiv Vished, og især at kunne sige at man har den. . . .

G. Quaade.

Koncept med Quaades Haand, med Paategning: I Formen anderledes. — Quaades Papirer. U. A.

1590. General W. R. Raasløff til General C. A. F. Thomsen.

Kjære Herr General! *Baden-Baden, 12. October 1879.*

. . . Iblandt de uventede Besøg jeg fik her i Sommer var Sir Chs. Wyke som efter nogle Uger's Ophold i B. B. reiste til Gmunden hvor han nu er og venter paa Hertuginde af Cumberland's Nedkomst. Han skal nemlig paa den engelske Souverain's Vegne constatere Fødselen af den forventede — i England successionsberettigede —, Prinds el. Prindsesse. Han fortalte mig endeel om sine Underhandlinger med Hertugen af Cnd. og Alt hvad jeg erfarede af ham eller fra andre Sider bekræfter hvad jeg i sin Tid tilskrev Dem¹⁾ om denne Forbindelse som rimeligviis vil faae en saa stor Betydning for vort lille Land. — . . .

W. Raasløff.

Kgl. Bibliotek. Ny kgl. Saml. 1712 fol., Breve til General Thomsen III.

1591. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør P. Vedel.

Kjære Directeur! *Kjøbenhavn, 18. October 1879.*

Hermed sender jeg Dem Holstein-Ledreborgs Tale²⁾, hvoraf De vil see at han aldeles ikke har brugt de stærke Udtryk,

¹⁾ Se Nr. 1492.

²⁾ I Folketinget 16. Oktober. Folketingstidende 1879—80, Sp. 134 ff. Grev H.-L. kritiserede Regeringens Udenrigspolitik i det nordsles-

hvorom der var Tale. Jeg indlader mig derfor slet ikke paa at svare, uagtet det jo er harmeligt nok at tage imod, hvad han iøvrigt har sagt. Ønskende fremdeles god Bedring.

P. Vedels Privatpapirer.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1592. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Vienne, 21 octobre 1879.

L'Empereur envoie Grand-Chambellan complimenter le Roi et assister au baptême. Duc m'ayant invité à y assister, je demande selon le désir de S. M., si ma présence y paraît convenir.

Falbe.

Chiffertelegram, indleveret i Wien 21. Oktober Kl. 10.45 Fm. — U. A. Læg mrkt.: Kg. Chr. IX's Besøg i Berlin og Wien 1879.

1593. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 21. October 1879.

Hvad er Deres Mening at der bør svares paa det idag fra Wien ankomne Telegram,¹⁾ som jeg for en Sikkerheds Skyld vedlægger i Afskrift? Kan man ikke sige, at det vilde skræmme Livet af H. M. dersom man forbød Falbe at være tilstede; at denne, naar Kongen selv er der, ogsaa kan være der; og at han ved Siden af ham ikke er Gesandt men f. Ex. kun Kongens Kammerherre, — og at det derfor kan indrømmes, uagtet det jo naturligvis havde været det Heldigste

vigske Spørgsmaal og paa andre Punkter og krævede i Almindelighed en Redegørelse for Udenrigspolitikken. — Sml. Håhnsen II, Nr. 1075, 1077.

¹⁾ Trykt som Nr. 1592.

naar det kunde undgaaes. Beklageligt er det at Kongen ikke har havt Omløb nok i Hovedet til at afværge det selv, men Falbe har naturligviis trængt Tvært paa og har maaskee selv faaet Indbydelsen lovet.

Det glæder mig meget at De snart er færdig med Deres Upasselighed.

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1594. General W. R. Raasløff til Etatsraad C. F. Tietgen.

Kjære Ven!

Baden Baden, 7. November 1879.

. . . Jeg har nok nu og da seet og talt med nogle af de store Folk som i Løbet af Sommeren have gjæstet Baden, men da jeg ganske har afsluttet med det active Liv søger jeg ikke længer deslige Bekjendtskaber, der nu ikke meer have nogensomhelst practisk Interesse for mig. En smuk Spadseretour i de deilige Skove yder mig langt Mere end en Conversation med Gortschakoff eller Plessen eller — endog Sir Charles Wyke! som var her i nogle Uger og gav den unge Mand. Han fortalte mig endeel om den Underhandling han ifjor havde ført med Hertugen af Cumberland for efter Dronning Victoria's Ønske at faae denne til at forlige sig med Preussen for idetmindste at sikkre sig Successionen i Brunswig. Det viste sig imidlertid dengang at Preussen igrunden ikke vilde gaae ind paa et saadant Forlig, og jeg formoder at Dronningens seneste Bestræbelser i samme Retning, hvor successful de end maatte være hos Hertugen ikke ville have en ligesaa god Virkning i Berlin. . . .

Tietgens Papirer. R. A.

W. Raasløff.

1595. Optegnelse af Direktør P. Vedel.

[Ca. 9. November 1879.]

Kan Kongen reise tilbage forbi Berlin uden at aflægge endog kun en Formiddagsvisit hos Keiser Vilhelm naar Han har været Keiseren af Østerigs Gjæst i 8 Dage i Wien? Vil ikke den tydske Keiser deri see en meget stødende Tilsidesættelse, saa meget mere som det nu viser sig at Storfyrst-thronfølgeren lægger Veien fra Cannes til Wien over Berlin blot for at hilse paa Keiseren uagtet Keiser Alexander og forskjellige Storfyrster for nylig have besøgt ham.

Jeg er overbevist om at Keiser Vilhelm vilde ansee en saadan Undladelse fra Kongens Side som en forsættlig og offentlig Krænkelser og jeg nærer ingen Tvivl om at vi vilde komme til at føle Virkningerne deraf. Jeg maa altsaa tilraade at Kongen aflægger et Besøg hos Keiseren i Berlin.

Man vil indvende derimod at det er meget stødende for vor Nationalfølelse efter Preussens Adfærd imod os at Kongen gjør et saadant Besøg. Det er sandt, men dels er det neppe rigtigt i Politiken at rette sig for alene efter Følelsen, dels var Tr. af 11. Oct. ligesaavel Østerigs som Tydsklands Værk og i Manges Øine turde Øst. ved den Leilighed være endnu mere at dadle end Tydskland.

Man vil dernæst maaskee sige at Kongens Besøg i det Store og Hele hverken vil gjøre fra eller til med Hensyn til hvad vi kunne befrygte fra Tydsklands Side, har Bismarck virkelig onde Hensigter imod os, vil han ikke ved et saadant Besøg lade sig afholde fra at udføre disse Hensigter. Dette kan synes rigtigt, men udtømmer dog ikke Sagen.

For det Første maa man lægge Mærke til at den hele Stilling for Tiden netop er meget mislig. Vi vide ikke om Bismarck søger at hidføre en Krig mellem Tydskland-Østerig og Rusland eller maaske mellem Østerig i Forbindelse med England og Rusland, medens han selv i sidste Tilfælde fik Leilighed til at operere frit i Vest og Nord, vi kjende heller

ikke hans oeconomiske Planer og om han maaske tænker paa et centraleuropæisk Toldforbund, hvori han kunde have tiltænkt Danmark en Plads.

For det Andet er det bekjendt nok at Keiser Vilhelm i en meget høi Grad lader sig bestemme af sine personlige Stemninger og Følelser og at Bismarck med megen Finhed veed at fremkalde disse naar han ved Hjælp af dem kan opnaae Keiserens Samtykke til en eller anden voldsom Foranstaltning, som ellers vilde være Keiseren imod. Medens det derfor med Rette siges at Bismarck naturligvis ikke vilde opgive de Planer han muligvis kunde nære imod os, fordi Kongen besøgte Berlin, maa det dog paa den anden Side erindres at det vilde blive ham meget let at erhverve Keiserens Samtykke til at gaae frem mod Danmark som han ønskede, hvis Keiseren følte sig personlig fornærmet, og derimod meget vanskeligt, dersom Keiseren følte sig velstemt ved et Besøg.

Man vil endelig kunne indvende at Kongen ved et Besøg i Berlin udsætter sig for at man vil søge at engagere ham ind paa Combinationer, politiske eller oeconomiske, hvorfra det ikke vilde være ganske let senere at komme bort igjen. Denne Fare er væsentlig og maa tages alvorligt i Betragtning. Men den vilde kunne undgaaes derved at Kongen kun tilbragte en Dag i Berlin og uden Apparat lod forespørge Dagen iforveien ved den kgl. Chargé d'aff. hvorvidt Keiseren kunde modtage hans Besøg den følgende Dag paa Gjenreisen, da han i saa Fald vilde lægge Veien over Berlin for at hilse paa ham, hvorimod han i modsat Fald vilde gaae direkte til Lübeck.

Optegnelse med P. Vedels Haand. — U. A. Læg mrkt.: Kg. Chr. IX's Besøg i Berlin og Wien 1879.

1596. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Copenhagen, 9 novembre 1879.

Veillez me télégraphier, aussi tôt que vous le saurez, quand le roi arrivera à Vienne, combien de temps il y passera et s'il retournera de là en droiture à Copenhague.

R. L.

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, indleveret i København 9. November 1879. — U. A. Læg mrkt.: Kg. Chr. IX's Besøg i Berlin og Wien 1879.

1597. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Vienne, 10 novembre 1879.

Leurs Majestés arrivent à Vienne au palais jeudi prochain, restent, je crois, quelques jours et retournent directement en Danemark.

Falbe.

Chiffertelegram, indleveret i Wien 10. November 1879 Kl. 10.28 Em. — U. A. Læg mrkt.: Kg. Chr. IX's Besøg i Berlin og Wien 1879.

1598. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kong Christian IX.

Udenrigsministeriet, 11. November 1879.

Allernaadigste Konge.

I Anledning af Deres Majestæts forestaaende Hjemrejse tillader jeg mig i mine Collegers og mit eget Navn og efter den Anledning som fra flere Sider dertil er os given, allerunderdanigst at henlede Kongens Allerhøieste Opmærksomhed paa, at det vistnok vilde gjøre et meget ugunstigt Indtryk paa den tydske Keiser, dersom Deres Majestæt efterat

have været den østerigske Keisers Gjæst i Hofborgen i Wien, nu vilde reise Berlin forbi uden at aflægge en Visit ved det tyske Keiserhof.

Men paa samme Tid fordølger vi os heller ikke hvor lidet behageligt det maa være for Deres Majestæt, særlig efter hvad der foregik i forrige Vinter, at gjøre et saadant Besøg, og hvor betænkeligt det endog kan være for Kongen under den nuværende Usikkerhed om den tyske Regerings politiske Planer at udsætte Sig for de Confidencer og Propositioner, hvortil en Sammenkomst kunde give Leilighed. Vi forudsee ligeledes at et saadant Besøg vil vække megen Opsigt i Udlandet og let kan opfattes der paa en Maade, der ikke vilde være ønskelig, og sidst men ikke mindst at det i Indlandet kunde gjøre et mindre heldigt Indtryk.

Naar vi nu imidlertid desuagtet troe i dybeste Underdanighed at burde tilraade Deres Majestæt at foretage dette Besøg, er det fordi vi maae tillægge det en stor Betydning at den tyske Keiser ikke skal ansee Sig for personlig at være fornærmet af Deres Majestæt, og fordi vi troe at dette Besøg kan aflægges paa en saadan Maade at de ovenanførte Vanskeligheder i det Væsentlige kunne undgaaes. Alt kommer nemlig, efter vor allerunderdanigste Formening, an paa at Besøget foregaaer uden noget stort Apparat og indskrænkes til en ganske kort Visit. Medens derved al den Høflighed vil være udviist hvorpaa Keiser Vilhelm fra Sit Synspunkt troer at have Krav, vil Deres Majestæt blive sparet Ubehagelighederne ved et længere Ophold og navnlig betænkelige Insinuationer og Forslag, og baade Udland og Indland ville indsee at det Hele er en Høflighed som ikke vel kunde undgaaes men hverken en politisk Act, bag hvilken der skjuler sig videre gaaende Combinationer, eller en Ydmygelse. — Efter vor allerunderdanigste Formening vil Alt, hvad man kan ønske at vinde, og Alt hvad man maa søge at undgaae, fuldstændig opnaaes, hvis det maatte behage Deres Majestæt paa den forestaaende Hjemreise at lægge Veien over Berlin,

saaledes at Kongen ankom der om Formiddagen og efter at have besøgt Keiseren atter afreiste derfra om Eftermiddagen, idet vigtige Regeringsforretninger let vilde kunne afgive tilstrækkelig Grund til at afslaae enhver Opfordring til at udstrække Opholdet i Berlin videre.

Under Forudsætning af at dette allerunderdanigste Forslag maatte vinde Deres Majestæts allerhøieste Billigelse vilde det være tilstrækkeligt at Deres Majestæt beordrer det kongelige Gesandtskab i Berlin til confidentielt at meddele at Kongen ønskede at lægge Sin Hjemreise over Berlin for med Bevarelsen af et strengt Incognito at tilbringe en Dag der med at hilse paa Keiser Vilhelm og til den Ende lod forespørge hvorvidt det maatte convenere Hans Majestæt Keiseren at modtage Deres Majestæt i hvilket Tilfælde det turde vente at den tydske Gesandt i Wien vilde modtage Ordre til at gjøre Kongen den fornødne Meddelelse.

Sluttelig skal jeg tilføie at Kammerherre Quaade efter hvad jeg tør antage vil være tilbage til sin Post Onsdag Aften.

Allerunderdanigst

O. D. Rosenørn-Lehn.

Afskrift. U. A. Ges.ark. Preussen III. Løbende Sager 1879.

1599. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerfalbe, Gesandt i Wien.

Copenhague, 11 novembre 1879.

Veillez annoncer au Roi que le Gr.-Chambellan Cte Holstein partira ce soir pour Vienne, porteur d'une lettre à Sa Majesté du ministère.¹⁾

Chiffertelegram, indleveret i København 11. November 1879 Kl. 5.50 Em., modtaget i Wien Kl. 6.30 Em. s. D. — U. A. Ges.ark. Østrig X, III. Departementalia 1876—77.

¹⁾ Tidligere Konseilspræsident Lensgreve Ludvig Holstein-Holsteinborg.

1600. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Vienne, 12 novembre 1879.

Puis-je représenter ici Grand-Chambellan comme faisant partie de la suite du Roi qui me mande son désir de retourner dimanche à Gmunden.

Falbe.

Chiffertelegram, indleveret i Wien 12. November 1879 Kl. 11.10 Fm. — U. A. Læg mrkt.: Kg. Chr. IX's Besøg i Berlin og Wien 1879.

1601. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Copenhagen, 12 novembre 1879.

Il sera utile qu'on ne soupçonne pas que le voyage du comte Holstein soit motivé par des raisons politiques.

Rosenørn-Lehn.

Chiffertelegram, indleveret i København 12. November 1879 Kl. 5.17 Em., modtaget i Wien Kl 6.00 Em. s. D. — U. A. Ges.ark. Østrig X, III, Departementalia 1876—77.

1602. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 12. November 1879.

Kjære Herr Kammerherre.

Det vil vistnok undre Dem at see Deres Søn¹⁾ aldeles uventet komme ind ad Døren til Dem i Berlin og det saasnart efter Deres egen Hjemkomst, men jeg tænkte mig, at Glæden ved at see ham snart vil overvinde Forundringen, og at De ved at læse dette mit Brev vil forstaae, at, naar han kommer, er det, fordi jeg har en Sag at meddele Dem af en saadan

¹⁾ Cand. jur., senere Departementssekretær Christian Quaade, fra 1. Juli 1879 Volontær i Udenrigsministeriet.

Vigtighed, at jeg kun har kunnet betro den i en saa paa-
lidelig Haand som hans.

Sagen er nemlig den, at mine Colleger og jeg efter moden
Overveielse ere komne til det Resultat, at det ikke gaaer an,
at H. M. Kongen paa Hjemreisen fra Wien, efterat have til-
bragt flere Dage der som Keiseren af Østerrigs Gjest endog
i hans »Hofburg«, reiser Berlin forbi uden at besøge Keiser
Wilhelm; og denne Anskuelse er yderligere bleven styrket
ved Udtalelser af den russiske og den engelske Gesandt, der,
om de just ikke have tilraadet, saa dog have henledet Op-
mærksomheden paa det Ønskelige i et saadant Skridt, — og
dernæst ogsaa ved at see hen til det Betænkelige ved den hele
europæiske Situation for Øieblikket, under hvilken det ikke
er uden Betydning at sikkre sig et saa velvilligt Sindelag som
muligt hos den gamle Keiser.

Til den Ende er derfor Overkammerherre Grev Holstein
igaar Aftes afreist herfra til Wien som Overbringer af et
Brev fra mig i Regjeringens Navn til Kongen, hvori Han op-
fordres til at bringe Landet dette Offer.

De vil af en Afskrift af dette Brev¹⁾, som jeg tillader mig at
vedlægge, see, hvorledes jeg havde tænkt mig denne Sag
ordnet, og da navnlig hvorledes den skulde entameres af
Dem i Berlin. Da denne Skrivelse imidlertid kun indeholder
Hovedtrækkene, vil jeg tillade mig dertil at føie en fyldigere
Udtalelse gennem disse Linier.

Naar jeg ovenfor har brugt Udtrykket »Offer«, da vil De
vist give mig Ret i, at det, efter Alt hvad der er passeret imel-
lem Danmark og Tydskland, maa være en tung Gang for
Kongen at gaae til Berlin og en dyb Ydmygelse for det
danske Folk at see et saadant Skridt blive bragt til Ud-
førelse, og at Udtrykket derfor kan være berettiget. Hvor
tungt det imidlertid end kan være at bringe det, bør det dog

¹⁾ Trykt som Nr. 1598.

bringes, naar man maa troe — som vi troe — at det kan være til nogen, om end kun indirecte Gavn for Landet; — det Ydmygende kunde imidlertid maaskee dog mildnes noget, og er det muligt, burde det jo ogsaa skee.

Dersom man nu blot indskrænkede sig til en slet og ret Anmeldelse, hvorpaa Keiseren svarede imødekommende, vilde Besøget jo ikke have tabt noget af sin ydmygende Character, — havde paa den anden Side derimod Keiseren taget Initiativet og benyttet sig af Kongens Ophold i Tydskland til formelig at indbyde Ham, vilde det Ydmygende forsaavidt ganske være faldet bort. Det sidste Alternativ kan jo nu ikke tænkes, og vore Bestræbelser maatte derfor indskrænke sig til at bringe det første Alternativ saa nær hen til Maalet som muligt. Derfor har jeg i Brevet til Kongen tilføiet, at De skulde anmode om, at Keiserens Svar maatte komme Kongen ihænde igjennem den tydske Ambassadeur i Wien. Alle-rede denne Form vil give Svaret Characteren af en Indbydelse, og dette vil endmere kunne blive Tilfældet ved den Maade, hvorpaa dette vil være affattet. Jo nærmere det kan komme til en Indbydelse, jo behageligere vil det selvfølgelig være for os, og hvad De confidentielt og igjennem Deres private Bekjendtskaber til de Paagjældende vil kunne virke i den Retning, vilde jeg takke Dem for, idet jeg dog kun vil gjøre den Bemærkning, at det er vort ufravigelige Ønske, at Kongens Besøg ikke udstrækkes udover den Grændse, som vi have tilladt os at angive i Brevet til Hans Majestæt.

Jeg tvivler ikke paa, at Kongen vil vide at undgaae at komme ind i politiske Samtaler med Keiseren eller Fyrst Bismarck, og jeg beder Dem om at bidrage, hvad De formaer, til at dette ikke skeer.

Ifølge et Telegram fra Kammerherre Falbe agter Kongen at vende tilbage til Gmunden efter Besøget i Wien, saa at Besøget i Berlin ikke vil kunne finde Sted saa tidlig som jeg havde tænkt mig.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Efterskrift:

Jeg takker Dem for Deres Brev fra Hindsgavl¹⁾. Selvfølgelig har jeg meddeelt den kgl. Familie Underretningen om Statsminister Bülow's Død og har den paalagt mig at anmode Dem om at bevidne Sønnen Deres Deeltagelse i hans Sorg.

U. A. Ges.ark. Preussen III. Løbende Sager 1879.

1602 a. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Torsdag [13. November 1879].

Idet jeg hoslagt tilbagesender Texten til Bagger's Interpellation²⁾ tillader jeg mig at foreslaae at derpaa svares omtrent saaledes:

I forrige Rigsdagssamling har Udenrigsministeren givet Rigsdagen fortrolig Meddelelse af Alt vedrørende den tysk-østerigske Traktat af 11. Oct. f. A. og navnlig af den Correspondance hvortil denne Traktat gav Anledning mellem Kjøbenhavn og Berlin. Hertil har Udenrigsministeren intet Andet at føie end at man selvfølgelig altid har bestræbt sig for at fremme et venskabeligt Forhold til Tydskland ligesom til de andre Nabomagter og at dette Forhold maa ansees for at være saa tilfredsstillende som det kan ventes.

Jeg synes at det er for meget at sige »som det kan ønskes« men henleder udtrykkelig Opmærksomheden derpaa.

Oreby.

P. Vedel.

¹⁾ Ikke trykt.

²⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 195, og Hähnsen II, Nr. 1075 og 1077. — Folketingsmand, Højesteretssagfører J. H. Bagger.

1603. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Berlin, 17. November 1879.

Først maa jeg takke for den smukke Opmærksomhed imod mig ved at bruge min Søn til Befordringen af det saa vigtige Brev af 13de.¹⁾

Grev Holstein, som har den Godhed at medtage disse Linier, siger mig, at Kongen, om end modstræbende, vil følge sine Ministres Raad, men at jeg dog endnu vil have at afvente en nærmere Ordre fra Hs. M., forinden jeg foretager hvad der paaligger mig til Sagens Ordning. I denne Henseende har jeg maattet fremhæve, at det vilde have været bedre, om jeg strax havde kunnet begynde dette mit egentlig ikke lette Hverv, thi der gaaer nogen Tid, maaske endog et Par Dage, hen dermed, og hertil kommer endnu den Tid som event. udfordres, for at Svaret skal kunne komme Kongen ihænde gennem Ambassadeuren i Vien. Her møder nu ogsaa den Vanskelighed, at Kongen ikke er i Vien, men Svaret kan jo rigtignok, hvis vi faar det som vi ønske det, af Ambassadeuren befordres gennem Falbe. Herom vil nu Grev Holstein tale udførligere i Kbhvn, og han tænker ogsaa paa, derfra at skrive directe til Kongen, for at gjøre Hs. Majestæt opmærksom paa de af mig fremhævede smaae Vanskeligheder.

Hvad Sagen selv angaaer, saa troer jeg vel at man her gjerne saae Kongen, saavel som ogsaa event. Dronningen i Berlin; og efter Besøget i Vien maa jeg erkjende, at det ikke er umuligt, at en directe Hjemreise gennem Tydskland vilde kunne ansees som en Forbigaaelse; men paa den anden Side venter jeg rigtignok ikke store Ting, og ialfald kun indirecte Fordeel deraf.

Jeg tillader mig at holde min Søn endnu et Par Dage tilbage her for det mulige Tilfælde, at Sagens Gang for-

¹⁾ b: 12., trykt som Nr. 1602.

anlediger Meddelelser fra mig, som jeg ikke med Tryghed kan betroee Posten.

Jeg kan correspondere i Ciffer med Falbe, og kan saaledes gjennem ham befordre Meddelelser fra Kbhvn til Gmunden hurtigere end ad Postveien. Quaade.

U. A. Læg mrkt.: Kong Chr. IX's Besøg i Berlin og Wien 1879.

1604. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kong
Christian IX.

Kjøbenhavn, ?? November 1879.

A[llernaadigste] K[onge].

Naar jeg idag allerunderdanigst vover at tilskrive Deres Majestæt, er det først og fremmest for i Ministeriets Navn at frembære vor Tak, fordi Deres M. ikke har vægret Dem ved at imødekomme dets Ønske om at gaae til B. Thi vi indser vel at det maa være en tung Gang for Danmarks Konge at gjøre dette Skridt efter Alt hvad der er passeret imellem de to Lande, og det saa meget mere som vi vel ikke kunne skjule for os selv, at det positive Udbytte af dette Offer ikke vil blive stort og i alle Tilfælde kun af negativ Natur. Ganske uden Betydning vil det jo imidlertid heller ikke være. Thi for det Første har den tyske Keisers personlige Følelser i alvorlige Tilfælde oftere været afgjørende, og for det andet vil det kunne have overordentlig gavnlige Følger at det tyske Folk faaer et haandgribeligt Beviis for at Danmark oprigtig søger Forsoning med Tydskland og dette Beviis kan jo ikke føres bedre end ved Deres Majestæts Besøg hos den tyske Keiser. Det glæder mig ogsaa at kunne sige Deres Majestæt, at man her er gunstig stemt for en Tilnærmelse og finder at den bør skee, hvorom jeg i Begyndelsen tvivlede Noget.

Deres Majestæt vil allernaadigst tillade mig til disse Ud-

talelser endnu at føie nogle Bemærkninger. Naar jeg i mine tidligere Breve saa stærkt har pointeret det Ønskelige i at der ikke lodes for stort et Tidsrum aabent imellem Annonceringen af det paatænkte Besøg og Ankomsten til Berlin har dette alene sin Grund i at jeg derved vilde forhindre at Besøget kom til at indtage for store Dimensioner. Dette vil da navnlig derved vanskeligere kunne indskrænkes til een Dag og let berøves Characteren af ikkun at være en reen og aldeles privat Høflighedsbeviisning, idet jeg gik ud fra at et længere Ophold i Preussens Hovedstad deels vilde være Deres Majestæt ubehageligt, deels let kunde føre til at man vilde forsøge paa at føre Deres Majestæt ind paa de politiske Forhandlingers Gebeet, saasom angaaende Toldvæsen og lignende. Alt med Hensyn paa den foreløbige Ordning af Besøget er jo nu faldet ilave og det jo paa en heldig Maade, men den Omstændighed at man saalænge iforveien har kjendt D. M. Hensigt vil maaske medføre at det vil falde Deres Majestæt vanskeligt at holde det indenfor de oprindeligt tænkte Grændser og forberede Veien til Indledelsen af politiske Samtaler. Umuligt vil jeg dog ikke ansee det for at være. Jeg tør derfor tillade mig atter at fremhæve Ministeriets Raad og Ønske for Deres Majestæt i saa Henseende.

Endnu een Bemærkning maa det være mig tilladt at fremføre. Ligesom i Wien vil det vistnok i Berlin blive nødvendigt at uddele nogle Ordener. Naar jeg ovenfor har sagt at jeg følte mig overbeviist om, at man herhjemme, i Erkjendelse af Nødvendigheden af at see et godt Forhold opstaae og befæste sig imellem os og vor mægtige sydlige Nabo, fandt sig i den paatænkte Tilnærmelse til Berlinerhoffet, hvor krænkende Tanken derom end maatte være, saa er der dog en Ting hvormed jeg troer at Nationalfølelsen herhjemme dog vilde føle sig dybt saaret, nemlig at hvis Prinds Friedrich Carl og Fyrst Bismarck, der begge i saa høi Grad hver paa sin Maade ere optraadte som Fjender af Danmark, decoreredes med Elefantordenen. Jeg vover derfor i dybeste

Underdanighed at henlede D. M.'s Opmærksomhed herpaa og bede Kongen om muligt at undgaae det, hvilket maaskee saa meget lettere vil kunne skee som der i Wien jo kun udeeldes Ordener til Hofpersonalet.

Rosenørn-Lehn.

Udateret Koncept med Baron Rosenørn-Lehns Haand. — U. A. Læg mrkt.: Kong Chr. IX's Besøg i Berlin og Wien 1879.

1605. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 18. November 1879.

Vedlagt to Avisartikler.¹⁾ Den ene er vel ikke saa slem; men den af »Nat. Zeitung« /:hvergang jeg seer dette Slags Artikler, maa jeg tænke paa Molzen:/ synes mig at nødvendigjøre en Forklaring om hvad virkelig er sagt.

Hertil vilde imidlertid en yderligere Berigtigelse i den s. k. Rigstidende, eller overhovedet i en Avis, næppe være

¹⁾ Findes ikke vedlagt. — »Nat. Zeit.« Nr. 537 for 18. November 1879 omtaler Forsvarsdebatten i Folketinget og refererer en Bemærkning af Boisen om, at Forsvarsplanen gik ud fra, at Tyskland var Danmarks Fjende, medens man dog maatte stræbe efter at komme i et venskabeligt Forhold til Tyskland. [Folketingstidende 1879—80, Sp. 744.] Krigsminister Kauffmann skal, hedder det videre, efter »Berl. Tid.«s Referat [se »Berl. Tid.« 12. og 13. November 1879] have svaret, at man rigtignok ved Ordningen af Forsvaret maatte tage særligt Hensyn til Tyskland, da dette var Danmarks farligste Fjende. Iflg. »Standard« skal han ved en anden Lejlighed offentligt have udtalt, at Preussen ved den første Lejlighed havde i Sinde at besætte Danmark. — Den danske Regering har søgt at afsvække Krigsministerens Udtalelser i Tinget, og Referatet i Rigsdagstidende lægger ham derfor »weit weniger allarmistische« Ord i Munden. Efter dette Referat har Ministeren sagt, at Forsvarsplanen ikke indeholder noget Program, men hvis man vil finde et saadant deri, maa det gaa ud paa Tilknytning til Tyskland, som er vor farligste Fjende og kan blive vor værdifuldeste Allierede. [Sml. Folketingstidende 1879—80, Sp. 1003.] Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 191, 193 ff. og Hähnsen II, Nr. 1075.

tilstrækkelig. Derimod foreslaaer jeg en Samtale med Magnus. Han har sagtens ikke hørt, ligesaa lidt som han vel havde kunnet forstaae, hvad Kaufmann har sagt. Men, som værende paa Stedet, har han kunnet høre det af virkelige Ørevidner, og han vil sikkert være meget villig til at forebygge eller fjerne ethvert uheldigt Indtryk af tendentiøse Fremstillinger af danske Ministres Udtalelser.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1606—07. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 19. November 1879.

Kjære Hr. Kammerherre!

Deres Brev¹⁾, som Greven bragte, har jeg igaar rigtig modtaget, og glæder det mig meget deraf at see, at De i det hele ganske billiger den paagjældende Tanke, om De end seer adskillige Betæneligheder ved Gjennemførelsen, som jeg ikke ganske har havt Øinene aabne for. Jeg haaber imidlertid dog endnu bestandig paa, at det vil lykkes Dem ved Deres nøie Kjendskab til alle Forhold dernede, og mange Bekjendtskaber at naae et vort Ønske nærliggende Resultat. Jeg fastholder imidlertid saameget og saalænge, jeg kan, mine forrige Udtalelser, idet jeg nemlig fremdeles maa befrygte at Indrømmelsen af et længere mellemliggende Spatium af Tid imellem de to Punkter let vil kunne virke skadeligt, og kanske foraarsage at det Hele pustes op til noget større, end vi kunne ansee for heldigt. Jeg faaer nu Leilighed til at tale nærmere med Greven idag, og skal da sige ham nærmere hvad jeg mener der kunde staae i den af ham paa-tænkte Skrivelse, hvis Afsendelse jo forresten ikke haster saameget, da der vist ikke bliver Noget af det Hele i den

¹⁾ Trykt som Nr. 1603.

allernærmeste Fremtid. Forandringen af vedkommende Herrers Opholdssted, vil jo naturligvis ogsaa let medføre Forandringer i Maaden, hvorpaa man tænkte sig de forudgaaende Skridt udførte; men jeg troer at De kjender min Tanke og overlader derfor gjerne til Dem at foretage de af Omstændighederne nødvendiggjorte Modificationer, naar Hovedresultatet omtrentlig bliver det samme.

Der er fra min Side intet tilhinder for at Deres Søn forlænger sit Ophold Noget.

O. D. Rosenørn-Lehn.

U. A. Ges.ark. Preussen III. Løbende Sager.

1608. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 22. November 1879.

Jeg har nu gjort hvad der var mig muligt, for at bringe det i Deres Skrivelse af 12te d. M.¹⁾ omhandlede Anliggende til en tilfredsstillende Ordning.

Saaledes som jeg telegrapherede iforgaars Eftermiddags, modtog jeg s. D. Brev, det vil sige den forventede Ordre, fra Gmunden, og handlede derefter. Dette Brev, som jeg vedlægger, og som er fra Kongens Adjudant, Baron Chr. Guldenchrone, kom mig ihænde den 20de om Formiddagen, og jeg gjorde strax derpaa Herr v. Radowitz den i Slutningen af den allerunderdanigste Skrivelse af 11te d. M.²⁾ indeholdte fortrolige Meddelelse, idet jeg hertil føiede samtlige de Enkeltheder, som Baron Guldenchrone havde anført om Hs. M. Kongens og event. ogsaa Hendes M. Dronningens Hensigter.

Herr v. Radowitz lovede mig, ufortøvet at foredrage Keiseren min Meddelelse og derefter at underrette mig om Hs.

¹⁾ Trykt som Nr. 1602.

²⁾ Trykt som Nr. 1598.

Majestæts Svar, hvilket sidste jeg, som jeg har fremhævet, havde bedt ham om tillige at bringe til Hs. M. Kongens Kundskab gennem den tyske Ambassade i Wien, event. ved Kammerherre Falbes Mellekomst.

Jeg modtog derefter samme Dags Aften seent den i Afskrift vedlagte Privatskrivelse fra Herr v. Radowitz, hvoraf navnlig fremgaar, at Keiseren ønsker Besøget fastsat til den 28de, og at Keiserinden vil indtræffe i Berlin denne Dags Morgen tidligt, samt at det vil være begge Majestæter den største Fornøielse at modtage Kongen og Dronningen af Danmark i Berlin. Derimod kunde jeg ikke af Skrivelsen see, om den af mig attraaede Meddelelse gennem Ambassaden i Wien var skeet eller ikke, og herom maatte jeg altsaa endnu erkyndige mig hos Herr v. Radowitz.

Dette er Grunden til at jeg først skriver idag; thi jeg traf Herr v. Radowitz for seent igaar til at kunne benytte det om Eftermiddagen herfra til Hamborg afgaaende Jernbanetog.

Nu kan jeg imidlertid meddele, at Herr von Radowitz, paa mit igaar atter udtalte Ønske om at den tyske Ambassade i Wien med Telegram maatte blive sat istand til at underrette Kammerherre Falbe om Keiserens Svar, til Meddelelse for Hs. M. Kongen, lovede mig at dette skulde skee. Heri ligger jo iøvrigt ikke nogen egentlig Indbydelse; men der findes dog i Herr v. Radowitz's Skrivelse Indbydelser til forskellige Ting, og det er desuden min Overbeviisning, at Hs. M. Kongens Beslutning har gjort det bedste Indtryk paa de herværende Paagjældende. Dette sagde Herr v. Radowitz mig udtrykkeligt ved fornævnte Leilighed, idet han bemærkede, at Keiserinden, hvis Tilbagekomst til Berlin oprindeligt var fastsat til den 28de om Aftenen, havde fremskyndet sin Hjemreise, for saaledes at bevirke, at Hds. M. Dronningen ledsagede Kongen.

Jeg har igaar sendt Baron Guldenchrone Herr v. Radowitz's Skrivelse til Forelæggelse for Hs. M. Kongen, og derhos anmodet ham om ved Telegraphen at underrette mig om Aller-

høistsamme vil modtages med eller uden Ceremonier, samt om Hs. Majestæt er villig til at forlænge Opholdet i Berlin udover den 28de. Jeg har vel her allerede besvaret begge disse Spørgsmaal benægtende; men har dog, da Kaisereus Hofmarschal, Grev Perponcher, har anmodet mig derom, ikke kunnet undlade at indhente en aldeles afgjort allerhøieste Bestemmelse i saa Henseende. I Brevet til Baron Guldenchrone har jeg bemærket, at en Forlængelse af Opholdet ikke var nødvendig, og dette gjælder selvfølgelig ogsaa hvad den ceremonielle Modtagelse angaar.

Jeg forudseer at Besøget vil medføre Uddeling af Decorationer; i Wien er der jo givet temmelig mange og store saadanne; og det værste er at det hele næppe vil kunne løbe videre stille af.

Min Søn vil have den Ære at overbringe nærværende Skrivelse.

Quaade.

U. A. Læg mrkt.: Kong Chr. IX's Besøg i Berlin og Wien 1879.

1609. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 23. November [1879].

Kjære Kammerherre.

Baron Magnus har af sig selv bragt Krigsministerens formeentlige Tale paa Bane og lod til at være meget tilfreds med det Svar at Rigsdagstid. viste hvad han virkelig havde sagt, ligesom han vist ogsaa selv vilde indsee Umuligheden af at General K. kunde have sagt noget Saadant.

Forresten vil De see at alle vore Aviser have ignoreret N. A. Z. og Nat. Zeit.'s Artikler — det er bedst at tale saa lidt om denne Historie som muligt. Standards Correspondent er den celebre Hr. Frost.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — Sml. Nr. 1605.

1610. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 26. November 1879.

Efter hvad De siger i Deres Brev af 21de, er jeg ganske enig med Dem i at det er bedst at lade groe Græs over den Sag. Maaskee gjælder det Samme, hvad hoslagte Artikels Indhold angaaer.¹⁾ Men var det ikke muligt at udfinde hvem denne ondskabsfulde Correspondent er? Jeg skal søge at komme paa Spor derefter her i Berlin, men tvivler dog paa at det vil lykkes mig.

De vil have seet af Telegrammer, som sikkert ogsaa ere komne til Kbhvn., at Kronprindsen af Tydskland, paa Efterretningen om Kongens og Dronningens Besøg i Berlin, strax er reist hertil fra Italien. Sølvbrylluppet²⁾ er ikke Grunden, thi det har man jo længe havt Besked om, uden at der har været Tale om nogen saadan Reise i den Anledning.

Det herværende corps diplomatique billiger Besøget eenstemmigt.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

¹⁾ Findes ikke vedlagt, men i Koncepten til Brevet (Quaades Papirer. U. A.), dateret 25. November 1879, har Quaade tilføjet: Nat. Zeit. Nu. 550 Dienstag Abend. Det paagældende Nr. af »Nat. Zeit.« 25. November 1879 bringer en Korrespondance fra København, der som Eksp. paa den her endnu herskende tysk fjendtlige Stemning anfører, at den tyske Gesandt ikke, i Modsætning til flere andre fremmede Gesandter, er blevet indbudt til Oehlenschläger-Festen paa det kgl. Teater 14. November, hvilket er saa meget mere paafaldende, som O. betegnede sig selv som tysk saavel som dansk Digter. Denne Forbigaaelse har vakt Anstød i visse Kredse og er blevet paatalt bl. a. af »Morgenbladet«. Under Forsvarsdebatten i Rigsdagen er der faldet mange Ytringer, der tyder paa Fjendskab mod Tyskland, bl. a. fra Krigsminister Kauffmann, der udtalte, at man ikke kunde gøre sig Haab om at faa Nordslesvig tilbage ved Hjælp af et Forbund med Tyskland; langt snarere vilde paa denne Maade Nordslesvig trække Danmark med sig. Man har saa vidt muligt søgt at hindre, at denne Udtalelse blev offentligt kendt. — Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 191, 193 ff., og Hähnsen II, Nr. 1076—77.

²⁾ Prins Friedrich Carls Sølvbryllup 29. November 1879; sml. Nr. 1611.

1611. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

K[jære] E[xcellence]. [Berlin,] 1. December 1879.

Jeg maa indrømme at min Rapport af idag¹⁾ om Kongebesøget i Berlin nok kunde have været udførligere; men jeg vilde da kun have kunnet levere Gjentagelser af de mangfoldige Avisberetninger om samme Gjenstand, og det har jeg ikke anset for nødvendigt, naar jeg forresten constaterede det Væsentlige, navnlig at der ikke kan være Spørgsmaal om at Besøget har været meget heldigt.

Det Mindste som er opnaaet derved, er at de tvende Landes gjensidige Forhold nu have opnaaet det Præg af fuldstændig Ordning, som de hidtil have manglet, saa at der herefter vil kunne tales og forhandles mellem de tvende Regjeringer med langt større Aabenhed og Uforbeholden end tidligere, hvad selvfølgelig vil bidrage Meget til en tilfredsstillende Udvikling af hine Forhold.

Jeg skal tillade mig at omtale nogle Enkeltheder om Besøget, som jeg troer finde bedre eller ligesaa god Plads i et Privatbrev som i en off. Rapport.

Ifølge den Opfattelse jeg har havt om det samlede Ministeriums Mening om Besøget, har jeg søgt i enhver Hens. at fjerne herfra Alt hvad der kunde give det Karacteer af en i det Ydre stor Statsbegivenhed; og saaledes har jeg, naar mine herværende Colleger spurgte mig om Kongen og Dron. vilde modtage Corps diplomatique enten samlet eller enkeltviis, svaret benægtende, og kun for to Colleger, nemlig den græske Gesandt og den hollandske, hvilken Sidste jo har været accrediteret i Kbhv. og desuden er gift med en Dansk²⁾, bedet om Audients hos Kongen, uagtet jeg i Forveien ven-

¹⁾ Ikke trykt.

²⁾ Baronesse Mathilde Wedell-Wedellsborg (f. 1835). Blev 1867 gift med W. Fr. Rochussen (f. 1832), der da var nederlandsk Gesandt i København og 1879 var det i Berlin.

tede at der ikke vilde blive Tid for H. M. til at modtage dem. De fik hellerikke Audients, og indsaae ogsaa begge den gode Grund til at deres Ønske ikke opfyldtes.

Derimod har Kongen ifølge mit Andragende modtaget en anden herv. Person, nemlig Herr v. Bleichröder, som paa Efterretningen om at H. M. var ventet i Berlin, tilkjendegav mig det Ønske at faae Leilighed til at underholde Allerhøist-samme om det cumberlandske Anliggende.

Kongen har havt en længere Samtale med Bleichröder, i hvilken denne har gjort Hs. M. bekjendt med hiin Sags nuværende Stilling; og medens Hs. M. derefter for mig har yttret sig fordelagtigt om Bl. og navnlig om den Klarhed hvormed denne har talt dels om hiin Sag og dels ogsaa om andre Sager, har Bl. sagt mig at han havde været overordentlig tilfreds med Audientsen og havde følt sig særdeles smigret ved den Naade som M. havde vist ham. Det havde især glædet ham at høre H. M. Yttring om at det var Allerhøists. Ønske, at man i Besøget i Berlin saa et Beviis paa saavel Kongens som det danske Folks Attraa efter at bevare og befæste det gode Forhold til Tydskland, og denne Yttring havde han strax berettet Fyrst Bismarck, hvem han ved Siden heraf havde tilskrevet at han havde søgt Audientsen hos Kongen, for, i Overensstemmelse med hvad han stedse iagttog naar fremmede Fyrster kom til Berlin, at stille sin Kasse til Hs. M. Disposition. Den virkelige Anledning til Audientsen har han fortiet.

Med Hensyn til den Cumberlandske Sag[s] Stilling bemærker jeg, at den sandsynligviis ikke vil komme for i den preussiske Landdags nuværende Session. Herr v. Bl. mener at dette, hvorved der jo vil vindes Tid, ialfald for en Deel skyldes hans Bestræbelser. Formodentlig har Windthorst virket i samme Retning.

Jeg haaber man vil i Kbhvn. ikke finde, at der er ruttet formeget med Decorationer; men jeg maa dog forbeholde mig maaskee at andrage paa nogle enkelte yderligere Naa-

desbeviisninger, især paa Grund af det Meget som gives i
Vierl.

Koncept med Quaades Haand. — Quaades Papirer. U. A.

1612. Cirkulærdepeche til de kongelige Gesandtskaber i Lon-
don, Stockholm, St. Petersborg, Paris, Rom og Washington.

2. December 1879.

Som /Tit./ vil vide, have Deres Majestæter Kongen og Dronningen paa Tilbageisen fra Gmunden, hvor Allerhøistsamme havde tilbragt nogle Uger hos Hertugen og Hertuginde af Cumberland, aflagt Visitter ved Hofferne i Wien og Berlin. Ligesom nemlig Deres Majestæter maatte ønske personlig at bringe Keiseren og Keiserinde af Østerrig Deres Tak for den Opmærksomhed, som der var Dem beviist under Deres Ophold i de østerrigske Stater, saaledes meente Allerhøistsamme ogsaa at burde benytte denne Leilighed til at hilse paa det tyske Keiserpar. Disse Visitter have saaledes en udelukkende personlig Character, og der kan kun forsaavidt tillægges dem nogen politisk Betydning, som de forhaabentlig ville tjene til yderligere at godtgjøre, hvor meget Hans Majestæt Kongen ønsker at bevare det venskabelige Forhold til andre Magter og navnlig til det tyske Keiserrige. Men hverken er nogetsomhelst politisk Spørgsmaal blevet berørt under disse korte Besøg eller de kunne antages at ville udøve nogen directe Indflydelse paa Fremtiden.

Uagtet jeg ikke betvivler, at /Tit./ ogsaa uden disse Bemærkninger ikke vilde have tillagt disse Besøg en anden Betydning end de have, tør jeg dog antage, at det med Hensyn til Besvarelsen af Spørgsmaal, som muligvis ville blive rettede til Dem, vil være Dem af Interesse at modtage denne autentiske Oplysning.

Geheime Registraturen.

1613. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjøbenhavn, 8. December [1879].

Kjære Kammerherre.

Saasnart Kongen var hjemkommen sendte han strax Keiseren et langt Telegram hvori han takkede for sit Ophold i Berlin og modtog som Svar en overordentlig venlig og udførlig Depeche (ogsaa telegrafisk), hvori Keiseren forsikrede om sin overordentlige »Dankbarkeit« osv. Mere tænkes der, saavidt jeg veed, ikke paa at gøres saameget mindre som Besøget jo var en blot personlig Visit. Hvad Kongen har gjort til Keiser Fr. J., veed jeg ikke, men Mere er der i alt Fald ikke skeet.

Jeg antager ikke at Deres Forslag om de 2's Decoration vil møde Vanskelighed. — Magnus har forsikret mig at han er meget kjed over Nat. Zeit.s Beretning om Oehlenschl. Festen, da han meget godt veed at det var en privat Taktløshed af Theaterchefen. (Fallesen havde naturl. handlet aldeles paa egen Haand).¹⁾

P. Vedel.

Jeg tilføier at der aldrig skrives officielt naar Kongen har gjort noget Besøg i de senere Aar ved fremmede Hoffer.

Quaades Papirer. U. A.

1614. General W. R. Raasløff til Etatsraad C. F. Tietgen.

Kjære Ven!

Baden Baden, 26. December 1879.

. . . De kan tænke Dem at Kongen's Besøg i Wien og i Berlin overraskede mig — ingenlunde behageligt. — Otto Plessen der besøgte Kongen i Frankfurt fortalte mig da han kom tilbage derfra, at Reisen til Berlin var bleven bestemt

¹⁾ Se Nr. 1610.

fordi Ministrene i Kjøbhn. ønskede det. — Dette havde Kongen fortalt ham, og jeg formoder det hænger saaledes sammen, at Besøget i B. blev nødvendigt efterat *det* i Wien var blevet bestemt eller havde fundet Sted. Hvorledes Sagen opfattes i Danmark har jeg ikke kunnet see af Aviserne, og deraf slutter jeg at man ikke er almindelig henrykt over denne »Forandring af Signalerne« som Bjørnst. Bjørnson tilraadede men fik Utak for. De tydske Aviser fortælle at Kongen i Berlin interesserede sig for sine Brødre som synes at være blevne glemte i Wiener-Freden. For Danmark's Skyld synes Reisen i hvert Fald ikke at have været gjort, og jeg frygter for at ce sacrifice de dignité ne nous rapportera absolument rien — peut-être moins que rien. . . .

W. Raasløff.

. . . I et Brev fra Kjøbhn. heed det forleden at Ministeriet Estrup ikke antages at ville kunne holde sig til Enden af denne Session, men jeg frygter for at det er too good to be true.

W. R.

Tietgens Papirer. R. A.

1615. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Très confidentiel.

Monsieur le Baron,

Vienne, 27 décembre 1879.

M. le comte Kálnoky se rendra sous peu de jours à Copenhague pour présenter ses lettres de rappel, et je profite de l'occasion, pour faire parvenir à Votre Excellence quelques renseignements de nature plus intime que j'ai pu recueillir dans le derniers temps. . . .

Ainsi M. de Mohrenheim, en rendant compte de l'impression produite en Danemark par la visite de Leurs Majestés

à Berlin, tout en rendant pleinement justice au tact politique dont a fait preuve dans ces circonstances, les Chambres, la presse et le public, finit par assurer son gouvernement, que néanmoins les sentiments hostiles et de rancune dans le pays contre l'Allemagne n'ont pas diminué le moins du monde, mais continuent à exister sous la surface dans toute leur ancienne rigueur. . . .

C. Falbe.

Depeche Nr. 29.

1616. Direktør P. Vedels Beretning om Kongens og Dronningens Besøg i Berlin d. 28. November 1879.

Da Kongen begyndte at tale om Reiseplaner i Vinterens Løb var Tanken først at man vilde gaae til Grækenland men dette modsatte Estrup sig som farligt ligeoverfor den off. Mening der altfor let kunde slutte deraf at det var temmelig ligegyldigt om der var en Konge eller ikke. Saa maatte man indskrænke sig til Besøget i Gmund. Estrup havde saameget mindre Noget herimod som han indbildte sig selv og Kongen at Denne godt kunde tilbringe længere Tid i Østerrig uden at aflægge Keiseren Fr. Jos. noget Besøg og altsaa saa meget [lettere rejse gennem Tyskland] uden at besøge Berlin paa Hjemreisen. Andre¹⁾ sagde at det nok vilde vise sig umuligt at undgaae at besøge Keiseren og at det i saa Fald vilde blive vanskeligt at reise Berlin forbi, men antog dog at dette sidste kunde lade sig gjøre hvis Kongen indskrænkede sig til en simpel Visit i Salzburg hvor Keiser Fr. J. opholdt sig. Dette viste sig imidl. snart at ikke blot blev Kongen nødt til at besøge den øst. Keiser men ogsaa at det behagede Hs. Maj. at besvare Keiserens Sendelse af Gr. Crenneville²⁾ for at complimentere ham med at tilkjendegive at han vilde

¹⁾ Først har Vedel skrevet: Vi, men derefter rettet det til: Andre.

²⁾ General Franz Folliot von Crenneville, jfr. Kriegers Dagbøger VII, S. 186.

besøge Keiseren i Wien og i den første Halvdeel af Nov. fandt da dette Besøg Sted, hvorunder Kongen aflagde sit Incognito og sammen med Storf. og Storf. Dagmar boede i Hofburgen¹).

D. 29. Oct. da denne Forandring af Programmet allerede var bleven bekendt her, kom Mohrenheim op til mig og sagde: »Det var en stor Feil at Ministeriet tillod Kongen at reise, men da det nu engang er skeet og Kongen har besøgt Wien, maa jeg ansee det for min Pligt indstændigt at raade til at Han ogsaa aflægger et Besøg i Berlin, hvis man ikke vil udsætte sig for meget ubehagelige Følger.« Jeg sagde at jeg ganske deelte hans Mening men da jeg forudsaae at denne Tanke vilde møde stor Modstand, bad jeg ham om at tale foruden med Baron Rosenørn tillige med Estrup. Det lovede han. Begge vare fraværende paa Landet (som sædvanligt, naar Rigsdagen ikke er inde) men jeg troede at de vilde komme næste Mandag. Den følgende Dag meddeelte jeg Mohr.s Ord til Marineministeren og om Lørdagen til Nellesmann der var villig til at gaae ind paa Sagen, hvis Besøget kunde indskrænkes til een Dag og holdes aldeles personlig. Om Mandagen søgte M. de to Ministre men de kom først Mandag Aften, og Tirsdag Morgen laae M. syg og kunde hverken søge Nogen eller modtage Besøg. Jeg refererede nu hans Udtalelse til Rosenørn og Sagen kom nu til Forhandling mellem ham, Nellesmann og senere Skeel. Naturl. vilde Estrup slet ikke høre tale derom: »Han vilde aldrig lade Kongen gaae til Canossa, og den off. Mening her hjemme vilde vende sig med Forbittrelse mod Ministeriet hvis det raadede til et saadant Besøg.« Han truede med at gaae af hvis det skeete! Saaledes snakkedes der frem og tilbage indtil næste Lørdag da Estrup endelig var rokket saavidt at han øiensynlig ønskede at dække et Tilbagetog. Saa fandt Rosenørn paa den fortræffelige Idee at sige »Hvad vilde De sige

¹) Se Kriegers Dagbøger VII, S. 192.

hvis vi med Behændighed bragte det derhen at Keiser Vilhelm inviterede Kongen til at besøge sig i Berlin.« Det greb Estrup med Glæde og Rosenørn kom stolt ud i Ministeriet med det Bud at der nu altsaa ikke behøvedes Andet end en Indbydelse — om jeg nu vilde tænke derpaa. Dertil svarede jeg at det var naturl. aldeles umuligt, thi det kunde en Gesandt ikke anmode om, og jeg undrede mig over at Estrup der kaldte et kort Besøg under disse Omstændigheder en Ydmygelse, ikke generede sig for den endnu større Ydmygelse at bede om en Indbydelse men det viste mig at Alt for ham kommer an paa Skinnet og at som sædvanligt alle hans Tanker ogsaa om udenrigsk Spml. dreie sig om hvad den off. Mening vil dømme herhjemme. Det høieste der kunde skee var at Qu. ved at anmelde Besøget og spørge om hvad Dag det convenerede Keiseren kunde bede om at Svaret maatte komme Kongen tilhænde ved den tyske Ambassadør i Wien. Derved kunde det nemlig see lidt ud som mere spontant fra Keiserens Side, saameget mere som Svaret naturl. vilde blive meget empresseret. Efter store Vanskeligheder fra Rosenørns Side, idet han jo havde lovet Estrup osv. blev Resultatet altsaa at Brevet¹⁾ til Kongen som Rosenørn sendte, ganske holdt sig til vor oprindelige Plan, og at Quaade der d. 12. Nov. reiste hjem til Berlin fra Hindsgavl hvor han var, fik et andet Brev²⁾ hvori man forklarede ham hvorfor man lagde Vægt paa at Svaret kom til Kongen ved den tyske Ambassadør. Det er karakteristisk at Estr. aldrig ønskede at see disse Breve som om han havde en hemmelig Følelse af at de dog ikke kunde indeholde hvad han gav sig Mine af at holde paa.

D. 11. reiste Grev Holstein³⁾ med Brevet til Wien og d. 12. sendtes unge Quaade med Brevet til Quaade.

Naturligvis hørtes der Intet fra Kongen før Holstein en

1) Trykt som Nr. 1598.

2) Trykt som Nr. 1602.

3) Lensgreve L. Holstein-Holsteinborg.

Uge efter kom tilbage med den mundtlige Besked at Kongen var villig til at reise til Berlin. Foreløbig var han imidl. gaaet tilbage til Gmunden hvorfra han vilde gaae til Rumpenheim og jeg troer til Fødselsdag d. 26. hos Landgr. af Hessen i Wiesbaden. Da Tiden kom fik Quaade Ordre fra Kongen til at annoncere i Berlin, hvor det svaredes at man heller vilde see ham der d. 28. (K. havde tænkt paa d. 27.) da Keiserinden først den Dag kunde ankomme dertil. Holstein gik her og længedes efter en Opfordring til at møde Kongen i Berlin, tilsidst vilde han have at Rosenørn skulde opfordre ham til at reise. Men lykkeligvis udløstes han af sin Quide ved at Kongen besvarede hans Spørgsmaal gunstigt og han afreiste da med et nyt Brev fra Rosenørn hvori denne ind[stæn]digt anmodede om at hverken Bism. eller Frederik Carl maatte faae Elefanten.

Besøget fandt altsaa Sted d. 28. og indskrænkedes til den Dag, hvad der faldt saameget lettere som d. 29. var Fr. Carls 25 Aars Bryllupsdag. Modtagelsen var fortræffelig. Ikke blot Keiserinden var kommen, ogsaa Kronprindsen var ilet hjem fra Italien for at modtage de danske Majestæter. Q. fik Kongen til at modtage Hr. v. Bleichröder der underdanigst »stillede sin Kasse til Majest.s Disposition« og saa gjorde sig overord. vigtig mHt. Cumberland, faldt i Extase over at Kongen sagde at Han (K.) ønskede at Hert. skulde arrangere sig med Preussen (»det havde han (Bl.) da aldrig troet«), og lovede Kongen at han nok skulde sige Bism. at Kongen havde sagt ham at Allerhøists. med Fornøielse gjensaae Keiseren af Tydskl. — Forresten talte Kongen slet ikke et Ord Politik hverken Slesvig eller engang Cumberland. Kun til een Ting benyttede Kongen Leiligheden nemlig til at tale med Keiseren om sin Broder Hertugens Fordring i Anledning af det Plön'ske Equivalent¹⁾ og, som Kongen sagde Rosenørn,

¹⁾ Den Huset Glücksborg tilkommende Affindelse for Afkald paa Arveretten til Plön.

Allerhøists. »havde den Glæde at faae Udsigt til at Hert. nok fik 1 Mill. af Preussen«. ¹⁾ — Om Keiserens og Kronpr.s Opførsel meddeler Corresp. fra Berlin ret Interessant — cfr. Hansens Brev fra Berlin. ²⁾

Estrup erkjender nu at han havde Uret, thi »de danske Aviser have Intet havt imod Besøget«. Qu. sagde til Baratow »si je n'ai pas été d'abord un partisan absolu de la nécessité de la visite je reconnais que le succès en a été tel que je me félicite de cette visite«. Gortch. har i høi Grad billiget Besøget. Tietgen er rasende over Besøget og siger at Quaade har bestemt erklæret at det hele Besøg i Berlin slet ikke havde været nødvendigt.

Egenhændig. P. Vedels Privatpapirer. — Sml. Kriegers Dagbøger VII, S. 187 ff., Hähnsen II, Nr. 1079, og »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 397.

¹⁾ Kong Christian IX's Broder Hertug Carl af Glücksborg var død 24. Oktober 1878.

²⁾ Blandt Jules Hansens Breve til P. Vedel findes intet Brev fra denne Tid.

FORKORTELSER

- Akter = Det nordslesvigske Spørgsmaal 1864—1879. Udgivet af Aage Friis. (Hvor intet andet angives, henviser Citatets Arabertal til *Side*).
- Biogr. Lex. = Dansk biografisk Lexikon. Udg. af C. F. Bricka, henholdsvis 2den Udgave, udg. af Dahl og Engelstoft.
- E. D. og N. = Europa, Danmark og det nordslesvigske Spørgsmaal. Udgivet af Aage Friis og Povl Bagge, 1938 ff.
- Friis = Den danske Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark. Af Aage Friis.
- Hähnsen = Ursprung und Geschichte des Artikels V des Prager Friedens. Hrsgb. von Fritz Hähnsen. I—II. 1929.
- H. T. = Historisk Tidsskrift. København.
- Krieger = A. F. Kriegers Dagbøger 1848—1880. I—VII. 1920—25.
- London = Public Record Office, London.
- Mackeprang = Mackeprang: Nordslesvig 1864—1909. 1910.
- Moskwa = Tsentrarchiv, Moskwa.
- Neergaard = N. Neergaard: Under Junigrundloven.
- Origines = Les origines diplomatiques de la guerre de 1870—1871.
- Paris = Archives du ministère des affaires étrangères, Paris.
- Platzhoff = Bismarck und die nordschleswigsche Frage 1864—1879. Hrsgb. von Platzhoff, Rheindorf, Tiedje. 1925.
- R. A. = Rigsarkivet, København.
- Sthm. = Kungl. Utrikes Departementets Arkiv, Stockholm.
- U. A. = Udenrigsministeriets Arkiv (hvor intet andet udtrykkelig angives) i R. A.
- Wien = Haus-, Hof- und Staats-Archiv, Wien.
- Windsor = The Royal Archives, Windsor.